MARYENBAD

Sholem Aleichem

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

AMHERST, MASSACHUSETTS

413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG

WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust

Arie & Ida Crown Memorial

The Seymour Grubman Family

David and Barbara B. Hirschorn Foundation

Max Palevsky

Robert Price

Righteous Persons Foundation

Leif D. Rosenblatt

Sarah and Ben Torchinsky

Harry and Jeanette Weinberg Foundation

AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE

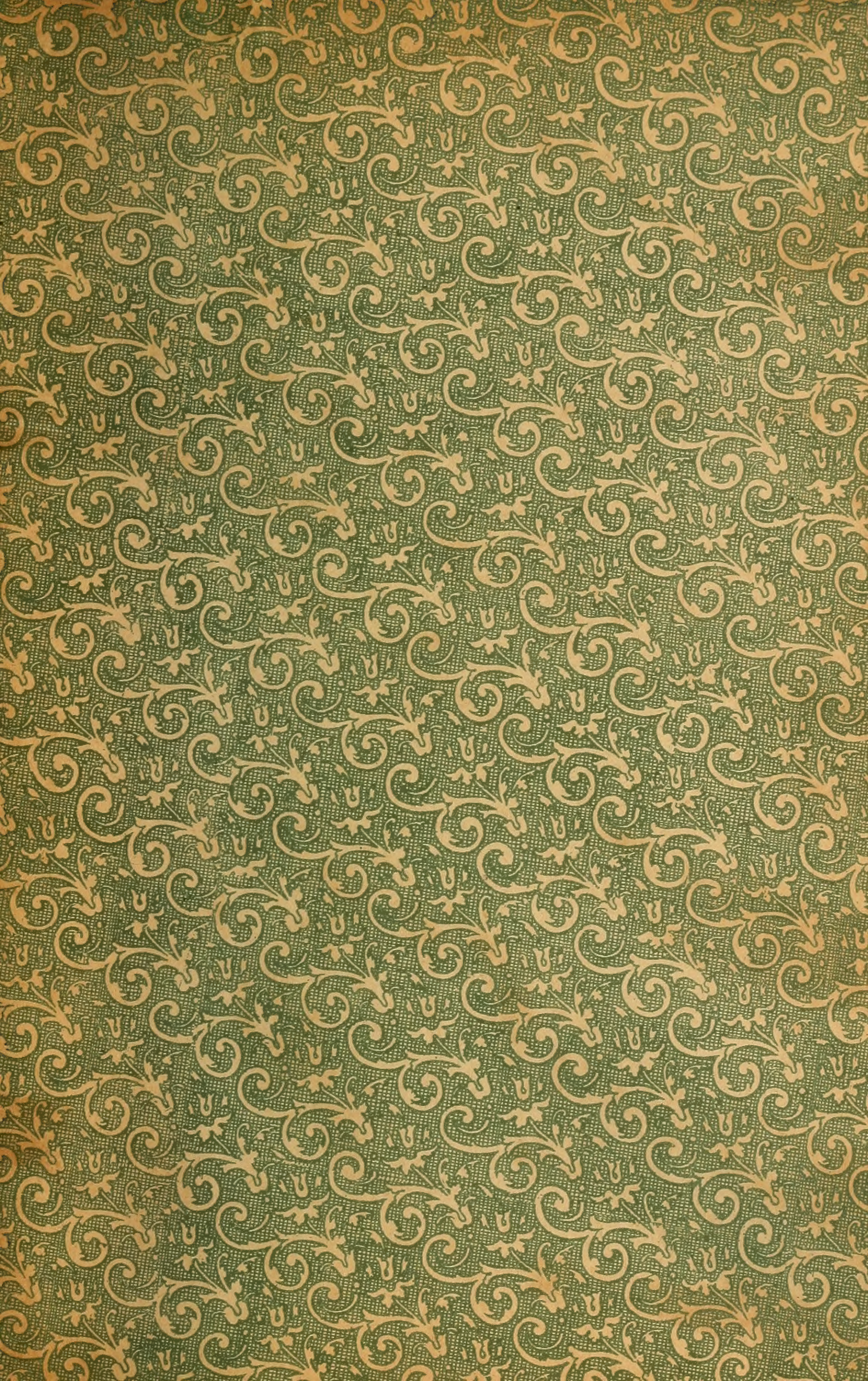
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

ISBN:0-657-12633-0

שלום עליכם.

מאַריענבאַד.

ווארשא — 1913

פערלאַג: „פאמיליען־ביבליאטעק".

פערקויף: געזעלש. „צענטראל", ווארשא.

Тип. Х. Кельтеръ, Новолипье 11.

מַאריֶענְבַּאד.

ניִשט קיֵין ראָמאַן, נאָר אַ פערפלאָנטערניִש צוויִשען צוויֵי שטעדט: ווארשא און מאריִענבאד, דורך 36 בריִוולעך, 14 ליִעבעצעטעלעך און 46 דעפעשען.

№ 1.

בעֶלציִ קורלעֶנדעֶר פון בעֶרליִן צו איִהר מאַן שלמה קורלעֶנדעֶר אויף די נאַלעֶווקיִם (ווארשא).

לבעלי היקר מ׳ שלמה נ״י.

איִך קום דיִר צו מעֶלדעֶן, אַז דעֶרווייַל ביִן איִך נאָך איִן בעֶרליִן און וועל עֶרשט קאָנעֶן אַרויספאָהרעֶן קיֵין מאַריִנבאַד הלואי נאָך שבת. איִך דאַרף מיִך פאַר דיִר ניִשט פעֶרעֶנטפעֶרן, נאָר דו קעֶנסט מיִר גלויבעֶן, אַז איִך ביִן כלל ניִשט שולדיִג, וואָס ס׳האָט זיִך אַזוֹי געֶמאַכט, אַז איִך זאָל מיִך פעֶרהאַלטעֶן איִן בעֶרליִן אַ גאַנצעֶ וואָך צייַט. אַז דו וועֶסט אויסהעֶרעֶן ביִז׳ן סוף אַלסדיִנג, וואָס איִך האָב דאָ איִבעֶרגעֶטראָגעֶן, וועֶסט דו אַלייֵן זאָגעֶן, אַז מעֶן קאָן ניִשט אויסרעֶכנעֶן אַ זאַך אויף צופריִהעֶר. „אַ מעֶנש טראַכט און גאָט לאַכט״. אַזוֹי איִז די מעשה:

איִך האָב געֶרעֶכעֶנט צו פעֶרבּרעֶנגעֶן איִן בעֶרליִן מעֶהר ניִשט, אַז אייֵן טאָג, העֶכסטעֶנס צוויֵי. וואָרום וואָס דאַרף געֶדויעֶרעֶן זייַן בייַם פראָפעֶסאָר? וואָלט געֶוועֶן גוט, ווען איִך ברעֶנג אַראָב דעֶם פראָפעֶסאָר צו זיִך. האָב איִך מיִר אָבעֶר איִבעֶרגעֶלעֶגט: צו וואָס זאָל איִך דיִר אויסברעֶנגעֶן איִבריִגעֶ דרייַסיִג מאַרק, וואָס קעֶנעֶן צונוץ קומעֶן אויף

עֶפּעֶס אַנדערש? איך הער אַזוי אויך אָפט מאָל פון דיר, אַז עֶס אַוועֶק אַ סך געֶלד, און די צייט, זאָגסט דו, איז איצט אויך נישט בּעֶסטעֶן, און נאָך כּדומה אַזעֶלכעֶ אָנצוהערעֶנישעֶן הער איך פון דיר... און מחמת דעֶריבּעֶר האָב איך שוין נישט געֶוואָלט פעֶרפאָהרעֶן אין יעֶנעֶם האָטעֶל אַרויף דער פרידריכשטראַסעֶ, וואָס מיין קרובה חוה'לעֶ האָט מיר געֶהאַט אויפגעֶשריבּעֶן. ווי קען איך מיך גלייכעֶן צו חוה'לעֶ טשאַפּניק? חוה'לעֶ מעֶג אויסבּרעֶנגעֶן וויפיעֶל זי וויל, וועט איהר קיי־נעֶר נישט זאָגעֶן, וואָרום חוה'לה איז נישט דאָס צווייטעֶ ווייבּ בּיי איהר מאַן אַזוי ווי איך, און איהר מאַן האָט נישט קיין קינדער פונ'ם עֶרשטעֶן ווייבּ אַזוי ווי מיין מאַן, און בּעֶרעֶל טשאַפּניק ציטערט נישט אַזוי איבּעֶר'ן גראָשעֶן ווי דו, און האָט נישט מורא בּלייבּעֶן אַיין אָרי־מאַן אויף דער עֶלטעֶר, ווי דו האָסט מורא. איך מיין נישט, חלילה, קיין זאַך, איך זאָג עֶס גאַנץ עֶרנסט, אַז איך וויל דיר נישט אויס־בּרעֶנגעֶן קיין איבּעֶריגס, און מחמת דעֶריבּעֶר האָב איך מיר אָבּגעֶ־שטעֶלט דאָרט, וואו אַלעֶ אונזערעֶ נאַלעֶווקיר שטעֶלעֶן זיך אָבּ, בּיי דער פּעֶרעֶלצווייג. דאָס איז אַ יודינעֶ אַיין אלמנה, זעֶהר אַ וואוילעֶ בּעל-הבּית'טעֶ און אַ זייער עֶהרליכעֶ, קאָכט אויסגעֶצייכעֶנט און נעֶמט נישט טייעֶר, און ס'איז נישט ווייט פון אומעֶטום. פאַר צעֶהן פעֶניג בּיסטו אויף דער לייפּציגעֶר שטראַסעֶ, בּיי ווערטהיימעֶר'ן. און ווי איז דאָס מעֶגליך זיין אין בּעֶרלין און נישט אַריינגעֶהן אויף אַ מינוט צו ווערט־היימעֶר'ן? דו זאָלסט זיין איין מאָל בּיי ווערטהיימעֶר'ן, וואָלסט דו אַליין געֶזאָגט, אַז ס'איז אונמעֶגליך. דעֶם נאָמעֶן ווערטהיימער האָבּ איך געֶהערט נאָך אין וואַרשאָ. נאָר איך האָבּ מיר קיינמאָל נישט פאָרגעֶשטעֶלט, אַז עֶס קאָן זיין אויף דער וועֶלט אַזאַ מין געֶוועֶלבּ. וואָס זאָל איך דיר זאָגעֶן, בּעלי היקר? עֶס לאָזט זיך גאָר נישט בּעֶ־שרייבּעֶן! וואָס איין אויג קאָן זעֶהעֶן און וואָס אַ מויל קאָן רעֶדעֶן! און מעֶנשעֶן — אַ שפּילקעֶ נישט דורכצוּוואַרפעֶן! און אַלסדינג בּזול הזול, פונקט די העֶלפט געֶגעֶן די מקחים, וואָס בּיי אונז אויף די נאַלעֶווקיס. שטעֶל דיר פאָר: צוויי מאַרק אַ טוץ נאָז-טיכלעֶך! אָדער פאַר אַכט און נײַנציג פעֶניג אַ פּאָר זאָקעֶן זיידעֶנעֶ, וואָס דו וועֶסט זיי נישט קוי־פעֶן בּיי אונז פאַר קיין רובּל מיט צוואַנציג. צי אַ שטייגעֶר פאַר אַכט און זעֶכציג פעֶניג אַ וואַנט-זייגעֶר — נו, קאָן מעֶן לעֶבּעֶן? איך רעֶכעֶן, אַז גאָט וועט העֶלפעֶן, איך וועֶל פאָהרעֶן צוריק אַהיים געֶזונדעֶר־הייט — זאָל איך פאָהרעֶן ווידער איבּעֶר בּעֶרלין נישט איבּעֶר ווין —

ווינען איז, זאָגט מען, אַ עק, אַ פּוסטקע אַקעגען בערלין — און ערשט דערמאָלט זיך אַריינחאַפּען צו ווערטהיימער׳ן און מיט אַ ריינעם קאָפּ זיך אַ נעם טאָן איינקױפען אין בעל-הבית׳ישקייט אַריין אַלסדינג וואָס מע דאַרף: אַ ביסעל גלאָזוואַרג און אַ ביסעל פּאַיאַנס און אַנדערע שטוב-זאַכען. הײַנט זיידענשטאָף און מעבעל און פּערפומען. פּאַר דער גרעניץ זאָלסט דו קיין יסורים נישט האָבען. איך וועל מיר שוין מסתמא איין עצה געבען. חוה׳לע טשאַפּניק פיהרט אַריבער אַלע יאָהר גאַנצע קאַסטענס. דערווייל האָב איך מיר נאָך כּמעט גאָרנישט געקויפט, אויסער אַ ביסעל וועש, אַ פּאָר זומערדיגע שיך, נאָך אַ היטעלע, און אַ שלאַפראָק פון הוילע סטענגעס, אַ האַלב טוץ אונטערשטעקלײַדלעך, אַ גרינעם זיידענשירם, הענטשיקלעך, שפּיצלעך און פּריזלעך מיט נאָך אַזעלכע זאַכען, וואָס איך מוז עס האָבען קיין מאַריענבאַד. און ווייל איך בין שוין געוועזען ביי ווערטהיימער׳ן, האָב איך מיך נישט געקאָנט איינהאַלטען און געהייסען אין איין וועגס אַריינפּאַקען אַ האַלב טוץ טישטיכער מיט צוויי טוץ סערוועטלעך מיט אַ מאַשינדעל אויף צו שלאָגען פּוטער. איך האָב חרטה, ווי הינט עסען מיך, וואָס איך האָב דיך נישט געפאָלגט און נישט מיטגענומען נאָך אַ פּאָר הונדערטער. אַ גרויס נאַרישקייט פון מיר, וואָס איך האָב מיך געוואָלט אויספייַנען פאַר דיר, אַז איך בין נישט אַזאַ גרויסע אויסבּרענגערין, ווי דו מיינסט. אַ סך מעהר מצוה געוועזען אין ווערטהיימער׳ן, איידער אינ׳ם דאָקטאָר, אויסקרענקען זאָל ער דאָס! נאָך אין בערלין האָט מיר געפעהלט אַ דאָקטאָר! קאַרג האָבען מיר דאָקטוירים אין וואַרשאָ! מאָל דיר, די בערלינער דאָקטוירים וואָלטען שוין געמעגט וואַרטען ביז איך וועל זיי שיקען רופען. איז אָבער בעשערט איין אומגליק, וועסט דו הערען.

איך בין נאָר געקומען צופאָהרען אויף דער סטאַנציע, וואָס איך זאָג דיר, ביי דער פערעלצוויג, נאָך נישט צייט געהאַט זיך אַרומוואַשען און אָנטאָן, ווי עס געהער צו זיין, האָט מען מיך שוין אַ נעם בעגעגענען: וואָס פאַר אַ דאָקטאָר איך וועל מיר הייסען ברענגען? זאָג איך: „ערשטענס, ווער האָט אייך געזאָגט, אַז איך דאַרף אַ דאָקטאָר? זעה איך דען אויס אַזוי שלעכט, וואָס מע דערקענט עס אויפ׳ן פּנים? און צווייטענס, זאָג איך, האָב איך פון דער היים איין אַדרעס צום פּראָפעסאָר״. רופט זיך אָן צו מיר איינער, עפּיס איין אַלטער בחור מיט אַ נאָז, וואָס סע וואַקסט אויף איהר ווײַמפּערלעך. האָט קיין פאַראיבעל נישט, זאָגט ער, מאַדאַם, וואָס איך וועל אייך זאָגען. אָט ווייל,

זאָגט ער, איהר האָט איין אַדרעס צום פּראָפעסאָר, מוזט איהר זיך פריהער זעהען, זאָגט ער, מיט'ן דאָקטאָר. ווארום ס'איז אַ גרויסע נפקא מינה, זאָגט ער, פון דעם, וואָס איהר וועט זאָגען דעם פּראָפעסאָר, ביז, זאָגט ער, דער דאָקטאָר וועט איהם, זאָגט ער, זאָגען אויף זיין דאָקטאָר-לשון". לאָזט זיך אויס, אַז אָט דער אַלטער בחור מיט דער רויטער נאָז וואוינט טאַקי ביי אָט דער אלמנה פערעלצוויג. וואָס איך זאָג דיר, און ער איז אַ קאָמיסיאָנער פון דאָקטוירים, דאָס הייסט, ער פערנעמט זיך דערמיט, וואָס ער ברענגט אַראָב אַ דאָקטאָר, אַז מע דאַרף, און דער דאָקטאָר ברענגט שוין אַראָב דעם פּראָפעסאָר, אָדער ער פיהרט שוין אָב צום פּראָפעסאָר אַהיים. גיב איך זיי אָנצוּ־הערעניש, אַז מיך פיהרט מען נישט. „איך בין נאָך, זאָג איך, גאָט זיי דאַנק, אויף אַזוי פיעל קרעפטיג, אַז איך קאָן נאָך גיין אַ מייל צו פוס". רופט זיך אָן צו מיר דער קאָמיסיאָנער מיט די ווייםפּערלעך: „מאַדאַם! ביי מיר האָט איהר, זאָגט ער, געפועל'ט, אַז איהר קאָנט געהן דריי מייל צו פוס. נאָר איך דאַרף אייך זאָגען פריהער, אַז ס'איז אַרויסגעוואָרפען, זאָגט ער, אייער טרחה. אַ בערלינער פּראָפעסאָר, זאָגט ער, אַז איהר קומט אַליין אָהן אַ דאָקטאָר, האַלט ער אייך נישט מעהר, זאָגט ער, ווי אַ האַלבע מינוט, פּי-פּו-פּאַ, אַ קלאַפּ מיט'ן פינגער, איינס-צוויי-דריי און — אַראָב פון מאַרק. פערטיג. און אַז איהר קומט, זאָגט ער, מיט אייער דאָקטאָר, איז גאָר אַנדערע ווערטער. אַ דאָקטאָר קאָן ער נישט אָבזאָגען. אַ דאָקטאָר מוז ער אויסהערען. האָט איהר שוין, זאָגט ער, פערשטאַנען, צי נאָך נישט?"...

אַזוי לאַנג אַזוי ברייט, ער האָט מיר אַראָבגעבראַכט דעם דאָקטאָר. איז מיר דער דאָקטאָר אפילו באַלד נישט געפעלען אין שלייער. ער קוקט נישט אין די אויגען אַריין, האָט קיין צייט נישט, און רעדט מיט אַ קוויטש. האָסט עפּעס ליעב אַ דאָקטאָר, וואָס קוקט נישט אין די אויגען אַריין און רעדט מיט אַ קוויטש?

אויסגעפרעגט זיך ביי מיר, ווער און וואָס און ווען, און גוט בעטראַכט מיך פון אַלע זייטען, איז ער אַ בעלן געווען, דער קלוגער דאָקטאָר, מיך אַוועקלעגען אין בעט, איך זאָל איהם ליגען ביז מאָרגען. מאָרגען וועט ער מיך, זאָגט ער, נאָך אַמאָל בעטראַכטען. און ערשט דעמאָלט וועט ער מיר, הייסט עס, זאָגען, צו וואָס פאַר אַ פּראָפעסאָר ער זאָל מיך מעלדען. דערהערט, אַז ער וויל מיך אוועק־

לעגען, האָב איך אים אויפגעקלערט, אַז פון אַוועקלעגען מיך זאָל ער פערגעסען. איך בין נישט געקומען, זאָג איך, קיין בערלין ליגען. איך דאַרף זיין, זאָג איך, ביי ווערטהיימער'ן, און דאַרף זיין ביי טיט-צען, און וויל, זאָג איך, זיין אומעטום. אויב ער וויל, זאָג איך, קו-מען מאָרגען, מעג ער קומען, נאָר מיך אַוועקלעגען אין בעט — דאָס, זאָג איך, וועט נישט געהן!... ער האָט געמיינט, אַז ער האָט אָנגע-טאָפּען אויף אַ יאַחנע פון די נאַלעווקיס און וועט ביי איהר ציהען מאַרקען! איך האָב באַלד אַרויסגעזעהען, אַז ס'איז נישט קיין דאָקטאָר, נאָר אַ פּיאַווקע. והראיה, אָט וועסט דו הערען, וואָס אַ בלוטצאַפּער קאָן! די האָהר שטעלען זיך קאַפּויר!

אויף אין דערפריה, איך קום מיט איהם צום פּראָפעסאָר, לאָזט זיך אויס, אַז ס'איז גאָרנישט דער פּראָפעסאָר, וואָס חוה'לע טשאַפּניק האָט מיר פערשריבען. ס'איז גאָר איין אַנדער פּראָפעסאָר אויף גאָר אַנדערע שלאַפקייטען. דאָס בין איך געוואָהר געוואָרען ערשט נאָכדעם, אַז מע האָט מיך גוט אָנגעמוטשעט, און מיר זענען אַרויסגעגאַנגען פון דאָרטען און געזעצט זיך פאָהרען. האָב איך געמיינט, מיר פאָהרען אַהיים, צום סוף לאָזט זיך אויס, אַז מיר פאָהרען צו נאָך אַ פּראָפע-סאָר, און ווידער נישט צו דעם פּראָפעסאָר, וואָס איך מיין. צו אַ פּראָפעסאָר איין אַקושער האָט ער מיך גאָר געבראַכט צו פיהרען! ווער איך דאַרף מסתמא רעכט אויפגעבראַכט און הויב אָן צו געוואַל-דעווען. ענטפערט מיר דער דאָקטאָר מיט זיין קוויטשיג קולכעל, אַז איך בין נישט אין וואַרשאָ אויף די נאַלעווקיס, איך בין אין בערלין, און אַז איך זאָל נישט מאַכען קיין לאַנגע טענות, און אַז ער האָט קיין צייט נישט און אַז ער ווייסט בעסער צו וואָס פאַר אַ פּראָפעסאָר איך דאַרף! האָסט דו עפּעס צו איהם? און אָט אַזוי ווי איך זאָג דיר, זענען מיר אויסגעוועזען, לאָז זיך דיר דאַכטען, ביי דריי פּראָפעסאָרען, און אַלע דריי פּראָפעסאָרען, גלייך ווי זיי וואָלטען זיך אויפגערעדט, האָבען געזאָגט אַלע אין איין קול: „מאַריענבאַד!" — ווי באַלד אַזוי, צו וואָסער אַ כפּרה האָב איך בעדאַרפט די פּראָפעסאָרען, און נאָך דריי דערצו? מאַריענבאַד האָב איך דאָך געהערט נאָך אין וואַרשאָ. קורץ, שולדיג געוועזען דעם רוח אַ גאַנג, פאַרפאַלען.

געקומען אַהיים, בין איך געוועזען אַזוי אויסגעמאַטערט, אַז איך האָב מיך קוים געהאַלטען אויף די פיס, און איך האָב מיך שוין נישט ווילענדיג געמוזט אַריינלעגען אין בעט אַריין. מיינסט דו דאָך, אַז לאַנג

בין איך געלעגען? נישט מעהר זאל דער דאקטאר לעבען אויף דער וועלט. עס האט מיך אין דער גיך געגעבען א טראג אויף פון בעט, גלייך, ווי א דונער וואלט מיך דערשלאגען. שטעל דיר פאר א חשבון פון א פעלד-גזלן: איך זאל איהם בעצאהלען, זאגט ער, אכציג מארק! פאר וואס אכציג מארק? „א פראסטער חשבון, זאגט ער: צוויי וויזי-טען צו צעהן איז צוואנציג. דריי קאנסוליומס ביי דריי פראפעסארען צו צוואנציג איז זעכציג. און זעכציג מיט צוואנציג איז, זאגט ער, אלע מאל און אומעדום אכציג". האב איך אויפגעהויבען מסתמא אזא סקאנדאל, אז מע איז זיך צונויפגעלאפען אלע: די בעל-הבית'טע די אלמנה, דער אלטער בחור דער שלים-מזל, און אלע איבריגע געסט. „וואו זענען מיר? — האב איך מיך צעשריען אויף זיי — אין בערלין צי אין סדום? עס איז ביי אייך ערגער, זאג איך, טויזענד מאל ווי ביי אונז אין רוסלאנד! נישט קיין דאקטוירים זענען ביי אייך, זאג איך, נאר חוליגאנעס! פאגראמשטשיקעס!" מיט איינעם ווארט, וואס מיר איז געקומען אויפ'ן מויל, דאס האב איך זיי געזאגט. און לאז זיך דיר דאלטען, עס האבען זיך אריינגעלעגט מענשען, און מע האט אונז קוים מיט צרות אויסגעגלייכט פאר פינף און פופציג מארק. פינף און פופציג מכות זאלען זיך איהם זעצען, דעם שענעם דאקטאר, אויפ'ן פנים! ביזט דו שוין פארטיג? האב צייט. ס'איז נאך פאראן איין אל-טער בחור מיט א רויטער נאז מיט ווייםפערלעך, הייסט ער זיך א חוץ בעצאהלען פופצעהן מארק. וואס איז דאס? דאס איז, זאגט ער, זיין קאמיסיאן פאר'ן דאקטאר, וואס ער האט מיר, זאגט ער, רעקאמענדירט. וואס זאגסט דו צו אזא פרא אדם? עס האט מיך אזוי פערקאלט ביים הארצען, אז עס האט זיך מיר אבגערופען מיין אומגליק, און איך בין געבליבען ליעגען מיט א מיגרען ביז'ן אנדערען טאג. א קלייניגקייט אזוי פיעל געלד ארויסצעווארפען, און פרעג אויף וואס? אויף וועןן? וואלט נישט גלייכער געווען צעהן טויזענד מאל דאס איבערלאזען בע-סער ביי ווערטהיימער'ן? איך עס מיך אויף א לעבעדיגע, וואס איך בין נישט געקומען אהער מיט איין וואך פריהער, וואלט איך געטרא-פען דא מיין חוה'לע — פארט א קרובה, און וואלט נישט אריינגעפא-לען צו אט די פיאווקעס אין די הענד אריין. א שטיקעל גליק, וואס בערלין איז א שטאדט, וואס איז פאראן וואס צו זעהען, א נישט, וואלט איך קראנק געווארען פאר דאסאדע. און צו זעהען איז דא אין בערלין אין איין טאג אזוי פיעל, וואס דו וועסט דאס נישט זעהען ביי

אינז אין וואַרשאָ אַ(?)ן דרייסיג יאָהר אפילו. אַ חוץ ווערטהיימער'ן און טיטץ און נאָך אַזעלכע געוועלבען, איז פאַרהאַן אין בערלין אַ „ווינטערגאָרטען", מיט איין „אַפּאָלאָ"-טעאַטער, מיט אַ צירק „שומאַן" און מיט אַ צירק „בוש". היינט איז דאָ, זאָגט מען, אַ „לבנה-פאַרק", איז דאָס גאָרנישט צו בעשרייבען. איך קלויב מיך ערשט געהן אהינצו אם ירצה שם מאָרגען, וועל איך דיר שוין מאָרגען בעשרייבען, דערווייל'ע זיי געזונד און זאָג שבע-רחל'ען, זי זאָל אַכטונג געבען נישט בלויז אין קיך, נאָר אויף דער גאַנצער שטוב זאָל זי אַכטונג געבען. איך האָב פאַר'ן אַוועקפאָהר פערגעסען פערשרייבען אַ קעלנער'ל מיט צוויי ציכעלעך אין קויטיגען גרעט. און אַ סלאָי איינגעמאַכטס האָב איך אָנגעהויבען אַ טאָג פאַר'ן אַוועקפאָהר, איז פון איהם זאָל זי נוצען אין קיך אַריין און נישט אָנריהרען מעהר פון די איינגעמאַכטסען, וואָס אויפ'ן באַלקאָן אונטערן קאַסטען. און בריעף זאָלסט דו מיר שרייבען, למען השם, קיין מאַריענבאַד פּאָסט רעסטאַנט, ווי מיר האָבען אָבגעשמועסט.

פון מיר דיין פרוי

בעלצי קורלענדער.

№ 2.

שלמה קורלענדער פון די נאַלעווקים (וואַרשאָ) צו זיין פריינד חיים סאָראָקער אין מאַריענבאַד.

ליעבער פריינד חיים.

איך האָב צו דיר, ידידי, אַ קליינע בקשה, דאָס הייסט, נישט קיין קליינע, נאָר טאַקי אַ גרויסע בקשה. אַ גאַנץ גרויסע! עס האָט מיר געטראָפען, ליעבער פריינד, איין אומגליק: מיין בעלצי פאָהרט קיין מאַריענבאַד. וואָס עפּיס פּלוצים קיין מאַריענבאַד? פרעג מיך עפּיס גרינגערס. זי זאָגט, אַז זי איז נישט געזונד און מוז האָבען מאַריענבאַד. און דער דאָקטאָר זאָגט אויך, אַז זי איז נישט געזונד און מוז האָבען מאַריענבאַד. און אַז צוויי זאָגען שכּור, דאַרף דער דריטער געהן שלאָפען... נאָר בסוד וועל איך דיר איבערגעבען — און איך בעט דיך, אַז צווישען אונז זאָל עס טאַקי בלייבען, — איך פערשטעה דעם שכל פון מאַריענבאַד. אַז די מאַדאַם טשאַפּניק פאָהרט קיין מאַר-

יענבאַד, הײַנט פאַרוואָס זאָל די מאַדאַם קורלענדער אויך נישט פאָהרען קײַן מאַריענבאַד? זי גלײַכט מיך צו בעריל טשאַפּניק! זי ווײסט נישט, אַ פּנים, אַז דאָס, וואָס טשאַפּניק קאָן — קאָן נישט איך, נישט דו, נישט קײנער. טשאַפּניק קאָן אָבזיצען אַ קײַלעכיג יאָהר אין דער שענסטער דירה ווי אַ מאָנאַרך, און גאָר פאַרגעסען, אַז פאַר אַ דירה דאַרף מען צאָהלען דירה-געלד. נישט הײַנט געדאַכט, אַז טשאַפּניק איז בײַ מיר געזעסען אין שכנות, האָב איך געמײנט, אַז איך וועל פון איהם בעקומען די טשאַכאָטקע. אַלע טאָג פלעגט ער זיך הײסען מאַכען רע-מאָנט, און מיט מיר פלעגט ער זיך שאַפען, ווי מיט אַ סטרוזש. אײַן אַנדערן וואָלט איך אַרויסגעוואָרפען אויף דרײַ שפּענדלעך, און מיט איהם האָב איך געמוזט אָננעמען אַ פולען מויל מיט וואַסער און מאַ-כען אַ שוויַיג — צוליעב בעלציןן. באשר וואָס? באשר ווײַל זײַן חוה׳לע געהער זיך אָן מיט מײַן בעלצין׳ן גליעד-גליעד-געשוועסטערקינדער, דעם פערד׳ס-בײַטש-שטעקעלע׳ס-אַ-פידקאָווע! וואָס איך האָב מיך אין דעם יאָהר אָנגעזעהען אויף דעם בעריל טשאַפּניק, איז דאָס אויף אַ וואָך צו דערצעהלען. צו בעריל טשאַפּניק, אַז עס קומט דער קצב מאָהנען פאַר פלײש, עפענט ער איהם מיט׳ן קאָפּ די טהיר: אַ העצה פון אַ קצב — גאָר מאָהנען פאַר פלײש! און צו דער מאַדאַם טשאַפּניק, אַז מע קומט מיט אַ חשבון פון געוועלב, געהט מען אַזוי לאַנג, ביז מע צערײַסט צוויי פאָר שיך און מע הערט אויף צו געהן. פון שנײַדערס און פון שוסטערס רעדט מען נישט. מע ווײסט שוין, אַז צו טשאַפּניקען נאָך געלד געהט מען נישט, ווארום מע וועט נישט נותנ׳ען. וואָס דאַרפסט דו מעהר? אָט איז דאָ נישט לאַנג געווען בײַ זײ אַ וועטשערינקע. די מאַדאַם טשאַפּניק איז געווען אַ אימענינינצע, סאַמע פאַר׳ן אָבפאָהרען קײַן מאַריענבאַד, — האסט דו געדאַרפט זעהען, וואָס דאָרט האָט זיך אָבגעטאָן! איך בין נישט געווען, נאָר מײַן בעלצי דערצעהלט, אַז מיט אַזאַ קאָלאַציע וואָלט מען שוין געקאָנט חתונה מאַכען צוויי טעכ-טער. דאָס עסען האָט מען בעשטעלט בײַ העקסעלמאַנען אין רעס-טאָראַן, און וועטשערע איז געווען כיד המלך: פיש, און פלײש, און געבראָטענס, און ווײַן, און ביער, און וואָס דו ווילסט. די פלעשלעך האָבען געקנאַקט, משרתים האָבען בעדיענט, ס׳איז געווען „ליהודים״, און ווי געוועהנטליך האָט מען פערלעגט אַ „בענקעל״, און דער באַנ-קיר איז געווען טאַקי טשאַפּניק, און געוואונען האָט טאַקי ווידער טשאַפּניק — ער קאָן די מלאכה! — גאַנצע הונדערטערס, זאָגט בעל-

צִי, זענען געווען אִין באַנק. פונדעסטוועגען, אַז העקסעלמאַן אִיז גע-
קומען אויף מאָרגען מִיט אַ רעכענונג, האָט מען פון אִיהם געמאַכט
אַזאַ געלעכטער, אַז ער שעמט זִיךְ שוין גאָר אויסצוזאָגען... נאָר אִיךְ
האָב מִיךְ פערדרעדט פון טשאַפּנִיקען און כמעט פערגעסען אָן מײַן
בקשה.

מײַן בקשה אִיז אָט וואָס: אַזוי ווִי מײַן בעלצִי פאָהרט, הײַסט
עס, קײַן אויסלאַנד דאָס ערשטע מאָל אויף איהר לעבען, זִי ווײַסט
נִישט, וואו אַ טהִיר עפענט זִיךְ און קען נִישט דִי שפּראַך, לכן זאָלסט
דו זײַן אַזוי פרײַנדלִיךְ אִיהר קומען צוהִילף, רעקאָמענדִירען אַ רעכטע
סטאַנציע, אַ גוטען דאָקטאָר, אַ כשר'ען רעסטאָראַן, — מִיט אײַנעם
וואָרט, זאָלסט זײַן פאַר אִיהר, וואָס מע רופט אַ וועגווײַזער. אגב,
וועל אִיךְ דִיךְ בעטען, זאָלסט נאָכקוקען, מִיט וועמען זִי בעגעגענט זִיךְ
דאָרט, און מיט וועמען זִי קומט זִיךְ צענויף. אִיךְ ווִיל, פערשטעהסט
דו מִיךְ, זִי זאָל זײַן אַ בִּיסעל ווײַט אָבגעשײדט פון דער מאַדאַם
טשאַפּנִיק. וואָס האָב אִיךְ אײגענטלִיךְ צו דער מאַדאַם טשאַפּנִיק? זִי
האָט מִיר קײַן געשעפט נִישט קאַלִי געמאַכט, נאָר אִיךְ ווִיל נִישט,
מײַן בעלצִי זאָל זײַן קנעפּ'ל שבקנעפּ'ל מִיט דער מאַדאַם טשאַפּנִיק,
חאָטש זײ זענען גלִיעד-געשוועסטערקִינדער. אִיךְ ווִיל נִישט, אַז זִי זאָל
זײַן אִיהר אפּוטרופּוס, אַז וואָס דִי מאַדאַם טשאַפּנִיק זאָגט — אִיז גוט,
און וואָס דִי מאַדאַם טשאַפּנִיק טוט אָן — אִיז שען, און וואָס זִי דער-
זעהט אויף דער מאַדאַם טשאַפּנִיק — דאָס ווִילט זִיךְ אִיהר. גלויב מִיר,
לִיעבער פרײַנד, עס געהט מִיר נִישט אִין געלד. דו ווײַסט, אַז אִיךְ
בִּין, חלילה, נִישט אַזאַ קמצן, און מײַן בעלצִי פִיהרט בײַ מִיר אוים,
ווִי מע זאָגט, דאָס טעלערִיל פונ'ם הִימעל—פאָרט דאָס צווײטע ווײַב.
דאָס צווײטע ווײַב, זאָגט מען, און אַ בת-יחידה פִיהרען אוים אַלסדִינג.
נאָר וואָס דען? אִיךְ ווִיל נִישט, אַז וואו צוויי זאָל מײַן ווײַב זײַן אַ
דרִיטע... וואָס קומט מִיר דערפאַר? אִיךְ האָב אַזוי אויךְ גענוג שונאים
אויף דִי נאַלעוקִים, וואָס וואָלטען מִיךְ דערטרונקען אִין אַ לעפעל וואַ-
סער. און ווער שמועסט, זִינט אִיךְ האָב חתונה געהאַט פאַר בעלצִי'ן,
וואָלטען זײ זִיךְ ווען נוקם זײַן אָן מִיר, אִיךְ ווײס נִישט פאַר וואָס,
גלײַךְ ווִי אִיךְ וואָלט עמִיצען אָנגערִיהרט אִין כבוד אָדער אִין פּרנסה.
באשר, זאָגען זײ, זִי וואָלט געקאָנט זײַן מײַנע אַ שנור. טאָמער ווײַסט
דו, וואָס געהט זִיךְ עס אָן מִיט זײ? עס זענען שוין געווען שטִיגוטע-
רעס, וואָס האָבען זִיךְ געפּרובט מאַכען צווִישען אונז אַ בײז לעבען.

פרעג, וואָס האָב איך זיי געטאָן? דער גאַנצער געוואַלד, למאי זי איז אַ שענע! אַ רוח זיי אין פאָטער און מוטער אַרײַן — און אַז איך זאָל געווען חתונה האָבען דאָס אַנדערע מאָל און נעהמען אַ מיאוסניצע, וואָלט זיי שוין געווען בעסער?

הכלל, ליעבער פרײַנד, קיין סך דאַרף איך מיט דיר נישט שמועסען. איך מיין, אַז דו פערשטעהסט שוין דעם מיין, וואָס איך מיין... איך וויל, אַז דו זאָלסט זי האַלטען אויפ'ן אויג, און זאָלסט מיר אַרײַנשרײַבען אַמאָל אַ בריוועל פון דײַן מאַכען, וואָס דו מאַכסט, און פון מיין בעלצין, וואָס זי מאַכט. און אַז זי וועט זיך ווענדען צו דיר נאָך געלד — איך האָב איהר געגעבען דײַן אַדרעס — זאָלסט דו איהר אַרויסגעבען אויף מײַן רעכענונג וויפיעל זי וויל, געוועהנטליך, נישט אויף אַמאָל, נאָר ביסלעכווײַז, ווײַל בײַ איהר געלד — צווישען אונז זאָל עס בלײַבען — האָט גאָר קיין ממשות נישט. איך האָב עס געוואוסט פריהער, אַז ווען איך זאָל איהר מיטגעבען, למשל, פון דאַ-נען איך ווייס אַליין נישט וויפיעל, איז אַזוי ווי זי פאָהרט איבער בער-לין, וועט דאָס דאָרט מסתמא אַוועקגעהן בײַ איהר מיט'ן ווינט און מיט'ן רויך. און כך הוה, אַזוי ווי דאָס האַרץ האָט מיר געזאָגט. איך האָב שוין בעקומען פון איהר אַ בריוועל פון בערלין (פאָהרענדיג קיין מאַריענבאַד, האָט זי זיך אַראָבגעחאַפּט קײַן בערלין) שרײַבט זי מיר אַ גרוס, מײַן בעלצי הייסט עס, פון עפּיס איינעם מיט'ן נאָמען ווערטהיימער, האָט ער אַ געוועלב, אָט דער ווערטהיימער, וואָס מע געפינט, זאָגט זי, בײַ איהם פון פויגעל-מילך. איז זי שוין געווען דאָרט, שרײַבט זי מיר, מיט אַ וויזיט, און ווערדליג איך פערשטעה, האָט זיך דער ווערטהיימער פון איהר נישט געגאַרט. זי גלײַכט זיך צו דער מאַדאַם טשאַפּניק. בעריל טשאַפּניק בעריהמט זיך, אַז ער האָט געהאַט מיטגעגעבען זײַן חוה'לען קײַן אויסלאַנד אַ תק'ער אויף דער נסיעה. און אַז זי איז געקומען קײַן בערלין, האָט זי שוין געשריבען, מע זאָל איהר שיקען נאָך געלד, האָט ער איהר געמוזט אויף דער צווייטער וואָך אַרויסשיקען נאָך אַ תק'ער. ער וואַרפט זיך עס מיט תק'ערס, אָט דער טשאַפּניק! טאָמער ווייסט דו די געשעפטען, וואָס ער טרײַבט? אַ מענש זיצט אין וואַרשאָ שוין אפשר צוואַנציג יאָהר און לאָז מיר עמיצער זאָגען, מיט וואָס האַנדעלט בעריל טשאַפּניק? עס איז זיך איין אָבגעפוצט יודעל, מיט אַ שען בײַכעל, מיט אַ פײַנעם חתוך-הדבור, און עס רעדט נישט איין איבעריג וואָרט; איין אויגעל

קוקט בײַ איהם כלומר׳שט קײַן פצון-זײַט און דאָס אַנדערע טראַכט, ווי אַזוי מע צעשפּיליעט דיך און מע בעקומט בײַ דיר אַרויס אַ גמילת חסד אויף צו פערפאַלען ...

הקצור, ער איז גאָרנישט ווערט, אָט דער טשאַפּניק, מיר זאָלען פון איהם אַזוי פיעל רעדען. איך בעט דיך נאָך אַמאָל, חיים, דו ווייסט, ווי מײַן בעלצי איז בײַ מיר טײַער. איך האָב גרויס עגמת נפש, וואָס זי פאָהרט אַליין. איך וואָלט אויך מיטגעפאָהרען — נאָר ווי קאָן איך אַוועקוואַרפען דאָס געשעפט? ס׳איז בײַ מיר סאַמע סעזאָן. איך האַלט אין בויען, און צו גאָט אַ האָפנונג: אַ יאָהר וועל איך, דאַכט מיר, האָבען גאָר נישט קײַן שלעכטס. ווערליג עס ווייזט זיך, דאַרף זיך מיט דירות אַוועקשטעלען מיט׳ן אויבערשטענס הילף אַ סך העכער ווי פאַראיאָהרען, נאָר פאַר מײַן בעלצין איז נישט נויטיג, זי זאָל עס וויסען. אדרבה, אויב עס וועט דיר אויסקומען, מעגסט דו איהר זאָגען פערקעהרט... ווי אַזוי צו רעדען דאַרף מען דיך נישט לערנען. דו ווייסט שוין... און ווײַטער איז נישטאָ קײַן בעזונדערע נײַעס. אונזערע צײַטונגען לײַענסט דו דאָך דאָרטען אויך, ווייסט דו שוין מסתמא, אַז בײַ אונז איז עפּיס נישט אַזוי פרעהליך. אַ גרוס קאָן איך דיר אָבגעבען פון דײַן אסתר׳ן. איך האָב זי געזעהען פון דערווײַטען. זי שײַנט מיר גאַנץ נאָהענט אויף דער צײַט צו זײַן. הײַנט-מאָרגען... טאָמער אַ יונגעל, ווי אַזוי וועט דאָס זײַן אָהן דיר אַ ברית? זעה זשע, למען השם, ידידי, טו ווי איך בעט דיך און שרײַב מיר באַלד אַ תשובה.

פון מיר דײַן בעסטער פרײַנד

שלמה קורלענדער.

№ 3.

בעַלצי קורלענדער פון בערלין צו איהר מאַן שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקיס (וואַרשאַ).

לבעלי היקר מ' שלמה נ"י.

איך האָב דיר צוגעזאָגט נעכטען, אַז איך וועל דיר בעשרייבען דעם בערלינער „לבנה-פּאַרק", ווייבאַלד איך וועל נאָר קומען פון דאָרט, — טו איך דיר צוליעב, חאָטש אפילו דאָס איז אַ זאַך, וואָס עס איז אונמעגליך, וואָרום אַז איך זאָל דיר אַ גאַנצע נאַכט זיצען און שרייבען, וועל איך דיר דען בעשרייבען אפילו אַ צעהנט חלק פון דעם, וואָס מע זעהט זיך אָן אין דעם „לבנה-פּאַרק"? ס'איז שוין איין מאָל אַ פּאַרק! שטעל דיר פאָר אַ גרויסען פּאַרק פון סאַמע פייער, אַרום און אַרום פייער, אַלע שטיבער זענען בעגאָסען פון אויבען ביז אַראָב מיט פייער. און גלייך, ווי דו קומסט, טרעטסט דו אַריין אין אַ „לאַך-זאַל", דאָס איז אַ מין זאַל, וואָס אַז דו קומסט אַריין פאַלט אָן אויף דיר אַ געלעכטער און דו לאַכסט אַזוי לאַנג, ביז דו ווערסט שיער צעפּלאַצט פאַר געלעכטער, — וואָרום וואוהין דו גיסט זיך אַ קעהר, זעהסט דו, אַז דו האָסט אַ פּנים פון אַ שוואַרץ יאָהר. דערנאָך בעצאָהלסט דו און זעצסט זיך אויף אויף אַזאַ מין משוגע'נע באַהן, וואָס פליהט משוגע'נערווייז איבער בערג און איבער טאָלען. אָט טוט עס דיר אַ הויב אויף, העכער הייזער, און אָט טוט עס דיר אַ מאַר-דעווע אַראָב אין אַלדע שוואַרצע יאָהר, אין דער שאול תחתיה אַריין, אַז דו ווערסט שיער נישט צעפאַלען אויף שטיקער. און עס ווערט אַ קוויטשעריי מיט אַ געפילדער. און באַלד נאָך דעם הויבט עס דיך אויף ווידער אַרויף אויף אַ באַרג און ווידער אַראָבגעלאָזט דיך אין דער ערד אַריין. ביז דו קומסט צוריק אויפ'ן אייגענעם אָרט און בלייבסט שטעהן, ווי אַ נאַר. הייסט דיר דער דייטש אויסשטייגען, אַרויסגעהן הייסט ער. געהסט דו אַראָב ווי אַ נעכטיגער. און נאָכדעם קומסט דו צו צו אַ טייך, זעהסט דו, ווי מענשען גליטשען זיך אויף שיפלעך באַרג-אַראָב און פאַלען אַריין גלייך אין וואַסער אַריין און ווערען נישט דערטרונקען; נעמט דיך אָן אַ יצר-הרע און דו קריכסט אַרויף אויף טרעפּ אויפ'ן באַרג און קויפסט ווידער אַ בילעט און זעצסט זיך אַריין

אין שיפעל און פליהסט, ווי אַ משוגע'נער, אין וואַסער אַריַין, און געהסט אַרויס פון דאָרט אַ פערשפּריצטער פּיטש-נאַס, און דו בלייַבסט שטעהן און קוקסט זיך אַרום, פאַר וואָס אַ דייַטש נעמט געלד? פון דאָרט געהסט דו אַ ביסעל ווייַטער, זעהסט דו ווילדע מענשען און שוואַרצע ציגייַנער פון מצרים, וואָס טאַנצען און זינגען, דרעהען זיך און שפּרינגען, לעקען מיט דער צונג געגליהטע אייַזענס, שטעכען זיך מיט שפּיזען, מאַכען מיט די בייַכער, און פאַר דעם אַלסדינג צאַפּט מען ביי דיר געלד. און אַז דו ווילסט, פיהרט מען דיך נאָך אַריַין גלייַך אין גיהנם אַריַין און מע ווייַזט דיר מתים מיט רוחות מיט שדים, שלענג און עקדישען, מיט צרות, מיט שלעק, — און דו בענשט גומל, וואָס מען האָט דיך אַרויסגעלאָזט אַ לעבעדיגען. פון קאַפּעס, רעסטאָראַנען, מוזיק, שפּיעל-קעסטלעך, קינעמאַטאָגראַפען, קאָמעדיעס, פאָטאָגראַפיעס, און נאָך אַזעלכע זאַכען — פון דעם שמועסט מען נישט. דאָס איז דאָרט פאַרהאַן, ווי שטערען אין הימעל, און ווען דו זאָלסט זיך נאָר וועלען צולאָזען צו די דייַטשען, און געהן אומעטום, וואו מען רופט דיך, קאָנסט דו אַרויס פון דאָרטען אַ קדוש. מיך האָט די גאַנצע חתונה געקאָסט אַרום און אַרום אַ נישט אַ צעבראָכענעם פעני‑ניג. ווערסט דו דאָך פרעגען, ווי אַזוי איז דאָס מעגליך? וועסט דו הערען אַ שענס.

אָט דער בחור דער פּרא אדם מיט די ווייַמפערלעך, וואָס האָט ביי מיר אַרויסגעפּרעסט פופצעהן מאַרק דערפאַר, וואָס ער האָט מיר געריקאָמענדירט דעם שענעם דאָקטאָר, האָט ער מיך דאָס גענומען אין דעם „לבנה-פּאַרק“ אויף זיינע הוצאות, און נאָך מכבד געוועזען מיך מיט זעלצער-וואַסער און מיט שאָקאָלאַד און מיט וואָס דו ווילסט. גע‑זעהען, אַ פּנים, אַז ס'איז מיר איבער דער טבע, מאַכט ער צו מיר אַזוי: „פאַר שענע ווייַבלעך, וואָס דאַרפען האָבען צום דאָקטאָר, בין איך, זאָגט ער, אַ קאָמיסיאָנער און אויף אָנצוקוקען בערלין בין איך, זאָגט ער, אוים קאָמיסיאָנער, נאָר אַ קאַוואַליער און אַ דזשענטעלמען“. האָסט דו עפּיס צו אַזאַ שלים מזל? שוין געהענדיג צוריקוועגס, רופט ער זיך אָן צו מיר, דער חכם, און דאָס פּנים לויכט איהם, ווי די זון אין תמוז: „מאַדאַם! איהר וועט קיין פאַראיבעל נישט האָבען, וועל איך אייַך עפּיס זאָגען“. זאָג איך: „אַבי אַ קלוגס“. זאָגט ער: „אַ קלוגס ווייס איך נישט, נאָר פאַר אייַך וועט עס, זאָגט ער, זייַן זעהר אינטערעסאַנט“. זאָג איך: „אויב אינטערעסאַנט, פאַר וואָס נישט?..“

מאַכט ער צו מיר: „נאָר מיט אַ תּנאַי, מאַדאַם, אַז איהר זאָלט מיר דערנאָך זאָגען, זאָגט ער, אייער מיינונג". זאָג איך: „פאַרוואָס זאָל איך אייך נישט זאָגען?..." זאָגט ער: „ניין, איך מיין איהר זאָלט מיר, זאָגט ער, זאָגען אויפריכטיג, נישט פערלייקענען". זאָג איך: „למאי זאָל איך לייקענען?..." זאָגט ער: „ניין, איך מיין, טאָמער געפעלט דאָס אייך נישט, זאָלט איהר מיר, זאָגט ער, זאָגען, אַז עס געפעלט אייך נישט". זאָג איך: „זאָגט, וואָס נודעט איהר?..." שטעלט ער זיך אָפּ און מאַכט צו מיר אַזוי: „הערט-זשע אויס, מאַדאַם, עס איז אַזוי די געשיכטע. איהר וועט מיר גלויבען צי ניין? אפשר וועט איהר מיר גלויבען און אפשר ניין. חאָטש איך ווייסט נישט, זאָגט ער, פאַר וואָס איהר זאָלט מיר נישט גלויבען. איך בין אַ מענש, זאָגט ער, איין אויפריכטיגער, וואָס איך האָב — דאָס, זאָגט ער, זאָג איך. איך האָב פיינט, זאָגט ער, האַלבע ווערטער. ביי מיר איז איינס-צוויי-דריי און פאַרטיג. איך דאַרף אייך זאָגען, זאָגט ער, מאַדאַם, אַז איך בין אַזאַ מענש, זאָגט ער, וואָס האָב איך עפּיס, מוז איך עס אַרויסגעבען. האַלטען דאָס לאַנג ביי זיך קאָן איך נישט. איך האָב אייך שוין לאַנג, זאָגט ער, געוואָלט זאָגען, אַז איהר זענט מיר געפעלען געוואָרען, זאָגט ער, פון דער ערשטער מינוט, זאָגט ער, וואָס איך האָב אייך דערזעהען. וואָס וועט איהר, זאָגט ער, זאָגען דערויף?..." „וואָס זאָל איך, זאָג איך, זאָגען? ס'איז אייער גליק, זאָג איך, וואָס מיר זענען אין בערלין אויף דער פרידריכשטראַסע. ווייטער וואָלט איך אייך, זאָג איך, בעוויזען, ווי אַזוי צו זיין אַ נאַחאַל!..." דערמיט האָט זיך אונזער שמועס געענדיגט און פון דעמאָלט אָן בין איך געבליבען אָהן אַ קאַוואַליער און מוז געהן אַליין אומעטום. נאָר אָהן איין אומגליק. בערלין איז נישט קיין וואַלד און די דייטשען זענען אַזעלכע מענשען, וואָס זיי פוילען זיך נישט, שטעלען זיך אָפּ און הערען דיך אויס אַלסדינג, און ווייזען דיר אָן אַלסדינג, וואָס דו פרעגסט ביי זיי, און פערקעהרט, טאָמער פרעגסט דו ביי זיי עפּיס אַ זאַך, וואָס זיי ווייסען נישט, זעהט מען, אַז ממש עס עקט זיך זיי דאָס חיות. אַ דייטש בלייבט אַ דייטש.

האָב איך דיר שוין אַרויסגעשריבען אַלסדינג, ווי איך האָב דיר צוגעזאָגט. געב גאָט, איך זאָל שוין קומען געזונטערהייד קיין מאַריענבאַד, וועל איך דיר פון דאָרט שרייבען מעהר נייעס. דערווייל זיי געזונד און שרייב מיר קיין מאַריענבאַד, וואָס הערט זיך ביי אונז איך

וואַרשאָ? וואָס מאַכט אסתּר סאָראָקער? צי איז זי שוין געלעגען געוואָרען, צי נאָך ניט? און אויב יאָ, וואָס האָט זי געהאַט: אַ יונגעל, צי אַ מעדעל? אַ שענער יושר פון אַ מאַן. איך מיין טאַקי חיים סאָראָקער. איבערלאָזען אַ ווייב אויף דער צייט און אליין אַוועקפאָהרען קיין מאַריענבאַד — וואָס איז? ער וויל „אָבנעמען", פערליערען דעם בויך. ווען דאָס זאָל זיין אויף מיר, וואָלט ער שוין צוריק אויף די נאַלעווקיס ניט געקומען. איך וואָלט איהם געלאָזט, ער זאָל שוין בלייבען זיצען דאָרטען, אין מאַריענבאַד, אויף שטענדיג. ער וואָלט שוין ביי מיר „אָבגענומען" און פערלוירען ניט נאָר דעם בויך אַליין. זאָג דיר, וואָס דו ווילסט — ער איז דיינער אַ גוטער פריינד — נאָר מע טוט ניט אַזוי. עס האָט מיר אויסגעריסען אַ שטיק האַרץ, אַז איך בין געווען ביי איהר זיך געזעגענען. זי איז ניט אַזעלכע, וואָס זאָל זיך בעקלאָגען, נאָר מע זעהט. זיי האָבען שוין אַזאַ מזל ביידע שוועסטער: סיי אסתר, סיי חנצי. חנצי, זאָגט מען, ווערט נאָך מעהר אויסגעריסען ביי איהר מאיר'ן. מע האָט מיר געזאָגט דאָ אין בערלין, אַז מאיר מאַריאַמטשיק איז אויך אין מאַריענבאַד. און בראָני לויפער־מאַן און לאה'צי ברוכשטוהל, און די יאַמאַיטשיכע מיט איהרע טעכטער זענען שוין אויך אין מאַריענבאַד? אַלע נאַלעווקיס אין מאַריענ־באַד. קיין עין הרע ניט! — איך האָף צו טרעפען פון דיר בריעף אין מאַריענבאַד נאָר פערגעס ניט מיר שרייבען פון אַלסדינג, וואָס אין דערהיים טוט זיך. זאָלסט ניט פערלאָזען זיך אינגאַנצען אויף שבע־רחל'ען. זאָלסט אַליין איבערקוקען אַלע טאָג, וואָס זי ברענגט פון מאַרק, און איבערוועגען דאָס פלייש פון קצב און למען השם ניט נעהמען אָהן געלד קיין זאַך, וואָרום די קרעמער, די עהרליכסטע אפילו, האָבען אַ טבע, זיי שרייבען צו. און טאָמער וועט זיין ביי דיר לאה די מאָדניצע מיט טענות, אַז איך האָב איהר אָבגעריסען פאַר דער אַרבייט און וועט זיך וועלען פערלאָזען אויף דיין יושר, זאָלסט דו איהר ניט ענטפערן. דערפאַר, וואָס זי האָט געסטראַשעט מיט'ן סאָנד, זאָל זי געהן אין סאָנד. און פערגעס ניט, למען השם, אַרויסשיקען מיר געלד קיין מאַריענבאַד. איך וועל דיר געבען צו וויסען מיין אַדרעס באַלד, ווי איך וועל קומען צופאָהרען. גאָט זאָל העלפען, איך זאָל שוין קומען געזונטערהייד.

פון מיר דיין פרוי

בעלצי קורלענדער.

№ 4.

שלמה קורלענדער פון נאַלעווקיס (וואַרשאַ) צו זײַן ווײַב בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

לזוגתי היקרה מרת בעלצי שתחי'.

איך האָב דײַנע בײדע בריוו פון בערלין ערהאַלטען און קום דיר צו מעלדען, בעלצי היקרה, אַז איך בין ב"ה געזונד און אַז אין דערהײם איז אַלסדינג אין בעסטער אָרדנונג. הלואי וואָלטען נאָר אַלע לאָקאַטאָרען וועלען צאָהלען צו דער צײַט, מעל זאָל נישט דאַרפען האָבען מיט זײ צו טאָן. וואָרום אַ חוץ, וואָס עס געהט פערלוירען געלד, קאָסט נאָך הוצאות, אַדוואָקאַטען מיט פאַפירען מיט שלעק. און דערצו נאָך די בזיונות, וואָס מע האָט, וואָרום עס זענען דאָ אַזעלכע לאָבעסעס, וואָס בעריהמען זיך, אַז טאָמער וואַרפט מען זײ אַרויס פון דער דירה, וועלען זײ דיך בעשרײַבען אויף די גאַזעטען. און איך וויל נישט, מע זאָל מיך בעשרײַבען אויף די גאַזעטען. איך האָב עס פײַנט. הײַנט דאָס בויען, וואָס איך בוי, שלינגט אײַן אַזוי פיעל געלד, אַז איך ווײס גאָרנישט, ווי אַזוי איך וועל זיך אַמאָל אויסבאָדען, און דערצו האָט מען צוטאָן מיט גראָבע מענשען, בעלי-מלאכות און אַרבײַטער, וואָס קריכען אויפ'ן קאָפּ, האָבען נישט קײן טראָפּען דרך-ארץ פאַר אַ בעל-הבית. הכלל, וואָס זאָל איך דיר זאָ-גען, בעלצי היקרה, ס'איז צרות מיט צרות! און דאָ קומסט דו מיט דײַנע בריוולעך פון בערלין, קאָנסט דו דיך גאָרנישט משער זײַן דעם עגמת-נפש, וואָס איך האָב געהאַט, וואָס דו ביסט נישט געפאָהרען אויף ווינן אײדער אויף בערלין. מילא, דו ווילסט זיך זײַן בײַם פּראָפעסאָר אײַן עצה האַלטען — מהכיתיתי. איך וועל דיר, חס ושלום, נישט פערוועהרען, און קײן געלד, ווײסט דו גאַנץ גוט, אַז איך וועל דיר נישט זשאַלעװען דאָרט, וואו עס געהט אין דײַן געזונד, פּקוח נפש. נאָר אַרײַנלאָזען זיך מיט דאָקטוירים פּיאַווקעס און האָבען צוטאָן מיט דרײַ פּראָפעסאָרען, וועלען זײ דיר סוף כל סוף פערדרעהען דעם קאָפּ, אַז דו וועסט, חס ושלום, קראַנק ווערען פון זײ. איז אײַן מאָל אַוועק. והשנית, פרעג איך דיך, בעלצי היקרה, ווי שאַנעוועסט דו נישט דײַן געזונד און געהסט אַרום צו ווערטהײַמס-

רען און צו טיטשען האַנדלען מציאות? איך גלויב דיר, אַז ס'איז בײַ זײַ אַלסדינג בחצי חנם. איז, ערשטענס, בײַ מיר דײַן געזונד טײַערער, און צווייטענס, מיין איך, אַז מע קריגט אין וואַרשאָ אויך די מציאה. פאַר געלד קריגט מען אַלסדינג, זאָגט מען, נאָר נישט קיין קרחת. אוודאי איז טאַקי כדאי, זאָג איך דיר, זיך שטופען אין איין ענגשאַפט — וואָס איז? טאָמער וועט מען קויפען אַ פּאָר זאָקען מיט אַ זאַנט-זייגער? דאַרף מען אײַנשטעלען דאָס לעבען דערויף? איך פרעג דיך, בעלצי, ביסט דאָך עפּיס נישט פון די נאַלעווקער יענטעס, כ'לעבען, ווי קומט דאָס, דו זאָלסט טאָן אַזאַ נאַרישקייט? הײַנט דאָס אַרומזעהן אָנקוקען בערלין, דאַרף איך דיר זאָגען, בעלצי היקרה, אַז איך הויב נישט אָן צו פערשטעהן, וואָס אייגענטליך איז דאָ וואָס צו זעהן אין בערלין? איך שטעל מיר פאָר אַ גרויסע שטאָדט, דרײַ מאָל, פינף מאָל, צעהן מאָל אַזוי גרויס ווי וואַרשאָ: און מויערען שענע, גרויסע, אַ סך שענער און אַ סך גרעסער, ווי אין וואַרשאָ, — נו וואָס זשע האָב איך דערפון? צי, אַ שטייגער, דו שרײַבסט, אַז דו ביסט געוועזען אין טעאַטער און אין צירק און אין נאָך אַזעלכע ערטער — אַרט עס מיך נישט. פערקעהרט, ביסט דו אין אויסלאַנד, דאַרפסט דו אומעטום זײַן און אַלסדינג זעהן. פאַר וואָס נישט? מיך אַרט נאָר איין זאַך: למאי זאָלסט דו נישט היטען דײַן כבוד און דײַן שטאַט און לאָזען זיך פיהרען פון יעדען לעדיגגעהער, וואָס דו קאָנסט איהם נישט און ווייסט איהם נישט? גוט, וואָס דו האָסט אָנגעטראָפען אויף אַ פלאָכט, אַ פרא אדם, וואָס האָט געלעגט אויף דיר כבוד. וואָס טוט מען, אַז מע טרעפט אָן אויף אַ חוליגאַן, אָדער אַזוי אַ שאַרלאַטאַן? אין דער פרעמד, בעלצי, דאַרף מען זײַן געהיט נאָך מעהר ווי אין דערהיים. מען קאָן אַמאָל האָבען דעם גרעסטען בזיון מיט'ן גרייסטען אומגליק, חלילה. איך האָב דערינבער געשריבען אַ בריעף צו מײַן גוטען פרײַנד חיים סאָראָקער קיין מאַריענבאַד, ער זאָל דיר בעהילפיג זײַן אַמאָל מיט איין עצה, אַמאָל מיט אַ גוט וואָרט. ער איז אַ מענש, וואָס איז שוין געוועזען אין אויסלאַנד עטליכע מאָל און איז בעקאַנט מיט זייערע גענג און מיט זייערע מנהגים. און אגב, אַזוי ווי איך האָב מיט איהם חשבונות, האָב איך צו איהם אָנגעוויזען, ער זאָל דיר אַרויסגעבען געלד, וויפיעל דו וועסט בעדאַרפען האָבען. וואָרום דאָס שיקען פער פּאָסט קאָסט טײַער, הײַנט פערליערט מען אָפטמאָל אויפ'ן קורס, אַז ס'איז נישט כדאי דאָס שיקען. לכן זאָלסט דו זיך זעהן

דאָרט מיט חיים סאָראָקער און זאָלסט איהם לאָזען געריסען און זאָלסט איהם זאָגען, אַז איך וואַרט פון איהם אַ ענטפער אויף מיין בריעף, וואָס איך האָב איהם די טעג געשריבען. און דו זאָלסט איהם איבערגעבען, אַז ביי איהם אין דערהיים איז נאָך דערווייל קיין שום נייעס נישט פאָרגעקומען. זיין אסתר האַלט זיך נאָך. און נאָך אַ זאַך וועל איך דיך בעטען, בעלצי היקרה, אַז דו זאָלסט זיך האַלטען אַ ביסעל ווייטער פון דיין קרובה, חוה'לע טשאַפּניק. נישט מחמת דעם, וואָס זי האָט נישט קיין שענעם נאָמען ביי אונז אויף די נאַלעווקיס, — איך לאַך מיך אויס פון אַזעלכע זאַכען — נאָר גלאַט אַזוי, איך וויל נישט, מען זאָל דיך האַלטען אין מויל יעדער בעזונדער און מען זאָל אויף דיר טייטלען מיט די פינגער. ווייל אין מאַריענבאַד, זאָגסט דו דאָך אַליין, איז איצט אַ שטיק וואַרשא. די גאַנצע נאַלעווקיס האָבען זיך היינטיגען זומער, זאָגסט דו, אַריבערגעטראָגען קיין מאַריענבאַד. קענסט פער-שטעהן, אַז בראָני לויפערמאַן און לאה'צי ברויכשטוהל און אפילו יאַ-מאַיטשיכע מיט איהרע טעכטער, זאָגסט דו, זענען שוין אויך אין מאַר-יענבאַד. היינט וואָס ווילסט דו נאָך? בעדאַרפסט דו דיך היטען פאַר זיי, ווי אין איין אויג אַ שטאָך, וואָרום זיי זענען מסוכנ'ע בערעדע-רינס! איידער אַריינפאַלען צו דער יאַמאַיטשיכע אין מויל אַריין, איז שוין בעסער אויסברעכען זיך אַ פוס. אש להבה! און וואָס געהט אָב בראָני לויפערמאַן? און לאה'צי ברויכשטוהל? וואָס איז מיט זיי די גדולה, וואָס זיי האָבען זיך אַוועקגעשלעפּט קיין מאַריענבאַד — ווייס איך נישט. מילא, לויפערמאַן האָט, זאָגט מען, געוואונען היינטיגען יאָהר אין דער לאָטעריע, ווילט זיך איהם פּטר'ען די עטליכע רובעל. אָבער ברויכשטוהל? ערשט יענע וואָך איז ער געוועזען ביי מיר נאָך אַ גמילות חסד, האָב איך איהם אָבגעזאָגט, ווי אַ טויטען. לייען גמילות חסדים און שיקען דאָס ווייב קיין מאַריענבאַד — דערויף דאַרף מען שוין האָבען איין עזות! און וואָס דו שרייבסט מיר, בעלצי היקרה, איך זאָל אַכטונג געבען אין שטוב, זאָלסט דו זיין גאַנץ רוהיג. דו דאַרפסט זעהען זיך נאָר קורירען און קומען אַהיים בשלום. ווייטער וועט שוין אַלץ זיין רעכט. און וואָס דו האָסט מורא פאַר שבע-רחל'ען, איז דאָס איין איבעריגע זאַך. ערשטענס, האָסט דו זי שוין וויפיעל מאָל אויסגעפּרובט, אַז זי איז איין ערהליכע, עס מעג ליגען גאָלד. און צווייטענס, געב איך טאַקע אַכטונג אויף איטליכם ברעקעל. נישט נאָר די צוקער-פּושקע, אפילו דאָס ברויט איז ביי מיר אונטערן שלאָס. און

אָהן געלד האָב איך אליין אויך פיינט נעהמען אין די קליימען. מיר האנדלען טאקי מיט ערליכע לייט, אָרענטליכע מענשען, נאָר פונ־דעסטוועגען זאָל זיך זיי זעצען אזוי פיעל מכות, וואָסערע גנבים זיי זענען. און וויימער בעט איך דיך, בעלצי היקרה, זאָלסט נישט זשאַ־לעווען קיין געלד און זאָלסט זיך דאָרטען אָנטאָן כל הפערגעניגענס מיט כל הוואוילטאָגען אין דער וועלט, נאָר איין זאך וועל איך דיך בעטען — אין די געוועלבען זאָלסט דו נישט געהן און קיין מציאות זאָלסט דו נישט האנדלען. אז דו וועסט קומען, אם ירצה השם, בשלום אהיים, זאָג איך דיר צו, אז איך וועל דיר קויפען אלסדינג, וואָס דיין הארץ געלוסט. צו וואָס טויג דיר שמאטעס, טישטיכער, גאָזטיכלעך — דו האָסט זיי קארג? צו וואָס דארפסט דו א מאשין אויף פוטער שלאָגען? און וואו וועסטו זיך אהינטאָן מיט א וואנט־זייגער? איך האָב מורא, בעלצי, אז דו זאָלסט אויף דער גרעניץ נישט אוועק־לעגען, חלילה, דאָס גאנצע געזונד, וואָס דו וועסט אָנזאמלען אין מאריענבאד, און עס וועט זיין ארויסגעוואָרפען מיין געלד, א חוץ, וואָס דו וועסט נאָך האָבען בזיונות, ווי פאר דריי יאָהרען די מאדאם קאָ־ראלניק פון די נאלעווקים, וואָס האָט אויסגעזעהן אויף דער גרעניץ א ביסעל צו גראָב, האָט מען זי געבעטען, מחילה, אין א בעזונדער חדר און אויסגעטאָן ביז דער העמד און אָבגעוויקעלט פון איהר העלער פיער הונדערט איילען זיידענע בענדער. פון דעמאָלט אָן האָט זי דאָס בעקומען ביי אונז אויף די נאלעווקים דעם שענעם נאָמען „די קאָראל־ביטשקע מיט די סטענגעס“.

זיי געזונד און זעה למען השם זאָלסט זיך מיר פעררינטען און קומען, אי״ה, געזונטערהייד אהיים,

ווי עס ווינשט דיר באמת

בעלך שלמה קורלענדער.

№ 5.

חיים סאָראָקער פון מאַריענבאַד צו זיין פריינד שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקים (וואַרשאַ).

ליעבער פריינד שלמה!

איך האָב דיין ליעבען בריעף ערהאַלטען. עס פרעהט מיך זעהר וואָס דו שרייבסט צו מיר אַזוי אָפענטליך, ווי צו איין אמת'ען פריינד, און עס וועט מיך נאָך מעהר פרעהען, אַז איך וועל דיר בעהילפיג זיין, מיט וואָס איך וועל נאָר קאָנען. אַז דיין בעלצי קומט קיין מאַריענבאַד — דאָס האָב איך געוואוסט נאָך איידער דיין בריעף איז צו מיר אָנגעקומען. ווי אַרום און פון וועמען בין איך עס געוואָהר געוואָרען? טאַקי פון דער מאַדאַם טשאַפניק. ווי אַזוי? לאָס איך דיר אויסשרייבען די גאַנצע מעשה אַקוראַט, ווי אַזוי ס'איז געוועזען. ס'איז במילא נישטאָ וואָס צו טאָן, מע ווערט דאָ שיער נישט משוגע, וועל איך פערען אויף אַ מינוט אַ שרייבער. נאָר איין זאַך וועל איך דיך בעטען, שלמה, אַז אַלסדינג, וואָס איך וועל דיר שרייבען פון דאַנען, זאָל זיין בסוד. דערפאַר, וואָס דו האָסט זיך מיט דיין בריעף פערטרויט אויף מיר, ווייל דו האַלסט מיך פאַר אַ בעל-סוד, פערטרויע איך פאַר דיר אַזעלכע זאַכען, וואָס איך וואָלט זיי פאַר איין אַנדערן נישט געטרויעט, אפילו פאַר מיין אייגען ווייב, און איך בין זיכער, אַז צווישען אונז וועט דאָס בלייבען.

קודם דאַרף מען דיר בעשרייבען דאָס מאַריענבאַד, זאָלסט וויסען, מיט וואָס מע עסט דאָס און וואָס דאָס איז. אַהער קומען צופאָהרען מענשען, וואָס גאָט האָט זיי געבענשט מיט אַ סך געלד און געשטראָפט מיט אַ סך פלייש, מיין איך פערקעהרט, געשטראָפט מיט אַ סך געלד און געבענשט מיט אַ סך פלייש. אַזעלכע מענשען זענען די סאַמע אומגליקליכסטע אויף דער וועלט. זיי ווילען עסען און טאָרען נישט. זיי ווילען געהן און קאָנען נישט. זיי ווילען ליגען, לאָזט מען זיי נישט! „איהר דאַרפט געהן, וואָס מעהר געהן, מאַכען מאָציאָן — זאָגען די דאָקטוירים — איהר דאַרפט אָפנעהמען, זאָגען זיי — וואָס מעהר אָפנעהמען״... „אָפנעהמען״ הייסט אויף אונזער לשון פערלירען דאָס בייכעל, אַ ביסעל איינדאַרען הייסט עס. און אויף „אָפ-

נעהמען" איז פאַרהאַן איין מיטעל — מאַריענבאַד. עס נעמט אָפּ, ווי מיט די הענט נעמט עס אָפּ! און וואָס איז דער חדוש? אַז עסען עסט מען דאָ מכות מיט בכורות — דער דאָקטאָר לאָזט ניט עסען — און מע לעבט נאָר פון דעם, וואָס מע טרינקט אין דערפריה דאָס ביסעל מים המאררים, וואָס מע רופט דאָס „קרייצברונען". אַ טעם האָט דאָס וואַרימערהייד אויפ'ן ניכטערען האַרצען פון צעהן חלשות'ען, און אַז דו טרינקסט דאַרפסט דו שפּאַצירען, מאַכען מאָציאָן, ווי דער דאָקטאָר רופט עס אָן. און נאָך אַזאַ טרינקעניץ מיט אַזאַ מאָציאָן גלוסט זיך עפּעס נעהמען אין מויל אַריין; געהסט דו אַהיים עסען, דערלאַנגט מען דיר „פריהשטיק" ניט קיין עסען. וואָס איז דאָס פאַר איין עסע־ניש, איך בעט דיך, אַז פלייש — ניט, אייער — ניט, זעמע־לעך — ניט, אַ שאָל „קאַקאָ" מיט אַ סעלערעל, אָט דאָס איז דער גאַנצער פריהשטיק. און נאָכ'ן פריהשטיק הייסט ערשט דער דאָקטאָר געהן, מאַכען מאָציאָן, און ערשט דעמאָלט בעקומסט דו דעם רעכטען אַפּעטיט, און אַז עס קומט די צייט פון וואַרעמעס, דאַכט זיך דיר אויס, אַז דו וואָלסט איינגעשלונגען איין אָקס מיט די הערנער. זאָגט אָבער דער חכם, דער דאָקטאָר: „לא, פּעטערשי! אַז איהר וועט אַזוי אַכל'ען, זאָגט ער, וועט איהר, זאָגט ער, אָבנעמען אַ פּייג ניט קיין פוד שמאַלץ, און וועט ניט פּטור ווערען, זאָגט ער, פון אייער טשעמאָדאַן ווי לאַנג איהר וועט לעבען!"

הקצור, ס'איז אַ גיהנם, וואָס זאָלסט דו קלערען? איין שטיקעל גליק, וואָס מע קאָן אָנפּייפען דעם דאָקטאָר. ער הייסט עסען קדחת — קדחת עס אַליין. ער הייסט געהן, — געה. מיר ווילען זיך בעסער אַוועקזעצען מאַכען אַ פּרעפעראַנסעל. איז אָבער דער חסרון, וואָס ניט אַלע מאָל איז דאָ אַ דריטע האַנד. מוז מען מאַכען אין צווייען אַ זעקס־און־זעכציג. דו ווייסט דאָך, אַז איך האָב עס ניט פּיינט. נאָר מיט וועמען קאָן מען דאָ שפּיעלען אין זעקס־און־זעכציג, אַז ניט מיט דער מאַדאַם טשאַפּניק? אוי איז דאָס אַ מאַדאַם! וויפיעל דו קענסט בעריל טשאַפּניק, איז ער אַ הונט אַקעגען זיין ווייב. ס'איז, זאָג איך דיר, אַ מאַדאַם פון גאָט! שפּיעלען שפּיעלט זי דוקא נישקשה'דיג. זי וועט פערשטעקען אין גאַרטעל דריי מאַנסביילען. נאָר וואָס דען? זי האָט פּיינט פערשפּיעלען מיט סכנת נפשות! און אַז זי פערשפּיעלט צאָהלט זי ניט: „נישקשה, זאָגט זי, איך בין, זאָגט זי, אַ בטוח, און פאַר נויט, זאָגט זי, וועט אייך מיין מאַן, זאָגט זי, בעצאָהלען".

וואָס זאָגסט דו אויף דעם צאָהלער? וואָלט זי נאָר ליעב געהאַט שפּיע-לען אין זעקס-און-זעכציג, וואָלט נאָך געווען אַ האַלבע צרה! איז אָבער דער חסרון — זי האָט ליעב, מע זאָל מיט איהר געהן שפּאַצי-רען איבער מאַריענבאַד. וואָלט דאָס שפּאַצירען אַליין אויך געווען נאָך צו דערליידען; איז אָבער דער חסרון, וואָס זי האָט פיינט גלאַט אַזוי צו שפּאַצירען; שפּאַצירען הייסט ביי איהר געהן איבער די גע-וועלבען, האַנדלען מציאות, אָבנאַרען די דייטשען — שמעקט דאָס שוין מיט אַ גמילת-חסר אויף אַ קורצע צייט, דאָס הייסט אויף צו פער-פאַלען. אַ שלאַק, זאָג איך דיר, פון זיין ליעבען נאָמען! מע קאָן זיך גאָר פון איהר נישט אויסבעהאַלטען. און ווי אויף צו להכעיס בין איך דאָ איינער אויפ'ן יאַריד. נישטאָ איין מאַנסביל פון די נאַלעווקיס. סאַמע נקבות. דו האָסט דאָ בראָני לויפּערמאַן, און לאה'צי ברויל-שטוהל, די מאַדאַם שירענצים מיט דער מאַדאַם פּעקעליס. הײַנט די יאַמאַיטשיכע מיט איהרע דריי איבערגעוואַקסענע מאַמזעלען, וואָס האָ-בען אַ שם אין מאַריענבאַד מיט זייערע יאָהרען. זיי וואָלטען געווען גאַנץ פיינע מאַמזעלען, ווען זיי זאָלען נישט האָבען די נעזער. אַ גע-רעט הײַנטיגען סעזאָן אין מאַריענבאַד אויף נאַלעווקער ווייבער, און גלאַט אַזוי ווייבער, ווייבלעך, דאַמען, דאַמען, אָהן אַ שיעור דאַמען! על-פּי-רוב זענען דאָ גראָבע ווייבער פון ביאַליסטאָק, פון קעשענעוו, פון יעקאַטערינאָסלאַוו, פון קיעוו, פון ראָסטאָוו און פון אָדעס און פון דער גאָרער וועלט, וואָס קומען אַהער כלומר'שט אויף דער „קור", נאָר זייער גאַנצער מיין איז חתנים פאַר זייערע טעכטער, די צייטיגע מאַמזעלען. אָנגעטאָן געהען זיי אין זייד און אין סאַמעט, טראָגען העל-זער פּערעל און פיהרען אַרוים זייערע מאַמזעלען אויף דער אויסשטע-לונג. רעדען רעדען זיי „קאָמעניצער דייטש" און וואַרפען מיט אויגען אויף יעדען מאַנסביל, ווי איינער רעדט: „ביסט דו אַ בחור, קום אַהער. ביסט דו אַ בעוויבטער, זאָלסט דו געהן אַהין, פון וואַנען דו ביסט געקומען..." אַרום די דאָזיגע „מאַמעס" דרעהט זיך אַרום, ווי אַ ביהן אַרום האָניג, איינער אַ פאַרשוין מיט אַ צילינדער, וואָס מע רופט איהם סווירסקי — אָט דער סווירסקי — דאָס איז אַ יוד אַ שדכן, אַ לאַנד-שדכן. אַליין איז ער אפילו אַ אונזערינגער, נאָר ער רעדט נישט קיין זשאַרגאָן, חאָטש געב איהם אַ קרענק. נאָר דייטש. אַ שידוך איז ביי איהם — אַ „פּאַרטי", אַ חתן איז אַ „ברויטיגאַם"; „אייער ווייב" וועט ער דיר קיינמאָל נישט זאָגען, נאָר „אייער פרוי געמאַהלין". איך זאָג

דיר, דעם זיעבעטען חן אנצוקוקען, ווי די גראבע מאמעס מיט די העלזער פערעל יאגען זיך נאך נאך דעם הערר סווירסקי, רעדען מיט איהם „קאמעניצער דייטש", און ער בעריהמט זיך פאר זיי, וויפיעל „פארטיען" ער האט שוין אויסגעפיהרט אויף דער קור און אלע דורך ליעבע! אונזער יאמאיטשיכע פון די נאלעווקים מיט איהרע דריי טעכ-טער האב איך בעגעגענט שוין עטליכע מאל ארומשפאציערען מיט דעם הערר סווירסקי, וואס טוט נישט אוים דעם צילינדער-הוט נישט שבת, נישט וואך. גאט מעג איהר העלפען, מהכיתיתי, איך ווינש זיהר פונ'ם גאנצען הארצען, אז סווירסקי זאל איהר קריגען א „פארטי", דריי „פארטיען" מיט דריי „ברוטיגאמ'ס", פאר אלע איהרע דריי נעזער, עס מעג זיין אהן ליעבע, אבי גיכער, ווארום ס'איז א סברא, אז די יונגערע מעג זיך שוין אבשערען, ווארום זי איז שוין אריבער שלשים... און אז מיר זאלען צולעגען צו איהרע יאהרען די יאהרען פון איהרע צוויי עלטערע שוועסטער, וועט אינאיינעם, האב איך מורא, חאפען עפיס מעהר פון א מאה... נאר חאפט זי בעני! איך זעה, ווי וויים מעגליך די יאמאיטשיכע אויסמיידען, ווארום דו קענסט דאך זי, וואס פאר א בערעדערין דאס איז, א וואנט מיט א וואנט קען זי דיר צע-נויפפיהרען!

אציגד, אז איך האב דיר שוין א ביסעל בעשריבען מאריענבאד, מעג איך דיר שוין בעשרייבען, ווי אזוי איך בין געוואהר געווארען, אז דיין בעלצי קוממ צופאהרען.

איך קום ארוים נעכטען אין דערפריה צום „וואדאפאי", טרעף איך די מאדאם טשאפניק, מיט דער מאדאם לויפערמאן, מיט דער מאדאם ברוילשטוהל, מיט דער מאדאם שערענציס, מיט דער מאדאם פעקעלים, מיט דער יאמאיטשיכע מיט אלע איהרע דריי נעזער, און נאך ווייבער, הכלל, די גאנצע מאריענבאדער נאלעווקים. „גוט מאר-גען", „גוט יאהר". „ווי געהט עס?" „וואס הערט זיך נייעס?" דער-וויל רופט זיך אן צו מיר חוה'לע טשאפניק: „ווייסט איהר שוין, אז מיר האבען מארגען א גאסט ביי אונז אין מאריענבאד?" זאג איך: „גאט ליעב אייך מיט אייער גאסט, ווער איז?" זאגט זי צו מיר: „אמו, זייט א חכם און טרעפט". „זאג איך: „וואס בין איך אייך פאר א טרעפער?" זאגט זי: „איך וועל אייך זאגען א סימן". זאג איך: „ארדרבה, לאמיר הערען, זאג איך, אייער סימן". זאגט זי: „נישט איין סימן, נאר עטליכע סימנים. ערשטענס איז זי, זאגט זי, א שענע,

דאָס שענסטע ווײַבּעל פון אַלע נאַלעווקער ווײַבלעך". דאָס האָט שוין פערדראָסען, ווי איך האָב פערשטאַנען, אַלע איבּעריגע דאַמען, ווארום זיי האָבען אַלע פיער זיך איבּערגעקוקט מיט מאָדנע אויגען און גע-וואָרפען אַזאַ פײַערינגען קוק אויף דער מאַדאַם טשאַפּניק, וואָס קאָן פערברענגען אַ קליין שטעדטיל אין פוילען, און די מאַדאַם טשאַפּניק מאַכט זיך, ווי זי זעהט נישט און רעכענט אויס די מעלות פונ'ם שע-נעם ווײַבּעל, וואָס קומט צופאָהרען צו אונז קיין מאַריענבּאַד. „טאָמער וואָלט געווען געָנוג, זאָג איך צו איהר, אויסרעכענען מעלות? אפשר ווייסט איהר, זאָג איך, נאָך אַ סימן?" „דער אַנדערער סימן, זאָגט זי, — זי האָט אַ מאַן, וואָס איז עפּיס מעהר, ווי צוויי מאָל עלטער פון איהר, ווארום זי איז נאָך נישט אַלט, זאָגט זי, קיין צוואַנציג יאָהר אפילו".

דאָ האָבען אַלע איבּעריגע דאַמען אויסגעשאָסען מיט אַ געלעכ-טער: „אַ חוץ גוי'שע שבתים און יום-טובים!..." זעה איך, אַז ס'איז אַ מעשה אָהן אַנ'עק, רוף איך מיך אָן צו דער טשאַפּניק: „אפשר וואָלט געָנוג געווען, זאָג איך, שאַרפען די צינגלעך און זאָגען, זאָג איך, ווער איז דאָס ווײַבּעל, וואָס קומט צו אונז קיין מאַריענבּאַד?" מאַכט צו מיר די טשאַפּניק: „שאַט, נאָך איין סימן, זאָגט זי, און איין עק, זי איז, זאָגט זי, טאַקי מײַנע אַ קרובה". „אַזוי? — זאָג איך — וואָס זשע דרעהט איהר אַ מוח? זאָגט, זאָג איך, אַז עס קומט צופאָהרען בעלצי קורלענדער קיין מאַריענבּאַד און אַ סוף!" און עס געהט אַוועק אַ שמועס צווישען די דאָזיגע ווײַבּער וועגען דײַן בעלצי'ן, און מעהר פון אַלע געוועהנטליך יאַמאַיטשיכע. וואָס זאָל איך דיר זאָ-גען, שלמה? איך קאָן עס גאָר אַזוי פיעל נישט אַרויסשרײַבּען און וויל עס גאָר אפילו נישט איבּער'חזר'ען. דו דאַרפסט שוין אַליין פער-שטעהן, וואָס אַ יאַמאַיטשיכע קאָן זאָגען אויף דײַן בעלצין, און נישט אַזוי נאָך אויף בעלצין, ווי אויף דיר! עמיצער זאָל הערען, וואָלט ער זיכער מיינען, אַז דו האָסט איהר קאַלי געמאַכט אַ יאַריד, אָדער אַ שידוך. אַ גליק, וואָס ס'איז אונטערגעקומען דער הערר סוויריסקי מיט'ן צילינדער און האָט אַוועקגערופען די יאַמאַיטשיכע אויף אַ סוד, מסתמא וועגען אַ „פאַרטי" מיט אַ „ברוטיגאַם".

אָט אַזוי בּין איך געוואָהר געוואָרען פון דײַן בעלצין, אַז זי קומט צופאָהרען קיין מאַריענבּאַד. און ערשט אויף דער נאַכט, אַז איך בּין געקומען אַהיים, האָב איך געטראָפען דײַן בּריעף. זעהר רעכט, וואָס

דו האָסט מיר געשריבען, זיי זיכער, ליעבער פריינד, אַז איך וועל מסתמא זעהען טאָן פון דיינעטוועגען און פון איהרעטוועגען אַלסדינג, וואָס דו בעטסט מיך. קאָנסט זיך שוין אויף מיר פערלאָזען. איך וועל נישט זשאַלעווען קיין טרחה און קיין צייט צו שרייבען דיר אַלע מאָל וואָס און ווען... דערפאַר דאַרפסט דו אויך נישט פוילען זיך און שרייבען אָפטער בריוולעך, וואָס הערט זיך עפּיס נייעס ביי אונז אין וואַרשאָ. נאָר עפּיס פרעהליכע נייעס זאָלסט דו מיר שרייבען. איך האָב פיינט טרויעריגע בריעף. ממה נפשך: בין איך אויף דער קור, דאַרף איך פערגעסען פון אַלע צרות און פון אַלע אומגליקען. ס'איז גענוג די צרות, וואָס מע טראָגט אַ גאַנץ יאָהר אין דערהיים. ווען מיר גלויבען צי ניין? איך, אַז איך בין אין אויסלאַנד, לייען איך אפילו נישט קיין בלאַט-צייטונג. איך טו מיר מיין זאַך בשלמות: איך עס און טרינק און שלאָף און געה אויפ'ן שפּאַציער און „נעם אָפּ" און שפּיעל אַ פּרעפערענסעל, אויב ס'איז דאָ אַ דריטע האַנד, אַ נישט איז אין צווייען אַ זעקס און זעכציג. און ווייטער זיי געזונד. אם ירצה השם מאָרגען, אַז דיין בעלצי וועט קומען, וועל איך דיר מסתמא באַלד געבען צו וויסען פון אַלעם נאָך מעהר באריכות. זיי נאָך אַמאָל געזונד און מאַך גוטע געשעפטען,

וויל עם ווינשט דיר דיין בעסטער פריינד

חיים סאַראָקער.

№ 6.

בעלצי קורלענדער פון מאַריענבאַד צו איהר מאַן שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקים (וואַרשאָ).

לבעלי היקר מ' שלמה נ"י!

איך קום דיר צו מעלדען, אַז איך בין געקומען בשלום קיין מאַריענבאַד און האָב געמיינט, איך וועל טרעפען אויפ'ן באַנהויף חוה'לע טשאַפּניק, לסוף לאָזט זיך אויס, אַז מיין קרובה האָט מיין לעצטען בריעף פון בערלין נישט ערהאַלטען. אַזוי זאָגט זי, נאָר איך מיין, אַז ס'אַליגען. זי האָט מיין בריעף זעהר גוט ערהאַלטען, נאָר זי האָט

קײן צײַט נישט געהאַט געהן מיך אָבנעהמען פון דער באַהן; זי איז פערנומען; זי שפּיעלט גאַנצע טעג אין זעקס און זעכציג. טרעף מיט וועמען? — וועסט קײנמאָל נישט טרעפען, אפילו ווען דו זאָלסט זײַן מיט אַלצעהן קעפּ — מיט דײַן גוטען פרײַנד חיים סאָראָקער. אַך, ווען זײַן אכתר זאָל דאָס וויסען! אַ פגירה וואָלט איך זיך געריכט אויף דײַן גוטען פרײַנד! ער לעבט דאָס דאָ אַ גוטען טאָג, זאָגט מען, ער באָדט זיך דאָ, זאָגט מען, ווי אַ קעז אין פוטער. דאָס בין איך געוואָהר געוואָרען באַלד ווי איך בין געקומען, פון דער יאַמאַיטשיכע. איך האָב געהאַט די עהרע זי צו בעגעגענען אויפ'ן וואָגזאַל מיט אַלע איהרע דרײַ נעזעלעך. זײ האָבען אַרויסבעגלײט עפּיס אַ יונגען מאַן, אַ פנים אַ חתן האָט מען געפאַנגען, מחמת עס האָט זיך געשאַרט אַרום זײ עפּיס אַ בלאַזנע פאַרשוין מיט אַ הויכען קוימען אויפ'ן קאָפּ, ווײַזט אויס, אַ שדכן. קײן סך האָט זי מיט מיר נישט געקאָנט רעדען; פונדעסטוועגען האָט זי צײַט געהאַט מיר איבערצוגעבען פּעק מיט נײַעס פון אונזערע נאַלעווקער לײַט אין מאַריענבאַד, וועלכעס איך לאָז איבער אויף אײן אַנדער מאָל. דערווײַל וועל איך דיר בעשרײַבען די נסיעה פון בערלין קײן מאַריענבאַד.

נישט קײן גוטע נסיעה האָב איך געהאַט, און אַלץ איבער וועמען? איבער דיר און איבער דײַן קלאָגען זיך, וואָס דו בעקלאָגסט זיך אויף די שלעכטע געשעפטען. איך האָב געזשאַלעוועט נעהמען צווײַטען קלאַס און בין געפאָהרען דעם גאַנצען וועג דריטען קלאַס, איז זעהר נישט אײַנגענעהמען. ערשטענס איז ענג, נישטאָ וואו צו זיצען. פון צו לעגען זיך איז אָבגערעדט, און אָנגערויכערט איז ווי אין אַ באָד. די דײַטשען רויכערען אַזעלכע מסוב'ענע ציגאַרען, וואָס פער'הרג'ענען דעם קאָפּ. און צווײַטענס, קוקט מען אויף דער גרעניץ אין צווײַטען קלאַס גאָר אַנדערש, ווי אין דריטען קלאַס, חאָטש איך קאָן מיך נישט בעקלאָגען, אַז מע זאָל האָבען בײַ מיר עפּיס אויסגעטרײסעלט. נאָר פחדים האָב איך געהאַט, וואָס איך קאָן דיר גאָר אַזוי פיעל נישט אַרויסגעבען. איך האָב געמײנט, אַז צווישען בערלין און מאַריענבאַד איז נישטאָ קײן שום גרעניץ. זײ רעדען דאָך אַלע אויף אײן שפּראַך, צו וואָס בעדאַרפען זײ אַ גרעניץ? צום סוף לאָזט זיך אויס, אַז בײַ זײ איז אויך דאָ אַ גרעניץ און די דײַטשען האָבען אויך ליעב קוקען און זוכען און נישטערען. האָב איך מיך איבערגעשראָקען נישט אויף קאַטאָוועס. און געשראָקען האָב איך מיך נישט אַזוי פאַר

די איבעריגע זאַכען, ווי פאַר די שפּיצען. ווען איך וויים, אַז פון בערלין קיין מאַריענבאַד איז דאָ אַ גרעניץ, וואָלט איך מיך שוין מיט די שפּיצען אַנדערש בעוואָרענט. איך וואָלט זיי אַריינגענייט אין דער געשטעפּטער קאָלדרע, אַזוי ווי די טשאַפּניק טוט אַלע יאָהר. און איך, שטיא, בין געגאַנגען און האָב זיי פון דעק גרינג אָנגענייט אויף מיינע אַלטע קליידלעך און אַריינגעלעגט זיי אין קויטיגען גרעט. פרעגט מיך דער דייטש: „וואָס האָבען זיי היער?" איז מיר אַנטלאָפען דאָס גזונד. געה איך און עפען איהם אויף דעם טשעמאָדאַן און זאָג איהם: „אַל-טע קליידער און קויטיגע גרעט". הערט ער מיך אויס און ווייזט מיר אויפ'ן צווייטען טשעמאָדאַן: „אונד וואָס האָבען זיי היער?" געה איך און עפען איהם אויף דעם צווייטען טשעמאָדאַן, שפּרינגט נישט אַרויס דיין שטרויענער קאַפּעליוש? איך האָב גאָר פערגעסען דיר שרייבען, אַז איך האָב דיר געקויפט אַ שטרויענעם קאַפּעליוש ביי ווערטהיימער'ן אין בערלין, איין עכטע פּאַנאַמע. טרעף, וואָס קאָסט זי? איך וועל דיר נישט אויסזאָגען, ביז איך וועל נישט קומען אַהיים. דו מוזט אַליין טרעפען, וויפיעל איך האָב בעצאָהלט פאַר דיין פּאַנאַמע. קורץ, אַז ס'איז אַרויסגעשפּרונגען די פּאַנאַמע, בין איך געבליבען אַ געשטאָרבע-נע: ווי קומט צו מיר אַ מאַנסבילשער קאַפּעליוש? פאַל איך אויף איין עצה — איך וויים, אַז אַ דייטש איז נישט איבעריג קלוג — און איך רוף מיך אָן צו איהם אויף דייטש: „דאָס איזט מיין פּאַנאַמע, ביי אונז אין ריסענלאַנד טראָגען אַלע דאַמען מאַנסבילשע פּאַנאַמעס". ענטפערט ער מיר דערויף גאָרנישט ניט, און מאַכסט צו מיר: „פיהרען זיי רוס-סישען טיי? האַבען זיי סיגאַרעטען?" טראַכט איך מיר: מיינע צרות אויף דיין קאָפּ! און רוף מיך אָן צו איהם, אַז מיט קיין טיי האַנדעל איך נישט, און קיין סיגאַרעטען רויכער איך נישט. נעמט דער דייטש און טוט אַ שטרייך איבער מיט אַ קריידעל איבער אַלע מיינע טשעמאָ-דאַנעס, פּעקלעך און קוישלעך, ווי איינער רעדט: כשר! דורכגעלאָזט הייסט עס. היינט געה זיי אַ נביא און טרעף, אַז דער דייטש וועט ביי מיר זוכען נאָר רוסישע טיי מיט רוסישע פּאַפּיראָסען! באַשערט געווען אומזיסטע פחדים מיט אומזיסטע יסורים. ווען איך פאָהר אָבער צווייטען קלאַס, וואָלט דער איבערשרעק אויך נישט געווען, וואָרום אין צווייטען קלאַס, זאָגט מען, געהט דער דייטש נאָר דורך פערביי דעם וואַגאָן און פרעגט זיך נאָך, אויב ס'איז נישט פאַרהאַן ביי עמיצען

עֶפּיס צו צאָהלען. און ווער איז שולדיג? טאַקי איך אַליין. אַז איך ציטער אויסבּרענגען דיר איין איבּעריגען גראָשען. זאָגען זאָגסט דו מיר טאַקי גאָרנישט. נאָר אַז ס'קומט צום חשבּון האָסט דו אַ טבע זיפצען און קרעכצען און געבּען אָנצוהערענישען, אַז עס געהט אַוועק אַ סך געלד... איך בּין מיך מחיה, וואָס איך האָבּ חאָטש אָנגעטראָפען אין בּערלין אַ בּיליגע סטאַנציע מיט אַן'עהרליכע בּעל-הבּית'טע. די פּערעל-צוויַיג האָט מיר דערלאַנגט פאַר'ן אַוועקפאָהר, זאָלסט אָנקוקען אַ חשבּון, האָבּ איך געמיינט, איינס פון די צוויי: אָדער ס'איז אַ חלום, אָדער זי איז פונ'ם זינען. שטעל דיר פאָר: קיין גלאָז מילך רעכענט זי ניט. טיי און צוקער האָט זי פערגעסען; הערינג, רעטעכלעך, ציבּעלקעס, לעבּערלעך און נאָך אַזעלכע זאַכען — דאָס ווערט אָנגערופען, זאָגט זי, „פּאָרשמאַק". רעכענען רעכענט זי נאָר פאַר'ן עסען און פאַר'ן שלאָפען. וויַיטער גאָרנישט און איבּערלאָזען טרינק-געלד, ווי עס פיהרט זיך אין די האָטעלען, איז מען בּיי איהר אויך פּטור, וואָרום זי איז דאָך אַליין די דיענסט און אַליין די בּעל-הבּית'טע. איך זאָג דיר, ניט קיין האָטעל, נאָר אַ גן-עדן! ניט אומזיסטע שטעהען בּיי איהר אַלע אונזערע נאַלעווקער דאַמען... הייַנט דאָס אַרויסבּעגלייטען מיך אויפ'ן וואָגזאַל? ניט געלאָזט מיך אפילו אַ געפּעק-טרעגער נעהמען. אַלסדינג אַליין! און טאָמער איז דיר קאַרג, האָט מען מיר נאָך אונטערגעטראָגען אַ בּוקעט פון פרישע בּלומען! דאָס איז שוין געווען ניט פון איהר, נאָר פונ'ם קאָמיסיאָנער, דעם אַלטען בּחור דעם פּרא אדם מיט די וויַמפּערלעך, וואָס איך האָבּ דיר געהאַט געשריבּען אין מיין פריהערדיגען בּריעף. אָט אַ אידיאָט! נאָר פערגעסען דעם פּסק, וואָס ער האָט געחאַפּט פון מיר אויף דער פרידריכשטראַסע, טשעפּעט ער זיך צו מיר אויף מאָרגען, איך זאָל איהם זאָגען, אויפריכטיג, אויבּ ס'איז אמת, וואָס ער האָט געהערט, אַז איך האָבּ אַ מאַן אַ זקן פון עטליכע און אַכציג יאָהר. פרעג איך איהם: „אין אָדעס זענט איהר קיינמאָל ניט געוועזען?" רופט ער זיך אָן צו מיר אויף ליטוועש (ער איז נאָך אַ ליטוואַק אויך צו די צרות): „וואָסי?" זאָג איך: „אין אָדעס, זאָג איך, איז דאָ אַ טלאָמאַטשאָוו מיט אַ חלירע. איינס פון די צוויי וואָלט פאַר אייך געווען, זאָג איך, ניט איבּעריג..." מיינסט דו אפשר, אַז ער האָט זיך געפונען בּעליידיגט? זינט גאָט האַנדעלט מיט שלים-מזל'ן האָט ער נאָך אַזאַ שלים-מזל ניט בּעשאַפען. אַ סך ערגער פון די צוויי שלים-מזל'ן, וואָס דער אויבּער-

שטער האָט מיר צוגעשיקט דערנאָך אין וועג, שוין זיצענדיג אין וואַגאָן דריטען קלאַס. נאָר פון זיי האָב איך חאָטש געהאַט אַ שטיקעל נוץ. זיי האָבען מיר ביידע אָבגעטראָטען זייערע פּלעצער און איך האָב געקאָנט נישט נאָר זיצען, נאָר אפילו לעגען זיך שלאָפען. האָב איך אָבער מורא געהאַט, טאָמער זענען זיי זשוליקעס. אַ קשיא אויף אַ מעשה? אַרויסגעגעבען האָבען זיי זיך אפילו פאַר זעהר פיינע מענשען. איינער האָט זיך פאָ..געשטעלט אַלס לאָדזער קאָמיוואָיאַזשאָר, פון דריי פאַבריקען, און דער אַנדערער האָט געזאָגט, אַז ער האָט אַ „סקלאַד אַפּטעטשנע" אין לאָמזשע. רעכטע צוויי שלים-מזל'ן! — מיך האָבען זיי נישט געוואָלט רופען „מאַדאַם", חאָטש געב זיי אַ קרענק, נאָר „פּריי-לין" און נאָר „מאַמזעל"! זאָג איך צו זיי: „פּשעפּראַשאַם, איך האָב שוין אַ מאַן". זאָגען זיי: „פּשעפּראַשאַם, מיט וואָס וועט איהר אונז איבערצייגען?" נעם איך און ווייז זיי דאָס קידושין-פינגערעל און רוף מיך אָן: „אָט דאָס איז אייך ווינציג?" נעמט איינער, דער וואָס איז אַ קאָמיוואָיאַזשאָר פון דריי פאַבריקען, בייגט זיך צו צו מיר, בעטראַכט דאָס פינגעריל און טוט מיר אַ קוש אין האַנד. נעם איך און וואַרף איהם אויף אַ פּאַטש. האָט דאָס געהאַט, זאָג איך דיר, דעם זיבעטען חן! פונדעסטוועגען מיינסט זו, אַז זיי האָבען מיר נישט געהאָלפען אַרויסוואַרפען דאָס געפּעק פון וואַגאָן אין מאַריענבאַד? זיי האָבען אפילו שטאַרק חשק געהאַט, איך זאָל זיי אויפגעבען מיין אַדרעס אין מאַריענבאַד, האָב איך זיי געזאָגט, זיי זאָלען אַ ביסעל צודאַרען; „אַז איך וועל מיך נאָך אייך פערבענקען, זאָג איך, וועל איך אייך געבען צו וויסען, זאָג איך, דורך אַ דעפּעש, אָדער דורך אַ שליח"...

אָט אַזוי ווי דו זעהסט, האָב איך געהאַט נישט קיין גליקליכע רייזע. אַ רייזע פון פּחדים מיט שרעק מיט בייזע בעגעגענישען, אַ חוץ וואָס איך בין אַ נאַכט נישט געשלאָפען, און דער קאָפּ טוט מיר וועה נאָך איצט און בין צעלאָמעט, צעבראָכען און מיעד, און מחמת דע-ריבער שרייב איך דיר נאָך פון מאַריענבאַד גאָרנישט. אַז איך וועל מיך אויסרוהען און אַרומקוקען, וואו איך בין אין דער וועלט, וועל איך דיר שוין שרייבען פון אַלסדינג. דערווייל זיי געזונד, און געב אַכטונג אין שטוב, פערלאָז דיך נישט אויף שבע-רחל'ן. היים, זי זאָל נאָך אַ מאָל אַרויסנעמען אַלע טעפּיכער מיט אַלע מיינע ווינטערדיגע מלבושים מיט'ן רויכוואַרג, גוט דורכלופטערען, נאָך אַמאָל איבערשי-

טען מיט נאַפטאַלין, און איך שיק דיר דאָ מײַן אַדרעס און זאָלסט נישט פערגעסען למען השם מיר באַלד אַרויסשיקען געלד.

פון מיר דײַן פרוי

בעלצי קורלענדער.

№ 7.

חיים סאַראָקער פון מאַריענבאַד צו זײַן װײַב אסתר סאַראָקער אויף די נאַלעווקיס (װאַרשאַ).

טײַערע אסתר!

איך דאַנק דיר פיעל מאָל, וואָס דו שרײַבסט מיר אַזעלכע אָפטע און גוטע בריעף. דו דאַרפסט וויסען, אַז בײַ מיר איז נישטאָ קײַן גרעסערער יום-טוב, ווי אַז איך האָב פון דיר אַ בריעף. די פּאָסט — דאָס איז דאָס אײַנציגע שטיקעל פערגעניגען דאָ אין דעם וויסטען מאַריענבאַד. ווען נישט די פּאָסט, וואָלט מען גאָר משוגע געוואָרען. נישטאָ וואָס צו טאָן. נישטאָ מיט וועמען זיך צו בעגעגענען. נישטאָ מיט וועמען אַ וואָרט אויסצורעדען. און דאָס מאַריענבאַד אַלײן, אַזוי ווי עס איז געוועזען עטליכע יאָהר צוריק, אַזוי איז דאָס פערבליבען. די אײגענע גראָבע פּעמפּעקים, וואָס קומען אַהער מיט זײערע פולע טשעמאָדאַנעס „אָפּנעמען”, ווער אַ פּוד און ווער צוויי. די אײגענע גראָבע ווײַבער מיט די העלזער פּערעל, וואָס קומען אַהער מיט זײערע צײַטיגע מאַמזעלען זוכען חתנים, חאַפּען אײדעם׳ס. די אײגענע אָבגעפּוצטע דײַטשען, וואָס האַלטען זיך פריימער פאַר דער גאַנצער וועלט דערמיט, וואָס זײ טוען אָן דעם קאַפּעליוש צום עסען און גאָלען נישט די בערד אום ספירה. אײן גאָט ווײסט דעם אמת, ווי איך האָב זײ פײַנט, די דאָזיגע האַלבע יודען! אַ פּנים, אַז אַ האַרץ פיהלט אַ האַרץ. אונז, רוסישע, האָבען זײ פײַנט טאַקי נאָר אַזוי ווי חזיר, און אונזערען אײַן אָרימאַן, אַ „שנאָרער” הײסט ער בײַ זײ, וואָלטען זײ צעריסען אויף שטיק-שטיקלעך. דערפאַר האָבען זײ ליעב אונזער רוסיש געלד דאָס חיות. פאַר אַ רוסישען הונדערטער וועט דיר אַ דײַטש אַראָבנעמען דאָס הימעל פאַר אַ מײל. אַ דײַטשער יוד פערשטעהט נישט, וואָס

האָבען מיר זיך צו בעקלאָגען אויף „אונזער לאַנד", וועלכעס פערמאָגט אַזעלכע רובלען, וואָס מיר בעקומען פאַר זיי דרייטהאַלבען קרוין און אַ מאָל גאָר מיט אַ פּאָר העלער צוגאָב?...

איין עבירה, אסתר, וואָס איך בין נישט קיין שרייבער. איך וואָלט דאָ געהאַט שטאָף צו שרייבען און צו שרייבען. און מעהר פון אַלע וואָלט איך בעשריבען אונזערע נאַלעווקער ווייבער, וואָס קוים פאָהרען זיי אַריבער די גרעניץ, אַזוי ווערען זיי דאַמען און פערגעסען אונזער וואַרשאָווער לשון און הויבען אָן צו רעדען אויף דייטש, אויף קאָמענעניצער דייטש. אַ סך, די וואָס פון אָדעס, רעדען נאָר אויף רוס־סיש. נאָר דאָס איז שוין איין מאָל אַ רוסיש!... הייַנט דאָס אָנטאָן זיך זייערס, דאָס וועלען זיך אויספּיינען איינע פאַר דער אַנדערער מיט'ן הוט, מיט'ן שמוק און מיט די בריליאַנטען! זאָלסט זעהן, וואָס דאָ טוט זיך מיט זיי. די וועלט איז מיט זיי פול. די גאַנצע וועלט. אַז זיי קומען אַרויס אויפ'ן פּראָמינאַד, אָדער אַז זיי קלויבען זיך צונויף אין קאַפּע „עגערלענדער", טייטש מען אויף זיי מיט די פינגער, וואָרום זיי הויבען אויף אַזאַ געפּילדער, און לאַכען אַזוי הויך, און קוויטשען אַזוי שטאַרק, גלייך ווי זיי וואָלטען געווען ביי זיך אויף די נאַלעווקים.

מיט איינעם וואָרט, אסתר, מאַריענבאַד האָט זיך אין די עטליכע יאָהר נישט אַ רוק געגעבען, זאָלסט זאָגען אויף אַ האָהר. נאָך מיין מיינונג איז דאָס יודישע מאַריענבאַד אַ ביסעל געפאַלען, זינט דער ענגלישער קעניג עדוואַרד איז נפטר געוואָרען. פאַר עטליכע יאָהרען, אַז איך בין געווען אין מאַריענבאַד, געדענק איך, וואָס דאָ האָט זיך אָבגעטאָן מיט דעם עדוואַרד'ען, וואָס האָט געגעסען געפּילטע פיש אין דעם גרעסטען יודישען רעסטאָראַן. נישט נאָר דער בעל-הבית פונ'ם רעסטאָראַן, אַ פעטער אויסגעפּאַשעטער דייטש מיט אַ נאָז ווי אַנ'אוגער־קע, האָט געהאַלטען פאַר אַ גדלות דאָס, וואָס ער האָט זוכה געווען, אַז דער ענגלישער קעניג זאָל ביי איהם עסען פיש, נאָר יעדער קור־גאַסט, איטליכער יוד, האָט זיך געהאַלטען גרויס דערמיט, וואָס ער עסט דאָרט, וואו דער ענגלישער מלכות האָט געגעסען. עס זענען געווען יודען, וואָס האָבען געשריבען אַהיים און בערימהמט זיך פאַר זייערע ווייבער, אַז זיי עסען ביי איין טיש און כמעט פון איין טעלער מיט'ן ענגלישען מלכות, דעם בעריהמטען אוהב-ישראל... איצט איז אין מאַריענבאַד גאָר נישט דאָס. מע קאָן זאָגען, אַז עדוואַרד, עליו־

השלום איז אָבגעשטאָרבען פאַר די מאַריענבאַדער יודען אַ סך מעהר, ווי פאַר דער גאַנצער איבעריגער וועלט.

און ווייטער, וואָס זאָל איך דיר שרייבען נאָך, טייערע אסתר? איך שיק דיר דאָ אַ בריעף פון מיין פריינד שלמה קורלענדער. געפעלט דיר, ווי דער שוטה ציטערט עס אַ ביסעל איבער זיין בעלצין? און וואָס זאָגסט דו, וואָס ער צערעדט אויף בעריל טשאַפּניק? אַז מע זאָגט, אַז די קורלענדער זענען אַ ביסעל נישט דערזאַלצען, איז דאָס אַ פּנים, טאַקי אַן׳אמת. אָט אַ שוטה! ער מיינט, אַז איך האָב דאָ טאַקי נישט מעהר וואָס צו טאָן, נאָר אַלטונג געבען אויף זיין בעלצין. טאָמער זענען דאָ קאַרג נאַלעוקער ווייבער, נאַ דיר נאָך איינע! מיר דאַכט, אַז איין יאַמאַיטשיכע מיט איהרע דריי טעכטער איז גענוג פאַר מאַריענבאַד און בעשטעהט שוין פאַר אַלע נאַלעוקער ווייבער. מיין גאַנץ גליק, וואָס איך האַלט מיך מיט די נאַלעוקער ווייבער און איבערהויפּט מיט ווייבער פון דער ווייטען. איך האָב זיי איבערגעלאָזט פאַר דיין שוואָגעריק. ער איז אַ קאַוואַליער, פאַר איהם איז דאָס אַ שטיקעל עסק... נאָר איך ווייס, דו האָסט פיינט, אַז מע רעדט פון דיין מאיר׳ן, איז שאַ! חאַטשע פּאָקרישקע... הכלל, איך ווייס נאָר איין זאַך: בין איך אויף דער קור, דאַרף איך מיך קורירען, אַ נישט—וואָס האָב איך צו טאָן אין מאַריענבאַד? עס איז גענוג דאָס טרעען, וואָס מע נודעט זיך און דאָס בענקען, וואָס מע בענקט אַהיים. גאָט זאָל העלפען עס זאָל שוין אַריבערלויפען די צייט און איך זאָל שוין קומען אַהיים. דערווייל קאָן איך דיר זאָגען, אַז איך טו נאָר דאָס, וואָס דער דאָקטאָר הייסט, אפילו אויף אַ האָר טרעט איך נישט אָב, ווי איין ערליכער יוד פון שלחן-ערוך. און דער דאָקטאָר איז מיט מיר זעהר צופריעדען. ער האָפט, אַז איך זאָל איצטיגס מאָל אָפּנעמען נישט ווינציגער און אפשר נאָך מעהר ווי פאַר עטליכע יאָהרען. און וואָס איז דאָס חדוש? מיר דאַכט, אַז וואָס איך געה אוים דאָ אין איין טאָג, וועל איך נישט אויסגעהן אין דער היים אין אַ יאָהר. אַ חוץ, וואָס איך לעג מיך צו אַמאָל נאָכ׳ן עסען אויף אַ האַלבע שעה, זיץ איך נישט אפילו אַ מינוט. פון קאָרטען שמועסט מען נישט. איך האָב שוין נישט אָנגעקוקט קיין קאָרט אין די אויגען זינט איך בין פון וואַרשאָ. און עסען עס איך כמעט גאָרנישט. איך היט די דיעטע אַזוי שטרענג, אַז דער דאָקטאָר אליין וואונדערט זיך. ער זאָגט, אַז די אַלע פעטע פּאַציענטען זיינע, אויסער איך איינער, לייד‍ען פון דער

אכילה. איך גײה מיט דעם גאַנג, אַז מע איז אויף דער קור, טאָר מען נישט נאָכגעבן דעם יצר-הרע. מיר זינדיגען גענוג מיט'ן עסען אַ גאַנץ יאָהר אין דערהײם. וואָס? נישט אַזוי?

דו פרעגסט מיך, אסתר, וואָס איך טו גאַנצע טעג און מיט וואָס איך פערברענג די צײַט? וואָס זאָל מען טאָן אין דעם ווינסטען מאַריענבאד? אָדער מען איז בײַם ברונען, אָדער מע מאַכט מאָציאָן, אָדער מע זיצט אין דערהײם און מע לײענט אַ בוך. איך האָב קײנ-מאָל אַזוי פיעל נישט געלײענט, וויפיעל איך לײען דאָ אין מאַריענ-באַד. זעלטען, זעלטען מאַכט זיך, אַז איך קום אַרוים אין קאַפע „עגערלענדער" טרינקען אַ גלעזעל טײ און לײענען אַ בלאַט-צײַטונג. קאָן איך אָבער דאָרט לאַנג נישט זיצען איבער די גראָבע ווײַבער מיט זײערע טעלטער, וואָס די מאַמעס האָבען געבראַכט אַהער אויף דער אויסשטעלונג. איך דאַנק גאָט, וואָס מיר האָבען זיהן, נישט קײן טעכ-טער, ווען מיר פערשפאָרען פיהרען זײ אַהער אויף דער אויסשטע-לונג, אַז זײ וועלען אויסוואַקסען. קוש די קינדער, אסתר, און, למען השם, זאָלסט זיך זעהען מיט'ן דאָקטאָר נאָך אַמאָל, ער זאָל דיר זאָ-גען אַקוראַט, וואָס דו דאַרפסט אָבוואַרטען... און זײַ מיר געזונד, און איך קוש דיך פיעל מאָל און לאָז גאָט געבען, זאָלסט מיך בעגליקען אין גיכען מיט אַ גוטער דעפּעש.

דײַן איבערגעגעבענסטער מאַן

חיים סאָראָקער.

№ 8.

די יאַמאיטשיכע פון מאַריענבאַד צו איהר מאַן וועלוויל יאַמאַיקער אויף די נאַלעווקים (וואַרשא).

וועלוועל! דו שרײַבסט איך זאָל דיר שרײַבען נײַעס, שרײַב איך דיר, אַז ס'איז נאָך דערווײַל גאָרנישטאָ, וואָס צו שרײַבען. אָבער גאָר-נישט מיט גאָרנישט. און איך שרײַב דיר, וועלוועל, אַז איך האָב מורא, אַז פון דעם מאַריענבאַד וועט נישט זײַן גאָרנישט. איך האָב די גאַנצע צײַט געטענה'ט, מע זאָל פאָהרען קײן קאַרלסבאַד נישט קײן

מאַריענבאַד, וואָרום אין קאַרלסבאַד, זאָגט מען, קומט צופֿאָהרען די גאַנצע וועלט. אין קאַרלסבאַד ווערען געשלאָסען, זאָגט מען, די גרעסטע שדוכים אין די טויזענדער. און דו האָסט דיך אָבער איינגעשפּאַרט, ווי אַ גוֹי, מאַריענבאַד, און דו אַז דו שפּאַרסט זיך איין אַ זאַך איז דען מעגליך דיך איבערצושפּאַרען אַפילו מיט דרייַ פּאָר אָקסען? און איך שרייב דיר: וועלוועל, נאָך אַ מאָל, צו וואָס האָט מיר געטויגט אָט דאָס מאַריענבאַד, אַז מע זעהט דאָ נישט קיין מאַנסביל אויף אַ רפואה? וואו מע וואַרפט אַ שטעקען טרעפט מען אַ הונט, און וואו מע טוט זיך אַ קעהר טרעפט מען אַ מאַדאַם מיט אַ מאַמזעל אויף חתונה צו מאַכען. און אַז מיך האָט גאָט געבענשט, קיין עין הרע, מיט דרייַ מאַמזעלען, וואָלט איך, דאַכט מיר, געמעגט זייַן אויף איין אַנדער פּלאַץ, נישט אויסשטעהן אַזאַ ביטערע קאָנקורענץ? און ווי אויף צו להכעיס האָבען זיך הייַנטיגען זומער אַ לאָז געגעבען אַ העָר אַלע מיט זייערע מאַמזעלען, און אַלע שיטען זיי מיט נדן: צוואַנציג טויזענד, דרייַסיג טויזענד, פערציג טויזענד. מיט צעהן טויזענד וויל מען דאָ גאָרנישט הערען. אַ ליאַדע דאָקטאָר'ל, וואָס ביי אונז אויף די נאַלעווקיס וואָלט ער גענומען מיט ביידע הענד צעהען-פופצעהן טויזענד, הייסט זיך דאָ אָפּגילטען. און פון סוחרישען שטאַנד זענען אַצונד אויך געוואָרען מיט גאָלד גלייַך. און איך שרייַב דיר, וועלוועל, אַז ס'איז דערווייַלע זעהר נישט פרעהליך, וואָרום אָט דער סווירסקי, וואָס איך האָב דיר געשריבען, אָט דער לאַנד-שדכן מייַן איך, האָט מיר געהאַט געבראַכט צופיהרען דרייַ שטיקלעך סחורה. איינער פון זיי איז אַ לאָדזער פון לאָדז, זעהט אויסעט אַ קראַנקער צו זייַן, וואָרום אַז ער רעדט רעדט ער ווי מיט אַ זאַדישקע, חאָטש אַזוי אויפ'ן קוק איז ער אַפילו גאַנץ פייַן געקליידעט, און האַלט זיך שען, און ער זאָגט, אַז זייַן פאָטער האָט אַ פאַבריק אין לאָדז, דאָס הייסט נישט קיין פאַבריק נאָר אַ קלייַן פאַבריקעל. און נדן גיט מען איהם, זאָגט ער, צעהן טויזענד און אַקעגען פערלאַנגט ער פינף און צוואַנציג טויזענד. און איך טענה מיט איהם, מיט'ן וועלט-שדכן: „פאַר וואָסערע מעשים-טובים קומט איהם דרייַ מאָל אַזוי פיעל? דערפאַר וואָס ער זינגט אַזוי שען?“ און ער ענטפערט מיר, דער וועלט-שדכן: „ערשטענס איז פינף און צוואַנציג, זאָגט ער, נאָר דריטהאַלבען מאָל אַזוי פיעל נישט דרייַ מאָל אַזוי פיעל, און צווייטענס, זאָגט ער, דאַרפט איהר בענטשען גומל, וואָס ער הייסט זיך נישט געבען, זאָגט ער, פינף מאָל אַזוי פיעל. איהר זעהט

דאך, זאגט ער, וואס הײנט טוט זיך מיט חתנים אין מאריענבאד! ניט מיר, זאגט ער, דרײ טוץ אזעלכע לאדזוער יונגע לײט, וועט איהר זעהען, זאגט ער, אויב איך וועל זײ נישט פארצוקערען". האסט דו דיר אײנמאל אוועק. און איך שרײב דיר, וועלוועל, אז דער אנדערער איז א ביאליסטאקער פון ביאליסטאק, אויך זעהר א לײטישער יונגערמאן און א גאנץ פערמעגליכער, נאר שוין אײן אלמן. דאס הײסט נישט קײן אלמן, נאר א גרוש, ווארום ער האט ערשט נישט לאנג, זאגט ער, געג'נט זיך מיט א ווײב. און אז איך וויל מיך צופרעגען: פאר וואס האט ער זיך געג'גט? לאזט ער מיך נישט רעדען, דער וועלט-שדכן, ווארום ער זיצט אקעגען מיר, דער וועלט-שדכן, פערבײסט א ליפ און ווינקט צו מיר ווי א גזלן. און איך זאג איהם נאכדעם, דעם וועלט-שדכן: „אין גאטעס ווילען, זאג איך, ווי קאן איך אנהויבען רעדען מיט א מענשען, אז איך ווײס נישט, זאג איך, פאר וואס האט ער זיך געג'גט? אפשר, זאג איך, האט זי איהם געג'גט, נישט ער זי?" און ער ענטפערט מיר, דער וועלט-שדכן, אז „ערשטענס זעהט מען נאכ'ן יונגענמאן, אז ער האט זי געג'גט, נישט זי איהם. ווארום נישט אזא יונגענמאן, זאגט ער, גט מען, און צווײטענס, זאגט ער, אז איהר וועט אנהויבען, זאגט ער, אזוי צו גריבלען זיך, טאמער אזוי און טאמער אזוי, קאנט איהר, זאגט ער, פאהרען מיט אײער סחורה, זאגט ער, צוריק קײן ווארשא אויף די נאלעווקים". און איך זאג צו איהם: „זאגט מיר, זאג איך, וואס ווארפט איהר מיר אויף, זאג איך, די ווארשעווער נאלעווקים, איהר מײנט, זאג איך, בײ אונז קריגט מען נישט די סחורה?" „אז מע קריגט, זאגט ער, בײ אײך די סחורה, צו וואס זשע האט איהר בעדארפט זיך מטריח זײן אזוי ווײט און נאך מיט דרײ טעכטער דערצו?" א שײנע קאן! בײ אונז אין ווארשא וואלט אזא יוד ווי אט דער סוויר-סקי בײ מיר געפלויגען פון די טרעפ אראפ פײל אויסען בויגען, און דא האט ער אנגעטאן א שווארצען קוימען אויפ'ן קאפ מיט געלע הענטשקעס אויף די העזד און רופט זיך לאנד-שדכן און מע צערײסט איהם אויף שטיקלעך. און איך שרײב דיר, וועלוועל, אז קײן סך רעדען טאר מען דא נישט מיט איהם, מיט'ן לאנד-שדכן, ווארום ער איז בײ זיך א גרויסער פריץ. ער זאגט, אז בײ איהם געהען די שדוכים נישט אויפ'ן שדכנישען ארט, נאר דורך בעקאנטשאפט און דורך ליעבעס. דאס הײסט, פריהער טרעפט מען זיך אויף אין קאפע „עגערלענדער", אין גארטען מיט מוזיק און מיט טישלעך א סך. דארט ווערט גע-

שלאָסען דאָס בעקאַנטשאַפט כּלומר׳שט גאַנץ אומגעהערען, טאַקי דורך איהם, דורכ׳ן לאַנד-שדכן. נאָכדעם בעגעגענט מען זיך בּײַ׳ם בּרונען, וואו מע טרינקט וואַסער, שוין אָהן דעם לאַנד-שדכן. דערנאָך געהט מען אין טעאַטער אָדער אויף קאָנצערט, און קײַן לאַנד-שדכן זעהט מען אַליין נישט. און דאָרטען אין טעאַטער אָדער אויפ׳ן קאָנצערט קומט שוין דאָס פערליעבעניש, און נאָכ׳ן פערליעבעניש אַ פערלאָבעניש, און ערשט אויפ׳ן פערלאָבעניש וואַקסט אויס דער לאַנד-שדכן און נעמט אָב זײַן רח״ש. נאָר ווי דערלעבּט מען דאָס שוין, רבונו של עולם? האָסט דו דיר שוין צוויי חתנים. און איך שרײַב דיר, וועלוועל, אַז דער דריטער איז אַ קעשעניעווער פון קעשעניעוו. נאָר מיר האָבען איהם נאָך רעכט נישט אָנגעקוקט, ווײַל ס׳איז געווען בּײַנאַכט, און ער האָט זיך בעקאַנט מיט די קינדער אין טעאַטער. וועל איך דיר שוין שרײַבען פון איהם אַנ׳אַנדערם מאָל. און איך שרײַב דיר, וועלוועל, קאָנסט דיר זאָגען וואָס דו ווילסט, מיר האָבען צו שדוכים קײַן גליק נישט. אָט דער לאָדזער, וואָס פון לאָדז, האָט זיך מישב געווען און איז פלוצים אָבגעפאָהרען פון מאַריענבּאַד. דער פאָטער האָט איהם, זאָגט ער, אַרויסגערופען קײַן לאָדז. אַזוי זאָגט ער, דער לאַנד-שדכן. צום סוף לאָזט זיך אויס, אַז סאַ׳ליגען, ער איז גאָר אַוועקגעפאָהרען ערגיץ אין אַ סאַנאַטאָריע. און איך שרײַב דיר, וועלוועל, ווי אַזוי איך בּין געוואויר געוואָרען, אַז ער פאָהרט אין אַ סאַנאַטאָריע נישט קײַן לאָדז. מיר זענען אַלע אַרויסגעקומען צו דער בּאַהן, איך און די קינדער און דער לאַנד-שדכן, איהם צו בעגלייטען, און גוט נאָכגעקוקט אפשר פאָהרט מיט איהם דער לאַנד-שדכן אָנקוקען אַ כּלה, אַ קשיא אויף אַ לאַנד-שדכן? און איך שרײַב דיר וועלוועל, אַז איך האָב גוט נאָכגעקוקט, ווי ער נעמט איהם אַ בּילעט, דער לאַנד-שדכן, האָב איך נעהערט, ווי ער זאָגט צום קאַסיר „בּאַדענווײַלער״. דאָס האָב איך גאַנץ גוט געהערט, איך בּין נישט טויב. און איך זאָג צו איהם נאָכדעם, צום לאַנד-שדכן: איהר האָט דאָך געזאָגט, זאָג איך, אַז ער פאָהרט קײַן לאָדז, צום סוף האָט איהר איהם, זאָג איך, גענומען אַ בּילעט גאָר קײַן בּאַדענווײַלער? און ער זאָגט צו מיר: „וואָסערע פלאָמען? וואָסער בּאַדענווײַלער?״ און איך זאָג צו איהם: „איך האָב גוט געהערט ווי איהר האָט געזאָגט, זאָג איך, בּאַדענווײַלער, איך בּין נישט קײַן טויבע״. און ער זאָגט צו מיר, דער לאַנד-שדכן: „אַ מאָדנע יודינע איהר זענט! ווייסט איהר דען נישט, זאָגט ער, אַז בּאַדענווײַלער איז אויף

יענער זײַט לאָדז?" און איך זאָג צו איהם: „איהר זאָלט שוין אַזוי זײַן, זאָג איך, מיט דער נאָז, ווי לאָדז האָט אַרום זיך אַ באַדענווײַלער. מסתמא האָט איהר איהם, זאָג איך, אָוועקגעשיקט, זאָג איך, קײַן באַדענווײַלער אָנקוקען אַ כלה, זאָג איך, זײַט זיך, זאָג איך, מודה, וואָס טויג אײַך היְנטישע געננ?" און ער צעלאָזט זיך, דער לאַנר-שדכן, און רופט מיך אַוועק אויף אַ זײַט און דערצעהלט מיר דעם גאַנצען אמת, און שווערט זיך מיט אַזעלכע שבועות, אַז מע מעג גלויבען אַ משומד, אַז דער בחור איז נישט מיט אַלעמען, דאָס הייסט, חלילה, נישט קראַנק, נאָר אַזוי, זאָגט ער, אַ ביסעל פיבער. האָבען איהם די דאָקטוירים, זאָגט ער, אָבגעשיקט אויף אַ קורצע צײַט קײַן באַדענווײַלער אין אַ סאַנאַטאָריע, זאָגט ער. און איך שרײַב דיר, וועלוועל, אַז איך האָב מיך נישט בערוהיגט ביז איך האָב מיך נישט צעפרעגט אַקוראַט דאָ אין מאַריענבאַד, אויב ס'איז אמת, אַז אין באַדענווײַלער איז פאַרהאַן אַ סאַנאַטאָריע. און עס לאָזט זיך אויס, אַז ס'איז טאקי אײַן אמת. נאָר וואָס קומט אַרויס? דערווײַל איז געבליבען אין מאַר-יענבאַד מיט אַ חתן ווינציגער. און איך שרײַב דיר, וועלוועל, אַז איך האָב בעגעגענט דאָ אויפ'ן באַנהויף הײַנט אין דערפריה אונזער שלמה קורלענדער'ס ווײַבעלע בעלצי, אויסגעסטראָצעלט, ווי אַ כלה צום שליי-ער-וואַרעמעס. און אויפ'ן וואָגזאַל האָט זי אָבגעוואַרט אונזער מאַריאַמ-טשיק'ס זוהנדעל פון אָדעס, מאיר'ל שאַרלאַטאַן, איך האָב עס אַליין געזעהען מיט מײַנע אויגען, איך בין נישט בלינד, ווי ער האָט זי אַרויפגעזעצט אויף דער פוהר. און איך האָב אַליין געזעהען מיט מײַ-נע אויגען, איך בין נישט קײַן בלינדע, ווי זיי האָבען זיך אויפגעזעצט ביידע אויף אײַן פוהר פאָהרען אין שטאָדט אַרײַן, איך זאָל שוין אַזוי זעהן מײַנע קינדער צו דער חופה אין גיכע צײַטען אמן. און איך שרײַב דיר, וועלוועל, אַז פון צווייטען חתן, דעם ביאַליסטאָקער פון ביאַליסטאָק, האָב איך דיר נאָך לעת עתה גאָרנישט וואָס צו שרײַבען, ווײַל ער געפעלט מיר נישט דערמיט, וואָס ער איז שוין בעקאַנט מיט דער טשאַפּניטשקע. ווי קומט ער צו דער טשאַפּניטשקע? מילא, אַז אונזער חיים סאָראָקער פון די נאַלעווקיס איז מיט איהר אַ נאָהנטער מחותן, שפּיעלט ער חאָטש מיט איהר אין זעקס און זעכציג גאַנצע טעג מיט גאַנצע נעכט, אַז אָך און וועה איז צו חיים'ס ווײַב, אסתר'ן מײַן איך. אָבער וואָס געהט זיך אָן ער, אַ ביאַליסטאָקער יונגערמאַן פון ביאַליסטאָק, מיט דער מאַדאַם טשאַפּניק? און איך שרײַב דיר,

וועלוועל, אַז איך קוק נאָך אַקוראַט נאָכ'ן ביאַליסטאָקער פון ביאַלי-סטאָק און וואָס איך וועל געוואויר ווערען וועל איך דיר מסתמא שרײַ-בען. דערווײַל שרײַב מיר, פאַרוואָס שרײַבסט דו מיר נישט פון דער היים, וואָס הערט זיך אין דער היים? און זײַ געזונד און עס לאָזען דיך גריסען די קינדער גאָר פרײַנדליך און לאָז גריסען די איבעריגע קינדער גאָר פרײַנדליך.

פון מיר דײַן געטרײַע פרוי

פערעל יאַמײַקע.

№ 9.

שלמה קורלענדער פון נאַלעווקים (וואַרשאַ) צו זײַן ווײַב בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

לזוגתי היקרה מרת בעלצי שתחי'.

דײַן בריף, אַז דו ביסט געקומען בשלום קײַן מאַריענבאַד, האָב איך מקבל געווען. אַ דאַנק גאָט, וואָס דו האָסט זיך אַרויס-געריסען פון דעם פערשאָלטענעם בערלין מיט די ווערטהײַמערס מיט די שטײַגערס די אַלטע בחורים מיט נאָך אַזעלכע לצים און ביסט אַריבערגעפאָהרען גליקליכערהייד די גרעניץ און ביזט דערפאָהרען געזונטערהייד ביז מאַריענבאַד. טאַקי ממש נסים ונפלאות. אַלע יודען פאָהרען קײַן מאַריענבאַד און מיט קײנעם טרעפען זיך נישט אַזעלכע גליקען, ווי מיט דיר. ערשטענס, וואָס האָסט דו בעדאַרפט פאָהרען דריטען קלאַס? דו זאָגסט, אַז דער גאַנצער חיוב בין איך, פערשטעה איך נישט, ווי קענסט דו זאָגען אַזאַ זאַך, אַז איך האָב דיר אָנגעזאָגט אפשר טויזענד מאָל, אַז דו זאָלסט נישט ושאַלעווען קײַן געלד אויף זיך. איך, אַז איך בעקלאָג זיך אַמאָל למאי עס געהט אַוועק איבעריגס, איז נאָר דעמאָלט, ווען מען ברענט געלד אויפ'ן פײַער, ווען מע ברענגט אוים אויף דער רוח ווײַסט וואָס, אויף שמאַטעס, אָבער דאָרט, וואו ס'איז שייך צו געזונד, שפּיעלט בײַ מיר געלד להלוטין קײַן ראָלע נישט. אַ סימן, איך האָב דיר פאַר'ן אַוועק-פאָהר, שוין אויפ'ן וואָגזאַל אין וואַרשאַ, כמעט מיט געוואַלד אָנגע-

האַנגען איין איבעריגען הונדערטער, קוים איינגעבעטען זאָלסט איהם געהמען. היינט ווי קאָנסט דו זיך אויף מיר בעקלאָגען, אַז איך זשאַ-לעווע דיר, חס ושלום, איין איבעריגען גראָשען, אָדער אַז איך קוק דיר אריין צו שטארק אין חשבון אריין? דו ווייסט גאַנץ גוט, בעלצי היקרה, ווי מיר איז טייער דיין געזונד, אַז איך קוק נישט אויף קיין זאַך, צי די לאָקאַטאָרען צאָהלען דירה-געלד צי נישט, צי איך בוי צי איך בוי נישט, דאָס וואָס דו דאַרפסט — דאָס איז תמיד פאַר-האַן און דאָס וועט, אם ירצה השם, תמיד זיין. און נאָך בעדאַרף איך דיר זאָגען, בעלצי היקרה, אַז איך בין דיך נישט חושד, חלילה, אויף אַ האָהר. דו ביסט ביי מיר בעגלויבט פון דער ערשטער שעה, וואָס איך האָב דיך דערקענט, און איך ווייס, אַז די אַלע שטיגוטערעס, מיט די שמזייגערס, מיט די שאַרלאַטאַנעס, וואָס דרעהען זיך אַרום סאַי דאָ אין וואַרשאָ (געדענקסט פאַראַיאָהרען אין פאַלעניצע?), סאַי די וואָס אין בערלין און אין ווען און אין מאַריענבאַד, וואָס זענען נאָך דיר די כפרה, בעדאַרפען מיר אָנגעהן אייגענטליך פונקט, ווי דער פאַראַיאָהריגער שניי. איך ווייס, אַז דו האָסט זיי אַלעמען אין דער ערד, וואָרום דו ביסט אַ ריינע כשר'ע נשמה און ביסט געטריי צו דיין מאַן, צו וועלכען דו האָסט זיך איבערגעגעבען, ווייל דו ווייסט, אַז ער איז דיר געטריי און איבערגעגעבען מיט לייב און לעבען. על-כן קאָנסט דו מיך נישט חושד זיין אין קיין זאַך: אַז איך טראָג אויף דיר, חלילה, אַ שלעכטע מחשבה. גלויב מיר, איך פערשטעה גאַנץ גוט, אַז דער שאַרלאַטאַן, וואָס האָט געהאַט אַ פּאָטעפאַלנאָסט אַ קוש געגעבען אין האַנד אריין אַ פרעמד ווייב, האָט דיך דערמיט נישט אָבּ-גענוצט, אַזוי ווי עס האָט דיר נישט געשאַדט דער פאַלעניצער שלים-מזל, וואָס האָט זיך מיר מודה געווען, אַז ער איז נאָך דיר די כפרה... אודאי ווען איך פאָהר מיט דיר אין וואַגאָן, וואָלט איך מיר מיט דעם לאָדזער קאָמיוואָיאַזשאָר פון דריי פאַבריקען אָבגערעכענט נישט אַזוי ווי דו: איך וואָלט איהם געבראָכען אַ ביין, אַז דער רוח וואָלט איהם צוגענומען. ער וואָלט ביי מיר פערזוכט דעם טעם פון הלכות אשת-איש. עס איז מיר נאָר אַ חידוש אויף דיר, וואָס דו האָסט נישט אריינגערופען דעם קאָנדוקטאָר און געהייסען איהם אַרויס-פיהרען צו אַלדע שוואַרצע יאָהר; נישט דערלאָזען, אַז אַזאַ עזות מהוצף פנים זאָל דיר נאָך העלפען אַרויסוואַרפען די פעקלעך פון וואַ-גאָן, אַז דו ביסט געקומען אויפ'ן אָרט. צי אַ שטייגער, ווי דערלאָזט,

אַז אַזאַ שמײַגער װי דער אַלטער בחור פֿון בערלין, נאָכדעם װאָס ער האָט מיט דיר גערעדט אַזעלכע קלאָרע דבורים אויף דער פֿרידריכ-שטראַסע, זאָל דיר אונטערטראָגן בלומען אױפֿ׳ן װאָגזאַל? בײַ מיר װאָלט אַזאַ לעקיש געחאַפּט מיט די בלומען גלײַך אין פּנים אַרײַן. װאָס פֿאַר אַ מחותּן איז ער מיט דיר צו שענקען מתּנות, אונטערטראָגן בוקעטען? פֿאַרהאַן בײַ אונז אַ שפּריכװאָרט: „װי דער מענש נעמט זיך פֿאָר, אַזױ העלפֿט איהם גאָט“. איך מײן ניט, חס-ושלום, דיך בעלײדיגען דערמיט. איך זאָג נאָר, אַז יעדער מענש דאַרף זיך האַלטען אין דער מראה, היטען זײַן שטאַט, ניט דערלאָזען צו אַזעלכע סקאַנדאַלען, ניט דערלעבען זאָל בײַ מיר יענער שאַר-לאַטאַן פֿון לאָדז, ער זאָל גאָר האָבען אַ השגה מיר צו געבען אַ קוש אין האַנד אַרײַן, אין אַ װאַגאָן צװישען אַזױ פֿיעל מענ-טשען! דאַנקען גאָט נאָך, װאָס ס׳איז ניט געזעסען דערבײַ קײן הײמישער פֿון די נאַלעװקיס, און גוט האָסט דו געטאָן, װאָס דו האָסט זײ ניט געזאָגט דעם נאָמען דײַנעם, לאָזען די כּלבים חאָטש אַ מכּה װיסען, װער דו ביסט. נאָר דאָס איז אַלץ פֿון די זאַכען, װאָס האָבען בײַ מיר קײן װערדע. איך האָב דיר געװאָלט שרײַבען, בעלצי היקרה, װעגען אײן אַנדער זאַך. נאָר איך װעל דיך בעטען, אַז צװישען אונז זאָל עס בלײַבען. קײן פֿויגעל טאָר ניט װיסען, װאָס איך שרײַב דיר דאָ. ס׳איז אַ הײליגער סוד. מע האָט בײַ מיר כּמעט גענומען תּקיעת-כּף, אַז איך זאָל דיר װעגען דעם קײן חצי-דבור ניט שרײַבען. אַזױ איז די מעשׂה:

דו שרײַבסט, אַז אױפֿ׳ן באַנהויף אין מאַריענבאַד האָסט דו דיך בעגעגענט מיט אונזער יאַמאַיטשיכע פֿון די נאַלעװקיס. הלואי װאָלסט דו דיך מיט איהר בעסער ניט בעגעגענט, װאָלט איך איצטער געװעזען אַ סך רוהיגער און ניט געהאַט קײן חרפּות-בושות פֿאַר לײַטען. יאַ-מאַיטשיכעס מאַן בעגעגענט מיך הײַנט אויף גענשאַ גאַס און מאַכט צו מיר אַזױ: „איך קאָן אײַך, זאָגט ער, אָבגעבען, רב שלמה, אַ געריס פֿון אײַער פֿרױ פֿון מאַריענבאַד“. זאָג איך: „אַ דאַנק פֿאַר אַ געריס, װי קומט איהר קײן מאַריענבאַד?“ זאָגט ער: „ניט איך, זאָגט ער, מײַן פֿרױ איז איצט אין מאַריענבאַד, זאָגט ער, אויף דער קור, זאָגט ער, עס געהט איהר, זאָגט ער, גאַנץ נישקשה׳דיג“. „געלױבט דער אױבערשטער, זאָג איך, װאָס זשע, זאָג איך, שרײַבט אײַך עפּיס אײַער פֿרױ פֿון מאַריענבאַד?“ געהט ער און נעמט אַרױס אַ גרױסען

בריעף, בעשווערט מיך פריהער מיט כל השבועות, פערבויגט פון אויבען און בעווייזט מיר, וואס אונטען שטעהט, עטליכע שורות, — איז מיר פינסטער געווארען אין די אויגען. זי שרייבט איהם, יאמאי־טשיכע הוי׳טען, מיט דעם דאזיגען לשון (איך גיב דיר איבער איהרע אייגענע ווערטער): „און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז איך האב בעגעגענט דא אין מאריענבאד אויפ׳ן באהנהויף, שרייבט זי, היינט אין דערפריה אונזער שלמה קורלענדער׳ס צווייטע פרוי, בעלצי. אויסגעפוצט, שרייבט זי, ווי א כלה צום בעדעקענס. און אויפ׳ן וואגזאל האט זי אבגעוואַרט, שרייבט זי, אונזער מאריאמטשיק׳ס זוהנדעל, מאיר׳ל שארלאטאן, און איך האב אליין געזעהען, שרייבט זי, מיט מיינע אויגען, ווי זיי האבען זיך אויפגעזעצט ביידע, מאיר׳ל מיט בעלצי׳ן, אויף איין פוהר, איך זאל אזוי זעהען, שרייבט זי, מיינע קינדער צו דער חופה געהן״... נו, ווי געפעלט דיר אזא זאך? פער־שטעהט זיך, אז איך האב איהם געזאגט, אז סא׳ליגען. „עס האט זיך איינער ווייב, זאג איך איהם, אויסגעוויזען א קוצע קוה פאר א בארנבוים. דאס האט געמוזט זיין, זאג איך, נישט מאיר׳ל מאריאמ־טשיק, זאג איך, נאר מיין פריינד חיים סאראקער, זאג איך, ווארום איך האב געשריבען, זאג איך, צו חיים׳ן, אז מיין בעלצי, זאג איך, פאהרט די טעג קיין מאריענבאד״. אזוי האב איך געזאגט דער יאמאי־טשיכעס מאן און אזוי האב איך טאקי ביי מיר אליין אפגעפסק׳ענט, נאר אז איך בין געקומען א היים און האב איבערגעליי׳ענט דיין בריעף, וואו דו שרייבסט, אז דו האסט דיך טאקי בעגעגענט מיט דער יאמאי־טשיכע אין מאריענבאד אויפ׳ן וואגזאל, און אז דיין קרובה, חוה׳לע טשאפניק, זאגסט דו, איז נישט ארויסגעקומען דיר אקעגען, ווארום זי איז געזעסען, זאגסט דו, מיט חיים סאראקער, זאגסט דו, און גע־שפיעלט, זאגסט דו, אין זעקס און זעכציג. ווי באלד אזוי איז דאך יאוונע ויאסנע, אז דאס איז נישט געוועזען חיים, און ווי באלד נישט חיים, ווער זשע דען איז דאס געוועזען?

איך קאן מיר גארנישט פארשטעלען, בעלצי היקרה, אז דאס זאל זיין געוועזען מאיר׳ל מאריאמטשיק, ווארום די ביסט מיט איהם, דאכט מיר, גארנישט אזוי נאהינט בעקענט. ובפרט דו אליין שרייבסט, אז ער איז א שארלאטאן און זיין חנצי ווערט ביי איהם אויסגעריסען. סיידען דו האסט זיך מיט איהם בעקענט נאהינט די לעצטע צייט טאקי ביי חיים סאראקער׳ס ווייב אסתר? וואלסטו, דאכט מיר, געמענט דער־

צעהלען מיר אויך, אַז דו האָסט זיך בּעקענט מיט דעם תּלשיט? אלא, אַז דו האָסט מיר נישט דערצעהלט, איז אַ סימן, אַז דו האָסט זיך מיט איהם נישט בּעקענט. און ווי בּאַלד, דו האָסט זיך מיט איהם נישט בּעקענט, איז עס דאָך געווען נישט ער. ווי בּאַלד אַזוי, פרעגט זיך נאָך אַמאָל די איינענע קשיא: ווער זשע איז דאָס געווען אָט דער יונגער-מאַן, וואָס האָט דיך אָפּגעוואַרט אין מאַריענבּאַד אויפ'ן וואָגזאַל, און פון וואַנען האָט ער געוואוסט, ווען דו קומסט צופאָהרען? איך מיין אָבּער, אַז די גאַנצע מעשה איז שקר וכזב, ווייל עס שטאַמט פון דער יאַמאַיטשיכע. על-כּן בּעט איך דיך, בּעלצי היקרה, אויב ס'איז אַ ליגען, זאָלסט דו מיר קיין פאַראיבּעל נישט האָבּען, וואָס איך שרייבּ דיר אַזעלכע זאַכען, וואָס נישט געשטויגען און נישט געפלויגען, און איך בּעט דיר נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל זאָלסט זיך זעהען מיט מיין גוטען פריינד חיים סאַראָקער און זאָלסט בּיי איהם נעמען געלד, ווען דו דאַרפסט און וויפיעל דו דאַרפסט און למען-השם נישט זשאַלעווען אויף זיך און אויף דיין געזונד קיין שום געלד און זאָלסט דיר אָנטאָן כּל הפערגעניגענס מיט כּל הוואוילטיגען שבּעולם, און זאָלסט מיר קומען, אם ירצה השם, אַ היים געזונד און שטאַרק, ווי עס ווינשט דיר

בּעלך שלמה קורלענדער.

№ 10.

חיים סאָראקער פון מאַריענבּאַד צו זיין פריינד שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקים (וואַרשאַ).

ליעבּער פריינד שלמה!

אַצונד קאָן איך דיר שוין שרייבּען נייעס פון דיין בּעלצי'ן. זי איז שוין, בּרוך-השם, אין מאַריענבּאַד, און איך האָבּ מיך שוין מיט איהר געזעהען, אָבּער איך האָבּ נישט זוכה געווען צו רעדען מיט איהר מעהר, ווי צוויי מינוט, איבּער איין אורזאַכע, וואָס נישט מיין שולד איז געווען דערינען. נאָר לאָם איך דיר דערצעהלען אַקוראַט, ווי אַזוי ס'איז געווען די מעשה. דו ווייסט דאָך, אַז איך האָבּ ליעבּ דערצעה,

לען אַ זאַך זאָל עס זײַן דערצעהלט מיט אַלע פּיטשעווקעס.

ווי איך האָב דיר שוין בעשריבען אין מײַן פריהריגען בריעף, איז מען דאָ, אין מאַריענבאַד, כמעט דעם גאַנצען טאָג אין דרויסען אויפ'ן שפּאַציער. טאָן טוט מען דאָך, ברוך-השם, קײַן האַנד אין קאַלטען וואַסער, נאָר מען שפּאַנט אַרום הין און צוריק איבער די גאַסען, מע זעהט דעם, מע זעהט יענעם, מע גיט זיך אָפּ דעם גוט מאָרגען און מע געהט ווײַטער, גלאַט אַזוי, אָהן אַ שום צוועק, נאָר מיט איין כונה — מע זאָל „אָפּנעמען".

דערווײַל, אַזוי ווי איך געה מיר הײַנט נאָכ'ן וואַרעמעס איבער מאַריענבאַד און נעם אָפּ, איך טו אַ קוק — מײַן ווײַבס שוואָגעריק, מאיר מאַריאַמטשיק, געהט מיר מיט עפּעס אַ שען ווײַבעל אונטער אַ מורא'דיג ברײַטען הוט, גאָר חבר, מעשה קאַוואַליער, אונטער די הענד. מילא, וואָס מײַן ווײַבס שוואָגער קאָן געהן מיט ווײַבלעך — בעדאַרף איך דיר ניט דערצעהלען. מע קאָן איהם אויף די נאַלעווקיס אויסגעבונדען. ווער ווייס ניט מאיר'ל שאַרלאַטאַן? מײַן שוועהר האָט זיך נעבאַך גענוג אויסגעבראַכט, ביז ער האָט קוים געקראָגען די מציאה פאַר זײַן מיזינקע. איך האָב באַלד געזאָגט צו מײַן אסתר'ן: „הערסט דו, זאָג איך, אסתר, אָט דער בחור, זאָג איך, געפעלט מיר ניט. צו פיעל פּראַנט, זאָג איך, און צו אַ גרויסער קנאַקער פאַר דײַן חנצי'ן". איז זי דאָך אַ יודינע, זאָגט זי צו מיר: „אַז דו ביסט געוועזען, זאָגט זי, אַ בחור, ביסט דו דען ניט געוועזען, זאָגט זי, אַזאַ קנאַקער? דו וואָלסט נאָך איצטער אויך געוועזען, זאָגט זי, דער אײַנציגער, נאָר"... „נאָר וואָס, זאָג איך?" „נאָר גאָר ניט, זאָגט זי, חאַטאַ פּאָקרישקע". און אַזוי ווײַטער, האַלבע ווערטער, ווי געוועהנטליך אַ ווײַב.

הקצור, איך זעה מײַן שוואָגעריק געהט מיט אַ יפהפיה עפּעס זעהר נאָהענט, טראַכט איך מיר: רבונו של עולם! ווער זאָל זײַן אָט דאָס ווײַבעל? עפּעס איז זי מיר אַזוי קענטליך, נאָר בשום אופן קאָן איך מיך ניט דערמאָנען, ווער דאָס איז? פּלוצים פליהט מיר דורך אַ געדאַנק: שאַ, אפשר איז דאָס בעלצי? נעכטען איז דאָך געוועזען דער טאָג, וואָס דײַן בעלצי האָט בעדאַרפט קומען צופאָהרען פון בערלין. נאָר ערשטענס — וואָס פאַר אַ מחותן איז מיט איהר מאיר'ל מאַריאַמ־טשיק? והשנית, וואָס עפּעס אונטער די הענד? ווען האָבען זיי זיך עס אַזוי גיך בעפרײַנדעט, אַז מע זאָל שוין געהן געאַרעמט? דערווײַל, אַזוי ווי איך שטעה און טראַכט — ויבא המן — די יאַמאַיטשיקע מיט

איהרע אַלע דריי מאַמועלען. „גוט מאָרגען”. „גוט יאָהר”. „געפעלט אייך דאָס פּאָרעל?” „וואָסער פּאָרעל?” „אייער מאיר׳ל מאַריאַמטשיק מיט שלמה קורלענדערס ווייבעל. אַ לעבען ווי אונטערן באָד!” זאָג איך: „ווי קומט ער צו איהר?” זאָגט זי: „אָהאָ! איך האָב זיי געכּטען, זאָגט זי, געזעהען ביידען אויפ׳ן באַנהאָף. עס ווייזט אויס, זאָגט זי, אַז ס׳איז ביי זיי געווען איין אָפּגערעדטע זאַך, וואָרום פון וואַנען, זאָגט זי, ווייס אייער שוואָגער, ווען שלמה קורלענדערס ווייבעלע קומט צופאָהרען?...” אַזוי זאָגט יאַמאַיטשיכע און שיט, און שיט, ווי איהר שטייגער איז. נאָר איך מיין, אַז דאָס איז מיין שוואָגעריק געוואָהר געוואָרען פון דער טשאַפּניק. די טשאַפּניק האָט אויסגעפּויקט איבער גאַנץ מאַריענבאַד, אַז דיין בעלצי קומט צופאָהרען און בעוויזען אַלעמען די בריעף, וואָס בעלצי שרייבט צו איהר פון בערלין, האָב איך אפילו חשק געהאַט אַרויספאָהרען אויפ׳ן באַנהויף אָבנעמען דיין בעלצי׳ן, נאָר איך האָב נישט געוואוסט, מיט וואָסער אַ צוג זי קומט אָן. און אגב האָט מיר די טשאַפּניק אַזוי פערדולט דעם קאָפּ געכּטען מיט איהר זעקס און זעכציג, אַז אַ גאַנצע נאַכט האָט זיך מיר געפלאָנטערט דער „פערציג” מיט׳ן „צוואַנציג” און איך דעק און דעק... דערווייל האָב איך דורכגעלאָזט דיין בעלצי׳ס אָנקומען, און מיין שוואָגעריק, ווייזט אויס, האָט דאָס דוקא נישט דורכגעלאָזט, וואָרום ס׳איז אַ סברה, אַז ס׳איז טאַקי איין אמת, אַז ער האָט זי געבראַכט צופיהרען פונ׳ם באַהן. אַזוי ווייזט דאָס אויס. נאָר לאָמיר געהן בסדר, וואו מיר האַלטען. מיר האַלטען ביי דער יאַמאַיטשיכע.

דערהערט פון דער יאַמאַיטשיכע, אַז דאָס איז בעלצי, האָב איך מיך באַלד גענומען פערענטפערן, אַז איך האָב קיין צייט נישט הערען לשון-הרע. איך בעדאַרף, זאָג איך, געהן, זאָג איך. דער דאָקטאָר האָט מיך געהייסען, זאָג איך, געהן. און לאָז מיך שוין אַ ביסעל גיכער, גלייך נאָך זיי פון הינטען און יאָג זיי מסתמא אָנעט שוין ביים אַריינגעהן אין האָטעל אַריין — שטעל דיר פאָר, אַז זי שטעהט טאַקי מיט איהם אין איין האָטעל! דערויף האָב איך מיך שוין נישט געריכט... גלויב מיר, שלמה, ס׳איז בלאָטע שבבלאָטע און אַלסדינג; מע שטעהט אַמאָל אין איין האָטעל דער שוואַרץ יאָהר ווייסט, מיט וועמען... נאָר פונדעסטוועגען איז דאָס מיר נישט געפעלען... ס׳איז געזינטער, זי זאָל שטעהן ערגיץ אַנדערש...

הקצור, איך האָב דורכגעלאָזט אַ פּאָר מינוט, ביז זיי וועלען זיך

אָבגעזעגענען און צעגעהן, קום איך אַריין אין האָטעל גלייך צו דיין בעלצי׳ן, און מאַך מיך, גלייך איך ווייס גאָרנישט, גלייך, ווי דו האָסט מיר גאָרנישט געשריבען, אַז זי פאָהרט קיין מאַריענבאַד: „ברוך-הבא, זאָג איך, אַ גאַסט! וואָס מאַכסט דו, זאָג איך, וואָס מאַכט דיין שלמה? וואָס טוסט דו, זאָג איך, בײַ אונז אין מאַריענבאַד?“ מאַכט זי צו מיר: „דאָס אייגענע, וואָס איהר“. זאָג איך: „אויף דער קור?“ זאָגט זי: „אויף וואָס דען?“ זאָג איך: „מיט אַזאַ פנים?“ זאָגט זי: „קיינער ווייסט נישט, וועמען דער שוך קוועטשט“. „וועלען מיר אפשר געהן, זאָג איך, אַ ביסעל אָנקוקען מאַריענבאַד?“ זאָגט זי: „אַ דאַנק, איך האָב שוין געזעהען גאַנץ מאַריענבאַד“. זאָג איך איהר: „אפשר ווילסט דו עסען? אפשר דאַרפסט דו אַ כשר׳ן רעסטאָראַן? וועל איך דיך פיהרען“. זאָגט זי: „אַ דאַנק, מע האָט מיך שוין געפיהרט“. זאָג איך: „ווער?“ זאָגט זי: „מאיר מאַריאַמטשיק“. האָט דאָס מיר דערלאַנגט, ווי מיט אַ שאַרף פון אַ מעסער גלייך אין האַרצען אַריין: וואָס פאַר אַ מחותן איז ער מיט דיין בעלצי׳ן? ער בעדאַרף האָבען אַ זכיה, אַזאַ שאַרלאַטאַן, אַז זי ענטפערט איהם אויף אַ גוט מאָרגען, נישט אַרומגעהן מיט איהר איבער מאַריענבאַד, אַז ער זאָל זי פיהרען אין רעסטאָראַנען. פאַר מיר מאַכט נישט אויס. איך קען דיין בעלצי׳ן, פערשטעהסט דו מיך, נישט פון נעכטען, און איך ווייס, אַז דיין בעלצי קען איהם. ווער קען נישט מאיר׳ל שאַרלאַטאַן? די גאַנצע מעשה — וואָס וועט די וועלט זאָגען? דאָ אין מאַריענבאַד, דאַרפסט דו וויסען, קומט זיך צענויף מענשען פון דער גאָרער וועלט, צום מייסטען לעדיגגעהער, וואָס קומען אהער, ווי איך האָב דיר שוין געהאַט געשריבען, נישט מעהר, נאָר אָפּנעמען. מע ווערט אויסגעריסען אין עושר און אין כבוד. דאָס הייסט, מע עסט און מע טרינקט און מע שלאָפט און מע פוצט זיך אויס, און מע געהט שפּאַצירען, און מע קוקט, ווער מיט וועמען עס געהט, ווער מיט וועמען עס זיצט, און ווער מיט וועמען עס לאַכט. דערזעהט מען אַ שען ווייבעל מיט אַ אויסגעפוצטען יונגען מאַן, הויבט מען זיך אָן צו פרעגען: „ווער איז דער? און ווער איז די?“ און מע הויבט אָן צו דערצעהלען מעשיות, מיט היסטאָריעס, מיט געשיכטען, פונקט, ווי בײַ אונז, אויף די נאַלעווקיס: נעמט מען אַריין עמיצען אין מויל אַריין, מעג זיך שוין יענער אָבגעזעגענען... און ווער שמועסט, אַז די יאַמאַיטשיכע איז דאָ אין מיטען — נו, נו! איך מיין נישט, חלילה, קיין זאַך, איך וואָלט נאָר וועלען, זי זאָל אויסמיי-

דען נישט קיין געווינשטע בעקאַנטשאַפט מיט אַזעלכע לייט, וואָס קאָן שאַדען איהר און דיר און אייך בײדען... ובפרט נאָך דיין בריעף, וואָס דו שרייבסט מיר, איך זאָל אויף איהר השגחה האָבען, האָב איך מיר געזאָגט: לאָז זיך זיין, וואָס סע וויל זיך. ראשית חכמה דאַרף מען זעהען פאַר דיין בעלציזן איין אַנדער סטאַנציע. פאַרהאַן אין מאַריענ-באַד גענוג האָטעלס און גענוג מעבלירטע צימער. זיי זיכער, איך וועל זי שוין בעזאָרגען מיט אַ סטאַנציע, מיט אַ דאָקטאָר און מיט אַלעם. און געלד טאָמער וועט זי דאַרפען, וועל איך איהר מיט פערגעניגען אויסלייהען, אַזוי ווי דו שרייבסט מיר, נישט מיט אַמאָל, נאָר צו ביס-לעך. מעגסט זיך שוין פערלאָזען אויף מיר. איך האָב אויך אַ ווייב און פערשטעה גאַנץ גוט. אַלע ווייבער זענען אויסגעקנאָטען פון איין טייג. אַ ווייב, זי מעג זיין די קליגסטע, קום געהט זי דורך פערביי אַ גרויסען פענסטער מיט איין אויסשטעלונג פון שמאַטעס, געהט פער-לוירען איננגאַנצען איהר חכמה. דו דאַרפסט דיין בעלציזן דערפון, אַיי-גענטליך, גאָרנישט שרייבען. מיינע בריעף דאַרפען זיין בײ דיר, ווי איך האָב דיר שוין געשריבען, אַ הײליגער סוד. זי בעדאַרף אפילו נישט וויסען, אַז מיר שרייבען זיך דורך וועגען איהר. פערלאָז דיך שוין אויף מיר, שלמה, דו האָסט דאָ אַ גוטען שומר אין מאַריענבאַד, וואָס ווייס וואו איין און וואו אויס, און וואָס זיין נאָמען איז —

חיים סאָראָקער.

№ 11.

וועלוועל יאַמאַיקער פון די נאַלעווקיס (וואַרשא) צו זיין ווייב פערעל יאַמאַיטשיכע אין מאַריענבאַד.

לאשתי החשובה מרת פערעל שתחי'.

דיין מכתב האָב איך היום מקבל געווען. די טענה וואָס דו טענה'סט אדות קאַרלסבאַד, אַז קאַרלסבאַד איז בעסער פאַר מאַריענבאַד, האָב איך דיר כמה וכמה מאָל געזאָגט, אַז קאַרלסבאַד טויג נישט איבער כמה וכמה טעמים. ראשית, איז קאַרלסבאַד כפי איך פערשטעה מיט מײַן שכל הישר אַ מקום פון חלווים, קראַנקע מענשען מיט אמת'ע

חולאת׳ן, על-פּי-רוב אַזעלכע, וואָס ליידען על המאָגען. און דער שכל איז דאָך מתחיב, אַז דאָרטען קאָנען נישט זיין קיין חתנים, כּי איך בין משער, אַז עס המאָגען האָבען צו טאָן עלטערע מענשען נישט קיין בחורים. והשנית, האָב איך גלאַט נישט געהערט, אַז בקאַרלסבאַד זאָלען געשלאָסען ווערען שדוכים נכבדים, ווי דו זאָגסט. און דער, וואָס האָט דיר געזאָגט, אַז לקאַרלסבאַד קומט די גאַנצע וועלט, איז אָדער אַ שקרן אָדער אַ שוטה. און אַז איך האָב געזאָגט מאַריענבאַד האָב איך געזאָגט מיט אַ טעם און מיט אַ שכל, כּי איך בין נישט משוגע און וויים וואָס איך רעד. און הגם איך בין במאַריענבאַד בעצמי נאָך נישט געווען קיינמאָל, פערשטעה איך פונדעסטוועגען על פּי סברה, אַז דאָס מאַר׳ענבאַד איז אַ מקום פון תענוג און פון מותרות. אַהינצו פאָהרען, הייסט עס, אַזעלכע מינים מענשען, וואָס אָדער זיי פיהלען זיך, אַז זיי זענען עטוואָס נישט בקו הבריאה, אָדער להיפך, זיי זענען שוין צו-פיעל בקו הבריאה, און זייער גאַנצע כּונה איז נישט מעהר, ווי אַ ביסעל אָבצערעוועזן זיך, ווי למשל אונזער חיים סאַראָקער, וואָס איז אַ גרויסער בעל-בשר, אָדער אַזעלכע מינים מענשען, וואָס ווילען גלאַט האָבען אַ נחת רוח, אָנקוקען אַ וועלט וכדומה אַזעלכע תענוגי עולם. על-כּן איז צווישען אַזעלכע מינים מענשען בנקל צו געפינען אַ שדוך הגון אַ סך מעהר ווי במקום אחר.

און דאָס וואָס דו שרייבסט בנידון הדאָקטוירימלאַך, אַז על הנאַלעווקים זענען זיי בנמצא צו קריגען פאַר עשרת אלפים רו״כ, האָסטו, במחילה, אַ טעות גדול. די דאָזיגע סחורה איז אצלנו בוואַרשא, די לעצטע צייט, וויעדער בחשיבות גדול, און אַזאַ דאָקטאָרעל ווי דו זאָגסט, הייסט זיך בזמן הזה משלם זיין כ׳ אלפים און ל׳ אלפים נישט ווינציגער, כּי דער שכל איז מתחיב: וואָס מעהר גזירות עס ווערען אַרויסגעגעבען, בעוונותינו הרבים, אויף יודישע קינדער בהגימנאַזיעס והאוניווערסיטעטען וכו׳ וכו׳ ווערען דאָקטוירים און אַדוואָקאַטען אַלץ טייערער און טייערער, און אויב די גזירות וועלען, חלילה, געהן נאָך וויטער, — איז מי יודע ביז וואַנען עס קאָן דערגרייכען!

און וואָס דו שרייבסט מיר בנידון סוחרישע שדוכים בין איך גם כּן נישט מסכים מיט דיר, אַז ס׳איז געוואָרען טייערער, רק איך מיין אדרבא דעם היפך, און דאָס איז אויך על-פּי סברה און על-פּי דרך הטבע, כּי ס׳איז דאָ סוחרים חתנים לרוב בכל תפוצות ישראל. על כּן זעה איך נישט אַרויס מיט מיין שכל הישר, וואָס דו האָסט געהאַט

צו יאָגען זיך אחר השדוך עם הלאָדזער פאַבריקאַנטעל. לאָדזער פאַבריקאַנטלאַך קאָן מען קריגען בכאן אויך. מע דאַרף ניִשט פאָהרען נאָך איהם למאַריענבאַד. ובפרט, אַז ער איז נאָך ניִשט בקו הבריאה איז אודאי ניִשט כדאי דער גאַנצער ענין.

און וואָס דו שרײַבסט מיר בנידון הביאַליסטאָקער, פערשטעה איך גם כן ניִשט, וואָס דו ביסט זיך מפקפק און קוויינקעלסט זיך. ממה נפשך, ווילסט דו וויסען, ווער האָט וועמען גע׳גט: ציִ ער זי, ציִ זי איהם, קאָנסטו דאָך מיר שרײַבען דעם נאָמען זײַנעם וועל איך אַוועקשרײַבען אַ מכתב להקאָמיטענטען שלי בביאַליסטאָק וועל איך געוואויר ווערען מכל דבר שורש. ס׳איז מיר אַ חידוש, וואָס דו ביסט בעצמו ניִשט געפאַלען דערויף, כי די וועלט איז אָפען און וואַרשא מיט ביאַליסטאָק איז כמו ווי איין שטאָדט.

אחרון אחרון חביב, וואָס דו שרײַבסט מיר בנידון הקעשעניעווער מקעשעניעוו, איז דאָס שוין אויף אַ שטיקעל דרך, כי מבעסעראַביע געפעלט מיר בעסער, ווי פון דער ליטא. איך בין בעצמי אַ בעסעראַביער און עס ווילט זיך מיר אַ שדוך טאָן אויך מבעסעראַביע, ובפרט מקעשעניעוו, וואָס איז ניִשט ווײַט מכפר יאַמאַיקע, קאָן איך שרײַבען אַ בריעף צו מײַנע קרובים ביאַמאַיקע, זיי זאָלען חוקר ודורש זײַן אויפ׳ן קעשעניעווער שדוך מקעשעניעוו. על-כן אבקש, דו זאָלסט מיר למען השם אַרויסשרײַבען דעם נאָמען מיט דער משפחה מיט כל דבר שורש, און דער אויבערשטער זאָל העלפען, ס׳זאָל זײַן מיט הצלחה, כי ס׳איז שוין צײַט... השם יתברך זאָל רחמנות האָבען און מיר זאָלען אַ שדוך טאָן מיט די טעכטער, וואָלט מען געקענט אין זינען האָבען די איבריגע קינדער. לעת עתה לערנט בני יעקב שיחי׳ זעהר געשמאַק. ער איז זיך מכין צום עקזאַמען עם הרעפעטיטער שלו, גאָט זאָל מיר העלפען, ער זאָל שוין איבערקומען בשלום, כי ער זעהט אויס ווי אַ רוח. הגם איך ווייס ניִשט, וואָס וועט זײַן ווײַטער, אפילו אַז גאָט וועט העלפען, ער וועט שוין אָבגעבען העקזאַמען שלו? נאָר איך שיהיה, אַז לערנען אין חדר ניִשט און יודישקייט ניִשט, לאָז ער האָבען, לפחות, אַ שטיקעל אַטעסטאַט, אפשר וועט דאָס איהם צונוץ קומען. איך וואָלט אודאי וועלען בעסער, אַז בני יעקב שיחי׳ זאָל זײַן אַ סוחר ווי כל ישראל. נאָר אַז ס׳איז הײַנט אַזאַ וועלט פון סאַמע אַטעסטאַטען ודיפּלאָמען, לאָז ער אויך האָבען אַ שטיקעל דיפּלאָם לפחות פון זעקס קלאַסען. און בני מענדיל שיחי׳ וויל שוין אויך ניִשט געהן אין חדר, און

ראַוונעֶן מאַן דכר שמיה! האָב איך גערעדט עם הלעהרער, זאָגט דער לעהרער, אַז ער נעמט זיך אונטער פאַר צוויי יאָהר איהם מכין זיין על ג׳ קלאַסען. וויים איך נישט, וואָס מע טוט, כּי עם ווילט זיך מיר נישט אָפּרייסען בני מענדיל שיחי׳ פונ׳ם חדר.

און וואָס דו שרייבסט מיר בנידון שלמה קורלענדער׳ם פלונית, האָב איך דיר שוין לאַנג געזאָגט, אַז לפי דעתי איז שלמה אַ משוגע׳-נער, וואָס האָט גענומען איוף דער עלטער אַ בתולה, און חוץ לזה איז ער אַ גרויסער בר-עולה אַקעגען די קינדער פונ׳ם ערשטען וויב. רק איך וויל מיר נישט מישען אין פרעמדע ענינים. געֶנוג די אייגענע צרות די והותר, דער פּדיון איז כּעת זעהר געשלאָגען מחמת ההיצען, וואָס זענען בכּאן אַזוי גרויס, אַז ס׳איז אין לשער.

און וואָס דו שרייבסט מיר בנידון דער טשאַפּניטשקע עם חיים סאָראָקער האָב איך דיר שוין לאַנג געזאָגט, אַז חיים פאָהרט למאַר-יענבאַד נישט לשם קוראַציע, נאָר לשם לעבען אַ גוטען טאָג און לשם אַ קערטעל, כּי ס׳איז ידוע, אַז ער האָט ליעב אַ קערטעל, און בעֶ-רעל טשאַפּניק איז שוין ווידער געווען אצלי וועגען אַ גמילת חסד, און האָט מיר געגעבען אָנצעהערעניש וועגען שדוכים, אַז מע פרעגט זיך אָן אצלו פון כּמה וכמה שטעדט איוף אונזערע טעכטער. גם האָט ער מיר איבערגעגעבען בסוד סודות, אַז ער האָט אַ צד בנוגע צום עקזאַ-מען פון בני יעקב שיחי׳ און ס׳איז ניכּר פון זיינע רעד, אַז ס׳איז דוקא קרוב לאמת, רק עס דאַרף קאָסטען געלד. האָב איך איהם גע-זאָגט אַ תירוץ, אַז איך וועל דיר שרייבען אַ מכתב און וועל איהם געבען אַ תשובה אין עטליכע טעג אַרום. דערווייל האָב איך איהם גע׳פּטר׳ט אָהן אַ גמילת חסד.

געדענק זשע, וואָס איך שרייב דיר בנידון הקעשענייווער מקעשע-ניעוו, זאָלסט מיר שרייבען, למען השם, וואו עס האַלט, און דער עיקר דעם נאָמען זיינעם מיט דער משפחה. און מחמת די היצען זע-נען זעהר גרויס און קיין איבעריגע צייט איז נישטאָ, על-כּן בין איך מקצר. רק חיים ושלום און איך לאָז דיר גריסען מיט די קינדער שיחי׳ גאָר פריינדליך, און זאָלסט מיר שרייבען אָפטע בריעף מכּל דבר שורש.

ממני בעלך

זאב וואָלף בר׳ מענדעל יאַמאַיקער.

№ 12.

בעלצי קורלענדער פון מאריענבאד צו איהר מאן שלמה קורלענדער אויף די נאלעווקים (ווארשא).

לבעלי היקר מוה"ר שלמה נ"י!

דיין בריעף האָב איך נאָר וואָס ערהאלטען; און האָב איהם צוויי־מאָל דורכגעלייענט און האָב נישט געוואוסט, וואָס זאָל איך טאָן: צי זאָל איך לאכען פון דיינע נארישקייטען, צי זאָל איך וויינען אויף מיין פינסטער מזל? זאָג אַליין, שלמה, דו ביסט דאָך עפּיס אַ יוד אַ בעַ־יאהרטער, אויב ס'איז נישט קיין געלעכטער די אַלע זאכען, וואָס דו שרייבסט מיר? מילא דאָס, וואָס דו זאָגסט מיר מוסר פאַר די „שמאַ־טעס", וואָס איך האָב איינגעהאנדעלט ביי ווערטהיימער'ן, לאַך איך פון דיר. ביי דיר איז אַלסדינג „שמאַטעס". פאַראיאָהרען, געדענק איך, אַז איך האָב געקויפט אויף אַ ליציטאַציע אַ קאָלנער פון שווארצע פּיקס מיט אַ גריזשעטקע פון סויבלען, האָסט דו אויך געזאָגט „שמאַטעס", ביז אַלע רוילוועדגער האָבען דיר איהם געשאַצט און געזאָגט, אַז ס'איז אַ מציאה פון אַ גנב דריי מאָל אַזוי פיעל, האָסט דו שוין אַליין דע־מאָלט אויך מודה געווען. לאָז איך נאָר קומען געזונטערהייד אהיים, וועסט דו אַ קוק טאָן אויף די „שמאַטעס", וואָס איך האָב איינגעהאַנ־דעלט, וועסט דו אַליין זאָגען, אַז ס'איז אַ מציאה. נישמעהר דו דאַרפסט מיר פריהער אויסקאָכען דאָס וואַסער. שוין אַזאַ טבע ביי דיר. און וויַיטער, וואָס דו האַלטסט מיר פאָר, למאי איך האָב נישט אַ שמיץ געגעבען דעם בוקעט מיט בלומען דעם בערלינער בחור, אָדער דעם „שמייגער", ווי דו רופסט איהם, אין פנים אַריין, איז דאָס, אויך נישט אַזאַ גרויסע חכמה ווי דו מיינסט. דו ביסט, זאָלסט מיר קיין פאַראיבעל נישט האָבען, אין די זאכען שוין אַ ביסעל אויס־געוועבט. דו ווייסט נישט, וואָס אין דער גרויסער וועלט טוט זיך. דאָ, אין אויסלאַנד, איז איינגעפיהרט, אַז אַ גאַסט פאָהרט אַוועק, ער מעג זיך זיין יאָ צופריעדען, נישט צופריעדען — אויפ'ן וואָגזאַל אַרויס־בעגלייטען איהם מיט בלומען — דאָס מוז מען. אין האַרצען מעג זיך יענער טראַכטען „מיט'ן קאָפּ אין דער ערד", נאָר אַ בוקעט גאַ דיר. און אַז יענער איז אַזוי פיין און איידעל און טראָגט דיר אונטער־

אַ בוקעט, ער מעג זיך זײַן אַ שמײַגער און אַ פּרא אדם און וואָס דו ווילסט, קאָנסט דו אָבער נישט זײַן קיין גרעסערער פּרא-אדם און קיין גרעסערער שמײַגער פון איהם און דאַרפסט דעם בוקעט אָננעמען און מיט אַ שמײכעל דערצו און נאָך זאָגען: „דאַנקע שען״... יאָ, שלמה, אָט אַזוי פיהרט זיך עס אויף דער וועלט; מע קען שוין היינטיגע יאָהרען נישט אויסקומען מיט דעם שכל, וואָס אַמאָל.

און ווײַטער, וואָס דו זאָגסט, אַז דו וואָלסט געבראָכען אַ ביין דעם שלים-מזל דעם קאָמיוואָיאַזשער, וואָס אויף דער באַהן, האָב איך שוין טאַקי גאָר גוט געלאַכט. פאַר וואָס אייגענטליך קומט איהם, מע זאָל איהם ברעכען די ביינער? מיט וואָס האָט ער דאָ אַזוי חוטא בעגל געוועען? דערמיט, וואָס ער האָט זיך אָנגעריהרט מיט די ליפּען צו אַ שפּיץ פינגער פון מײַן האַנד, האָט ער מיך אָפּגעביסען? ובפרט, אַז איך האָב דיר אַליין געשריבען, אַז ער האָט געחאַפּט פון מיר אַ פּאַטש, היינט וואָס נאָך ווילסט דו? דער גאַנצער עיקר בלײַבט איבער איין זאַך: למאי איך בין געפאָהרען מיט מאיר מאַריאַמטשיקען איבער מאַריענבאַד, איך ווייס נישט אויב 15 מינוט, פונ׳ם באַהנהאָף ביז דער שטאָדט? וועה איז מיר, וואָס דאָ טוט זיך! וואָס וואָלסט דו שוין געזאָגט, זאָלסט זעהען, ווי אונזערע נאַלעווקער צנועות, די שערענציס מיט דער פּעקעלים׳, שפּאַצירען דאָ אַרום פראַנק און פרײַ מיט ווילד פרעמדע יונגע לײַט, און נאָך ביינאַכט דערצו? אָדער אַ שטײַגער למשל כּדומה, וואָס וואָלסט דו געזאָגט, ווען דו זאָלסט הערען, וואָס מײַן קרובה, חוה׳לע טשאַפּניק, דערצעהלט זיך אָן פון אָסטענדע, — זי איז שוין געוועען צוויי מאָל אין אָסטענדע — ווי אַזוי דאַמען באָדען זיך דאָר-מען אינאיינעם מיט מאַנסבילען אין איין ים, אפילו נישט איבערגעצאָמט פון יוצא וועגען מיט ברעטלעך ווי ביי אונז, נאָר טאַקי פראָסט און פּשוט, אינאיינעם געפּאַליאָסקעט זיך, אינאיינעם געשוואומען און אפילו פאַר די הענד געהאַלטען זיך? מעהר נישט מע ציהט אַרויף, זאָגט זי, אויף זיך אַזעלכע קאָסטיומען, קורצע לײַבקאָלירענע הויזלעך, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען, זאָגט זי, פאַר מאַנספערשוינען און פאַר פרויענצימערס לכתחילה אויף צו באָדען זיך אין זיי? ס׳איז היינט אַן׳אַנדער וועלט, שלמה. אַ וועלט איין אָפענע און אַ פרײַע. דו אַליין האָסט מיר געזאָגט טויזענט מאָל, אַז נישט די איז אַ צנועה וואָס טראָגט אַ פּאַריק, און נישט די איז אַ הולטײַקע, וואָס געהט אין אייגענע האָר. היינט ווי קומט דאָס, אַז דו זאָלסט אַזעלכעס שרײַבען?

דו פרעגסט אַ קשיא: ווי קומט אַט דער שאַרלאַטאַן מאַריאַמטשיק אויפ'ן וואָגזאַל אין מאַריענבאַד און פון וואַנעט האָט ער געוואוסט, אַז איך קום צופאָהרען? אודאי איז דאָס אַ קלאָץ-קשיא. נאָר וואָס דען? איך זעה, אַז דו ווייסט נישט, וואָס הייסט מאַריענבאַד. דו מיינסט, אַז מאַריענבאַד איז מאַריענבאַד? מאַריענבאַד איז באַרדיטשעוו, מאַריענבאַד איז וואַרשאָ, מאַריענבאַד איז די נאַלעווקעס. מע ווייסט דאָ איטליכער, וואָס ביי יענעם קאָכט זיך. וואָלסט הערען, וואָס די יאַמאַיטשיכע דערצעהלט זיך אָן פון בראָני לויפערמאַן, פון לאה'צי ברוילשטוהל, און פון דער שערענציס, און פון דער פעקעליס! צי אַ שטייגער דו זאָלסט הערען, וואָס זיי אַלע רעדען אוים אויף דער יאַמאַיטשיכע מיט איהרע טעכטער און מיט די שידוכים און מיט די חתנים — די האָהר שטעלען זיך קאַפּויר! אַנו, לאָז עמיצער אַרויסלאָזען אַ וואָרט ערגיץ ביי'ם ברונען אָדער אין אַ קאַפע אָדער אין רעסטאָראַן, אַזוי ווערט עס צעטראָגען איבער גאַנץ מאַריענבאַד. אַ שטייגער, אַז איך בין געוועזען אין בערלין, האָב איך געהאַט געשריבען צו מיין חוה'לע טשאַפּניק, אַז איך פאָהר קיין מאַריענבאַד, האָט אויפ'ן אַנדערען טאָג געוואוסט גאַנץ מאַריענבאַד פון איין עק ביז'ן אַנדערען, ווען איך קום, מיט וואָסער אַ צוג, אין וואָסער אַ שעה, און אפילו וואָסער אַ היטעלע איך וועל טראָגען. ער שפּילט זיך מיט מאַריענבאַד! און אַזוי ווי מיין קרובה איז געוועזען יענעם טאָג, ווי איך האָב דיר שוין געשריבען, שטאַרק בעשעפטיגט מיט דיין גוטען פריינד חיים סאַראָקער (זיי האָבען געשפּילט און זעקס און זעכציג) און אַזוי ווי מאיר מאַריאַמטשיק איז יענעם טאָג גראָד געוועזען אויפ'ן וואָגזאַל, אַרויסגעשיקט, זאָגט ער, זעהר אַ נויטיגען בריעף קיין אָדעס, דערוויילע האָט ער דערזעהען אַ בעקאַנטע דאַמע (מיך מאַקי) שטעהט מיט פּעקלעך, מיט פּודעלעך און מיט טשעמאָדאַנעס איינע אַליין אויפ'ן וואָגזאַל. איז ער צוגעגאַנגען צו מיר און רופט זיך אָנעט אויף זיין אַדעסער לשון, האַלב גויע'ש, האַלב יודיש: „אויב איך אָשיבּאַיע זיך ניט, זענט איהר דאַכט זיך מיינע אַ זעמליאַטשקע, אַ וואַרשאַווערין פון די נאַלעווקים?" ענטפער איך איהם אויף זיין לשון: „עס קאָן זיין, אַז איהר אָשיבּאַיעט זיך נישט"... ווערט ער פרעהליך און מאַכט צו מיר: „אויב איך אָשיבּאַיע זיך נישט, האָב איך אייך ווסטרעטשאַיעט ביי דער מאַדאַם סאַראָקער אויף די נאַלעווקים?" זאָג איך איהם נאָך אַמאָל: „עס איז גאַנץ מעגליך, אַז איהר אָשיבּאַיעט זיך נישט". פילט ער זיך נישט און מאַכט צו מיר נאָך אַמאָל: „אויב

איך אָשיבּאַיִע זיך נישט, דאַרפט איהר זײַן די צווייטע פרוי פונ׳ם הערר קורלענדער?״ ווער איך שוין בעזליך און רוף מיך אָן צו איהם: „וואָס טויג מיר, צי איהר אָשיבּאַיעט זיך יאָ, צי איהר אָשיבּאַיעט זיך נישט, איהר טוט בעסער אַ קוק, זאָג איך, ווי איך שטעה דאָ מיט׳ן געפּעק אין דרויסען, אין מיטען מאַריענבאַד, נישטאָ קיין טרעגער, נישט קיין רוח און נישט קיין שוואַרץ יאָהר...״ איז ווי איך האָב נאָר אויסגערעדט די דאָזיגע ווערטער, אַז מײַן חברה-מאַן טוט זיך נישט אַ וואָרף, פיהרט מיר צו אַ טרעגער, דינגט אַ פיאַקער און זעצט מיך אַרויף, און אַליין זעצט ער זיך אויך אַוועק מיט מיר פאָהרען אין שטאָדט אַרײַן, — זאָל איך איהם זאָגען: „פּעטער, גערהט צו פוס״... נישמעהר איין זאַך, איך האָב געמיינט, אַז די יאַמאַיטשיכלע, וואָס איז דעמאָלט געוועזען, ווי איך האָב דיר שוין געשריבען, אויפ׳ן וואָגזאַל, זעהט נישט — אַרויס זאָלען איהר די אויגען! נאָר לאָמיר שוין זאָגען אפילו, אַז גאַנץ מאַריענבאַד, דאָס הייסט, אַלע וואַרשאָווער נאַלעווקיס, האָבען אונז געזעהען פאָהרען — נו, איז וואָס? ווי וואָלט געוועזען, למשל כּדומה, ווען אויפ׳ן באַנהויף זאָל געוועזען זײַן, ווי דו האָסט געוואָלט, דײַן פרײַנד סאַראָקער, נישט מאַריאַמטשיק, און איך וואָלט מיך אויפגעזעצט מיט איהם פאָהרען אין שטאָדט אַרײַן, וואָלט דיר שוין געוועזען גרינגער? חיים סאַראָקער איז נישט קיין וואַרשאָווער און נישט קיין בעווייבטער? וואָס זשע האָט עס דיך אַזוי אויפגעקאָכט, אַז דו זאָלסט מיר פערצאַפּען דאָס בלוט אומזיסט אומנישט און מאַכען אַזוי, אַז איך זאָל איבער דיר זיך אַוועקזעצען וויינען און אָבּוויינען דריי שעה דורכאַנאַנד? דערויף בין איך געפאָהרען קיין מאַריענבאַד, אויסגעבראַכט אַזוי פיעל געלד, איך זאָל אַוועקלעגען דאָ דאָס איבעריגע ביסעל געזונד איבער דעם, וואָס דיר ווילען זיך פלאָנטען אין קאָפּ נאַרישע מחשבות און געדאַנקען?

נײן, שלמה, פון דײַן בריעף בעדאַרף מען נישט ווײנען, נאָר לאַכען, אַזוי ווי איך האָב געלאַכט פאַראַיאָהרען אין פאַלעניצע — בעת דו ביסט אָנגעפאַלען אויף דעם מאַנופאַקטוריסט דערפאַר, וואָס ער האָט זיך אַרויסגעחאַפּט מיט אַ וואָרט, און געזאָגט, אַז ער געפינט, אַז איך בין שענער פון אַלע וואַרשאָווער ווייבלעך אין פאַלעניצע. דו ביסט דאָך גרייט געוועזען, געדענקסט דו, דערמאָלט איהם דורס זײַן. פאַר וואָס? פאַר ווען? האָסט דו דען אַליין נישט מודה געוועזען נאָכדעם, אַז ס׳איז געוועזען פון דיר אַ גרויס נאַרישקייט? און איצט אין

בריעף שרייבסט דו דען נישט, אַז דו הערסט זיי, ווי דעם פּאַראיאָהריי-געז שניי? ביי דיר איז תמיד אַזוי: פריהער זאָגסט דו און דערנאָך האָסט דו חרטה. דו אַליין שרייבסט מיר, אַז איך זאָל נישט איבער-טראַכטען קיין זאַך, אַז דו האָסט נישט, חלילה, אויף מיר קיין זייטי-גע מחשבות און נאָך אַזעלכע זאַכען, און וואַרפסט מיר אויס אַלעמאָל איין אַנדער חטא, און פערשאַפסט מיר דערמיט נאָר עגמת נפש, אַזוי, אַז עס געהט מיר נישט איין די קור, און צום סוף זאָגסט דו נאָך, איך זאָל זעהען למען השם זיך פערריכטען און קומען בשלום אהיים. ווי קאָן מען זיך פערריכטען, אַז מע האָט אַזעלכע בריעף פון דיר? עס געהט מיר דען איין, וואָס איך עס און וואָס איך טרינק און וואָס איך קויף מיר, אַז דו צעהלסט יעדען גראָשען, און וואַרפסט מיר אויס שמאַטעס מיט שמאַטעס?

איך בין אַזוי אויפגערעגט און נערוועז פון דיין בריעף, שלמה, אַז איך קאָן דיר מעהר נישט שרייבען. און די בערלינער פּראָפעסאָרען האָבען מיר אָנגעזאָגט אויסדריקליך, אפשר הונדערט מאָל, איך זאָל מיך נישט ערגערן. איך זאָל עסען, זאָגען זיי, און טרינקען און שפּאַ-ציערען געהן און זיין רוהיג. אין מאַריענבאַד דאַרף מען זיין, זאָגען זיי, רוהיג, נישט נערוועז, אַנישט איז אַרויסגעוואָרפען, זאָגען זיי, די גאַנצע קוראַציע מיט'ן גאַנצען מאַריענבאַד.

מעהר קיין נייעס איז נישטאָ צו שרייבען. מאָרגען-איבערמאָר-גען וועל איך דיר מסתמא שרייבען נאָך. דערווייל זיי געזונד און זאָג שבע-רחל'ען, אַז זי זאָל נישט פערגעסען, אַז זומער איז נישט ווינטער. זומער דאַרף מען איבערשלאָגען דאָס ווייכע מעבעל אַלע טאָג, און די פענסטער האַלטען צו, ס'זאָל זיך אַזוי נישט זעצען קיין שטויב און קיין פליעגען, און די לאָדען אויך, ס'זאָל אַזוי נישט בראָ-טען די זון און נישט בליאַקעווען. איך רעכען, אַז איך וועל פאָהרען געזונטערהייד צוריק איבער בערלין, וועל איך איהר אויך עפּיס קויפען אַ מתנה, אַ קאָפּטעל, אַנישט וועל איך איהר אויסזוכען פון מיינע אַל-טע קאָפּטלעך אַ קאָפּטעל. און הער אויף, שלמה, צו זיין אַ קלאָג-מו-טער, און שרייב שוין אַמאָל עפּיס פרעהליכערע בריוולעך.

פון מיר דיין פרוי

בעלצי קורלענדער.

№ 13.

מאיר מאַריאַמטשיק פון מאַריענבאַד צו זיין פרוי חנצי מאַריאַמטשיק אויף די נאַלעווקים (וואַרשא).

אומזיסט אופּרעקאַיעסט דו מיך, דאושינקע, אַז איך שרייב דיר, באודטאָ בי, איין מאָל אין צוויי וואָכען. מיר דאַכט, אַז איך שרייב דיר פאָטשטי אַ טאָג איבער אַ טאָג. איך האָב דען עפּעס אַנדערש, וואָס צו טאָן דאָ אין דעם מאַריענבאַד, וואו די סקוקע איז גרויס און מע זעהט נישט קיין לעבעדיגע סאושטשעסטוואָ, אויסער אונזערע וואַרשעווער אַריסטאָקראַטקים, וואָס איך איזביעגאַיע זיי ווי די טשומאַ, וואָרום דו ווייסט, ווי אַזוי איך אָטנאָסי זיך צו זשענשטשינעם וואָבשטשע, און ווי אַזוי איך פרעזיראַיע אַיערע וואַרשעווער נאַלעווקים מיט די נאַלעווקער ספּלעטניצעס. ביי אונז אין אַדעס האָט מען פיינט ספּלעטנים. ביי אונז אין אַדעס קאָנסט דו דיר געהן מיט'ן קאָפּ אַראָפּ און מיט די פיס אַרויף — קאַקאָיע קאָמו דיעלאָ? נאַפּרימער, פאַר וואָס אַרט מיך נישט, וואָס דיין שוואָגער חיים אוחאַזשעוועט נאָך שלמה קורלענדערס קראַסאַוויצע? און ווי אַזוי מיינסט דו אוחאַזשעוועט? ער פּרעדלאַגאַיעט איהר הױזשע געלד אויף שלמה'ס קאָנטע. ער זאָגט, אַז שלמה קורלענדער האָט איהם, באודטאָ בי, אָנגעוויזען, ער זאָל איהר דאָ געבען געלד אויף זיין רעכנונג. נאָר קאַקאָיע מניע דיעלאָ? — צי אַ שטייגער, וואָס געהער זיך אָן מיט מיר, וואָס ער שפּיעלט, דיין שוואָגער טאַקי, מיט דער מאַדאַם טשאַפּניק אַלע טאָג אין זעקס און זעכציג? נאַפּרימער, וואָס וואָלסט דו געזאָגט, דאושינקע, ווען דו זעהסט מיך שפּיעלען מיט אַ פרעמדער זשענשטשינע אין זעקס און זעכציג? נאָר קאַקאָיע מניע דיעלאָ? אָדער נאַפּרימער, וואָס געהט מיך אָן, וואָס די שערענציס מיט דער פּעקעלים, אַזעלכע רעליגיאָזנע צוויי ווייבלעך, וואָס אויף די נאַלעווקים סמעיען זיי נישט רעדען מיט אַ מוזשטשינע אַ הויך וואָרט, האָבען זיי דאָ אַראָבגעוואָרפען די פּאַריקלעך און געהען פּאָדרוטשקע מיט עפּעס איינעם אַ קעשעניעווער פּראַנט, אַ דאַנטיסט, וואָס אוחאַזשעוועט נאָך אַלע דריי יאַמאַיטשיכעס טעכטער, און יאַמאַיטשיכע אוחאַזשעוועט נאָך איהם, געהט אוים ס'זאָל זיין אַ שדוך, חאָטיאַ עס וועט אַזוי זיין אַ שדוך, אַזוי ווי איך וועל זיין אַ רב, וואָרום דער קעשעניעווער פּראַנט

פיהרט, וואָפּעֶרוויך, אַ ליובאָוו מיט בעֶלציִ קורלעֶנדעֶר, אָבעֶר גאַנץ סעֶריאָזנעֶ. איך האָב אַ דאָקאַזאַטעֶלסטווע, אַז עֶר האָט זיך איהר שוין אָביאַסנאַיעֶט און זי האָט איהם מכבד געֶוועֶן מיט אַ שעֶנעֶם אָטקאַז. דאָס ווייס איך פון אַ דאָסטאָווערנעֶ איסטאָטשניק, טאַקי פון דעֶר יאַמאַי-טשיכעֶ אַליין. זי איז דאָך פּאָרט מיינעֶ אַ דאַלני ראָדסטווענניצעֶ. איז איין מאָל אַוועֶק. וואָווטאָריך, זוייס איך פון דעֶם זנאַמעֶניטעֶן וועֶלט-שדכן סוויִרסקי, אַז מעֶ פרעֶדלאַגאַיעֶט איהם אַ סך אַנדעֶרעֶ פּאַרטיעֶס, און וואָס פאַר אַ פּאַרטיעֶ מעֶ זאָל איהם נישט פרעֶדלאָזשעֶן איז גוט. האָט מעֶן זיך אָנגעֶפּיִעֶגט אויף איהם אין קעֶשעֶניעֶוו ביי עֶטליכעֶ מעֶנ-שעֶן, און מעֶ וואַרט אויף איין אָטוועֶט. נאָר קאַקאָיעֶ מניעֶ דיעֶלאָ? איך האָב מיר אין זינען מיין זאַך: איך דאַרף מיך פּאָפּראַוועֶן און קומעֶן אַ היים טשעֶם סקאָריעֶ צו מיין חנצין, וואָס איז ביי מיך ווישעֶ וסיעֶ-וואָ! איך בעֶט דיך, ליובעֶניו, זאָלסט דיך נישט צוהעֶרעֶן צו די נאַלעֶווי-קעֶר ספּלעֶטנים און זאָלסט אויפהעֶרעֶן איבעֶרצוקלעֶהרעֶן, וואָרום דאָס וולִיעֶיאַיעֶט אויף דיינעֶ נעֶרוועֶן און דו ווערסט אומזיסט ראַזסטראָיעֶט און סעֶ אָטראַזשאַיעֶט זיך אויף דיין געֶזונד און אויף מיר מאַכט דאָס אויך נישט קיין גוטעֶ ווּפּעֶטשאַטלעֶניעֶ.

און וואָס דו שרייבסט מיר, דאושינקעֶ, וועֶגעֶן דעֶר איִמושטשעֶס-טוועֶ, סאָוועֶטעֶווע איך דיר, אַז דו זאָלסט זיך בעֶסעֶר סאָגלאַסעֶן אויף אַ ראַזדיעֶל. מיין פּאַפּאַשעֶ זאָגט אויך דאָס איינעֶנעֶ. מעֶגסט זיך אָבי-זשאַיעֶן, וויפיעֶל דו ווילסט. איך האָב געֶזאָגט און זאָג אַלעֶ מאָל, אַז איך דאָוויעֶראיעֶ נישט דיין שוואָגעֶרס חשבונות מיט זיינעֶ ראַסחאָדעֶן, וואָרום דיין שוואָגעֶר איז אַ מאַשעֶניק. מיין פּאַפּאַשעֶ זאָגט אויך דאָס איינעֶנעֶ. אַ סך געֶזינטעֶר וואָלט געֶוועֶן פאַר אונז אַלעֶמעֶן, ווען עֶר צאָהלט דיר אויס דיין טשאַסט און לאָז עֶר בלייבעֶן ביי דעֶר איִמוש-טשעֶסטווע. אַזוי איז מיין מניעֶניעֶ, און אַזוי איז די מניעֶניעֶ פון מיין פּאַפּאַשעֶ, און דו טו דיר, ווי דו פּעֶרשטעֶהסט. קאַקאָיעֶ מניעֶ דיעֶלאָ?

און ווייטעֶר זיי געֶזונד, ליובעֶניו. איך וויל דיר קויפעֶן: איך האָב געֶזעֶהן דאָ אין מאַריעֶנבאַד אַ „קימאָנעֶ". עֶס איז היינט די גאַנצעֶ מאָדעֶ, מיט בריטעֶ אַרבעֶל, קורצעֶ, און פון הינטעֶן מיט אַ קאַפּיושאָן. איך ווייס נאָר נישט: וואָסעֶר אַ צוויעֶט דיר געֶפעֶלט בעֶסעֶר: שוואַרץ מיט רויטעֶ פּאָדקלאַדקעֶ? אָדעֶר גאָר אַ פּעֶרסידסקי קאָליר? פון אונזעֶרעֶ אַדעֶסיטעֶן האָב איך דאָ ווסטרעֶטשאַיעֶט זעֶהר ווינציג בעֶקאַנטעֶ. און דאָס מעֶהר זשעֶנשטשינעֶס, וואָרום זייעֶרעֶ מאַנעֶן זעֶנעֶן אין באַזעֶל אויפ'ן קאָנגרעֶס,

און אַזוי ווי איך האָב פיינט זיך ווסטרעטשאַיען מיט זשענשטשינעס, ווייל די זשענשטשינעס פון די קוראָרטען זענען באָלשי טשאַסט ספּלעטניצעס, געה איך דאָ אַרום איינער אַליין און סקוטשאַיע אַזוי, אַז איך צעהל שוין די טעג, ווען עס וועט זיך קאָנטשען דער סראָק לעטשעניע און איך וועל קאָנען פאָהרען אַ היים צו מיין טייערע דושינקע חנצי. און ווייל איך האָב נישט וואָס צו טאָן, האָב איך דאָ סאָטשינאַיעט אַ באַסני אויף מיין יאַמאַיטשיכעס טעכטער, וואָס קלייבען און קענען אָך נישט צוקלייבען קיין חתנים. די באַסני הייסט ביי מיר מיט'ן נאָמען: „די פאַררייסענע כלה" און הויבט זיך אָן אַזוי:

„אַמאָל איז געווען אין וואַרשאָ אַ מיידעל
שטאַרק אָבראַזאָוועט, געלערענט און איידעל;
געשפּיעלט האָט זי פּיאַנע,
פראַנצויזיש גערעדט,
געליינט ראָמאַנען,
שען — אַ פּאַטרעט,
זומער זאַגראַניצע געפאָהרען,
געהאַט נאָר משוט-טשוט אַ חסרון. —
איהר מיינט דאָך, קאָניעטשנאָ, אָהן אַ קאָפּיקע געלט,
ווי עס ביוואַיעט היינט אויף דער וועלט?
האָט איהר קאַק ראַז ניט געטראָפען:
געלט איז געווען, חתנים געלאָפען,
נאָר איין זאַך דאַרף איהר וויסען —
די כלה איז געווען, איזווינטיע, פאַררייסען,
ראַזבאָרטשיווע, הייסט עס, אַ שרעק,
פּריווערעדליווע און קאַפּריזנע אָהן אַנ'עק:
„איך בין דאָך, זאָגט זי, רב וועלוועלס אַ טאָכטער,
ווייל איך אַ חתן, פּאָ קראַיני מיער, אַ דאָקטאָר,
נישט קיין דאַנטיסט,
קיין פאַרמאַצעווט, קיין שלים-מזל,
אָדער אַ דאָקטאָר אַ ציוניסט,

וואָס זאָל פאָהרען קיין באַזעל.
ניין! אַ דאָקטאָר מעדיצין, אַ הויכען ברונעט,
וואָס זאָל האָבען אויף די נאַלעווקעס אַ רײַכען קאַבינעט,
און אַרויספאָהרען מיט'ן קנאַק,
און הײַסען זאָל ער פאָל אָדער זשאַק!"...
אָדנים סלאָוואָס, ס'איז געגאַנגען אַ גאַנג
און געצויגען זיך לאַנג,
שדכנים האָבען געאַרבײַט, טעריאַיעט די כחות,
געקלאַפּט טעלעגראַמעס, געלאָמעט די מחות.
נאָר אַ דאָקטאָר מעדיצין, אַ הויכען ברונעט,
וואָס זאָל האָבען אויף די נאַלעווקים אַ רײַכען קאַבינעט
און אַרויספאָהרען מיט'ן קנאַק,
און זאָל הײַסען פאָל אָדער זשאַק —
האָבען זיי, ק'נעשטשאַסטיו, נישט געפונען,
האָטש לעג זיך און שטאַרב, געה אַראָב פונ'ם זינען!
דער איז איהר צו יונג, דער איז צו שען,
דער איז צו הויך, דער איז צו קליין.
און דער וואָס געפעלט,
האָט אין זיך קאַפּריזען:
ער ליעטשיט אָהן געלד,
געחאַפּט אין ציוניזם.
מעזשדו טיעם לויפען די יאָהרען:
מײַדלעך ווערען עלטער,
חתנים ווערען קעלטער.
און אַ באַרישני איז נישט קיין ווײַן:
זי מעג זײַן ווי אָבראַזעוועט, ווי פײַן,
נאָר קוים ווערט זי אַלט, ראַז האָט זי צרות,
פערליערט זי — דאָס ווייסט איהר אַליין —
איהר גאַנצע סימפּאַטיע, איהר מײַדעלשען חן,
און טויג שוין אויף אַ טישטשע כפּרות"...

*

נו, ווי געפעלט דיר מײַן באַסני? אַלע טראָגען זיך אַרום מיט איהר אין מאַריענבאַד. אַ סך האָבען זי אויסגעלערנט אויף אויסווענִיג,

און וואָס קאַסאַיעט דער יאַמאַיטשיכע אַלײן, האָט מען מיר פערעדאַיעט פון איהר נאָמען, אַז מײַן ראָדסטוועניצע סאָבּיראַיעט זיך דיר שרײַבּען אַ בּריעף וועגען מיר. אַ פּאָטאָמו זאָלסטו וויסען, אַז וואָס זי וועט דיר שרײַבּען אויף מיר איז שוא ושקר. און אויבּ עס וועט זיך דיר מאַכען, וועסט זײַן אויף דער חלאָדנע אוליצע, חאַפּ זיך אַרײַן אין דער רעדאַקציע און געבּ זײ איבּער די בּאַסני, לאָזען זײ זי נאַפּעטשאַטעװען, נאָר מיט אײן אוסלאָוויע: מײַן נאָמען זאָלען זײ נישט אַרויסשטעלען. ס'איז מיר נישט לאָװקע, ווײַל ס'איז אויף זשאַרגאָן...

דײַנער דושאַי אי טיעלאָם

מאַרק דאַווידאָוויטש מאַריאַמטשיק.

№ 14.

חוה'לע טשאַפּניק פון מאריענבּאַד צו איהר מאַן בּערעל טשאַפּניק אויף די נאַלעווקים (וואַרשא).

ליעבּער בּערנאַרד!

דו דאַרפסט מיר פערצײַהען, וואָס איך האָבּ דיר די גאַנצע צײַט געשריבּען נאָר געלד און געלד. איך בּין שולדיג געווען, אַז די האָהר זענען נישט מײַנע. איצט האָבּ איך מיך שוין אַבּיסעל אַרומגעצאָהלט און דאַנק דיר פיעל מאָל, וואָס דו האָסט זיך געשטויסען מיר אַרויסשיקען דאָס געלד טעלעגראַפּיש. אַ נישט, ווײס איך נישט, וואָס איך וואָלט געטאָן. מאַריענבּאַד איז אַ פּוסטקע · אָהן אַ שעור וואַרשעווער דאַמען, מײַסטענס פון די נאַלעווקים און ס'איז נישטאָ, בּײַ וועמען זיך די הענד צו-פיהרען. אויך מיר דאַמען! אײנס און אײנס. איך האָבּ שוין, גלויבּ מיר, קײן זײַטען פון זײ. זאָלסט זעהען זײערע פיהרעכטסען דאָ, זײער אָנטאָן זיך, זײער אַרט לעבּען. זאָלסט הערען זײערע געשפּרעכען, זאָג איך דיר, אַז מע קאָן מאַכען פון זײ אַ בּוך. וואָס זאָג איך אַ בּוך? צעהן בּיכער! וואו זענען אָט די אַלע שרײַבּערס, וואָס שרײַבּען אַזוי שען אויף די גאַזעטען? פאַר וואָס קומען זײ נישט אַהער, אויף די קוראָרטען, אין די בּעדער: קײן מאַריענבּאַד, קײן קאַרלסבּאַד, קײן פראַנצענסבּאַד, קײן וויסבּאַדען, עמס, קראַנץ

אָדער אָסטענדע, האָטש אויף איין זומער, וואָלטען זיי דאָך געהאַט שטאָף נאָכדעם אויף דריי ווינטערען!

אַשטייגער, נעהם מיין קרובה, בעלצי קורלענדער. כלומרשט אַ גביר'טע און אַ ציטעריגע ביי איהר מאַן, דעם קורלענדער שוטה. זי וואָלט געקענט, דאַכט מיר, שטעהן אין מאַריענבאַד ווי אַ מענש, און לעבען ווי אַ מענש, און עסען ווי אַ מענש. זאָלסט דו זעהען, האָט זי זיך געדונגען אַ צימערעל אין האָטעל — אַ שטייג, וואו מע דאַרף האַלטען עופות, אונטער'ן סאַמע דאַך. עס באַקט אַזוי אַן דורכ'ן טאָג די זון, אַז מע דאַרף דריי מאָל אַ נאַכט חלש'ען פאַר היץ. עס קאָסט אָבער וואָלוועל. דערפאַר, אַז זי קומט אַרויס אין דערפריה צום ברו-נען, געהט זי אָנגעטאָן אַזוי שרייענדיג שען, מיט אַזוי פיעל שמוק און בריליאַנטען, אַז די דייטשען מיינען, אַז דאָס איז אָדער אַ רוס-סישע פירשטין, אָדער אַ שאַנסאָנעטין. היינט זאָלסט דו זעהען איהר עסען אין כשר'ן רעסטאָראַן. פון אַ פערטעל עוף הייסט זי זיך בע-האַלטען אַ שטיקעל אויף דער נאַכט. עס פלאַמט מיר פשוט דאָס פנים פאַר'ן קעלנער. אנומעלטען האָט זי זיך געהייסען דערלאַנגען אַ טרונק וואַסער, האָט מען איהר אויפגעפענט אַ פלעשעל „גיסהיבלער". אַז ס'איז געקומען צו דער רעכנונג און זי האָט דערהערט, אַז מע הייסט זיך בעצאָהלען פאַר דער גלאָז וואַסער, איז זי געוואָרען אָנגעצונדען! אַ גליק, וואָס איך בין מיט איהר געזעסען ביי איין טישעל, האָב איך איהר אויף פויליש אויפגעקלעהרט, זי זאָל בעצאָהלען און מאַכען אַ שוויינ, וואָרום עס קאָן דערפון אַרויס אַ סקאַנדאַל. וויפיעל מאָל מיר זיצען אין קאַפע „ענגערלענדער", האָט זיך נאָך נישט געטראָפען, אַז זי זאָל בעצאָהלען פאַר דער טיי. אָדער חיים סאַראָקער צאָהלט, אָדער אונזער אדעסיט מאיר'ל מאַריאַמטשיק. די ביידע קאַוואַ-ליערסטוועווען מיט איהר, אויף וואָס די וועלט שטעהט, און זי נעמט דאָס אָן פאַר גוט געלד, און מאַכט זיי ביידען אזעלכע חנ'דלעך, אַז מע קאָן שטאַרבען! אַציגד איז שוין דאָ אַ דריטער, וואָס צאָהלט. עפּיס איינער אַ קעשעניעווער דאַנטיסט, וואָס שדכנ'ט זיך צו יאַמפּאַי-טשיכעס טעכטער. די יאַמפּאַיטשיכע איז דאָ אין מאַריענבאַד מיט אַלע דריי טעכטער און זוכט חתנים מיט ליכט, יאָגט זיך נאָך זיי אין די גאַסען און שלעפּט זיי פאַר די פּאָלעס. דער קעשעניעווער פּראַנט איז אָבער קיין נאַר נישט. נדן וויל ער טאַקי זאָל איהם געבען די יאַמפּאַיטשיכע, און שמייכלען זאָל צו איהם בעלצי. יאַמפּאַיטשיכע אָבער

גוּט אַלטונג. יאַמאַיטשיכלע איז נישט אַזאַ יודינע, וואָס מע נאַרט זי. זי האָט אַנ׳אויג, וואָס זעהט, און אַ נאָז, וואָס שמעקט. זי שמעקט אָן אַ זאַך פאַר אַ מייל. זי ווייסט אַקוראַט פון דער ערשטער מינוט, וועלכער בחור ס׳איז אַ חתן און וועלכער נישט. איך האָב געוואָלט זיך אַריינלעגען אין אַ שידוך פאַר איהר עלטערער טאָכטער מיט איי־נעם אַ מאָסקווער יובעלירער, זעהר אַ רייכער יונגערמאַן און וואַרפט מיט געלד. האָט זי מיר באַלד געזאָגט: „נשמה׳ניו, זאָגט זי, ס׳איז נישט פאַר מיר קיין חתן, זאָגט זי, זיין כלה, זאָגט זי, איז אין קיי־עוו; אָט וועט איהר זעהען, זאָגט זי, אַז היינט־מאָרגען איז אַ וואָרט״. און אַזוי ווי זי איז געווען דערביי. דער שדכן סווירסקי האָט זיך שוין בערימהמט פאַר מיר, אַז ער האָט היינט אין דערפריה צענויפגע־פיהרט צוויי שטעדט, מאָסקווע מיט קיעוו, און פערדינט דערביי אַ שענע מטבע. אָט דער סווירסקי פערדינט דאָ שטיקער געלד! זאָלסט זיך נישט בייזערן אויף מיר, טייערער, וואָס איך בין געוואָרען אַ שדכנ׳טע אויף אַ ווײַלע. איך ווייס, אַז עס קומט דיר אָן נישט גרינג. עס טריקענט דיר גוט דער מח, ביז דו שיקסט מיר אַרויס געלד, האָב איך געוואָלט דיר קומען צו הילף. און אגב ווילט זיך מיר טאַ־קע אַ טובה טאָן דער יאַמאַיטשיכלע. פאַר וואָס נישט? יענע חלש׳ט, געהט אוים אַ שידוך! און ס׳איז טאַקי אַ מצוה אויך. שוין צייט... כ׳לעבען די יאַמאַיטשיכלע איז, ווי דו קוקסט זי אָן, אַ סך לייטישער פון איהר קרוב, דעם אָדעסער שאַרלאַטאַן מאיר׳ל מאַריאַמטשיק, און אפילו פון מיין קרובה די גביר׳טע, איך מיין טאַקי בעלצי. איך ווייז איהר דיין בריעף, וואו דו שרייבסט מיר, אַז נאָך שבת שיקסט דו מיר אַרויס געלד, ווערט זי רויט, דערנאָך בלאַס, און שווערהרט זיך, אַז זי האָט נישט אפילו קיין צעהן קרוין, ווערהרענד איך ווייס, — חיים סאַראָקער אַליין האָט מיר געזאָגט — אַז ער האָט איהר ערשט נעכטען אַרויסגעגעבען אויף איהר מאַנ׳ס רעכענונג פינף הונדערט קרוין נאָך מיט עפּיס. פון די לייט קאָן מען זיך דערוואַרעמען. בראָני לוי־פערמאַן, אַז זי דערזעהט מיך נאָר, הויבט זי שוין אָן צו בעקלאָגען זיך אויף איהר מאַן, אַז ער שיקט איהר קיין געלד נישט. זאָג איך צו איהר: „ווער פרעגט אייך און אַקעגען וואָס דערצעהלט איהר עס מיר?״ זאָגט זי, אַז זי דערצעהלט עס גלאַט אַזוי, אַקעגען איהר מאַן, וואָס די גאַנצע וועלט ווייס, אַז ער האָט געוואונען אויף דער לאָטעריע, פאַרוואָס־זשע זאָל ער איהר נישט שיקען געלד צו דער

ציַיט!"... איך ווייס, און אַלע ווייסן, אַז ס'איז שוא ושקר. איהר חבר'טאָרין און איהר פריַינדין לאה'צי ברוילשטוהל האָט מיר איבערגעגעבען בסוד סודות, אַז זי האָט אַליין געזעהען ביי בראָנין'ן אַ פול בייטעלע מיט גאָלד, און שוועהרט מיט שבועות. אודאי דאַרף זי מיר דערצעהלען, און אַז ניִשט, הייסט עס, ווייס איך ניִשט!... פרעג איך דיך, איז ניִשט גלייכער, אַז די יאַמאַיטשיִכע האָט מיר אָבגעענטפערט גלייך, אָהן חנ'רלעך און אָהן חכמות: „נשמה'ניו, זאָגט זי מיר, זאָלט איהר מיר געזונד זיין, זאָגט זי, ביי מיר ווערט איהר, זאָגט זי, קיין געלד, זאָגט זי, ניִשט לייהען, ווארום איך וועל אייך ניִשט לייהען, זאָגט זי. איהר ווייסט אַליין, זאָגט זי, אַז אייער מאַן, זאָגט זי, זאָל געזונד זיין, איז גענוג שולדיג מיין מאַן. אויב איהר ווילט, זאָגט זי, פערדיענען שענע עטליכע הונדערט קרוין, העלפט מיר צו מיט'ן קעשעניעווער שדוך". העלף איך איהר ווי וויַיט איך קאָן, איך רעד איהם צו, דעם קעשעניעווער דאַנטיסט, ער זאָל זיך שוין ערקלערען צו יאַמאַיטשיכעס אַ טאָכטער, און אַנ'עק זאָל ער האָבען! זאָגט ער: „עס האָט נאָך ציַיט. לאָזען זיי נאָך אַ ביסעל צוואַקסען..." אַ ריינער אומגליק: אַלע ווייסען, אַז יאַמאַיטשיכעס טעכטער זענען ניִשט ושעדנע אין קיין יאָהרען...

דערוויַיל שאַרט זיך אָט דער קעשעניעווער פויגעל אַרום מיין בעלצין'ן און מיינט, אַז דאָ האַפּט ער דעם טאַטער. האָב איך איהם געגעבען אָנצוהערעניִש, אַז ס'איז אומזיסט זיין טרחה, ווארום אָט דאָס שענע וויַיבעלע, זאָג איך איהם, וואָס פּיסקעלט זיך, און חנ'ט זיך, בענשט, ניִשט דאָ גערעכט, אַלע ערב שבת ליכט און טראָגט, ניִשט פאַר מיר גערעכט, זאָג איך, אַ פרעמדען שיניאָן אויפ'ן קאָפּ... איז ער אָבער אַזוי פערברענט אין איהר, אַז ס'איז איהם גאָרנישט אָבצוּוענדען! איך ווייס ניִשט, וואָס מיט איהר איז, מיט אָט דער בעלצין'ן: וואו ערגיץ אַ מאַנספּאַרשוין איז ער נאָך איהר די כפרה, און מעהר פון אַלעמען, דאַכט מיר, אָט די צוויי שוואָגערס: חיים סאַראָקער און דער אַדעסיט מאַריאַמטשיק. מילא מאַריאַמטשיק איז געווען אַ שאַרלאַטאַן, אַז ער איז נאָר געוועזען אין אָדעס. אָבער חיים סאַראָקער, אַ יוד אַ סוחר, האָט שוין דערוואַקסענע קינדער! דו מיינסט איך האָב איהם ניִשט געפרעגט? „ווי שעמט איהר זיך ניִשט, זאָג איך איהם, אַ יוד אַ טאַטע פון קינדער, נאָכלויפען, ווי אייער שוואָגער דער אַדעסער שאַרלאַטאַן, נאָך שענע וויַיבלעך? דערויף איז ער ראָך, זאָג איך,

איך, איין אדרעסיט און הייסט זאג איך, מארק דאווידאוויטש..."

א שענעם נאמען האט דא אט דער מארק דאווידאוויטש. ער מעג זיך בעגראבען און עס וואלט געווען א מצוה, אז זיין חנצי זאל עס וויסען. איך וואלט זעהר געוואלט דערלעבען אן דעם אדרעסיט א נקמה נאר דערפאר, וואס ער בערעדט דיך פון קאפ ביז פיס. ער שווערט, אז זיין חנצי שרייבט איהם, אז זי האט געזעהן ביי אסתר סאראקער א בריוועל, וואס חיים סאראקער האט איהר צוגעשיקט פון מאריענבאד. דאס בריוועל איז געשריבען פון שלמה קורלענדער פון ווארשא צו חיים סאראקער קיין מאריענבאד. שטעהט דארט געשריבען המנ'ס מסירות אויף דיר, בערנארד, און אויף מיר און אויף אונז ביידען. עס שטעהט דארט בעשריבען אפילו די וועטשערינקע, וואס צו מיין געבורטסטאג, און אז דו האסט נישט בעצאהלט העקסעלמאנען פאר דער וועטשערע, און אז דו ביסט געזעסען ביי שלמה'ן אין דער דירה און נישט אבגעצאהלט איהם קיין דירה-געלד פאר א גאנץ יאהר, און אז דו זיצסט שוין צוואנציג יאהר אין ווארשא און קיינער ווייסט נישט, ווער דו ביסט און וואס דו ביסט און מיט וואס דו בעשעפטיגסט זיך. און נאך אזעלכע זאכען שרייבט ער אויף דיר. און מארק דאווידאוויטש פוילט זיך נישט און ווייזט אלעמען דעם בריוועל. דערפאר וואס אט דער אדרעסער שארלאטאן געהט דא ארום און קלאפט מיט דער צונג אויף דיר און אויף מיר און אויף אונז ביידען, וואלט געווען א גרויסער יושר, אז דו זאלסט איהם דארט צושטעלען א בענקעלע פאר זיין חנצין, עס זאל איהם אזעלכעס פערגעהן, ער זאל פערגעסען אן אונז. און א בענקעלע קאנסט דו איהם צושטעלען זעהר א שענם. איך שיק דיר דא זיינע א פאר ליעבע-צעטעלעך, וואס ער האט געהאט געשריבען דא אין מאריענבאד צו צוויי נאלעווקער ווייבלעך, צו דער שערענציס און צו דער פעקעליס. נעבעך כשר'ע נשמות. ביי אונז אויף די נאלעווקיס געהען זיי אלע שבת אין דערפריה אין שול אריין דאווענען, און בייטאג אין זאקסישען גארטען, נישט אליין, מיט זייערע איטשע-מייערס; נאר די איטשע-מייערס בלייבען אויף יענער זייט, ווארום מע לאזט זיי נישט אריין איבער די לאנגע קאפאטקעלעך. דא האבען די דאזיגע צנועות אראבגעווארפען, זאלסט זעהן, די פאריקלעך און ווילען געניסען מאריענבאדער פערגעניגען און ווייסען נישט, ווי אזוי. מיר האבען זיי זיך פערטרויט, ווי פאר איין אייגענע שוועסטער, און מעגסט זיי גלויבען אויף נאמנות, אז וויטער פון די בריוולעך איז ביי זיי נישט געגאנגען,

איך בין דיר ערב פאר זיי, ווי פאר זיך אליין, און טאקי די בריוולעך אליין זענען דער בעסטער בעוויז. נאר איינס צום אנדערן געהער זיך נישט אן. ס'איז נויטיג, ווי אין לעבען אריין, אז מאיר'לם וויב, חנצי, זאל די דאזיגע ליעבע-צעטעלעך זעהן און אביסעל קלויבען נחת פון איהר תכשיט... איך מיין, אז זי וועט באלד דערקענען איהר מארק דאווידאוויטשעס האנדשריפט מיט זיין אדרעסער יודיש, און לאז זי זיך נאר גוט צוקוקען צום דאטום, אז די צעטעלעך זענען געשריבען גע-ווארען נישט פאר חמעלניצקעס צייטען חלילה, און נישט אין אדעם אויפ'ן לימאן, נאר היינטיגען זומער, טאקי דא אין מאריענבאד. זאלסט נאר זעהען אזוי, אז אויסער חנצי'ן זאל קיינער דערפון נישט וויסען, ווארום די צעטעלעך זענען פערטרויט געווארען נאר מיר, און איך האב זיי געגעבען מיין עהרענווארט, אז קיין פויגעל וועט נישט וויסען. זיי מיר געזונד, בערנארד, איך ערווארט פון דיר גוטע נאכריכטען און פער-בלייב דיין דיך ליעבענדע פרוי

חוה טשאפניק.

№ 15.

מאיר מאריאמטשיק פון מאריענבאד צו דער מאדאם שערענצים און מאדאם פעקעלים אין מאריענבאד.

אויב איך אשיבאיע מיך נישט האבען מיר זיך מיט אייך ווסטרע-טיט פאראיאהרען אין ווארשא אין שוויצארסקי דאלינע אויף א יודישען ליטעראטורנע וועטשער. א סימן: איהר זענט געזעסען אין צווייען מיט אייער פאדרוגע און האט זיך געשמאלצען פאר געלעכטער. ס'איז גע-ווען דעמאלט דער „זיידע" פון אונזער אדעס, און ווארשא האט איהם געטשעסטעוועט. נאך א סימן: איך בין צוגעגאנגען צו אייך דעמאלט און האב אייך א פרעג געגעבען אויף רוסיש: „פאזוואלטי אוזנאט פרי-טשינו וואשי ראדאסטי?" האט איהר מיר געענטפערט האלב אויף פוי-ליש האלב אויף רוסיש: „דליא טעגא טשטא נאם וועסאלא". און איהר האט זיך איבערגעקוקט מיט אייער פאדרוגע, און אך! איך וועל קיינמאל נישט פערגעסען דעם בלעסק פון אייערע שענע אויגען!...

באָבדעם זענען מיר געגאַנגען אין דרײַען — געדענקט איהר — פון די
לאַזענקי׳ס ביז יערוסאַלימסקי אַלעע און אַ ביסעל ווײַטער. איך האָב
געבאָלטאַיעט, דערצעהלט אַנעקדאָטען, און איהר האָט געלאַכט... און
באָבדעם האָט איהר מיך געבעטען, איך זאָל אײַך אָפּשטאַווען. האָב איך
אײַך אָפּשטאַוועט, נאָר מיט אײַן אוסלאָוויע, אַז מיר זאָלען זיך ווסטרע-
טשאַיען נאָך אַמאָל. איצט, אַז מיר האָבען זיך ווסטרעטיט בײַם קרײַצ-
ברון, האָט איהר זיך געמאַכט גלײַך, ווי מיר זענען גאָרנישט זנאַקאָ-
מע... איך האָב זיך באַלד געשטויסען, אַז עס פּאַסט אײַך נישט,
מסתמא, פאַר פּאָסטאָראָני. און דאָס איז די פּריטשינע, וואָס איך
אָבראַשטשאַיע זיך צו אײַך דורך אַ זאַפּיסקע. איהר קאָנט אײַך גאָר-
נישט פּרעדסטאַווען, ווי ווײַט איהר האָט זיך בײַדע איזמעניאַיעט, קאָ-
ניעטשנאָ, צו גוטען. איך זאָל וויסען, אַז מײַנע ווערטער וועלען נישט
קלינגען ווי אַ קאָמפּלימענט, וואָלט איך אײַך געזאָגט פּאָ סעקרעטו, אַז
איך ווײס נישט, ווער פון אײַך בײַדע איז יונגער און ווער איז שענער.
עס איז בעשערט געווען, אַז אונזער צווײַטע ווסטרעטשע זאָל זײַן זאַ-
גראַניצע, און איך בין זעהר ראַד. וואָרום זאַגראַניצע איז נישט וואַר-
שאָ און מאַריענבאַד איז נישט די נאַלעווקיס. איך פּאָזדראַווע אײַך און
אײַער פּאָדרוגע מאַדאַם פּעקעלים מיט אײַער פּריעזד קײן מאַריענבאַד.
און איך בעט אײַך, איהר זאָלט זײַן אַזוי ליובעזנע צונעמען פון מיר
דעם בוקעט פון פרישע ראָזעס אינאײַנעם מיט מײַנע בעסטע פּאָ-
זשעלאַניעס.

אײַער פּאָקאָרני סלוגאַ

מאַקס דאַווידאָוויטש מאַריאַמטשיק.

№ 16.

מאיר מאַריאַמטשיק פון מאַריענבאַד צו דער מאַדאַם שערענצים און מאַדאַם פּעקעלים אין מאַריענבאַד.

אָטשען ראַד, וואָס איהר האָט מיך פּערשטאַנען, נאָר איהר אָשי-
באַיעט זיך, אויב איהר פּריניִמאַיעט עס פאַר אַ קאָמפּלימענט. איך או-
חיעראַיע אײַך, אַז איך בין וואָבשטשע אַ מענש אַ איסקרענער. אַלע

אַדעסיטען זענען אַזוי. בײַ אונז אין אָדעס זענען ניִשט פֿאַרהאַן [illegible] דוואוליטשנאָסטען. און וואָס איהר נאַמיעקעוועט אויף מײַן דאַילניִ ראָד-סטווענִיצע, אויף דער יאַמאַיטשיכֿע און אויף דער מאַדאַם טשאַפּניק און נאָך אַזעלכֿע ... (דאָ איז אויסגעמעקט אַ וואָרט) איז בײַ מיר נאַ-פלעוואַט! אַ קוראָרט איז נאַזנאַטשעט געוואָרען אויף ראַזוולעטשעניִעס, ניִשט אויף מאָראַל. איך זעה ניִשט איַין אין דעם קײַן שום פּרעסטו-פּלעניע, וואָס איהר ווסטרעטשאַיעט זיך מיט איַין אָבראַזאָוועטען מענ-שען. זאָגט מיר, פּאָזשאַלאָסטאַ, פּאַר וואָס קומט איַיך, איהר זאָלט סטראַדאַיען מעהר פּאַר דער גאַנצער וועלט? פּאַר וואָס איז בײַ אונז אין אָדעס יעדע זשענשטשינע סוואָבאָדנע און ווייסט ניִשט פון קײַן ראַבסטוואָ? איך בין וואָזמושטשאָן, זאָג איך איַיך, דאָ גלופּיניִ דושיִ איִ אָבראַטנאָ! נאָר אויב איהר ווילט, מיר זאָלען ראַזסוזשדאַיען וועגען דעם מעהר פּאָדראָבנע זײַט היַינט פון דרײַ ביז פיער אין „קאַפּע-מיניאָן", וואָרום אין „קאַפּע-עגערלענדער" איז צופיעל האַרמידער, נאָך ערגער וויִ בײַ איַיך אין וואַרשאָ אויף דיִ נאַלעווקים. וועמען האָט איהר דאָרט ניִשט געזעהען?

מיט דער גרעסטער נעטיערפעניע וואַרט איך אויף איַיך בײַדען. גריסט דער מאַדאַם פּעקעליס.

מ. ה. מ.

№ 17.

מאיר מאַריאַמטשיק פון מאַריענבאַד צו דער מאַדאַם שערענציס און מאַדאַם פּעקעליס אין מאַריענבאַד.

נאַפּראַסנע האָט איהר מיך פּאָדאָזרעוואַיעט. איך פערזיכֿער איַיך, אַז דאָס, וואָס איך האָב איַיך געזאָגט היַינט בײַם ברונען איז ווייַט פון אַ קאָמפּלימענט. איהר מעגט מיר גלויבען פּאָסאָוועסטיִ. איך ציעניוּ אין יעדער זשענשטשינע וואָפּיערוויך שכל, וואָוטאָריך טאַקט און ווטרע-טיך אָבראַזאָוואַניע. איך האָב מיט איַיך ווינציג גערעדט, אָבער גלויבט מיר: איך קען איַיך בײַדען אַזוי אָסנאָוואַטעלנע גלײַך, וויִ מיר וואָלטען אַין זנאַקאָמע פון יאָהרען. און דאָס וואָס איהר מײַנט, אַז איך בין רעווניווע — דיִ מאַדאַם פּעקעליס האָט מיר דאָס צווייִ מאָל נאַמיעקע-

וועט — שווער איך אײַך, אַז איהר אָשיבּאַיעט זיך. איך האָב נאָר געזאָגט: וואָס האָט אַזאַ קעשעניעווער, נאָוס, אַזאַ פּראָווינציאַל, צו אוהאַזשעווען נאָך אונזערע נאַלעווקער ווײַבּלעך? און דאָס, וואָס איך בין אַזוי ליובעזנע מיט דער מאַדאַם קורלענדער, בעדאַרף אײַך נישט אודיוויליצען. איך אוועראַיע אײַך, אַז איך בין צו יעדער זשענשטשינע אַזוי. ס׳איז בײַ מיר אַזאַ פּריוויטשקע. אַלע אַרעסיטען זענען וואָספּטשע וועזשליווע און אַטקראָווענע. און איך זאָג אײַך אַטקראָווענע, אַז די מאַדאַם קורלענדער איז נישט ווערט אײַער מיזיניעץ. אײַך מײַם איך, פּאָקראַיני מיערישע, אַז מע האָט אײַך נאַוויאַזעוועט צווײַ „איטשי־מאַיער׳ס״ און איהר סטראַדאַיעט נעבּאַך און קומט אָב פּאַר פרעמדע זינד. די מאַדאַם קורלענדער אָבער האָט זיך אַלײן פערקויפט צוליעב געלד. און דאָס וואָס די מאַדאַם פּעקעלים נאַפּאָמינאַיעט מיר אַלע מאָל, אַז איך בין אַ זשענאַטער, איז דאָס, פּאַ מאָיעמו, אײַן איבעריגער טרוד. איך אָטריצאַיע דען, אַז איך האָב אַ פרוי? איך זאָג נאָר, אַז דאָס מעשאַיעט מיר נישט צו זײַן דרוזשנע מיט שענע קלוגע אָבּראַזאָוועטע דאַמאָטשקעס, אויף וויפיעל ס׳איז נאָר וואָזמאָזשנע. פּאָלגט מיך אַגוטען פרײַנד און פּאָזוועט זיך מיט אײַער פּרעבּיוואַניע דאָ אין מאַריענבּאַד... מעזשדו פּראָטשים, ווער האָט אײַך געזאָגט, אַז איך שרײַב באַסנים? די מאַדאַם טשאַפּניק, צי די מאַדאַם קורלענדער? און וואָס האָבען זיי אײַך געזאָגט? וואו זעהען מיר זיך הײַנט?

אײַער מ. מ.

№ 18.

מאיר מאַריאַמטשיק פון מאַריענבאַד צו דער מאַדאַם שערענצים און מאַדאַם פּעקעלים אין מאַריענבּאַד.

אונזער קראָוזשאָק אין מאַריענבּאַד האָט געדעשעט יעדינאָגלאַסנע, אַז אײַער פּריסוטסטוויע איז אַזוי פּריאַטנע, אַז מיר אָסמעליוועען זיך צו פּריגלאַשען אײַך אינאײַנעם מיט אײַער פּאָדרוגע, מאַדאַם פּעקעלים, אויף אונזער פּראָגולקע מאָרגען קײן עגער. דאָרט וועלען זײַן אַלע אונזערע אינטימע בעקאַנטע און מיר וועלען פערברענגען די צײַט זעהר פּרי־

אַטנע. מיר וועלען זיך קאַטאַיען אויף אַ לאָדקע און איך וועל לייענען מיינע אַ באַסני, וואָס איך האָב סאָטשינאַיעט אויף יאַמאַיטשיכעס טעלער, און איך נאַדעיע זיך, אַז איך וועל אייך דאָסטאַווען איין אמת'ע אודאָוואָלסטוויע. איך מיין, אַז ווי באַלד די מאַדאַם קורלענדער סאָגלאַסעט זיך, דאַרפט איהר און אייער פּאָדרוגע זיך אויך סאָגלאַסען. מיר געפינען זיך אין מאַריענבאַד, נישט אין וואַרשא אויף די נאַלעווקיס און דאַרפען זיין ווייט פון אַלערליי פּרעדראַזסודקעס.

איך גריס אייך ביידען גאָר פריינדליך

איער מאַרק דאַווידאָוויטש מ.

№ 19.

שלמה קורלענדער פון נאַלעווקיס (וואַרשאַ) צו זיין ווייב בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

לזוגתי היקרה מרת בעלצי שתחי'.

איך האָב דיין בריעף מקבל געווען און איהם דורכגעלייענט פון אנהויב ביז'ן סוף און געטראַכט זיך, אפשר ביסט דו געוועלט? אפשר בין איך טאַקי, ווי דו זאָגסט, אין די זאַכען אויסגעוועבט? אפשר בין איך טאַקי, ווי דו זאָגסט, אַ מענש פון דער אַלטער וועלט און ווייס נישט, וואו איין און וואו אוים? מעגליך, אַז איך בין נישט שטאַרק איבערגעשפּיצט, האָטש אפילו די וועלט האַלט מיך, דאַכט זיך, נישט פאַר אַזאַ גרויסען נאַר. מעגליך, אַז דו ביסט גערעכט, אַז יעדער פלאָכט און יעדער שמייגער, ער מעג זיין איין אַלטער בחור, און מעג האָבען ווייספערלעך אויף דער נאָז, און מעג רייסען פון טוידט און פון לעבעדיג, נאָר קוים זיצט ער אין בערלין, איז ער שוין אַ קאַוואַליער און מעג דערצעהלען פרעמדע ווייבלעך, אַז זיי זענען איהם פון דעם ערשטען טאָג אָן געפעלען, און האָטש מע זאָגט איהם אין די אויגען, אַז ער איז אַ אידיאָט און אַ נאַחאַל, פונדעסטוועגען איז ער מיך מכבד אויף מאָרגען מיט בוקעטען און מיט בלומען, און איך דאַרף עס אָננעמען פאַר ליעב, און איך טאָר זיי איהם נישט וואַרפען אין פנים אַריין. מעגליך, אַז דו ביסט גערעכט: אַז איך פאָהר און

חאַגאָן דער רוח ווייסט מיִט ווֶעמֶען און איִך וויַיז זײַ דאָס קידושין-פיִנגעריִל און זײַ חאַפּען מיִר קושען די האַנד, טאָר איִך זײַ ניִשט ברעכען די ביֵינער, אָדער אַרויסוואַרפען פון וואַגאָן, אָדער, לכל הפחות, אַרײַנרופען דעם קאָנדוקטאָר און הייסען אַרויספיִהרען, נאָר איִך דאַרף זײַ נאָך אדרבה, אויסנוצען, זײַ זאָלען מיִר העלפען אַרויסוואַרפען די פעקלעך פון וואַגאָן, און איִך ביִן מחויב אויסהערען פון זײַ בעת-מעשה טויזענד קאָמפּליִמענטען, וואָס שלאָגען צו דער גאַל... מעגליִך, אַז איִך ביִן איַין אויסגעוועבטער פון דער אַלטער וועלט און הויב ניִשט אָן צו פערשטעהן, אַז עס קומט מיִר אַרויס אַקעגען אייפ'ן וואָגזאַל אַ יונגערמאַן, איַין אַדעסיִט, וואָס איִך ווייס, אַז ער האָט אַ שם פון אַ שאַרלאַטאַן, און שטעלט זיִך אַוועק מיִך אויספרעגען ווער איִך ביִן און וואָס איִך ביִן, טאָר איִך איִהם ניִשט זאָגען: „ווער זענט איִהר, יונגערמאַן, און וואָס זענט איִהר?“ ניין. חס ושלום. אדרבה, איִך דאַרף איִהם מאַכען טאַקי באַלד אויפ'ן אָרט פאַר אַ קאַוואַליער און אויפזעצען זיִך מיִט איִהם אויף איין פוהר און הֶעצקען זיִך מיִט איִהם פונ'ם וואָגזאַל ביִז'ן שטאָדט אַרײַן, אַזוי אַז ניִשט נאָר די יאַמאַיטשיִכע, וואָס בעשטעהט אַלײן פאַר אַ גאַנצע וועלט, נאָר טאַקי די גאַנצע וועלט זאָל זעהען, ווי שלמה קורלענדערס ווײַבעל פון די נאַלעווקיִס פאָהרט איִן מאַריִענבאַד מיִט איַין אַדעסער שאַרלאַטאַן פראַנק און פרײַ, און שטעלט אַרויס דער וועלט אַ גרויסע פײַג. דאָס אַלײן איִז אָבער נאָך וויִנציִג. אַז מאיר'ל שאַרלאַטאַן איִז אַזוי פרײַנדליִך און איִז זיִך מטריח און קומט אַרויס מיִך אָבנעהמען פון דער באַהן, און העלפט מיִר ביַים געפעק, און זעצט זיִך אויף מיִט מיִר אויף איין פוהר, טאָר איִך ניִשט פערפאָהרען אַהיִן וואו איִך וויִל, חס ושלום! נאָר איִך מוז, מע נויט מיִך פון קהל, איִך זאָל מיִך אָבשטעלען דוקא איִנ'ם אייגענעם האָטעל, וואו דער אַדעסיִט, דוקא מיִט איִהם געהן אָנקוקען מאַריִענבאַד, און דוקא פון איִהם לאָזען זיִך פיִהרען איִן אַ רעסטאָראַן אַרײַן, און מסתמא מיִט איִהם ביַי איין טיִש זיִך אַוועקזעצען עסען, אַזוי, אַז לאָז די יאַמאַיטשיִכע, מיִט דער טשאַפּניִק, מיִט דער לויפערמאַן, מיִט דער ברויכשטוהל, מיִט דער שערענציִ'ס, מיִט דער פעקעליִס, — דאָס הייסט, אַלע נאַלעווקיִס, פון איין עק ביִז'ן אַנדערן עק, — לאָזען זעהען, מיִט ווֶעמען שלמה קורלענדער'ס ווײַב בעלציִ עסט אַ דײַטשען וואַרעמעס! און פערקעהרט, אַז עס קומט דעם מאַנ'ס אַ גוטער פרײַנד און וויִל מיִר איִבערגעבען אַ גרוס פון מאַן, דאַרף איִך איִהם זעהען, וואָס גיִכער משלח זײַן, וואָרום דעם מאַנ'ס גוטער פרײַנד איִז דאָך

ניִשט קיין קאַוואַליער און יענער איז אַ קאַוואַליער, און איין אדרעסיט און איין דזשענטעלמאַן און גלאַט אַ יונגערמאַן אַ תכשיט, וואָס אַבּי מע האָט איהם אָבגעגעבען דאָס נדן, הײַנט וואָס געהט איהם אָן אַ ווײַב, אַז ס'איז פאַרהאַן איין מאַריענבאַד שענערע ווײַבלעך, עלעגאַנטע, וואָס מוזען נעבעך אויסשטײַגען אייגענע אַליין אין אַ פּרעמדער שטאָדט, זיך אויפזעצען אַליין אויף אַ פורהעל, און פערפאָהרען אַליין אין אַ האָטעל, און געהן אַליין אין אַ רעסטאָראַן מיטאָג עסען אָן אַ שום קאַוואַליער — געשיקט זיך עס? אַי טאָמער איז יענער איין אויסוואורף פון דער נאַטור, וואָס גאַנץ וואַרשאָ האָט מיט איהם צו טאָן — וואָס געהט עס מיך אָן?

נאָר למאי זאָל איך רעדען, בעלציִ היקרה, אויף אַ מענשען לשון הרע גלאַט אַזוי אין דער וועלט אַרײַן, אַ מעהר נאַ אָט האָסט דו דיר דאָ די בּריעף פון מײַן פרײַנד, חיים סאַראָקער, און זעה, וואָס ער, איין אייגענער שוואָגער, שרײַבּט אויף דײַן שענעם קאַוואַליער און אויף דײַן דזשענטעלמען, וואָס האָט ניִשט קיין אַנדער נאָמען בײַ אונז אויף די נאַלעווקיס אויסער מאיר'ל שאַרלאַטאַן.

איך בּין זיכער, בעלציִ היקרה, אַז דו וועסט דורכלייענען סאַראָקער'ס בּריוועלעך, וועסט דו אַליין זעהן, אַז עס וואָלט פאַר דיר פיעל געזונטער געווען, ווען דו פאָלגסט מיך און האַלסט זיך בעסער בײַ מײַנע גוטע פרײַנד, ניִשט בײַ די אַדעסער שאַרלאַטאַנעס, וואָס וואַרפען אוועק זייערע ווײַבער און פליהען אַרום איבּער מאַריענבאַד און קוקען אַרויס טאָמער דאַרף קומען צופאָהרען אַ שען ווײַבעל, זאָלען זיי זיך אָננעמען איהר קריוודע. און וואָס די יאַמאַיטשיכע וועט דיר דערצעה־לען מעשיות אויף מײַן פרײַנד חיים סאַראָקער, אַז ער שפּיעלט טאָג און נאַכט אין זעקס און זעכציג מיט דײַן קרובה חוה'לע טשאַפּניק, זאָג איך דיר, בעלציִ היקרה, אַז ערשטענס איז דאָס אַ ליגען. און צווייטענס, טאָמער אפילו איז דאָס איין אמת, איז שולדיג אין דעם דײַן קרובה, ניִשט ער. אַ סימן — נאַ זעה, וואָס חיים סאַראָקער שרײַבּט מיר טאַקי וועגען דעם. זיי מאַכען אַ מאָל אַ זעקס און זעכציג, ווײַל ס'איז איהם סקוטשנע, ניִשטאָ מיט וועמען צו שפּיעלען, שפּיעלט ער מיט איהר. נאָר ער וויל אַזוי שפּיעלען מיט איהר, ווי איך וויל טאַנ־צען, וואָרום אַז זי פערשפּיעלט צאָהלט זי ניִשט. לייען איבּער גוט חיים סאַראָקערס בּריוועלעך, וועסט דו זעהן, וואָס ער שרײַבּט מיר פון אַלסדינג, ער לאָזט ניִשט דורך קיין בּרעקעל, און אַז דו וועסט איבּער־

לייענען די בריוולעך, זאָלסטו זיי מיר אָפּשיקען צוריק, ווייל איך האָב איהם געגעבען מיין עהרען-וואָרט, אַז קיין פויגעל זאָל נישט וויסען, וואָס ער שרייבט מיר.

איך מיין, אַז דו פערשטעהסט אַליין, אַז ער איז גערעכט, וואָס ער שרייבט מיר, ווארום ער איז מיר אַ גוטער פריינד באמת און איז שוין נישט קיין „אויסגעוועבטער". ער איז שוין יאָ אַ קלוגער מענש און אַ פּראַקטישער. ער פערשטעהט שוין דוקא יאָ, וואו איין און וואו אויס. על-כן בעט איך דיך, בעלצי היקרה, זאָלסט, למען השם, ווי נאָר דו וועסט ערהאַלטען דעם דאָזיגען בריעף, באלד זעהען זיך מיט מיין פריינד חיים סאַראָקער, איהם נישט דערצעהלען, וואָס און ווען, ער זאָל גאָר אפילו ניט איבערקלערען, אַז דו ווייסט פון זיינע בריוו-לעך צו מיר. זאָלסט איהם נאָר לאָזען געריסען פון מיר גאָר פריינד-ליך, און זאָלסט נעמען געלד ביי איהם אויף מיין רעכנונג, וויפיעל דו בעדאַרפסט. זאָלסט זיך נישט קווינקלען אין דער סומע, נאָך אַ פינף-און-צוואַנציגער און נאָך אַ פופציגער. ממה-נפשך — עס קאָסט שוין אַזוי פיעל!... זאָלסט נאָר געדענקען איין מאָל פאַר אַלע מאָל, אַז איך זשאַלעווע דיר, חלילה, נישט דעם גראָשען דאָרט, וואו עס געהט אין דיין געזונד, ווארום סוף כל סוף איז מיר דיין געזונד טייערער פון אַלץ אויף דער וועלט.

גם זיי וויסען, בעלצי היקרה, אַז עס איז געווען ביי מיר אַ גאַסט, דיין פעטער משה פון ראָדעם, און האָט מיך אָבגענודעט אַ גאַנצען טאָג מיט אַ גאַנצער נאַכט. ער וויל, איך זאָל איהם געבען אַ שטעלע ביי מיר אין דער נייער הויז. האָב איך איהם געגעבען אַ פיינע נדבה. האָט ער קיין נדבה נישט געוואָלט נעהמען. ער איז נישט קיין מקבל, זאָגט ער, און, חלילה, נישט קיין מחזיר על הפתחים. ער וויל, זאָגט ער, כשר פערדינען זיין שטיקעל ברויט. ווייס איך נישט, וואָס ער מיינט „כשר" און וואָס מע טוט מיט איהם. און פון דיין פעטער נחמן פון קוטנע האָב איך געהאַט אַ בריעף, שרייבט ער, אַז ער איז אָבּ-געברענט געוואָרען אין דער גרויסער שרפה, אַרויס מיט ווייב און קינדער ווי די מאַמע האָט זיי געהאַט און בעט הילף. האָב איך איהם אַרויסגעשיקט, וויפיעל איך האָב געקאָנט, חאָטש, דעם אמת זאָגענ-דיג, איך לייען ציייטונגען, איך האָב אין ערגעץ נישט געזעהן, אַז קוטנע זאָל האָבען געהאַט אָבגעברענט. הכלל, געלד געהט אַזוי ווי רויך, און דירה-געלד ביז מע רייסט אַרויס ביי די לאָקאַטאָרען, קומט

אָן מיִט ווערים. און דאָס נײַע הויז האָט מיִך שוין אָרײַנגעשלעפּט אַזוי ווײַט, אַז איִך פיִהל, גלײַך ווי איִך טריִנק מיִך. נאָר זאָלסט ניִשט איִבערטראַכטען, אַז איִך שרײַב דיִר התנצלות, בּכדי ס'זאָל בײַ דיִר ווינציִגער אָוועקגעהן. חס וחלילה! זאָלסט דיִר ניִשט אָבּזאָגען פון קײַן זאַך. רק זאָלסט זיִך היִטען פון שלעכטע מענשען, פון לעדיִגגעהערס, פון שאַרלאַטאַנעס, וואָס האָבּען ניִשט אין זינען זײַערע אײַגענע ווײַבּער און קוקען אויף שענערע. און זאָלסט דיִך אָנהאַלטען בּעסער אָן מײַנע אמת'ע גוטע פרײַנד, און זאָלסט אָפּהיִטען די קור, און זאָלסט מיִר זײַן געזונד, און קומען געזונטערהייד, אם ירצה השם, אַ היים, ווי עס ווינשט דיִר בּאמת.

בעלך שלמה קורלענדער.

№ 20.

אסתר סאַראָקער פון די נאַלעווקיס (וואַרשאָ) צו איהר מאַן חיים סאַראָקער אין מאַריענבּאַד.

ליעבּער חיים!

עס וואונדערט מיִך, וואָס איִך האָבּ שוין לאַנג פון דיִר קײַן שום ידיעה. פון יענעם בּריִעף אָן, וואו דו בּעקלאָגסט זיִך אויף דעם „וויִסטען" מאַריענבּאַד, אַז ס'איז דאָרט ניִשטאָ וואָס צו טאָן, בּיִסט דו מיִט אַמאָל אַנשוויִגען געוואָרען, וועהרענד צו אַנדערע, האָבּ איִך געהערט זאָגען, שרײַבּסט דו זעהר אָפט און זעהר אַ סך... איִך ווער געוואויר דורך פרעמדע, אַז דו בּיִסט דאָרט, מיִט גאָטס היִלף, אַ קאַוואַליער אין דעם מאַריענבּאַד, וואָס פערמאָגט, ווי איִך האָבּ געהערט זאָגען, אַזוי וויִנציִג מאַנספערשוינען און אַזוי פיִעל פרויענציִמערס! איִך דענק, חיים, אַז עס דאַרף צו זײַן גאַנץ אַנגענעהם זיִך פיִהלען, ווי מע זאָגט בּײַ אונז, „אײן זכר אין מאָרקווע"... אמת, מע דאַרף זײַן דערצו זעהר געשיִקט און מע מוז בּעזיִצען געוויִסע פעהיִגקײַטען צו קאָנען יוצא זײַן פאַר אַזוי פיִעל דאַמען, קײַן עין הרע... נאָר ניִשט פון דעם רעד איִך. דו ווייסט, חיים, אַז איִך בּין ניִשט אַזוי דום, איִך זאָל זײַן אײַפערזיִכטיִג, ווי אַנדערע פרויען, ווי מײַן שוועסטער חנציִ, למשל, אַז אַך

און ווען איז צו איהר מזל, זי האט אויך גוטע גרוסען פון מאריענ-באד. גוטע פריינד שלאפען נישט, געבען זיך מיה צושטעלען איהר אלע מאל נייע סורפריזען פון איהר תכשיט, בריוועלעך און ליעבע-צעטעלעך צו אלערליי „רושינקעס“ און „ליובינקעס“, א נחת צו האבען אזא שוואגער, ווי אונזער מארק און א תענוג איז דאס א גרויסער, אז מע האט די זכיה איהם פאר א מאן צו האבען. ווען דו זאלסט זיין אין דערהיים, וואלטען מיר אינאיינעם פארט געזעהען עפיס איין עצה, וואס טוט מען מיט דעם פארפאלק, א ביטערער רחמנות אויף מיין שוועסטער! אפשר וואלטען מיר דאס פאר'ל אבגע'גט, טראץ דעם, וואס חנצי איז אין איהם צו די צרות פערליבט, זאגט, אז זי קאן אהן איהם נישט לעבען. פערפינסטערט איז זי געווארען! האב קיין פאראיבעל נישט, חיים, וואס איך דול דיר א קאפ. ווי טאר איך פון דיר פערלאנגען, אז דו זאלסט אין זינען האבען פאמיליען-זאכען, אז דו האסט אויף זיך דארטען אזוי פיעל פליכטען?... נאר איך קעהר מיך אום צו דיין בריעף.

דו בעקלאגסט זיך פאר מיר, חיים, און בעדויערסט, וואס דו ביסט נישט קיין שרייבער. ווען דו זאלסט זיין א שרייבער, זאגסט דו, וואלסט דו געהאט פון מאריענבאד צו שרייבען און צו שרייבען. וועל-טען וואלסט דו איבערגעקעהרט! איך מיין, אז דו זאגסט עס גלאט אזוי, ווייל דו ביסט זעהר בעש-דען. אומגעקעהרט, איך דארף דיר מאכען א קאמפלימענט, אז איך האב מיר קיינמאל נישט פארגעשטעלט, אז מיין מאן זאל האבען אזא טאלאנט צום שרייבען. דיינע בריעף, חיים, זענען, אהן א טראפען חניפה גערעדט, א מוסטער פאר א בריעפענשטעלער. אויסערדעם, וואס זיי זענען אזוי שען געשריבען, זענען זיי נאך דערצו פערשידענארטיג, יעדער בריעף מיט איין אנדער טאן און מיט איין אנדער אינהאלט, טראץ דעם, וואס זיי זענען אלע כמעט אין איין און דערזעלבער צייט געשריבען.

צום ביישפיעל, דיינע בריעף, וואס דו שרייבסט צו דיין פרוי, זענען נישט אזעלכע ווי די, וואס דו שרייבסט צו דיינע גוטע פריינד. אין די בריעף, וואס דו שרייבסט צו דיין פרוי, בעקלאגסט דו דיך אויף דעם „וויסטען“ מאריענבאד, אז דו טוסט נישט קיין זאך, אויסער דעם, וואס די דאקטוירים הייסען דיך, נישט דו עסט, זאגסט דו, נישט דו זיצסט אויף איין ארט, נישט דו ריהרסט דיך צו, חס ושלום, צו א קארט, — מיט איינעם ווארט דו „קוריסט“ זיך און קומסט נעבעך

אָב אויף דער וועלט און לײַדסט גלות מאַריִענבאַד. ווערהענד דײַנע בריעף, וואָס דו שרײַבסט צו אַנדערע, זענען אַ סך לעבעדיגער, אַ סך פרעהליכער, און לייענען זיך, ווי אַ פעליעטאָן. פון דײַנע בריוולעך, וואָס דו שרײַבסט צו אַנדערע, איז צו זעהען ערשטענס, אַז דו שטעלסט די דאָקטוירים אַ פײַג און אַז דו עסט, קיין עין-הרע, דוקא מיט אַ רעכטען אַפּעטיט און שפּיעלסט, דאַנקען גאָט, גאַנצע טעג אָדער אין דרײַען פרעפעראַנס אָדער, פאַר נויט, אינצווייען אין זעקס און זעכציג. לאַנג לעבען זאָל די מאַדאַם טשאַפּניק, וואָרום וואָס וואָלט איך געטאָן, ווען זי זאָל חס ושלום, אויך נישט זײַן אין דעם „וויסטען” מאַריענבאַד. מיט ווען וואָלסט דו געשפּיעלט אין זעקס און זעכציג?... און צווייטענס איז צו זעהען פון דײַנע בריעף, וואָס דו שרײַבסט צו פרעמדע, ווי געטרײַ דו האָסט גענומען אויף זיך די אויפזיכט אויף יענע אומגליקליכע ווײַבלעך נעבאַך, וואָס פאָהרען אַרויס דאָס ערשטע מאָל אויף דער גרויסער וועלט, און ווי נאָהענט דו נעמסט זיך צום האַרצען, וואָס די דאָזיגע עלענדע ווײַבלעך שפּאַציערען אַרום איבער מאַריענבאַד נישט מיט דעם, וואָס מע דאַרף, און געהען אין רעסטאָראַן עסען נישט מיט דעם, וואָס עס פּאַסט פאַר זיי, און שטעהען נישט אין דעם געווינשטען האָטעל. באשר בכן, דאַרפסט דו אַוועקלעגען דאָס געזונד, איבערפעקלען די פערבלאָנדזשעטע נשמות אין אײַן אַנדער האָטעל און למען השם געבען צו וויסען זייערע מאַנען, אַז זיי זאָלען נעבאַך האָבען עגמת-נפש און אויסגעהן מיט אַלע כחות?... ניין, חיים, מפקיר זײַן זיך שוין טאַקי גאָר אינגאַנצען פון יענעמס וועגען איז אויך נישט כּדאי. דו טאָרסט נישט פערגעסען, אַז דו ביסט אויף דער „קור”, דאַרפסט זיך אַזוי נישט אָבעסען דאָס האַרץ, חיים, גלויב מיר, די עלענדע ווײַבלעך וועלען, מיט גאָטס הילף, קוכ׳ען בשלום אַהיים, צו זייערע מאַנען, וואָס האָבען קיין צײַט נישט געהאַט און האָבען זיך געאײַלט חתונה האָבען באַלד נאָך שלשים, און איצט ציטערט אויף זיי דאָס לײַב, זייערע ווײַבלעך זאָלען, חלילה, נישט געשטרויכעלט ווערען... נאַרישע מענער! זיי זאָלען מיך פרעגען, וואָלטען זיי בעדאַרפט די דאָזיגע ווײַבער לאָזען לויפען. האַלטען צוגעבונדען אויפ׳ן שטריק קאָן מען נאָר אַ קוה, און דאָך טרעפט זיך צמאָל, אַז זי געהט אין שאָדען...

נאָר מײַן נישט, חיים, אַז דאָס, וואָס איך שרײַב דיר דאָ אין אַזאַ טאָן, איז, ווײַל עס פערדריסט מיך. דו ווייסט גאַנץ גוט, אַז

איך בין נישט גלייך צו מיין שוועסטער חנצי, וואס וויינט און קלאגט אויף איהרע יאהר און טעג און פערשעלט זיך דאס געביין. איך וויל דיר נאר בעמערקען איין זאך, אז די „קור" אין מאריענבאד קאן נישט געהן גוט, אז מע פאלגט נישט דעם דאקטאר און אז מע שפיעלט גאנצע טעג אין קארטען און מע עסט זיך אפ דאס הארץ פאר פרעמדע וויבלעך, וואס מע דארף אויף זיי השגחה געבען, זיי זאלען, חלילה, נישט געהן אין שאדען...

לייענענדיג, חיים, דיינע שענע גרויסע בריעף, וואס דו שרייבסט צו דיינע „גוטע פריינד", האב איך מיך דערמאנט אין די אמאליגע גליקליכע צייטען, ואס וועלען זיך שוין ליידער קיין מאל נישט אומקעהרען... א מאל, געדענק אויך, פלעגסט דו מיר אויך שרייבען גרויסע ליבע הארציגע בריעף, היינט שרייבסט דו אזעלכע בריעף צו אנדערע און מיך פטר'סט דו אפ מיט עטליכע שורות, אדער עס געהען אוועק וואכען און דו שרייבסט גארנישט. נאר, שא, איך האב גאר פערגעסען, אז דו האסט קיין צייט נישט. האסט נעבאך אויף זיך אזוי פיעל זארגען אין דעם „וויסטען" מאריענבאד, דער אויבערשטער זאל טאקי שומר ומציל זיין אלע יודען!...

זיי געזונד, חיים, און פערגעס נישט פון דעסטוועגען מיר אויך אמאל אריינווארפען א בריוועל חאטש פון יוצא וועגען. לאז זיך דיר דאכטען, עלהיי איך בין אויך א „גוטע פריינד" דיינע, וואס דו שרייבסט צו זיי אפט און א סך, אמת בסוד סודות... און איך ווינש דיר ערפאלג אין זעקס און זעכציג און אין פרעפעראנס, אזוי ווי אין אלע דיינע איבריגע מאריענבאדער געשעפטען און אונטערנעהמונגען...

אסתר.

№ 21.

די יאמאיטשיכע פון מאריענבאד צו איהר מאן וועלוויל יאמאיקער אויף די נאלעווקים (ווארשא).

וועלוועל! וואס פרעסט דו די נשמה און זעצסט מיט בריעף, איך זאל דיר שרייבען און שרייבען? איך שרייב דאך דיר, דאכט מיר

אַלעֶ וואָך, אַז ס'איז דעֶרוויַיל נישטאָ גאָרנישט וואָס צושרײַבעֶן, וואָרום מיר זעֶנעֶן אין מאַריעֶנבאַד, נישט אין קאַרלסבאַד. און איך שרײַב דיר, וועֶלוועֶל, אַז עֶס בלאָזט דעֶרויף, אַז מיר זאָלעֶן שוין דאָ בלײַבעֶן ווינטעֶרן אין מאַריעֶנבאַד, און לאָזעֶן אונזעֶרעֶ שונאים שוין אַזוי לעֶבעֶן, ווי איך וועֶל דאָ עֶפּעֶס מאַכעֶן. און אַלץ איבעֶר וועֶמעֶן? איבעֶר דיר מיט דײַן עקשנות און מיט דײַן שכל הישר, וואָס וועֶט אונז פעֶרפיהרעֶן אַלעֶמעֶן, הלואי איך זאָל ליגעֶן זאָגעֶן, דעֶר שוואַרץ יאָהר ווײַסט וואוּהין, וואָרום, אַז טאָמעֶר וואָלט איך שוין געֶוועֶן פאַרטיג חאָטש מיט אײַנעֶם, איך מײַן מיט'ן ביאַליסטאָקעֶר, איז בין איך האָב זיך אַ קעֶהר געֶגעֶבעֶן, איז דעֶרוויַיל אונטעֶרגעֶשפּרונגעֶן באַזעֶל. אַ היץ אין באַזעֶל, אַ קאָנגרעֶס פון ציוניסטעֶן. האָט דאָס איהם אַוועֶקגעֶטראָגעֶן קײַן באַזעֶל מיט נאָך עֶטליכעֶ יונגעֶ לײַט און בחורים, וואָס זעֶנעֶן צום מײַנסטעֶן אויף מײַן פינסטעֶר מזל אַלעֶ ציוניסטעֶן. אַ גליק חאָטש, וואָס דעֶר קעֶשעֶניעֶווער פון קעֶשעֶניעֶוו איז נישט קײַן ציוניסט. עֶר לאַכט פון די ציוניסטעֶן. עֶר זאָגט, אַז ס'איז נאָר אײַן אָנשטעֶל. פונקט ווי די וואָס פאָהרעֶן זיך קוריִרעֶן. דעֶר גאַנצעֶר מײַן, זאָגט עֶר, איז חתנים און כּלות. ווי באַלד אַזוי, טוט מיר טאַקי באַנג, פאַרוואָס בין איך געֶפאָהרעֶן קײַן מאַריענבאַד און נישט קײַן באַזעֶל. ווען איך ווײס פריהער פון אַ קאָנגרעֶס און פון אַ באַזעֶל, וואָלט איך בעֶסעֶר געֶפאָהרעֶן קײַן באַזעֶל, וואָרום די גאַנצעֶ וועֶלט, זאָגט מעֶן, וועֶט זײַן אין באַזעֶל. און איך שרײַב דיר, וועֶלוועֶל, אַז איך ווײס פריהעֶר, וואָס דו וועֶסט מיר דעֶרויף שרײַבעֶן. דו וועֶסט מיר שרײַבעֶן, איך זאָל דיר נישט שרײַבעֶן פון באַזעֶל, וואָרום נאָך דײַן שכל הישר קומט דאָך אוים תמיד קאַפּויר, מיט'ן קאָפּ אַראָב און מיט די פיס אַרויף. דעֶרפאַר וויל איך דיר גאָר נישט שרײַבעֶן פון באַזעֶל, וואָרום אײדעֶר דיך איבעֶרשפּאַרעֶן איז שוין גרינגעֶר איבעֶרטראָגעֶן מאַריענבאַד אויף די נאַלעֶווקיס, אָדעֶר די נאַלעֶווקיס קײַן מאַריענבאַד. און איך שרײַב דיר, וועֶלוועֶל, אַז דו וועֶסט זײַן עֶרגעֶר פון עֶרגעֶר, אַז דו וועֶסט זיך נישט זעֶהעֶן דאָרטעֶן מיט די איטשעֶ מײַערס, איך מײַן הערש לויפּעֶרמאַנ'עֶן, קלמן ברוילשטוהל, יצחק מאיר שעֶרעֶנציס און יצחק מאיר פּעֶקעֶליס, און דעֶר עיקר מיט שלמה קורלעֶנדעֶר און פרעֶגעֶן בײַ זײַ, וואָס איז די גדולה, וואָס זײַ האָבעֶן אַוועֶקגעֶשיקט זײַערעֶ ווײַבעֶר אויף הפקר און אַלײַן זעֶנעֶן זײַ געֶבליבעֶן אין דעֶרהײַם? פאַרוואָס זאָלעֶן זײַ בעֶסעֶר נישט קומעֶן אַהעֶר צופאָהרעֶן חאָטש קלײַבעֶן נחת, זעֶהעֶן, ווי זײַערעֶ

ווײַבער פערנעמען זיך דערמיט, וואָס זיי חאַפּען איבער פרעמדע חתנים, רעדען אָב יונגע לײַט, אַז זיי זאָלען נישט חתונה האָבען. מע איז זיך אַ ביסעל אָנגעפּאָהרען אַהער! קלאָמפּערשט אויף דער „קור"? ווער מיר קור? אַז טאָג מיט נאַכט נאָר מע זוכט קאַוואַליערען. אַ בחור איז אַ בחור, אײַן אַלמן איז אײַן אַלמן, אַ גרוש איז אַ גרוש, אַ בעווײַב-טער איז אויך גוט, אַבי אַ זכר. זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מײַנע פיס — נאָר דיר אַ באָד. ביז מע דערלעבט צו זעהען אַ שטיקעל מאַנספּאַרשוין בעפאַלען איהם אונזערע נאַלעווקער ווײַבלעך אַזוי ווי די פליעגען און מע הויבט אָן פריהער מיט די פּיסקעלעך און מיט די צינגעלעך זיסע רעדעלעך: העטי — פעטי — מעטי — וועטי, און דוקא אויף דײַטש, אַנדערש לוינט זיך נישט, און נאָכדעם געהט מען אַלע אינאײַנעם פּאָרלעכווײַז, קלאָמפּערשט טרינקען קאַווע, נאָר דער עיקר'שט איז העטי — פעטי — מעטי — וועטי. אַזוי לאַנג אַזוי ברייט, ביז מע מאַכט אַ פאָהר אַרויס ערגיץ העט אונטער דער שטאָדט אַרויס, און דאָרטען אָדער מע געהט אין וואַלד, אָדער מע שיפּט זיך אויף שיפלייך, אָדער דער שוואַרץ יאָהר ווײַס זיי, וואָס זיי טוען דאָר-טען! און איך שרײַב דיר, וועלוועל, אַז דו שרײַבסט מיר, איך זאָל דיר שרײַבען פונ'ם קעשענעווער שידוך, וואָס פון קעשענעוו, שרײַב איך דיר, אַז איך האָב דיר שוין געשריבען. וויפיעל מאָל דאַרף מען דיר שרײַבען? הײַסען הײַסט ער זײַדענער און אַלײן איז ער אַ צײַהן-דאָקטאָר, און אויפ'ן פּנים איז ער אַ שענער, אַ פּאַרשוין קאָן מען זאָ-גען, און טוט זיך אָן שען, אַז ס'איז אַ פערגעניגען צו קוקען, אַלסדינג גוט אַרום און אַרום. און איך שרײַב דיר, וועלוועל, אַז דער שדכן האָט אַוועקגעשריבען שוין צוויי בריעף קײַן קעשענעוו, מע זאָל איהם שרײַבען, ווער און וואָס דער זײַדענער איז, שרײַבט מען איהם פון דאָרטען, אַז ער איז טאַקי אַ צײַהן-דאָקטאָר און אַ גוטער צײַהן-דאָקטאָר, שרײַבט מען, און האָט זעהר אַ שענעם קאַבינעט, און איז זעהר אָנ-גענומען, און פערדינט זעהר שען געלד, שרײַבט מען. און מע זעהט טאַקי, אַז געלד איז בײַ איהם בלאָטע, און ער רעדט אפילו גאָרנישט פון קײַן געלד, ווי אַנדערע, למשל, דער ביאַליסטאָקער, וואָס דינגט זיך מיט מיר שוין פון צוויי וואָכען, ווי איבער אײַן אָקס. דאָס הײַסט, נישט ער דינגט זיך, נאָר דער שדכן דינגט זיך. און אַלײן שטעהט ער כלומר'שט בײַ דער זײַט, ער מישט זיך נישט, הײַסט עס, אין אַזעלכע זאַכען... און איך שרײַב דיר, וועלוועל, אַז דער קעשענעווער

דאַנטיסט געפעלט מיר זעהר. איך רעכען אַוועקגעבען איהם נאָך דער חתונה אונזער יענקלען, טאָמער וועט ער איהם מאַכען פאַר אַ שטיקעל מענש. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז דו האָסט נישט וואָס צו זעצען מיט בריעף, אַז איך זאָל דיר שרייבען, וואָרום איך האָב דערווייל גאָרנישט, וואָס צו שרייבען. אַז ס'וועט זיין וואָס צו שרייבען, וועל איך דיר אַליין שרייבען, אָדער קלאַפּען אַ דעפּעש, זאָלסט קומען אויפ'ן גרייטען. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז איך האָב צוגעשלעפּט צום קעשענעווער שידוך אונזער טשאַפּניטשקע. לעבען לעבט זי גרויס און קיין געלד האָט זי נישט, האָב איך איהר צוגעשאַרט אַ פערדיענסטעל. למאי זאָל דער סווירסקי, דער וועלט-שדכן, וואָס איך האָב דיר געשריבען, צונעמען די גאַנצע פוטער? וואָס וועט מיר אַרען, אַז די טשאַפּניטשקע וועט אויך עפּיס נאַשען? הלואי זאָל איך עס נאָר אויסקייטלען, אם-ירצה-השם, אין אַ גוטער שעה, איך זאָל דיר קאָנען שרייבען נייעס. און איך שרייב דיר, וועלוועל, זאָלסט זיך מאַכען צייט און למען-השם זיך זעהען דאָרטען מיט לויפערמאַנען און מיט ברויכשטוהל'ען און דער עיקר מיט דעם קורלענדער אָקס און איהם אויפעפענען דעם מוח אויף זיין בעלציי'ן. אַז ס'איז גלייכער, ער זאָל בעסער אַכטונג געבען אויף זיין ווייב איידער אויף זיינע הייזער. די הייזער וועט דער רוח נישט נעהמען, און זיין בעלציי מאַכט דאָ חנ'דלען מיט פרעמדע חתנים און מיט פרעמדע מאַנען, וועלכע שלאָגען זיך גאָר פאַר איהר, ווי פאַר עפּיס רעכטס. ס'איז חולשי חלשות, אַ בזיון מיט אַ האַרצוועהטאָג אינאיינעם. וואָרום ווען נישט אָט די נאַלעוקער ווייבלעך, וואָלט אָט דער קעשענעווער שידוך שוין לאַנג געווען אַ שדוך. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז איך קאָן דיר גאָר אַזוי פיעל נישט אַרויסשרייבען, און זיי געזונד און גריס די קינדער, יענקלען און מענדלען, גאָר פריינדליך.

פון מיר דיין פרוי

פערעל יאַמײַקע.

№ 22.

חיים סאָראקקער פון מאַריענבאַד צו זײַן פרײַנד שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקיס (וואַרשאַ).

ידידי!

איך וואָלט דיר בעדאַרפט אָפּשפּיעלען אַ פריהמאָרגען גאָר אויף אײַן אַנדער אופן. אָדער נאָך בעסער וואָלט געווען, איך זאָל דיר גאָרנישט שרײַבען, וואָרום דו ביסט דאָס נישט ווערט. אויף אַזאַ פרא־אדם, ווי דו אָהן ביידע זאַכען: אָהן שכל און אָהן יושר, איז אסור לרחם! אַז די וועלט זאָגט, אַז די קורלענדער זענען חכמים בלילה, איז דאָס אַ פנים נישט אומזיסט. אַ וועלט איז נישט משוגע.

איך פרעג דיך אַליין, ביסט דו נישט קיין פערד, האָטש דו ביסט שוין אַ יוד קרוב צו ששים, בערעכען דיך, אויב דו האָסט נאָך אַ שטיקעל קלעפּקע אין קאָפּ, וואָס האָסט דו געטאָן? דו גערהסט און שרײַבסט מיר אַרײַן אַ בריעף אַזוי און אַזוי, און בעטסט מיך רחמים, עס האָט דיך געטראָפען אַ צרה, דײַן בעלצי פאָהרט קיין מאַריענבאַד דאָס ערשטע מאָל אויף איהר לעבען און קען נישט די שפּראַך און אײַס נישט, ווער עס האָט זי געשלײַערט, על כן זאָל איך זי מקרב זײַן, אויף איהר השגחה געבען, אויסלײַהען איהר געלד און נאָך אַזעלכע זאַכען. און דו אַליין לעגסט מיר נאָך אַרײַן אַ פינגער אין מויל אַרײַן, איך זאָל זעהן, אַז זי זאָל זײַן ווײַט אָבגעשײַדט פון איהר קרובה, חוה'לע טשאַפּניק, און כדומה אַזעלכע זאַכען. און בעטסט מיך נאָך אַליין, ס'זאָל זײַן בסוד. און איך בין אַזאַ שוטה, און גלויב דיר, וואָס דו שרײַבסט מיר, און האָב אויף דיר רחמנות, און שרײַב דיר אַוועק אַ בריעף און נאָך אַ בריעף, און געב דיר איבער אַלסדינג מיט אַלע פּישטשעווקעס, און זאָג דיר אָן צעהן מאָל, אַזוי ווי דו שרײַבסט מיר בסוד, אַזוי אויך דאָס, וואָס איך שרײַב צו דיר, בעדאַרף זײַן אַ הייליגער סוד, וואָס נאָר צווישען אונז ביידען זאָל עס בלײַבען, און קיין פויגעל זאָל נישט וויסען אַפילו, אַז דו שרײַבסט צו מיר און אַז איך שרײַב צו דיר. לסוף, וואָס טוט אַזאַ חכם, ווי דו? געהסט דו, קורלענדער אינדיק, וואָס דו ביסט, און טראָגסט אַוועק מײַנע בריעף

גלייך צו מיין אסתר'ן, — ביסט דו נישט ווערט, אַז מע זאָל דיך אַנידערלעגן אין מיטען די נאַלעווקיס און אָבצימבלען דיך, ווי עס געהער צו זיין, אָדער שניידען פון דיר פּאַסען? איך פרעג דיך, משוגע'נער לעקיש, ווער טוט עס? דאָס טוט דאָך נישט דער ערגסטער הולטיי שבהולטייעס! נישט אומזיסט זאָגט די וועלט אַ ווערטעל, אַז אַ הולטיי איז טויזענד מאָל ערגער פון אַ נאַר. ניין, איך פרעג דיך איין אַנדער קשיא: וועלכער רוח האָט דיך געטראָגען, אַז דו זאָלסט זיך צו מיר אָנשלאָגען מיט דיין בעלצי'ן? און וואָס געהט מיך אָן, צי דיין בעלצי פאָהרט דאָס ערשטע מאָל קיין מאַריענבאַד צי דאָס לעצטע מאָל? ווער האָט געבענקט נאָך איהר אָט דאָ אין מאַריענבאַד און ווער האָט אַרויסגעקוקט אויף איהר, אַ חוץ מיין שוואָגעריק, דער שאַרלאַטאַן? ווייס-זשע, דו קורלענדער בהמה, אַז דיין בעלצי איז דאָ, חלילה, נישט קיין עלענדע; אַז אַ חוץ מיין שוואָגעריק דעם אַדעסער תכשיט, טאַנצען אַרום איהר נאָך שאַרלאַטאַנעס, און מעהר פון אַלעמען איינער אַ קעשעניעווער פראַנט מיט ווייסע הויזען, אַ דאַנטיסט, וואָס האָט בעדאַרפט די טעג אַ חתן ווערען. די מאַדאַם טשאַפּניק איז געווען די גאַנצע שדכנ'טע און געזאָלט האַפּען דערביי אַ גראָבס, נאָר ס'איז צו נישט געוואָרען, מע ווייסט נישט איבער וואָס, מע האַלט דאָס בסוד. נאָר דיין בעלצי ווייס פונ'ם סוד, וואָרום קיינער איז מיט איהם אַזוי נישט נאָהענט, ווי דיין בעלצי... זיי שפּאַציערען אַרום שטענדיג אינ-איינעם, טרינקען אין איין צייט דאָס וואַסער ביי'ם ברונען, און עסען אין רעסטאָראַן ביי איין טיש... האָט דאָס מסתמא רעכט פערדראָסען מיין שוואָגעריק דעם אַדעסיט, האָט ער זיך זאַטשעפּעט מיט'ן קעשע-ניעווער דאַנטיסט, האָט איהם דער דאַנטיסט געשיקט זאָגען, אַז ער רופט איהם אַרויס אויף אַ דועל, און עס וויעגט זיך מאַריענבאַד און די וועלט געהט חאָדאָראָם! מיט איין וואָרט, ס'איז אַ גאַנצער ראָמאַן, און דיין בעלצי איז פון איהם די העלדין, און דו זיצסט אויף די נאַלעווקיס און היטסט די הייזער. היט-היט, קורלענדער לעמעשקע, זיי זאָלען נישט אַנטלויפען! פאַר דיין בעלצי'ן זאָלסט דו דיך נישט זאָרגען. זי וועט נישט פערפאַלען ווערען, איך האָב געהערט זאָגען, אַז זי פאָהרט אַריבער פון דאַנען אין איין אַנדער באָד. וואוהין — ווייס איך נישט. איך האָב געהערט, אַז קיין אָסטענדע. און זי טוט זייער גלייך. משנה מקום משנה מזל... יעדענפאַלס דאַרפסט דו קיין יסורים נישט האָבען. זי פאָהרט נישט אַליין. זי פאָהרט אינצווייען... נאָר וואָס

בעהט עס מיך אָן. פון מײַנעט-װעגען מעגען זײ פּאָהרען אַפילו אין דרײַען. װאָרום, אַז האָסט געקאָנט האָבען אין זיך אַזאַ יושר און געהן הײַזען מײַן אסתר׳ן די בריעף, װאָס איך שרײַב צו דיר בחדר״ג, ביסט די אַ פּעטאַך און אײן אַלטער בעזעם און אַ שמענדער בגעץ און אַ באַרנישט מיט אַ נישט, און ביסט נישט װערט, װאָס די ערד טראָגט דיך, און איך װיל מיט דיר מעהר קײן מגע ומשא נישט האָבען!

איך װאָלט דיר אײגענטליך געקאָנט שרײַבען איצטער נײַעס און בײַעס, טאַקי פון דײַן בעלצי׳ן מיט דעם דאָזיגען קעשענעװער פּוי־בעל... נאָר איך װיל מיך שױן מעהר נישט אַרײַנמישען אין אַזעלכע עסקים און װיל אַפילו אין דײַנע ד׳ אמות נישט שטעהן! גענוג. איך האָב מיך שױן אָבגעבריהט מיט דיר אײן מאָל — מעגסט שױן איבער־בעהן אויף אַנדערע הענד. מיך זאָלסט דו מעהר נישט פרעגען גאָר־נישט, און נישט שרײַבען צו מיר, װאָרום איך װעל דיר נישט ענט־פערען. איך בין שױן מעהר נישט דײַן בעל-יועץ מיט דײַן בעל-סוד, און דול מיר נישט קײן קאָפּ, און דרעה מיר נישט קײן ספּאָדיק. איך װיל דיך נישט קענען, אַזױ װי איך האָב דיך נישט געקענט.

דאָס געלד, װאָס איך האָב דאָ געגעבען דײַן בעלצי׳ן אויף דײַן רעכענונג, קאָנסט דו מיר אָבשיקען אַהער, אויב דו װילסט, און אַז נישט, װעסט דו מיר בעצאָהלען אין װאַרשאָ, אחת ואחת. נישקשה, ביסט בײַ מיר אַ בטוח. און אפשר װעסט דו מיר נישט װעלען צאָה־לען פאַר דײַן בעלצי׳ן? אדרבה, לאָז דיר גאָט געבען אַזאַ מחשבה. איך האָב דײַן בריעף, װאו דו שרײַבסט מיר בפירוש, איך זאָל אַרויס־געבען דײַן װײַב געלד אויף דײַן רעכענונג, װען נאָר זי װעט בעדאַר־פען און װיפיעל זי װעט פאָדערען. און לאָמיר זעהען, דו זאָלסט אָבלײַקענען, װעסט דו נאָך האָבען בזיונות אויך, װאָרום איך װעל דײַן בריעף געבען איבערזעצען אויף רוסיש, — ער איז בײַ מיר אַ דאָקומענט...

און האָרך אויס, חכם מײַנער, אַזױ װי דו ביסט, װי איך זעה, אַ מענש, — װאָס דו קאָנסט נישט האַלטען אין זיך, װעסט דו דאָך אודאי װעלען אָבטראָגען מײַן װײַב, װאָס איך שרײַב צו דיר אַצינד, זאָג איך דיר, אַז דו קאָנסט דאָס טאָן מיט׳ן גרעסטען כבוד. נאָר אײדער איך געזעגען מיך אָב מיט דיר, דאַרף איך דיר נאָך אַמאָל זאָגען אָפענטליך, אַז דו ביסט אַ קורלענדער לעמעשקע, און אײן אָב־

גערימענער נאַר און אַ שמענדריק און אַ בהמה בצורת פערד און אַ דאָס, וואָס מע טאָר נישט אויסזאָגען...

פון מיר דיין געוועזענער גוטער פריינד, וואָס דו ביסט נישט ווערט זיין פאָדמעטקע

חיים סאָראָקער.

№ 23.

שלמה קורלענדער פון די נאַלעווקים (וואַרשא) צו זיין פריינד חיים סאָראָקער אין מאַריענבאַד.

לכבוד ידידי היקר מוה״ר חיים נ״י.

ווי בוימעל אויפ'ן פייער און ווי זאַלץ אויף אַ וואונד, אַזוי איז געוועזען דיין בריף צו מיר, וואָס האָט מיר צוגעלעגט צו מיינע צרות נאָך אַ צרה און צו מיינע עגמת-נפש, וואָס איך האָב, נאָך מעהר עגמת-נפש, אַז ממש איך גיה אַרום אָהן אַ קאָפּ, און ווייס שוין גאָר נישט, וואָס איך זאָל טאָן. לא די, וואָס איך האָב אַזעלכע גוטע ידיעות פון מאַריענבאַד, בעדאַרף איך נאָך האָבען חרפות-בושות פון דיין אסתר'ן און עס דאַרף מיר פלאַמען דאָס פנים פאַר אַ בערעל טשאַפניק, וואָס איך היט זיך פאַר איהם ווי פאַר פייער. איך זאָל נעמען אויסדערצעהלען דיר מיין געשוואָלען האַרץ, מיט די צרות און געבראָטענע לייד, וואָס איך שטעה אויס פון זינט מיין בעלצי איז אין מאַריענבאַד, וואָלט איך געהאַט דיר צו שרייבען און צו שרייבען. נאָר דו האָסט נישט פערדינט ביי מיר, חיים, איך זאָל דיר אפילו ענטפערן אויף דיינע זידלערייען און זלזולים. ווי מיר האָבען היינט יום גימעל אויף דער גאַנצער וועלט, אַז דו ביסט קעגען מיר אומגערעכט אַרום און אַרום, און אַז דו וועסט איבערלייענען מיין בריף, וועסט דו אַליין זאָגען, אַז דו האָסט געהאַנדעלט אַקעגען מיר נישט ווי אַ גוטער פריינד און איין אָרענטליכער מאַן, נאָר ווי אַ שונא און ווי אַ נידערטרעכטיגער מענש מיט אַ פערדאָרבענעם כאַראַקטער. נאָר לאָמיר געהן בהדרגה און לאָמיר דיר אָבענטפערן פריהער אויף דיין בריף על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.

מילא, וואָס דו זידעלסט מיך ווי אַ יאַטקע־יודענע און רופסט מיך אָן מיט אַזעלכע נעמען, וואָס מע האָט נאָך נישט געהערט צווישען סעדיכעס אויף דער זשעליאַזנע בראַמע, — דאָס בין איך דיר מוחל, איך געפין אויף דיר אַ זכות — מסתמא האָסט דו בעקומען אַ רעכטע פּאָרציע פון דיין אסתר'ן, וואָס איז איהר נעבאַך וויסט אויפ'ן האַרצען, ביסט דו געגאַנגען און האָסט אויסגעלאָזט דעם גאַנצען צאָרן אויף מיר, חאָטש גאָט איז יודע דעם אמת, אַז איך בין ריין, איך זאָל אַזוי ריין זיין פון שלעכטס. און לאָם איך אַזוי דערלעבען זעהן מיין בעלצין בקרוב צוריק אין וואַרשא, ס'איז ביי מיר אַ גוטע שבועה, ווי איך האָב נישט מזכיר געוועזען פאַר דיין אסתר'ן קיין חצי דבור פון דיינע בריוולער צו מיר אָדער פון מיינע בריוולעך צו דיר. אסור, אויב איך הויב אָן צו פערשטעהן, ווי אַזוי קומען זיי צו דיין אסתר'ן? אדרבה, איך האָב שוין לאַנג חושד געוועזען דיך, אַז דו האָסט דיין אסתר'ן מיינע בריעף צו דיר יאָ בעוויזען, וואָרום פון וואַנען דען ווייס דיין אסתר, אַז איך האָב דיר פערטרויט מיין בעלצין אין מאַריענבאַד, אַז דו זאָלסט אויף איהר השגחה געבען, אויסלייהען געלד און נאָך אַזעלכע זאַכען? איך קום צוגעהן איין מאָל צו דיר אַהיים זעהען, וואָס מאַכט דיין אסתר און איבערגעבען איהר אַ גערוס פון מיין בעלצין, רופט זיך אָן צו מיר דיין אסתר: „איהר האָט נישט געהאַט, זאָגט זי, אין מאַריענבאַד קיין נעהנטערען גוטען פריינד, זאָגט זי, איהר זאָלט איהם מאַכען פאַר אַנ'אָפּעקון, זאָגט זי, אויף אייער בעלצין, אַ חוץ מיין חיים'ען?..." איך האָב באַלד פערשטאַנען, וואוהין דער ווינט בלאָזט, נאָר איך האָב מיך אָנגענומען מיט האַרץ און האָב איהר אָבגעענטפערט: „זאָלט איהר מיר געזונד זיין, זאָג איך, געבען אייער מאַן אַנ'אָנווייזונג אויף געלד, זאָג איך, ווערט שוין אָנגערופען ביי אייך, זאָג איך, „אָפּעקון?" הערט זי מיך אויס און מאַכט צו מיר: „ווייסט איהר וואָס, רב שלמה, לאָמיר, זאָגט זי, דערפון נישט רעדען מעהר..."

נאָך אַזעלכע רעד דאַרף מען זיין, דאַכט מיר, אַ ליימענער גולם, אַז מע זאָל נישט פערשטעהן, אַז אָדער דו האָסט איהר איבערגעשיקט מיינע בריעף, וואָס איך האָב צו דיר געשריבען, אָדער דו האָסט איהר גלאַט אַזוי איבערגעגעבען אַלסדינג, וואָס איך האָב דיר געשריבען וועגען מיין בעלצין'ן, חאָטש איך פערשטעה נישט, צו וואָסער אַ צוועק? נאָך אַ סימן האָב איך געהאַט, אַז דיין אסתר ווייס פון מיינע

בריעף צו דיר: אַז איך האָב געהאַלטען שוין בײַ אַוועקצוגעהן, רופט זיך אָן צו מיר דײַן אסתר: „לאָזט גריסען אײַער בעלצי׳ן, און שרײַבט איהר, אַז זי וועט פאָהרען צוריק פון מאַריענבאַד, זאָגט זי, איבער בערלין און וועט זײַן בײַ ווערטהײמער׳ן, זאָל זי מיך אויך, זאָגט זי, אין זינען האָבען...“ פון וואַנען ווייסט דײַן אסתר, אַז מײַן בעלצי איז געווען בײַ ווערטהײמער׳ן? אַ נבי׳טע איז זי, צי אַ פײגעלע האָט עס איהר געבראַכט צוטראָגען פון מאַריענבאַד?

נאָר דאָס אַליין וואָלט געווען אַ האַלבע צרה. האָסט מיר געוואָלט פערשוואַרצען דאָס פנים פאַר דײַן אסתר׳ן ביסט דו געגאַנגען און האָסט איבערגעגעבען אַזעלכעס, וואָס דו האָסט נישט געטאָרט איהר איבערגעבען בשום אופן, נאָר גאָרנישט. אָבגעטאָן איז פערפאַלען. וואָס האָסט דו אָבער געהאַט צו מיר, זאָלסט מיר אָנשיקען אויף מײַן קאָפּ אַ נײַעם אומגליק? איך רעד פון בערעל טשאַפּניק. פון וואַנען ווייס עס אָט דער אַפּעריסט, וואָס איך האָב געשריבען צו דיר וועגען איהם און וועגען זײַן מאַדאַם, אַז זיי וואוינען שוין צוואַנציג יאָהר אין וואַרשאָ און קיין בן-אדם ווייס נישט, ווער איז טשאַפּניק, און פון וואַנען לעבט אָט דער טשאַפּניק, און נאָך אַזעלכע זאַכען? אויף אַזאַ מין אָנשיקעניש האָב איך זיך קיינמאָל נישט געקאָנט רעכענען. ווי אין אַן אויג אַ שטאָך, אַזוי היט איך מיך מיט אַ וואָרט קעגען דעם דאָזיגען יודען, און איך קאָן געהן שווערען אין טלית און אין קיטעל, אַז אויסער דיר האָב איך וועגען איהם קיינעם קיין שלעכט וואָרט פון מײַן מויל נישט אַרויסגעזאָגט. ער ווייס נישט, זאָגט ער, וואָס איך האָב צו איהם? דאַכט זיך, מיר האָבען קיינמאָל, זאָגט ער, זיך נישט געקריגט. און טאָמער איז געווען צווישען אונז אַ שטיקעל רעכענונג (דו הערסט? אַ שטיקעל רעכענונג!) וועגען דירה-געלד, זענען מיר, זאָגט ער, לעבעדיגע מענשען, ער האָפט, זאָגט ער, גאָר אין גיכען, מיט׳ן אויבערשטענ׳ס הילף, זיך צערעכענען מיט אַלעמען און מיט מיר צום אַלעם ערשטען. ווײַל ער האַלט מיך ערשטענס, פאַר אַ פײַנעם און אַן אָרענטליכען און אַ גוטען מענשען מיט אַ חײַכען חאַראַקטער (דו הערסט, צי ניין?) און והשנית, זאָגט ער, זענען מיר דאָך איצטער עפּיס שטיקלעך קרובים...

„קרובים?“ — דאָ בין איך שוין געוואָרען אָנגעצונדען. מילא, ווײַלען כאַראַקטער אַז איך האָב און נאָך אַזעלכע זאַכען קאָן מען נאָך ווי עס איז אַריבערטראָגען. נאָר אַז בערעל טשאַפּניק האַלט שוין בײַ

אויסרעכענען זיך מיט זיין קרובה'שאפט — שמעקט דאס שוין געוויס מיט א גמילת-חסד. צום סוף לאזט זיך אויסעט, אז איך האב א טעות געהאט. דאס הייסט, מיט א גמילת-חסד האט זיך עס טאקי געענדיגט, נאר דער עיקר'שט פון זיין אריינקומען, זאגט ער, איז נאר איין זאך: „פאר וואס זאלט איהר מיך האלטען, זאגט ער, שטענדיג אין מויל, זאגט ער, און מיך בערעדען פאר דער גאנצער וועלט, אזוי, אז גאנץ מאריענבאד זאל, זאגט ער, וויסען, אז איך זיץ, זאגט ער, צוואנציג יאהר אין ווארשא און צאהל נישט קיין דירה-געלד, און אז איך צאהל נישט דעם קצב פאר פלייש, זאגט ער, און אפילו העקסעלמאנען פאר דער וועטשערע, זאגט ער, האב איך אויך נישט בעצאהלט..."

ווי אזוי מיר איז געוועזען אויפ'ן הארצען נאך אזעלכע רעד — בעדארף איך דיר נישט דערצעהלען, חיים. דו ביסט דאך שוין נישט קיין קורלענדער, וועסט דו שוין אליין ווי עס איז פערשטעהן מיט דיין איגענעם שכל. נאר וואס דען? איך פרעג דיך, איז דאס א יושר, נעהמען מיינע בריעף, וואס איך שרייב צו דיר בסוד סודות און בעווייזען זיי דער מאדאם טשאפניק, זי זאל זעהן, וואס איך שרייב צו דיר אויף איהר מאן? און נאך אזא מעשה נורא געהסט דו און טראכסט אוים אויף מיר א בלבול, אז איך האב בעוויזען דיין אסתר'ן די בריעף, וואס דו שרייבסט צו מיר, און פאלסט אן אויף מיר מיט זידלערייען און בעליידיגסט מיך ווי דעם לעצטען שבלעצטען!! ניין, חיים, איך וועל דיך נישט זידלען אזוי ווי דו זידעלסט מיך. איך בין נישט דו. נאר זאגען וועל איך דיר, אז דו ביסט א נידריגער מענש מיט א גע-מיינעם פערדארבענעם כאראקטער, און דערצו נאך א שטיק משוגע'נער, א כהן, צווישען כהנים א כהן! און מעהר איז נישטא מיט דיר וואס צו רעדען. „איין אקס, זאגט מען, האט א לאנגע צונג און קאן קיין שופר נישט בלאזען..."

ידידך שלמה קורלענדער.

№ 24.

חנצי מאַריאַמטשיק פון די נאַלעווקים (וואַרשא) צו איהר מאַן מאיר מאַריאַמטשיק אין מאַריענבאַד.

טייערער מאַרק!

אומזיסט איז דיין טרחה, און דיינע זיסע בריוולעך צו מיר, וואו דו ערקלערסט זיך מיר אין ליבע, זענען אַרויסגעוואָרפען. איך ווייס שוין, צוליעב וואָס דו ביסט געפאָהרען אין אויסלאַנד. איך ווייס שוין, צוליעב וועמען דו האָסט זיך אַזוי געריסען קיין מאַריענבאַד. צו שפּעט האָב איך דאָס ערפאַהרען, אַז אָך און וועה איז מיר. איך זאָל נישט זיין קיין נאַר, וואָלט איך עס בעדאַרפט אַרויסזעהן אַ סך פריהער, נישט גלויבען אַזאַ אַפּעריסט ווי דו ביסט, אַז דער דאָקטאָר הייסט דיר פאָהרען קיין מאַריענבאַד. איך שיק דיר דאָ, מאַרק, אַ מתנה — אַ בריעף, וואָס שלמה קורלענדער שרייבט צו אונזער חיימ'ען און אַ בריעף, וואָס אונזער חיים שרייבט צו זיין פריינד שלמה קורלענדער. פון די דאָזיגע בריוולעך וועסט דו שוין פערשטעהן, פון וואַנען איך ווייס אַלסדינג, וואָס קומט פאָר ביי אייך אין מאַריענבאַד. עס שטעהט מיר פאַר די אויגען די דאָזיגע הולטייקע, וואָס שלמה קורלענדער האָט געבראַכט צופיהרען די דריטע וואָך נאָך זיין ווייבס טויט, געמומען זי, אַ מכה איהם, ווי זי שטעהט און געהט פאַר איהר שען פּענעציל. אַצונד איז שוין רעכט. אַצונד פערשטעה איך שוין אַלעס. און זיי זיכער, מאַרק, אַז איך וועל שוין לאַנג דיר נישט שטערען, גיך, גיך וועל איך דיר אויפבינדען די הענד. גיך-גיך וועל איך דיר בעפרייען. עס איז געוועזען ביי מיר היינט צוויי מאָל דער דאָקטאָר. ער זאָגט, אַז איך בין רעכט קראַנק, אַז ס'איז ביי מיר געריהרט די לעבער, און אַז איך בעדאַרף האָבען קאַרלסבאַד, ווי מען בעדאַרף לעבען. נאָר איך וועל קיין קאַרלסבאַד נישט פאָהרען. דו הערסט, מאַרק? אין דער ערד אַריין וועל איך דיר ליעבער פאָהרען, נישט קיין קאַרלסבאַד, איך זאָל זעהן דאָרט, ווי דו ביסט די כפרה נאָך אויסגעלאַסענע ווייב-לעך, ווי דו פליהסט זיי אָבנעהמען פון דער באַהן און ווי דו ברענגסט זיי צופיהרען צו זיך אויף דער סטאַנציע, און ווי דו שפּאַצירסט מיט זיי איבער מאַריענבאַד, און ווי דו פיהרסט זיי אין קינעמאַטאָגראַפס

און אין טעאַטערס — און אין רעסטאָראַנען. וועה, צו וואָס איך האָב מיך דערלעבט! טאַטע-מאַמע זאָלען איצט אויפשטעהן פון קבר און אַ קוק טאָן אויף זייער מוזינקע חנצי, וואָס פון איהר איז געוואָרען! פאַרוואָס בין איך נישט אויסגערונען ביי דער מאַמע אין בויך, אײדער איך האָב דיך דערקענט! אַ ביזער טויט וואָלט געמעגט קומען אויף דיינע קרובים וועלוועל יאַמאַיקער מיט זיין יאַמאַיטשיכע, וואָס האָבען דיך אויסגעשריבען אַהער פון אָדעס! פערשאָלטען וואָלט געמעגט ווערען דער טאָג, וואָס איך האָב מיך מיט דיר געטראָפען! נישט אומזיסט האָט מיר מיין אסתר וויפיעל מאָל געגעבען אָנצוהערעניש, איך זאָל דיר נאָכקוקען, וואוהין דו געהסט און מיט וועמען דו בעגעגענסט זיך אין וואַרשאָ. איך האָב געוואוסט, אַז דו זוכסט פייגעלעך; נאָר געה טרעף, אַז שלמה קורלענדער'ס ווייבעלע וועט זיך מיט איהם אויפרעדען, מע זאָל פאָהרען אינאיינעם קיין מאַריענבאַד! וואו זענען געווען מיינע אויגען? וואו איז געווען מיין שכל? און וואָס טראַכסט דו דיר, מאַקס? איך ווייס דיין פּלאַן, — גלויב מיר איך ווייס. איך קאָן דיך אויסגעפונדען. דו רעכענסט, אַז אָ דער קורלענדער שוטה וועט געוואָהר ווערען פון דיין ראָמאַן, וועט ער מסתמא חאַפּען זיך גט'ען מיט בעלצי'ן און דו וועסט זיך גט'ען מיט מיר און איהר וועט זיך חתונה האָבען ביידע אין אַ מזל'דיגער שעה? אַ מכה! נישט שלמה וועט גט'ען זיין ווייבעל, נישט איך וועל נעהמען ביי דיר גט, גיכער וועל איך דיר שטאַרבען פון דער לעבער, איידער איך זאָל דיך מיט מיין גוטען ווילען בעפרייען, זאָלסט קענען חאַסלירע האָבען מיט דער פאַסקודנטווע, וואָס האָט זיך פערקויפט פאַר געלד צו איין אַלטען שקראַב, וועלכער האָט עלטערע טעכטער פון איהר! איך שטעל מיר פאָר דיין טרויער, ווען איך נעם און שטאַרב אַוועק, חלילה, דיין וויינען, וואָס דו וועסט זיך אָנוויינען נאָך מיר! איך ווייס גאָרנישט, אויב דו וועסט עס אויסהאַלטען אפילו... פונדעסטוועגען, מאַרק, זיי נאָר נישט אַזוי פרעהליך, וואָרום נישט אַזוי גיך שטאַרב איך דיר. איך וועל דיך נאָך פריהער אַ ביסעל אָנמוטשען גוט. וועסט ביי מיר פריהער צוקרענקען. גרוי און אַלט וועסט דו ביי מיר ווערען. סיידען דו וועסט זיך מיט איהר אויפהויבען, מיט אָט דער כל-בו'ניצע, און אַנטלויפען, וואו דער שוואַרצער פעפער וואַקסט, ערגיץ קיין אַמעריקאַ. האָט איהר אָבער קדחת מיט וואָס צו פאָהרען. נישט זי — נישט דו. איהר שיקט דער מאַן געלד דורך אונזער חיים'ן אַלע שעה אַנ'עס-לעפעל,

ווי דו זעהסט פון די בריוולעך, וואָס איך שיק דיר דאָ. און דו? דו רעדסט מיך צו, איך זאָל איבערטרעטען מיין חלק ירושה צו חיים'ען און נעהמען געלד, בכדי דו זאָלסט האָבען מיט וואָס צו שאַרלאַטאַנע־ווען. נישט דערהאַרען וועסט דו דאָס! איך האָב בעסער אַרויסגערופען אַהער דיין פּאַפּאַשאַ פון אָדעס. היינט-מאָרגען קומט ער צופאָהרען. לאָז ער זעהען, וואָס פאַר אַ זוהן ער האָט, און לאָז ער אָנקוקען, וואָס דו האָסט פון מיר געמאַכט אין אַזאַ קורצע צייט. אפנים, איך קאָן דען בעווייזען זיך אויף דער גאַס פון בזיון? בערעל טשאַפּניק פון איין זייט און וועלוועל יאַמייקער פון דער אַנדערער זייט געהען אַרום און קלאַפּען מיט די צונגען, געבען אָב גרוסען פון דיר און פון מיין שוואָגער חיים און פון אונזערע נאַלעווקער ווייבלעך, וואָס האָבען זיך פערקלויבען מיט אייך קיין מאַריענבאַד און לעבען דאָרט אַ גוטען טאָג. און טאָמער איז קאַרג די בזיונות, וואָס איך האָב פון דיר מיט'ן האַרצ־ווערהטאָג, האָסט דו מיר נאָך בעדאַרפט פערשוואַרצען דאָס פנים פאַר פרעמדע מענשען מיט דיין „פערריסענע כלה", וואָס דו האָסט מיר צו־געשיקט. און איך, שטיא, פאָלג איהם און נעם די „פערריסענע כלה" און טראָג זי אָב אין דער רעדאַקציע, האָט מען געמאַכט פון מיר אַ בער. מע האָט זיך געקאַטשעט פאַר געלעכטער און אָבגעגעבען מיר צוריק. „די מעשה, זאָגען זיי, האָט שוין אַ באָרד"... וואָס זיי מיינען דערמיט, ווייס איך נישט, נאָר איך האָב קוים געטראָפען צו דער טיר. אַ רעשטעל צו די צרות! איצט זיץ איך און קוק אַרויס אויף דיין פּאַפּאַשאַ, ער זאָל שוין קומען צופאָהרען, וועט ער דיך אַרויסרו־פען פון מאַריענבאַד. גענוג דיר שוין צו זיצען דאָרטען אין אויסלאַנד אויף דער קור, דו האָסט דיך שוין אויסגעקורירט. קום שוין בעסער, מאַרק, צופאָהרען אַהיים צו דיין קראַנקען ווייב, אפשר וועסט דו זי שוין טרעפען אויפ'ן טויטען בעט...

חנצי.

№ 25.

דוד מאַריאַמטשיק פון אָדעס צו זיין זוהן מאיר מאַריאַמטשיק אין מאַריִענבאַד.

מײַן טײַערער זוהן מאַרק!

נאָר וואָס האָב איך בעקומען צוויי בריוולעך פון וואַרשאָ, איז מיר פינסטער געוואָרען אין מײַנע אויגען און איך רוף אויף זיך דעם טויט. איך ווייס נישט, וואָס דו האָסט צו מיר, וואָס דו פּערואומערסט מיר מײַן לעבען? גוטע צוויי בריוולעך! זיי קאָנען ביידע אַרײַנטרײַבען אין קבר אַרײַן. איין בריוועל איז פון עפּיס אײַנעם אַ וואַרשאָווער מיט'ן נאָמען טשאַפּניק. שרײַבט ער מיר אַ גאַנצע מגילה, אַז ער האָט אויף דיר אַ בײַטש, אַ פּעקעל מיט בריוועלעך דײַנע, וואָס דו שרײַבסט אין מאַריִענבאַד צו צוויי יונגע ווײַבלעך פון די נאַלעווקים. ער האָט געוואָלט, שרײַבט ער, ווײַזען די בריוולעך, דײַן חנצי'ן, האָט ער רחמנות אויף איהר, זי זאָל, חלילה, נישט בעקומען דעם שלאַק אויפ'ן אָרט. זי איז אַזוי אויך, שרײַבט ער, אַ קראַנקע נעבאַך. אַלזאָ, שרײַבט ער מיר, איך זאָל קומען צופאָהרען קיין וואַרשאָ, וועט ער מיר די בריוולעך בעווײַזען און וועט מיר געבען איין עצה, שרײַבט ער, וואָס צו טאָן... איך ווייס נישט, ווער דער טשאַפּניק איז. ער שײַנט מיר איין אַפּעריסט צו זײַן; איך ווייס נישט, ווער די נאַלעווקער ווײַבלעך זענען און איך ווייס נישט, וואָס האָסט דו דאָס מיט זיי פאַר אַ געשעפטען אין מאַריִענבאַד. איך ווייס נאָר, אַז דו ביסט מיר מקצר ימים זינט דו ביסט געבוירען געוואָרען אויף דער וועלט. לערנען האָסט דו נישט געוואָלט, און צום געשעפט טויגסט דו נישט, קאָנסט נאָר אויסברענגען געלד און שען אָנטאָן זיך און שפּיעלען ביליאַרד, און ווײַטער קאָנסט דו גאָרנישט. האָב איך געמיינט: איך וועל דיך חתונה מאַכען, וועסט דו זיך אויסמענטשלען. נישט געזשאַלעוועט דיר קיין נדן, אַרײַנגעגעבען אין אַ לײַטיש הויז, צווישען פיינע רײַכע לײַט. צום סוף זעה איך, אַז דו ביסט דער זעלבער פּרא-אדם, וואָס בחור'ווײַז אין אָדעס. איך ווייס גאָרנישט, וואָס דו טראַכסט זיך!

דאָס אַנדערע בריוועל איז פון דײַן חנצי. זי רופט מיך קיין וואַרשאָ. איך זאָל, למען השם, שרײַבט זי, קומען קיין וואַרשאָ וואָס

פריהער. זי האט, שרייבט זי מיר, א בעוויז אויף דיר, אז דו האסט זיך אויפגעפירט אין ווארשא מיט עפעס א ווייבעל פון איין אלטען מאן און ביסט מיט איהר, שרייבט זי, אנטלאפען קיין מאריענבאד, און עס האלט שוין, שרייבט זי, ביי א גט. דער אלטער מאן, הייסט עס, וויל אפ׳גט׳ן זיין ווייבעל, און דאס ווייבעל, שרייבט זי, צווינגט דיך, אז דו זאלסט אב׳גט׳ען חנציע׳ן און חתונה האבען מיט׳ן ווייבעל — דער רוח ווייסט, וואס פאר זאכען מע שרייבט מיר אויף דיר! און איך האב עס דערלעבט א נחת אויף דער עלטער צו הערען אזעלכע גוטע בשורות פון דיר. קאנסט דו פערשטעהן מיין עגמת-נפש מיט מיינע יסורים, אז ממש איך ווייס נישט, וואס צו טראכטען. וואלט חאטש די מאמע דיינע געלעבט אצינד, וואלט איך זי אוועקגעשיקט קיין ווארשא, אדער איך וואלט אליין זיך דורכגעפאהרען זעהען, וואס טוט זיך דארט ביי אייך. ווי קאן איך אבער אוועקווארפען די געשעפטען, מפקיר זיין די קינדער סאמע איצט פאר זייער אריינטרעטען אין גימנאזיע? איך ווייס נישט וואס פריהער: צי איך זאל געהן אויף דער בערזע מאכען געשעפטען, צי איך זאל זעהען א חתן פאר פאניע׳ן, זי איז שוין א מיידעל צו לייטען, צי איך זאל א שפיי טאן אויף אלץ און פאהרען קיין ווארשא היילען די צרות, וואס דו האסט דארטען אנגעמאכט? בערעכען דיר, מאקס, וואס וועט זיין פון דיר? שוין צייט, זאלסט ווערען א שטיקעל מענש. שוין צייט, זאלסט אויפהערען טרייבען אין דער ערד אריין דיין פאטער

דוד מאריאמטשיק.

№ 26.

דאקטאר זיידענער פון מאריענבאד צו זיין קאלעגא אין קישיניעוו.

טייערער קאלעגא!

וועלכער רוח זיצסט דו אין קעשעניעוו? מע דארף זיין א רוצח, א קוילער, מע זאל זיצען אין קעשעניעוו, אז ס׳איז דא א מאריענבאד אויף דער וועלט! פאלג מיך, קום בעסער צופאהרען אהער קיין מאריענ-

באַר, ווּעסט דו וויסען פון אַ וועלט צו זאָגען. ווּעסט זיך אַביסעל אויס־רוהען, אָבטרייסלען פון זיך דעם קעשעניעווער שטויב, אָנקוקען אַ וועלט, און זיך פיהלען גאָר איין אַנדער מענש. איך אַליין בין אַהער געקומען אויך גאַנץ אומגעריכט, איך האָב גאָר געזאָלט פאָהרען קיין עמס אָדער קיין וויסבאַדען. בעדאַרף זיך טרעפען, אַז איך פאָהר פון ווין אינאיינעם מיט אַ קאָמפּאַניע קאָמיוואָיאַזשערען פון לאָדז. דאָס הייסט, איינער איז אַ קאָמיוואָיאַזשער, דער אַנדערער איז אַנ׳אַפּטייקער, דאַכט זיך, און לאָמזע. האָבען מיר דעם גאַנצען וועג געהאַקט אין 501. זיי שפּילען ביידע 501 אַזוי קונציג, אַז ס׳איז געפעהרליך. איך האָב מורא, אויב זיי זענען נישט קיין שולירעס. מיר איז באַלד נישט געפעלען זייער איבערקוקען זיך און זייער שפּראַך. בעת זיי דינגען זיך רעדען זיי אויף אַ מאָדנע שפּראַך. פרעג איך זיי: „וואָס פאַר אַ שפּראַך איז דאָס, קינדער?״ זאָגען זיי: „לשון קודש״. און האַקען ווייטער: „ששים וששׁ״... „מאה וחמישים״... „שלי — שלי״... רוף איך מיך אָן צו זיי: „קינדערלעך ווילט איהר, מיר זאָלען, זאָג איך, שפּילען אין 501, זאָלט איהר רעדען אויף וואָס פאַר אַ שפּראַך איהר ווילט, זאָג איך, נאָר נישט קיין לשון קודש, וואָרום איך בין, זאָג איך, נישט קיין ציוניסט״. לאַכען זיי און הערען אויף צו רעדען לשון קודש. נאָר וואַרפען זיך איבער גלאַט מיט מאָדנע ווערטער. צום ביישפּיעל, אַז איינער פון זיי הויבט אויף די דריי צוגערעקטע קאָרטען, טוט ער אַ זאָג: „דאַנקען און לויבען יאָסקי דעם טויבען, איך האָב שוין איינגע־האַנדעלט גוטע דריי קאָרטען — זאָדיק לאַקריץ בנימין״. אָדער: „מזל טוב! איטשעמייער האָט אַ שידוך געטאָן מיט זיין חעמעלען פאַר דער לודמערער מויד״... איצט ווייס איך שוין דעם פשט פון די סיגנאַלען, אַז זאָדיק איז צעהנטעל רויט, לאַקריץ — ניינטעל טרעף, בנימין — וואַלעט פּיק, די לודמערער מויד — דאָס איז מלכה שערעל, אי טאַק דאַלי... דער חסרון איז, וואָס איך בין עס געוואויר געוואָרען ערשט העט-העט, אַז חברה האָבען מיך שוין געהאַט גוט אָפּגערייניגט. פונ־דעסטוועגען זענען מיר זיך צעגאַנגען דווקא די בעסטע גוטע פריינד, וואָרום איך האָב שוין לאַנג אַזעלכע וואַרימע יונגלעך און פערשלעפּטע קרענק נישט בעגעגענט. איינער דערצעהלט אַנעקדאָטען און דער אַנדערער זינגט ליעדלעך קאָן מען שטאַרבען. שוין אַז מיר האָבען גע־האַלטען ביי צעפאָהרען זיך, איז געוואָרען אַ רעד: „וואוהין פאָהר איך און פון וואַנען? זאָג איך: „פון קעשעניעוו קיין עמס״. זאָגען זיי:

„נאַראָנים פאָהרען קיין עמס". זאָג איך: „איך פאָהר נישט קיין עמס, איך פאָהר קיין וויסבאַדען". זאָגען זיי: „משוגעים פאָהרען קיין וויס-באַדען". זאָג איך: „און קלוגע מענשען וואוהין פאָהרען?" זאָגען זיי: „קלוגע מענשען פאָהרען קיין מאַריענבאַד". זאָג איך: „וואָס איז אין מאַריענבאַד?" זאָגען זיי: „וואַרשאווער ווייבלעך". זאָג איך: „מיט וואָס עסט מען דאָס?" זאָגען זיי: „פאָהרט, וועט איהר זעהן". קורץ, פון זייערע רעד און פון זייערע אויגען האָב איך אַרויסגעזעהן, אַז מע דאַרף פאָהרען קיין מאַריענבאַד. האָב איך גענומען אַ קאַרטעל און האָב אַװעקגעשריבען צו מיין ווייבעלע: אַזוי און אַזוי, זאָלסט מיר נישט שרייבען קיין עמס, זאָלסט מיר שרייבען קיין מאַריענבאַד, ווארום פאָהרענדיג אין וועג האָב איך מיך בעקאַנט מיט צוויי בעריהמטע דאָקטוירים, איינער פון זיי איז אַ פּראָפעסאָר, האָבען זיי מיך אויס-געהערט און געזאָגט, אַז די קעשעניעווער דאָקטוירים זענען שוסטערס. עמס, זאָגען זיי, איז פאַר מיר אַ סם און וויסבאַדען אַ טויט. איך בעדאַרף האָבען, זאָגען זיי, מאַריענבאַד, אַזוי ווי מע בעדאַרף לעבען אויף דער וועלט און וואָס פריהער איז בעסער, אי טאַק דאַלי...

און אָט אַזוי ווי דו זעהסט בין איך אויסגעוואַקסען אין מאַריענ-באַד און בין אַריין גלייך אין גן-עדן אַריין. ווילסט דו דאָך מסתמא, איך זאָל דיר בעשרייבען דעם גן-עדן? אַ מכה! ביסט נישט קראַנק קומען צופאָהרען אַהער. וואָס ווערסט דו אויסזיצען אין קעשעניעוו? זאָלסט אָנקוקען ווייבלעך! נישט קיין ווייבלעך, זאָג איך דיר, נאָר פערשקעס, ארץ-ישראל-עפּעלעך. און דוקא אין פּאַריזקלעך, טוען זיך אָן אַ סך שענער, ווי אין אָדעס. און אַליין זענען זיי שען, איינע שענער פון דער אַנדערער. פאַרהאַן דאָ איינע איין אתרוג'ל. בעלצי רופט מען זי. זאָלסט אַ קוק טאָן אויף דעם בומבאָנטשיקעל, וואָלסט דו זיכער איינגענומען אַ מיתה משונה. איך וועל זי דיר אָפּמאָהלען: אויגעלעך — שוואַרצע קאַרשען, בעקעלעך — רויטע פלוימען, ציינדלעך — ווייסע פּערעלעך, אַ נעזעל — אויסגעטאָקט, אַ העלזעל — עלפענביין, און אָנ-געטאָן געהט דאָס — דער רוח זאָל מיך נעמען! בעדאַרף אַזאַ בוטאָנ-טשיק איינשטעהן, מסתמא, ביי איין אַלטען שטורמאַק. אַלע זענען דאָ נאָך איהר די כפרה. און מעהר פון אַלעמען טאַנצט אַרום איהר איינער אַנ'אַדעסיט, טאַקי אַ וואַרשעווער איידעם, מאַריאַמטשיק רופט מען איהם, אַ בעריהמער, אַ ליגנער, וואָס אין דער קאָרט, און זעהט אויס, ווי אַ קאַדעט. איך האָב געהאַט מיט איהם אַ שטיקעל אינצידענט.

שיער נישט ארויסגעשפרונגען א דועל. איבער א נארישקייט, נאר ס'איז כדאי צו דערצעהלען.

אין מאריענבאד איז דא איינע א ווארשעווערין, יאמאיטשיכע רופט מען זי, האט זי דריי טעכטער, שוין א ביסעל איבערגעוואקסענע, האבען זיי פעררייסענע נעזלעך און זוכען חתנים. און אזוי ווי ביי מיר אויף דער נאז שטעהט נישט אויפגעשריבען, אז איך בין א בעווייבטער, האבען זיי מיך אנגענומען פאר א חתן, און די מאמע מיט די דריי טעכטער קייכלען מיך, ווי א בן יחיד. און דער שדכן דולט מיר א ספאדיק, און אלע בעקאנטע האלטען מיך פאר א חתן און געבען מיר אונטער קוראזש. מעהר פון אלע רעדט מיך צו איינע, אויך פון די ווארשעווער ווייבלעך, א רעכטע אוואנטוריסטקע, רויכערט פאפיראסלעך און שפיעלט מיט מאנסביילען אין פרעפעראנס, מאדאם טשאפניק רופט מען זי. די דאזיגע טשאפניק דערגעהט מיר די יאהר. זי זאגט, אז די יאמאיטשיכע איז רייך, אזוי ווי קורח, האט אייגענע מויערען אין ווארשא מיט קלייטען מיט מאיאנטקעס, אי טאק דאלי. קורץ, מע רעדט מיר א שידוך. מאך איך מיך גע'פגר'ט. א שידוך איז א שידוך. וואס אהרט עס מיך? טרעפט זיך א מעשה, אז אט דער ארעסיט, וואס איך שרייב דיר, איז זיך מישב און לאזט ארויס אויף די יאמאיטשיכעס טעכטער א ליעדעל אויף זשארגאן, א פרעמדס, און גיט עס ארויס פאר זיינס. האט עס מיך פערדראסען. א ווארט פאר א ווארט, ביז ס'איז געקומען צו א דועל. זיין גליק, וואס ער האט מיך איבערגעבעטען און מודה געווען פאר אלעמען, אז דאס ליעדעל איז נישט זיינס, אז ער האט דאס גענקחנ'ט, איבערגעניצעוועט, אי טאק דאלי. קורץ, איך לעב דא א גוטען טאג און האב געוויס קיין חרטה נישט, וואס איך בין אין מאריענבאד, נישט אין עמס. פאלג מיך און קום צופאהרען. און זאג סעריאזשען ער זאל אויך קומען אהער קיין מאריענבאד. וואס וועט איהר אויסזיצען אין דעם שטויביגען קעשעניעוו? מע שרייבט מיר, אז איהר פערנעמט זיך דארטען מיט פוסטע זאכען. איהר פאהרט, זאגט מען, קיין פעטערבורג מיט א דעפוטאציע וועגען די „פאטיעשנע". צו וואס? עס וואלט אוודאי געווען א יושר, מע זאל דערלאזען יודישע קינדער אין די „פאטיעשנע פאלקען". עס איז אבער ארויסגעווארפען. אונזער וואלאדקע (פורישקעוויטש) וועט נישט שלאפען. שרייב מיר, וואס הערט זיך אין קלוב? וועמען געהט דאס בלאט און ווער ווערט בעגראבען? איך שפיעל דא

וועלטען אין קאָרטען. דאָ שפּיעל איך מעהר אין פלירט און עס געהט מיר — הלואי וויטער. שרייב מיר אָפטע בריוולעך. נאָר בעסער וואָלט געווען, זאָלסט אליין קומען צופאָהרען. און נישט אליין, נאָר מיט סעריאָזשען.

איך קוש דיך

דיין פריינד

אלפרעד זיידענער.

№ 27.

בעלצי קורלענדער פון מאַריענבאַד צו איהר מאַן שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקים (וואַרשא).

לבעלי היקר מוה״ר שלמה נ״י!

איך קום דיר צו מעלדען, אז עס געהט מיר דאָ זעהר נישט גוט. היינו, איך פיהל מיך נאָך מעהר נערוועז, ווי איך בין געווען אין וואַרשאָ. איך האָב מורא, אַז עס איז אַרויסגעוואָרפען מיין גאַנצע קוראַציע מיט'ן גאַנצען מאַריענבאַד, און ווער איז שולדיג, אז נישט דו? וואָרום וויבאַלד איך בין אין מאַריענבאַד אַרומגערינגעלט מיט שפּיאָנען, בין איך דאָך נישט זיכער מיט'ן לעבען. איך האָב גאָרנישט געוואוסט, שלמה, אז איידער איך בין נאָך געקומען קיין מאַריענבאַד, האָסט דו דיך שוין בעוואָרענט מיט שומרים, וואָס זאָלען מיר היטען די טריט, וואו איך שטעה און וואו איך געה, וואָס איך עס, ווען איך טרינק און מיט וועמען איך רעד. ס'איז טאַקי זעהר שען פון דיין זייט, כ'לעבען, אז דו בעקלאָגסט זיך פאַר דיין גוטען פריינד אויף דיין ווייב, וואָס זי איז אַנ'אויסברענגערין, און בעטסט איהם, אַז ער זאָל מיך אויפקלערען, אז דיינע געשעפטען געהען דיר נישט גוט... און ער, דיין „גוטער פריינד", איז טאַקי אַזוי שען און פיין און איידעל און נעמט דיינע קלוגע בריוולעך, וואָס דו שרייבסט צו איהם בסוד-סודות, און שיקט זיי איבער צו זיין אסתר'ן, און זיין אסתר נעמט און גיט זיי איבער צו איהר שוועסטער חנצי, און חנצי נעמט און שיקט זיי איבער אהער קיין מאַריענבאַד צו איהר מאַן מאיר'ל מאַר-

יאַמטשיק, אָדער ווי דו רופסט איהם אָן, דער „אָדעסער שאַרלאַטאַן". און דער „אָדעסער שאַרלאַטאַן" איז, אויב דו ווילסט וויסען, אַ סך פיינער פון דיין „גוטען פריינד", האָטש ער איז אַ שאַרלאַטאַן. ווארום ווען נישט ער, וואָלט איך נישט געוואוסט, אַז דו האָסט דאָ שפּיאָנען אין מאַריענבאַד מיט „גוטע פריינד", וואָס היטען מיר די טריט. אַ גליק, וואָס דיינע בריוולעך זענען האָטש נישט אַריינגעפאַלען צו דער יאַמאיטשיכע אין די הענד אַריין. די גאַנצע וואַרשאָווער נאַלעווקיס וואָלטען שוין געוואוסט דיינע סודות, וואָס דו פערטרויסט צו דיינע „גוטע פריינד", וואָס זענען גרייט דיך צו קויפען און צו פערקויפען, און דו ביסט אין זיי פערגלויבט, ווי אין גאָט. אַז ס'איז יאָ אַזוי, בעדאַרף איך דיר עפּענען די אויגען, שלמה, זאָלסט וויסען, וועמען מע מעג פערטרויען און וועמען נישט. איך שיק דיר דאָ אַ פּאָר בריוולעך פון דיין „גוטען פריינד", וואָס זענען געווען געשריבען צו מיר באַלד נאָך מיין אָנקומען אהער קיין מאַריענבאַד. לייען אַקאָרשט איבער אָט די צעטעלעך — וועסט דו הנאה האָבען. איך פערהאָף, אַז נאָך אַזאַ מעשה וועסט דו צו איהם מעהר קיין בריוולעך נישט שרייבען, קיין סודות נישט פערטרויען און מיך וועסט דו אויפהערען עסען, למאי איך קען זיך מיט אָדעסער שאַרלאַטאַנעס, מיט קעשענעוועער שלים מזל'ן, מיט לאָדזער פאַצעטלעך און נאָך אַזעלכע זאַכען. ווארום דיין בעל-סוד, חיים סאַראָקער, איז, אויב דו ווילסט וויסען, טויזענט מאָל ערגער פון זיין שוואָגער מאַריאַמטשיק, האָטש ער איז אַ שאַרלאַטאַן און האָט זיך מיר צוגעגעסען מיט זיינע בריוולעך אַזוי וויט, אַז איך האָב איהם געמוזט בעטען, ער זאָל זיך נישט דערוועגען מעהר מיר שרייבען אַזעלכע בריוולעך, ווארום איך וועל זיי אַריבערשיקען צו זיין חנצי'ן. איך שיק זיי דיר דאָ איינאיינעם מיט חיים סאַראָקער'ס בריוולעך, בכדי זאָלסט זעהן, אַז דער רוח האָט זיי ביידען נישט גענומען, אַז דו בעדאַרפסט נישט האָבען דאָ קיין אפּוטרופּסים, קיין שפּיאָנען און קיין שיצער'ס. איך קאָן מיט גאָט'ס הילף מיין שטעדטעל אַליין בעשטעהן. למשל, נעם אָט די צוויי שלים-מזל'ן, וואָס זענען געפאָהרען מיט מיר פון בערלין און אָבגעזעגענט זיך אין מאַריענבאַד אויפ'ן באַנהויף. דו מיינסט אפשר, אַז איך האָב מיך נישט בעגעגענט מיט זיי נאָכדעם דאָ אין מאַריענבאַד? אַזאַ מכה זיי. איצטער זענען זיי שוין נישטאָ. נאָר די ערשטע צייט האָבען זיי זיך מיר געפּלאָנטערט פאַר די אויגען. פערשטעהט זיך, אַז איך האָב מיך אָבגעקעהרט פון זיי,

געמאַכט ווי איך האָט זיי נישט דערקענט... מיינסט דו דאָך, אַז זיי זענען בדלות? האָב קיין יסורים נישט, זיי האָבען זיך נישט אַרומגע־דרעהט דאָ אַליין, פאַרהאַן דאָ געניג דאַמען מיט געניג ווײַבלעך, ס'איז פאַרהאַן אַ בראָני לויפערמאַן מיט אַ לאה'צי ברױכשטוהל, מיט אַ שערענציס מיט אַ פעקעליס און נאָך אַזעלכע צנועות, וואָס קליי־בען נישט איבער, אַבי אַ יונגערמאַן, וואָס טראָגט אַ קאַפעליוש, איז שוין ביי זיי אַ קאַוואַליער. ובפרט אַזעלכע קאַוואַליערען, ווי אָט די צוויי שלים-מזל'ן, פערשלעפּטע קרענק, וואָס מע קריגט זיי נישט. איינער פון זיי, דער, וואָס האָט מיך אַ קוש געגעבען און געחאַפּט פון מיר אַ פּאַטש, דערצעהלט אַנעקדאָטען, אַז מע קאָן שטאַרבען אונטער זיינע הענט, און דער אַנדערער זינגט לידלעך — אַ כפּרה אונ־זער עליזעאום-טעאַטער! קאָנסט פערשטעהן, אַז אַפילו יאַמאַיטשיכע האָט זיך נישט געקאָנט איינהאַלטען און האָט זיי געמאַכט חנ'דלעך ביי'ם ברונען און האָט זיי דאָרט בעקאַנט געמאַכט מיט איהרע טעכ־טער. ערשט שפּעטער איז זי געוואויר געוואָרען פונ'ם שדכן, אַז די שלים-מזל'ן האָבען ווײַבער, האָט זי זיי געגעבען דעם וועג. אַי, ווערסט דו פרעגען, פאַר וואָס האָבען זיי באַלד נישט געזאָגט, אַז זיי זענען בעווײַבטע? למאי מאַריאַמטשיק? און למאי דיין בעל-סוד חיים סאַראָ־קער? ער איז דאָך שוין אודאי אַ בעווײַבטער, און האָט שוין גאָר קינדער כמעט אַזעלכע ווי איך, ווי קומט דאָס צו איהם, ער זאָל שרייבען אַזעלכע ליבע-צעטעלעך, און צו וועמען? צו זיין גוטען פריינד'ס ווייב, וואָס איז איהם אָנגעטרויעט געוואָרען, ער זאָל אויף איהר אַכטונג געבען!... גלויב מיר, שלמה, וואָס איך האָב אויסגעוויינט נעכטיגען טאָג, מעגען די טרערען פאַלען אין ים אַריין. אַז איך דערמאָן מיך, צו וואָס האָב איך בעדאַרפט נעהמען אַ מאַן אַ גביר? וואָלט דען נישט גלייכער געווען, איך זאָל געווען נעהמען מיין גלייכען? אַי, איך וואָלט אַצינד נישט געווען אפשר אין מאַריענבאַד? אַ שענע ריינע כפרה! בסך הכל האָט מיר דאָס מאַריענבאַד, אויב דו ווילסט וויסען, נישט גע־געגעבען גאָרנישט. אדרבה, זינט איך בין דאָ, האָב איך נאָך פער־לוירען העכער צוויי פונט. איך האָב געפרעגט דעם דאָקטאָר, וואָס טוט מען דערצו, זאָגט ער: „מעהר עסען, ווינציגער שפּאַצירען און דער עיקר נישט אָבעסען זיך דאָס האַרץ, נישט האָבען קיין יסורים". אַ חכם אַ דאָקטאָר! דאָס ווייס מען דאָך אָהן איהם. איך פרעג איהם: אפשר וואָלט פאַר מיר גלייכער געווען, איך זאָל פאָהרען קיין פראַנ־

צענסבאַד? זאָגט ער, אַז ער האָט קעגען דעם גאָרנישט. וויבאַלד אַזוי, פאַרוואָס זאָל איך מיר נישט דורכפאָהרען קיין פראַנצענסבאַד? מען זאָגט, אַז פראַנצענסבאַד איז פון דאַנען אַ געלעכטער. פראַנצענס-באַד איז אַ באָד פון סאַמע פרויענצימערס. און עס קאָסט דאָרט, זאָגט מען, אַלסדינג וואָלוויל, בזיל הזול. בראָני לויפערמאַן קלויבט זיך שוין לאַנג קיין פראַנצענסבאַד, און לאה'צי ברוילשטוהל אויך אַהין. און די שערענצים מיט דער פעקעלים וועלען, מסתמא, אויך באַלשלעפען זיך. זיי טוען מיר נאָך. וואוהין איך געה, געהען זיי אויך און וואָס איך טו אָן געפעלט זיי. זייערע מאַנען, די איטשע-מאַיערס, זאָלען זעהען, ווי זייערע ווייבלעך פיהרען זיך אויף דאָ אין מאַריענבאַד, וואָלטען זיי זיך מחיה געווען. נאָר איך וויל מיך נישט מישען אין פרעמדע געשעפטען. איך האָב מיינע אייגענע צרות מיט מיינע אייגענע שלעק. איך זאָל געוועזן וויסען, אַז איך וועל האָבען אַזאַ קור אין מאַריענבאַד, וואָלט איך אַהער נישט געפאָהרען פאַר קיין געלד. איך וואָלט נישט צוגעהערט זיך צו מיין קרובה און וואָלט בעסער געפאָהרען קיין וויסבאַדען אָדער קיין אָסטענדע. דאָרט איז חאָטש פאַרהאַן אַ ים און מע קאָן זיך באָדען. און דאָ וואָס? מע ווערט פערברענט פון די היצען און בערעדט פון נאַלעוועקער ווייבער, און איבער וועמען? איבעם דיר מיט דיינע „גוטע פריינד", וואָס דו ביסט אין זיי פערגלויבט, ווי אין אַ רבי'ן. נאָכדעם ווי דו וועסט האָבען דורכגעלייענט זיינע „ליבעצעטעלעך" צו מיר, וועסט דו, האָפענטליך, אַרויסזעהען, ווער חיים סאַראָקער איז און וועסט איהם אויפהערען שרייבען בריוולעך און האַלטען איהם פאַר אַ בעל-סוד. און אַז דו וועסט מיר וועלען שיקען געלד, איז דאָ אַ פאָסט. און וואָס דו שרייבסט מיר וועגען מיינע פעטערס, זאָל דיך גאָט היטען זיי געבען שטעלעס, ווארום טאָמער מאַכט זיך נאָכדעם עפּעס נישט אַזוי, וועסט דו האָבען וואָס מיר אויפצוּוואַרפען, אַז איך און מיין משפחה צעטראָגען דיר די ביינער. גיב זיי בעסער צושטייער אויף דער הוצאה, לאָזען זיי אַוועקפאָהרען קיין אַמעריקאַ, וועסט דו וויסען, אַז דו ביסט פטור געוואָרען איינמאָל פאַר אַלע מאָל און איין עק. און איך בעט דיך זאָלסט מיר נישט שיקען מעהר קיין אָנווייזונגען צו דיינע „גוטע פריינד" און „בעלי-סודות". און למעה"ש גיב אכטונג אין שטוב און זאָג שבע-רחל'ען, זי זאָל זיך נישט חאַ-

פען שטעלען אונגערקעס אויפ'ן ווינטער אצינד אין די היצען, ווען אונגערקעס זענען מיט גאָלד גלייך. און שרייב מיר, אויב ס'איז אין וואַרשא אויך אַזוי היים ווי דאָ, וואָס מע קאָן זיך אפילו נישט אָנטאָן ארויסצוגעהן ווי עס געהער צו זיין. איך זאָל שוין דערלעבען אַוועק־צופאָהרען פון דאַנען געזונטערהייט ערגיץ אין איין אַנדער קוראָרט. דאָס מאַריענבאַד מיט די נאַלעווקער קאַוואַליערען מיט זייערע ליבע־צעטעלעך האָבען זיך מיר שוין אַזוי צוגעגעסען, גאָט זאָל מיך נישט שטראָפען פאַר די רעד, אַז איך קאָן שוין אויף זיי נישט קוקען.

פון מיר דיין פרוי

בעלצי קורלענדער.

№ 28.

חיים סאַראָקער פון מאַריענבאַד צו בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

זעהר געעהרטע מאַדאַם!

איך בין נישט גאָטס סטראַפּטשע, איך זאָל אַכטונג געבען אויף פרעמדע ווייבלעך און אויסזוצען יענעמס פעהלערען. דאָך קאָן איך מיך נישט איינהאַלטען, נאָך אייער נעכטיגען קאַלטען אויפנעהמען מיך, און מוז אייך אויפקלעהרען ווער דער פאַרשוין איז, מיט וועל־כען איך האָב אייך נעכטען געטראָפען. אפשר ווייסט איהר נישט, ווער ער איז, עס איז מיר אפילו זעהר נישט אַנגענעהם צו בערעדען איין אייגענעם — ער איז מיינער אַ שוואָגער, — נאָר ווייל ער איז מיר אַ שוואָגער, דעריבער קאָן אונך איהם אַזוי גוט. עס איז איינפאַך אַ שאַנדע מיט איהם זיך צו בעגעגענען, און ווער שמועסט נאָך שפּאַצירען אויף דער גאַס. אַ חוץ, וואָס ער האָט אַ מיאוס'ען נאָמען נאָך פון אַדעס, איז ער דערצו נאָך אַ ווילדער בעריהמער און אַ מסוכנ'ענער סקאַנדאַליסט. איך שרייב אייך די דאָזיגע ווערטער נאָר, אום צו בעהי־טען אייער עהרע און דעם כבוד פון אייער מאַן, וואָס איז מיר נאָ־הענט, ווי מיין אייגענער כבוד. איך האָב געטאָן מיין חוב, נאָר אום

פערזענליכע סימפאטיע צו אייך. איהר קומט פון בערלין, קעהרט איהר אודאי דארפען געלד? איך און מיין קאסע זענען תמיד אנגעברייט פאר אייך.

א פריינד פון אייער מאן

ח. ס.

№ 29.

מאיר'ל מאריאמטשיק פון מאריענבאד צו בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

מיין ליעבע מאדאם קורלענדער!

איך זעה, אז איהר איזבעגאיעט מיך, דעריבער מוז איך מיך אבראשטשאיען צו אייך דורך דער פאסט. איך פערשטעה נישט, וואס סטעסניאיעט איהר זיך אזוי? אויב עס איז אייך נישט לאווקע צו חסטרעטשאיען זיך מיט מיר אינ'ם יודישען רעסטאראן, אדער אין קאפע „ענגערלענדער", קומט בעסער אין „קאפע פראנסע". דארט, וואו איהר זענט געווען נא דניאך מיט אייער ראדסטווענניצע מאדאם טשאפ-ביק. בעסער וואלט געווען, איהר זאלט היינט קומען אהין אליין. איך האב אייך צו סאאבשטשאיען א פיינע זאך פון מיין שוואגער חיים סא-ראקער... קסטאטי, וואס פאר א סעקרעט האט ער דאס מיט אייך היינט גערעדט ביים ברונען? ניעאוזשעלי וועט איהר דאפוסקאיען, אז אזא ראסטאווטשיק, ווי מיין שוואגער, זאל נאך אייך אוחאזשעווען? פון וואס וועט ער מיט אייך רעדען? פון דער „אקע", וואס ער שפיעלט דא גאנצע טעג און גאנצע נעכט? אדער פון די וועכסעלעך מיט די בעשעפטלעך אויף די נאלעווקים?... איך אזשידאיע אייך צווישען פיער און פינף.

דא פריאטנאווא סווידאניא

מ. מ.

№ 30.

חיים סאַראָקער פון מאַריענבאַד צו בעלצי׳ קורלענדער אין מאַריענבאַד.

געעהרטע מאַדאַם!

איך פערשטעה נישט, וואָס האָט איהר געדאַרפט שיקען צו מיר אַ שליח? אַז איהר בעדאַרפט געלד, האָט איהר דאָך געקאָנט זאָגען מיר אַליין נעכטען אין רעסטאָראַן. איך האָב אייך געזאָגט, נאָך באַלד ווי איהר זענט אָנגעקומען קיין מאַריענבאַד, אַז מיין קאַסע איז פאַר אייך אָפען שטענדיג און צו יעדער צייט. נאָר אויב ס'איז אייך נישט איינגענעהמען קומען צו מיר, קאָן איך קומען צו אייך. איך וועל פון אייערטוועגען מיין טרחה נישט זשאַלעווען, ערשטענס צוליעב אייער מאַן און צווייטענס טאַקי צוליעב אייך אַליין... איך וואָלט אייך געשיקט טאַקי באַלד דורך אייער שליח. איז ערשטענס דאַרף איך זיין אין באַנק וועקסלען רוסישע קערבלעך. און צווייטענס ווילט זיך מיר אייך געבען אין האַנד אַריין, איך וויל אייך דינען מיט וואָס נאָר מעגליך... וואָס קומט מיר דערפאַר?... פונקט עלף אַ זייגער וועל איך זיין ביי'ם ברונען, און אַז נישט איז האַלב צוועלף אין „מיראַמאָנט". בעסער וואָלט געוועזען אין „מיראַמאָנט". דאָרט וואָלטען מיר געקאָנט רעדען אונטער פיער אויגען. איך האָב אייך איבערצוגעבען וועגען אייער מאַן זעהר אַ אינטערעסנע זאַך... און איך וויל אייך פאָרלעגען איין אַנדער סטאַנציע, טאַקי פון אייער טובה וועגען... מיר געפעלט נישט אייער סטאַנציע. איך זאָל האָבען די ברכות, וואָס אין מיין האָטעל וועט אייך זיין בעסער און קאָסטען ביליגער, און פרעהליכער אויך. מיר זענען דאָ אַ קאָמפּאַניע פון אייגענע מענשען. מיר פערברענגען די צייט זעהר געמיטליך, און אַז ס'איז נישטאָ וואָס צו טאָן, מאַכען מיר אַ קערטעל. צום מיינסטען איין „אָקע". אייער מאַן האָט דאָס אויך נישט פיינט. נו, און איהר?

אַלזאָ, פון עלף ביז האַלב צוועלף.

מיט פריינדליכען גרוס

חיים ס.

№ 31.

מאיר׳ל מאַריאַמטשיִק פון מאַריעֶנבּאַד צו בּעֶלצי קורלעֶנדעֶר אִין מאַריעֶנבּאַד.

קאַק וואַס נעֶ סטיִדנאָ? איִך בּיִן אָבּגעֶזעֶסעֶן צוויי שעה אִין „קאַפּעֶ פּראַנסעֶ“ און אַרויסגעֶקוקט אויף אײַך, טאָמעֶר קומט איִהר. צום סוף, — נאַפּראַסנאָ! ווי אִיז מעֶן דאָס אַזוי זשעֶסטאָקעֶ? איִהר האָט פּעֶרגעֶסעֶן, אַז נאָך דעֶר ווסטרעֶטשאַ, וואָס איִך האָבּ אײַך ווסטרעֶטשאַיעֶט אויפ׳ן וואָגזאַל, האָט איִהר מיִר אַליין געֶזאָגט, אַז איִהר ווייסט ניִשט, מיִט וואָס איִהר קאָנט מיִר אָדבּלאַגאָדאַרעֶן? איִצט, אַז איִך בּעֶט פון אײַך אַזאַ פּוסטיאַק, אָטקאַזעֶוועֶט איִהר מיִר! איִך געֶבּ אײַך טשעֶסטנאָיעֶ סלאָוועֶ, אַז איִך וועֶל אײַך זעֶהן געֶהן מיִט מײַן שוואָגעֶר סאַראָקעֶר, וועֶל איִך זיִך מאַכעֶן, אַז איִך זעֶה ניִשט. האָטש ס׳איִז מיִר זעֶהר בּאָלנעֶ. עֶר איִז דאָך מײַנעֶר אַ בּליִזקי ראָדסטווענִיק. נאָר איִהר וואָלט וויִסעֶן דאָס, וואָס איִך ווייס — וואָלט איִהר זיִך מיִט איִהם מעֶהר ניִשט ווכּרעֶטשאַיעֶט און אפילו ניִשט געֶענטפעֶרט אויף זײַן פּאָקלאָן. איִהר מיינט, איִך רעֶד אויף איִהם מחמת רעֶוונאָסט? אוּווערעֶיוּ וואָס, אַז ניין. נאָר איִסקליוטשיִטעֶלנאָ, ווײַל איִך האָבּ בּיי זיִך אִין האַנד דאָקאַזאַטעֶלסטוועֶס, אַז עֶר האָט אײַך אָבּיִזשאַיעֶט און אָקליעֶוועֶטאַיעֶט, אײַך און אײַער מאַן בּיִז דעֶר לעֶצטעֶר סטעֶפּעֶני... איִך זאַפּיעֶוואַיעֶ נאָך שבת׳דיִגעֶ וואָך אַ פּראָגולקעֶ קיין עֶגעֶר. דאָרט איִז פּאַראַן, וואָס צו זעֶהעֶן. אויבּ איִהר וועֶט זיִך פּריִסאָיעֶדיִנאַיעֶן צו אונזעֶר אָבּשטשעֶסטוועֶ, וועֶל איִך אײַך איִבּעֶרגעֶבּעֶן די דאָקאַזאַטעֶלסטוועֶס, וואָס איִך זאָג אײַך. אַ פּאָקאַ, פּעֶרבּלײַבּ איִך אײַער בּעֶסטעֶר פרײַנד.

מ. ד. מ.

№ 32.

חיים סאַראָקער פון מאַריענבאַד צו בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

איין אומגליק מיט די נאַלעווקער ווייבלעך. אין דער היים זעהט מען זיי מעהר נישט אַז שבת בייטאָג אין זאַקסישען גאָרטען. און קומען זיי אַהער קיין אויסלאַנד, ווייסען זיי אַליין נישט, וואוהין זיי זאָלען זיך ווארפען. איך זאָג אייך נישט קיין מוסר און האַלט אייך נישט פיר. עס וואונדערט מיך נאָר, פאַר וואָס, אַז איך האָב אייך געבעטען זיין אין „מיראַמאָנט״ — איך האָב אייך געוואָלט זאָגען אַ נויטיגע זאַך — זענט איהר נישט געקומען, און מיט דער קאָמפּאַניע זשוליקעס קיין עגער, זענט איהר יאָ געפאָהרען. מסתמא איז אייך מיט זיי מעהר איינגענעהם די צייט צו פערבּרענגען — זאָל אייך גאָט העל־פען... אפשר בעדאַרפט איהר נאָך געלד? היינט פאַרנאַכט האָף איך אייך צו בעגעגענען אויף דער פּראָמינאַדע.

אייער בעסטער פריינד
חיים סאַראָקער.

№ 33.

מאיר מאַריאַמטשיק פון מאַריענבאַד צו בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

טייערע בעלצי!

איזווינימיע, וואָס איך פּאַזוואָלי מיר אַזאַ פאַמיליאַרנאָסט, חאָטיאַ מיר זענען נאָך נישט אַזוי בליזקע. ביי מיר איז אַזאַ פּריוויטשקע: דעם, וואָס איך אוואַזשאַיע, מוז איך אָנרופען ביי'ם נאָמען ובפרט אייך, וואָס איהר האָט מיך אַזוי אָטשאַראָוועט פון דער ערשטער ווסטרעטשע!! זאָגט מיר, דושענקי, ניעאָוזשעלי איז דאָס אמת, וואָס אייער ראָד־סטווענניצע טשאַפּניק האָט מיר דערצעהלט אויף אייך, אַז איהר בענטשט

בודטאָ בי ליכט אַלע פרײַטאָג אויף דער נאַכט ? אויף דער מאַדאַם שערענציס און אויף דער מאַדאַם פּעקעליס וואָלט איך עס געגלויבט, וואָרום זיי זענען זעהר נישט אָבראַזאָוועט און טאַקי גלופּאָוואַטע אויך. חאָטיאַ איך ווייס אַ פּאַקט, און נישט איין פּאַקט, נאָר עטליכע פּאַקטען, אַז די שערענציס מיט דער פּעקעליס זענען אויך נישט אַזוי רעליגיאָזנע, ווי זיי זענען אין וואַרשאָ אויף די נאַלעווקיס. דאָרט פאַר די איטשע-מײַערס פּאַסט זיי בענטשען ליכט פרײַטאָג פאַר נאַכט. און דאָ וועל איך אײַך ווײַזען אַ דאָקאַזאַטעלסטווע, אַז איך וועל זיך מיט זיי קאַטאַיען אום שבת אויף אַ לאָדקע — אַ נישט, זאָל מײַן נאָמען נישט הייסען מאַרק דאַווידאָוויטש! זאָגט מיר, דושענקי, אָטקראָווענע, נאָך די בריעף, וואָס איך האָב בעוויזען, האָט איהר אײַך שוין אובעזשדאַיעט, וועֶר מײַן שוואָגער איז? עס איז זעהר פּריסקאָרבנע, וואָס איך מוז מיך פּערעפּיסעווען מיט אײַך דורך צעטעלעך, נאָר וואָס זאָל מע טאָן, אַז מע לאָזט אונז נישט נאַיעדינע אפילו אויף איין סעקונדע! ווי געפעלט אײַך מײַן באַסני, וואָס איך האָב סאָטשיניאַיעט אויף די יאַמאַי-טשיכעס טעכטער? שרײַבט מיר אַ פּאָר ווערטער חאָטש נאַ פּאַמיאַט. ניעאָוזשעלי האָט איהר מורא, אָדער איהר דאָווערַאיעט מיר נישט איצט אויך, פּאָסלע טאַוואָ, וואָס איך האָב אײַך געגעבען אַזעלכע דאָקאַזאַטעלסטוועס?

אײַער מאַרק.

№ 34.

חיים סאַראָקער פון מאַריענבאַד צו בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

איהר פאָדערט פון מיר דורכאויס, אַז איך זאָל אײַך זאָגען דאָס וואָרט, זאָג איך עס אײַך: עס איז מיר אײַנגענעהם מיט אײַך זיך צו בעגעגענען אַ סך מעהר, ווי מיט אַלע אונזערע נאַלעווקער ווײַבלעך צוזאַמען גענומען. זענט איהר שוין צופריעדען? צו איהר ווילט, איך זאָל אײַך נאָך זאָגען דאָס, וואָס איך האָב אײַך שוין כמעט ווי געזאָגט און אויפ'ן איבערינגען האָט איהר אײַך אַליין געשטויסען?... אַצונד

פערשטעה איך שוין, וואס אײַער מאַן ציטערט אַזוי איבער אײַך. אַז מע האָט אַזאַ שאַץ, קאָן מען רוהיג נישט שלאָפען... איהר ווייסט, אַז איך בין נישט קיין מענש פון קאָמפּלימענטען. נאָר פון דעם אמת קאָן מען נישט אַוועקגעהן. צו אייער פנים ווען איהר האָט נאָך אַ ביסעל אַ ווײַכער האַרץ, נעהמט איהר דאָך איין די גאַנצע וועלט... תען זעהען מיר אונז? וויפיעל דאַרפט איהר נאָך האָבען געלד? איך מעל אײַך אָפּוואַרטען אין יודישען רעסטאָראַן ביים טישעל, וואו איך זיץ תמיד.

אײַער חיים.

№ 35.

מאיר מאַריאַמטשיק פון מאַריענבאַד צו
בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

דושינקע! ליובעניו!

ספּאַסיבאָ, וואָס איהר האָט אַזוי ריעזקאָ אָפּגעהאַקט די פליגלען מיין שוואָגער חיים. ער וועט שוין וויסען דאָס אַנדערע מאָל, ווי אַזוי צו פערעסליעדעווען אײַך. וואָס זאָגט איהר אויף דעם אומגליק? קאַרג אוחאַזשאָרען ביי אײַך, האָט דער רוח אָנגעטראָגען אַ דאַנטיסט פון קעשעניעוו. איך פערשטעה נישט, ווי אַזוי מען פּרעזיראַיעט נישט אַזאַ ניטשטאָזשעסטווע! מע פּרעדלאַגאַיעט איהם איינע פון די דריי יאַמאַי-טשיכעס טעלעטער — טודאַ יעמו דאַראָגאַ — וואָס האָט ער צו אוחאַ-זשעווען נאָך אונזערע וואַרשאָווער ווײַבלעך? מע האָט מיר פערעדאַיעט, אַז ער איז שטאַרק וואָזמושטשאָן פון מיין באַסני, וואָס אַלע טראָגען זיך איצט מיט איהר אַרום. ער געהט אַרום איבער מאַריענבאַד און ראַספּראָסטראַנאַיעט לאָזשנע סלוכען, אַז די באַסני איז נישט מיינע און וויל מיך אַרויסרופען פון דעסטוועגען אויף אַ דועל. אָט אַ משוגעק! ממה-נפשך, איז זי נישט מיינע, פריטשאָם איז דאָ אַ דועל? וואָאָבי-שטשע, עס ווילט זיך מיר נישט מאַראַיען, ווײַטער וואָלט איך אויף איהם אַליין סאָטשינאַיעט אַ באַסני, וואָלט זי דאָסטיגאַיען פון דאַנען ביז קעשעניעוו. ביי מיר סאָטשינאַיען אַ באַסני איז גרינגער, ווי אויס-

רוזיכערען א פאפיראס. אז איך בין געווען נאך אין אדעס, פלעג איך סאטשינאיען אלע טאג ניע מעניעיע פון צוויי טוץ באסנים. און גישט נאר באסנים אליין, — איך פלעג שרייבען פעליעטאנען, ראמאנען, קאמעדיעס. „קאמעדיע בראקא" האט איהר געזעהן אמאל? איז דאס מיין סאטשינעניע. פארהאן ביי יושקעוויטש'ען אויך א „קאמעדיע בראקא", טויג זי אויף טישטשע חלשות! וואָבשטשע, איך וויל זיך פאר איין נישט ריסעווען, נאר איהר קאנט מיך נאך גאר ווינציג. איך נאדעיע זיך, אז איהר וועט מיר אוזנאיען נעהינטער, וועט איהר איזמעניען אינגאנצען אייער ווזגליאד מיט אייערע אָטנאשעניעס צו מיר.

אייער מארק.

№ 36.

שלמה קורלענדער פון נאלעווקים (ווארשא) צו זיין ווייב בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

לזוגתי היקרה מרת בעלצי שתחי'.

איך האב דיין בריעף מקבל געווען און דאס שענע פעקעל מיט די זיסע ליבע-צעטעלעך פון ביידע שוואגערס האב איך דורכגעלייענט. מה נאמר ומה נדבר — וואס זאל איך דיר זאגען, בעלצי היקרה? ס'איז עק וועלט! ווי באלד, אז בעווייבטע יודען, טאטעס פון קינדער, קאנען היינטיגע ביטערע צייטען אין זינען האבען אזעלכע פוסטע זאכען, נאכלויפען נאך פרעמדע ווייבלעך, — איז מען טאקי, ווי דו זאגסט, נישט זיכער מיט'ן לעבען. גוואלד וועה געשריגען! ווער איז געווען דער ערשטער, וואס האט אויסגעטראכט אט דאס אויסלאנד? וואלט נישט גלייכער געווען, עס זאל געווען איינגעזונקען ווערען אזוי ווי קורח, אדער פערברענט ווערען, ווי סדום, נאך איידער איך האב גאר געהערט דעם נאמען אויסלאנד אפילו? איך זעה ארוים, בעלצי היקרה, אז דאס מאריענבאד האט זיך אויף מיר גענומען נישט אויף קאטאוועסען און וויל מאכען פון מיר א תל. איך זאל נישט שטעהן איצט אין רעכטען בויען — מע האלט שוין ביים דעקען — וואלט איך נישט געקוקט אויף קיין זאך, איך וואלט מפקיר געווען אלסדינג, לאז דאס

געהן אין דער ערד אריין, און וואָלט מיר דורכפאָהרען צו דיר קמין מאַריענבאַד, זעהען, וואָס איז דאָרטען פאַר איין אומגליק אויף מיר, וואָס וואו ערגיץ אַ שלאַק, וואו ערגיץ אַ צרה — דיך אויסמיידען קאָן עס ניט. וואָס איז עפּיס געפאַלען דער גורל אויף דיר? פאַר וואָס טרעפען זיך מיט מיר ניט אַזעלכע נסים? פאַר וואָס שרייבט מען ניט צו מיר אַזעלכע חניפה-בריוועלעך, ווי צו דיר? און פאַר וואָס האָסט דו איהם באַלד ניט אָבגעענטפערט אויפ'ן אָרט, איך מיין טאַקי אָט דעם גראָבען פּעמפּיק חיים סאַראָקער? וואָס האָסט דו בעדאַרפט וואַרטען ביז דער בעסאַראַבער היהנערפרעסער וועט מיר שרייבען נאָך אַמאָל און נאָך אַמאָל? און וואָס איז דאָס גלאַט פאַר אַ השגה ביי אייך דאָרטען געבען צו לייזען דער פּאָסט, שרייבען בריוו-לעך, אַז מע זיצט אין איין שטאָדט? ממה-נפשך, זעהסט דו איהם אין גאַס, קאָנסט דו דאָך איהם אָבשטעלען און אַ זאָג טאָן: „רב חיים! אָדער פּאַניע סאַראָקער! זאָגט, וואָס ווילט איהר? איהר לע-רענט זיך שרייבען בריוולעך אויף דער עלטער, אָדער איהר האָט ניט וואָס צו טאָן? — איז דאָ איין עצה — מע שלאָגט זיך קאָפּ אָן וואַנט"... מאָל דיר, בעלצי היקרה, די דאָזיגע חניפה-בריוועלעך וועלען איהם אויספאַלען באָקאָם. חאָטש ער זאָגט, אַז די קורלענדער זענען ניט דערזאַלצען און חאָטש דו שרייבסט מיר, אַז איך בין אויסגע-וועבט, וועל איך דיר ווייזען, אַז די בעסאַראַבער פערמאָגען ניט אין קאָפּ, וואָס אַ קורלענדער האָט אין דער פּיאַטע. איך בין געפאַלען אויף איין אויבער-הסברה און אָבגעאַרבייט אַ שטיקעל מלאכה, זאָג איך דיר, אַז ס'איז ווערט אַ דרייערעל. די גאַנצע נאַלעווקיס מיט גאַנץ וואַרשאָ וועלען לעקען די פינגער! מילא אָט דעם שאָלטיק מאַר-יאַמטשיק'ס בריוולעך — די האָב איך גלייך אַוועקגעטראָגען צו זיין חנציין — לאָז זי זיך קוויקען. האָט זי גע'חלש'ט דריי מאָל. מע האָט זי קוים אָבגעמינטערט, אַראָבגעברענגט דעם דאָקטאָר... און מיט חיים סאַראָקער'ס בריוולעך האָב איך אָבגעטאָן אַזאַ מין שפּיעל. אָט וועסט דו הערען אַ שענם: אַזוי ווי אויף זיינע בריוולעך צו דיר איז ניט דערמאָנט ניט דיין נאָמען ניט מיין נאָמען, און אָרט איז אויף זיי פאַרהאַן געענוג, בין איך געגאַנגען און האָב אויסגעשטעלט די ערשטע צוויי בריוועלעך אויף די נעמען פון בראָני לויפערמאַן און לאה'צי ברויכשטוהל, און די אַנדערע צוויי אויף דער שערענציס מיט דער פּע-קעלים. און איבערגעגעבען די בריוולעך צו זייערע מאַנען, איטליכען

בעזונדער זײַנס, און לאָזען זײַ זיך קראַצען. װאָרום װאו שטעהט עס, אַז נאָר איך בעדאַרף האָבען צרות? לאָזען זײַ אויך נישט שלאָפען קײַן נעכט, אַזוי װי איך. לאָזען זײַ אויך אָבקומען חבוט-הקבר, אַזוי װי איך און פיהלען דעם טעם גיהנם, װאָס הײַסט מאַריענבאַד... און פאַר דעם סאַראָקער פעמפיק װעט דאָס זײַן אָבגעגעבען ברויט, עין תחת עין — אַ פּאַטש פאַר אַ פאַטש, אָדער װי זאָגט אַ גוי אַ שפּריכװאָרט „כטאָ יאַמע קאָפּאַיע, טאָ סאַם אופאַדאַיע”... װי געפעלט דאָס דיר? אַ יאָ, אײַן אײַנפאַל? און דוקא אַ קורלענדער!

אַצינד, בעלצי היקרה, װעלען מיר אַװעקלעגען די דאָזיגע כלבים מיט זײַערע ליעבע-צעטעלעך און מיר װעלען אַ ביסעל שמועסען פון דיר, פון דײַן קור, און פון דײַנע נײַע בעקאַנטע אין מאַריענבאַד. טאָמער איז װינציג חיים סאַראָקער מיט מאיר'ל שאַרלאַטאַן האָט זיך פּריװעלעגטשיט צו דיר אַ נײַער שלים מזל. איך מײַן טאַקי װידער אַמאָל דעם קעשעניעװער דאַנטיסט. גלויב מיר, איך פערשטעה גאַנץ גוט, אַז ס'איז בלאָטע שבבלאָטע. ער װעט דיר נישט אָבבײַסען, װי דו זאָגסט. ער װעט האָבען פון דיר דאָס אײַגענע, װאָס חיים סאַראָקער און װאָס מאיר'ל שאַרלאַטאַן האָבען פון דיר געהאַט. דאָס הײַסט, ער װעט דיר, מסתמא, אַרײַנשרײַבען אַ פּאָר ליעבע-בריװעלעך מיט חניפה-צעטעלעך און דערמיט װעט זיך אויסלאָזען. נאָר װאָס דען? איך פרעג דיך, צו װאָס דאַרף איך דאָס? צו װאָס נוצט עס מיר, אַז גאַנץ מאַריענבאַד און גאַנץ װאַרשאָ זאָלען װיסען, אַז ס'איז דאָ אין קעשעניעװ אַ דאַנטיסט, װאָס רײַסט זיך מיט מאיר'ל מאַריאַמטשיק פאַר די נעז איבער שלמה קורלענדער'ס װײַבעל? קײַן סודות, זאָג איך דיר, איז נישטאָ. זאָלסט װיסען אײַן מאָל פאַר אַלע מאָל, אַז אַלסדינג, װאָס מע רעדט אין מאַריענבאַד, הערט מען אין װאַרשאָ, און לאָז עמיצער געבען בײַ אײַך אין מאַריענבאַנד אַ ניס, װעט מען איהם פון די נאַלעװקיס ענטפערען: „צו געזונד”. די װעלט זאָגט אַ שפּריכװאָרט: „װאָס דער מענש װוכט, דאָס געפינט ער, און װאָס פאַר אַ גוט שבת אַזאַ גוט יאָהר”... פאָהרט מען אין אויסלאַנד זיך קורירען, דאַרף מען אין זינען האָבען די קור. דיר געפעלט נישט, זאָגסט דו, מאַריענבאַד און װילסט משנה מקום זײַן? — הערסט דו, מיר איז דאָס מאַריענבאַד פון אָנהויב אָן נישט געפעלען, און איך װאָלט זעהר צופריעדען געװען, װען דו פאָהרסט אַריבער אויף אײַן אַנדער קור-אָרט. נאָר װאָס דען? איך פערשטעה דיך נישט, בעלצי היקרה. דו אַלײַן שרײַבסט

מיר, אַז פון מאַריִענבאַד קיין פראַנצענסבאַד איז אַ שפרונג, נעמט מען און מע שפּרינגט אַריבער. צו וואָס בעדאַרף מען קלאָגען און וויינען? איך שיק דיר דאָ געלד און איך בעט דיך: טו מיר נישט אָן קיין בזיונות, און פאָהר אַריבער באַלד קיין פראַנצענסבאַד, נאָר אָהן בעגלייטערס, אָהן שטיגוטערעס און אָהן אונטערפיהרערס... איך וועל דיר געבען אַן עצה, וואָס דו זאָלסט טאָן: הויב דיך אויף גאַנץ פריה, ווען גאָט אַליין שלאָפט נאָך, זעץ דיך אויף און פאָהר אַריבער, און נעהם דיך צו דער קור צוריק פונ'ם אלף-בית, און פערגעס, אַז ס'איז פאַרהאַן אַ מאַריענבאַד אויף דער וועלט מיט קאַוואַליערען, אַדעסיטען, דאַנטיסטען און נאָך אַזעלכע שאַרלאַטענעם. טו מיר צוליעב חאָטש איין מאָל, וועסט דו אַליין זעהן, אַז איך בין דיר מעהר גוטער פריינד פון זיי אַלע. איך זאָג עס דיר נישט, חלילה, ווייל איך טראַכט איבער אויף דיר, אָדער ווייל איך האָב עפּיס צו זיי, וואָרום וואָס האָבען זיי מיר געטאָן און וואָס אַרט עס מיך, אַז זיי דרעהען זיך דאָרט אַרום דיר? לאָזען זיי זיך דרעהען אַרום מלאך-המות. נישטמעהר איך וויל דיך פערהיטען פון יודישע מיילער. איך וויל נישט, אַז יאַמאַיטשיכע זאָל האָבען וואָס צו רעדען, און מאיר'ל שאַרלאַטאַן זאָל האָבען וואָס צו פאַטשקען מיט דער פען, און אַפילו אַזאַ בעסאַראַבער מאַמעליגע, ווי חיים סאָראָקער, זאָל זיך נישט דערוועגען מעהר שרייבען ליעבעצעטעלעך צו פרעמדע ווייבער... אויף איהם וואָלט איך מיך געריכט גיכער אַ פגירה איידער אַזאַ זאַך. היינט גאָר טרעף, ווער ס'איז אַ גוטער פריינד און ווער ס'איז אַ שונא. בעריל טשאַפּניק איז דאָך עפּיס גאָר אַ גאָלד אַקעגען איהם. און איך בין געוועזן אַזאַ שוטה און בין געגאַנגען און האָב זיך איהם פערטרויעט און אָנגערעדט אויף טשאַפּניקען וואָס אין דער קאָרט, איז ער נישט פויל געוועזן אויף דער פען און האָט אַ פנים אַלסדינג בעוויזען דער טשאַפּניטשקע — איצט איז אויף מיר אַ פייער, זאָל גאָט היטען! בעריל טשאַפּניק איז געקומען צו מיר צו לויפען מיט אַ צעיאָשעטען קאָפּ און האָט אויסגעמאַנטאַטשעט ביי מיר אַ גמילות-חסד אויף צו פערפאַלען. מאָהל דיר, דער סאַראָקער הזיר האָט זיך פון מיר אויך נישט גענאַרט. איך האָב איהם אַריינגעהאַקט אַ בריעף די טעג און אָנגעריבען אַ מאָרדע, אַז ער וועט שוין פערזאָגען קינדס קינדער! און האָב קיין מורא נישט — וועגען דיינע בריוועלעך צו דיר האָב איך איהם אַפילו נישט מזכיר געוועזן. און איך בעט דיך, בעלצי היקרה, זאָלסט מיר שרייבען, וויפיעל האָסט דו

אָנגענומען בײַ איהם דורך דער צײַט אויף מײַן חשבון און צי האָכט דו איהם געחתמ׳עט קוויטלעך, צי ער האָט דיר געגעבען נאָר אַזוי אויפ׳ן וואָרט? עס וואָלט געווען אַ מצוה גדולה אָנצולערנען אַזאַ כלב שבכלבים, ער זאָל נישט בילען. און פאָלג מיך, בעלצי היקרה, פאָהר אַוועק פון דעם פערשאָלטענעם מאריענבאַד, פערשאָלטען זאָל דאָס ווערן. נאָר פאָהר נישט מיט קיינעם, פאָהר אַליין, און שרײַב מיר, וויפיעל רעכענסט דו נאָך צו פערברענגען אין אויסלאַנד און ווען רעכענסט דו צו קומען, אם ירצה השם, אַהיים געזונטערהייד? און וואוהין רעכענסט דו צו פאָהרען — קיין פראַנצענסבאַד, און ווערליג איך האָב געהערט (נישטאָ קיין פערבאָרגענע זאַך אויף דער וועלט), קלויבסט דו דיך גאָר קיין אָסטענדע; שרײַב מיר, וואו ליעגט עס ערגיץ אָט דאָס אָסטענדע? און שרײַב מיר, מיט וועמען פאָהרסט דו קיין אָסטענדע? אַוודאי מיט אַ בעקאַנטע מאַדאַם? און זײַ מיר געזונד, און גאָט זאָל מיר העלפען, איך זאָל שוין דערלעבען דיך זעהען געזונטערהייד צוריק פון דער קור, בין איך מנדר דײַנע בײדע פעטערם צושטײַער אויף הוצאות, זיי זאָלען אַריבערפאָהרען אין אַמעריקאַ, וואָרום עס איז נישט אויסצושטעהן פון זיי, מע רייסט פון אַלע זײַטען. די היצען זענען גרויס און דער יקרות איז נאָך גרעסער, און קבצנים זענען דאָ אַזוי פיעל, אַז ס׳איז גאָרנישט אויסצובעהאַלטען זיך פון זיי... שרײַב מיר באַלד אַ קבלה אויפ׳ן געלד און, למען השם, ווינציגער געשפּאַציערט און מעהר געקורירט, וואָרום דײַן געזונד, דאָס איז בײַ מיר דער עיקר.

בעלך שלמה קורלענדער.

№ 37.

הערש לויפערמאַן פון די נאַלעווקיס (וואַרשא) צו חיים סאַראָקער אין מאַריענבאַד.

להנגיד המפורסם מהור׳ חיים סאַראָקער נ״י.

עס וועט אַך אודאי זאַן אַ חדוש נפלא, ווי קום עך פלוצים צונ׳אַך מיט אַ בריעף, אַז אונז האָבען מיר קיין מאָל נישט געהאַט קיין

שום געשעפטען צווישען זעך, און אויב איהר ווילט, זענען מיר אפילו גאָרנישט אַזוי נאָהענט בעקענט, אויסערדעם וואָס אונז דאַוונען מיר ימים נוראים אין איין שטיבעל. נאָר אויב ס'איז אַך אַ וואונדער, איז מיר אַ סך מעהר וואונדערליך, ווי קומט אַ יוד, אַ בעל-הבית, אַ סאָלידער כוחר און אַ טאַטע פון קינדער, זעך ערלויבען אַזוי צו האַנדלען מיט יענעמס וואַב, איהר שראַבען ליעבעצעטעלעך גאָר און אַפּירלעגעך געלד? ווער דאַרף אַך מיט איינערע געלד? נישט שוין זשע ווייסט איהר נישט, אַז ערשטענס בין עך אפשר אַזוי ראַך אין מזומן געלד ווי איהר? און אויב איהר ווילט, בין עך, האָט קיין פּאַראיבעל נישט, אפשר נאָך ראַכער פון אַך. וואָרום אַז אונז זאָלען מיר יעך וועלען גוט אויסרעכענען, ליגט איהר צעשטעקט מיט איינער פערמעגען ביי לאַטען און ווער ווייס, וואָס קאָן זאַן אין אַ יאָהר אַרום, חלילה, ביי אַ קריזיס? עך בין מיט גאָטס הילף אַ מזומנ'ער עושר, וואָרום די גאַנצע וועלט ווייס, אַז עך האָב גאָט זיי דאַנק אויסגענומען אין דער וואַרשאַווער לאָטעריע מזומנ'ע קערבלעך, און עך קאָן מיר, ברוך השם, ערלויבען אויסהאַלטען מאַן וויב נישט נאָר אין מאַריענבאַד, נאָר אַפילו אין פּאַריז. און צווייטענס, איז מאַן וואַב, חלילה, נישט גלאַך צו אַנדערע וואַבער, ווי, למשל, די מאַדאַם טשאַפּניק, אָדער ווי קורלענדערס וואַבעלע, וואָס איינער שוואָגער, דער אַדעסער פּאַצעטעל מאַריאַמטשיק, מאַכט דאָרטען מיט איהר, ווי עס לאָזט זיך הערען, שענע משא ומתנ'ס... איהר ערלויבט אַך צו שראַבען צו מאַן וואַב, האָט מיר קיין פּאַראיבעל נישט, אַזעלכע נאַרישקייטען און אַזעלכע נידערטרעכטיגע אָנצוהערענישען, וואָס אַ לאַטישען מענשען וועט עס קיינמאָל גאָר אויף די געדאַנקען נישט קומען. דערבאַי זענט איהר זעך פאַר איהר מודה, אַז איהר זענט נישט גאָטס סטראַפּטשע און דאָך האַלט איהר זי פיר, למאי זי בעגעגענט זיך מיט אַזעלכע נישט ווירדיגע פאַרשוינדלעך, ווי איינער שוואָגערל. און נאָך דעם אַלעם פערגינט איהר אַך צו זאָגען מאַן וואַב, אַז איהר און איינער קאַסע זענט אָנגעבראַכט!... דאָס איז שוין פון איינער זאַט, האָט מיר קיין פּאַראיבעל נישט, אַזאַ שווינעראַי, וואָס דאָ אויף'ן אָרט קריגט מען פאַר אַזאַ זאַך געבראָכען די ביינער... און איהר האָט נאָך אַזעלכע פערשטאָכענע אויגען בעריהמען זעך פאַר מאַן וואַב, אַז מיר זענען מיט אַך נאָהינטע שמעלקעס און איהר האָט אַ עצה זיך אונטערצושראַבען „איינער מאַנס

פראַנד״. כ׳בײַט אַך, זאָלט איהר מיר געזונד זאַן, פון ווען אָן זענט איהר עס מאַנער אַ פראַנד געוואָרען? וואו זענט איהר געוועזען אין יענע צײַטען, ווען איך בין, נישט פאַר איצט גערעדט, געלעגען אין דער ערד און געבאַקען בײגעל? מיר שאַנט, אַז עך האָב געהאַט אַ זכיה, אַז איהר האָט מיר געענטפערט אויף מאַן גוט-שבת מיט מאַן גוט יום-טוב. און עך בײַט אַך, ווער בעדאַרף עס אַזוי נויטיג אײַער גוט-פראַנדשאַפט? קײַן קרעדיט האָב עך בײַ אַך קײַן מאָל נישט געהאַט און נישט געזוכט, און איצט, מיט דער הילף פון קודשא-בריך-הוא, דאַרף איך אײַער קרעדיט אודאי נישט. ווײסט איהר, וואָס עך וועל אײַך זאָגען? אַזעלכע בריוועלעך, ווי איהר שראַבט, זענען, האָט מיר קײַן פאַראיבעל נישט, אָנגעמאָסטען נאָר פאַר אַזעלכע פאַנע בריה׳ס, ווי די מאַדאַם טשאַפניק און נאָך אַזעלכע הפקר-וואַבלעך, אָבער נישט פאַר אַנשטענדיגע פרויען פון אַנשטענדיגע לאַט.

דאָס איז אַלעס, וואָס עך האָב געפונען פאַר נויטיג אַך צו זאָגען אויף דער הײַסער שעה. דאָס איבריגע וועל עך אַך אויסלומר׳ען, אם ירצה השם, אַז איהר וועט קומען געזונטערהײַד אַהײַם און אונז וועלען מיר זעך זעהן פנים אל פנים. דערוואַל זאַט׳ס מיר און האָט׳ס מיר.

ממני צבי הירש לויפערמאַן.

№ 38.

הירש לויפערמאַן פון נאַלעווקים (וואַרשאַ) צו זײַן וושב בראָני לויפערמאַן אין מאַריענבאַד.

בראָנישי!

וואָס איז די מעשה, וואָס דו שראַבסט מיר די גאַנצע צאַט, עך זאָל דיר שיקען געלד און געלד, און אַז דו האָסט דאָרט אין מאַריענ-באַד בעקומען, קײַן בײַז אויג, אַזאַ קרעדיט — פון דעם שראַבסט דו מיר גאָרנישט. אַ גליק, וואָס עך האָב בעקומען זאַן בריוועלע צו דיר, אַ נישט וואָלט עך גאָרנישט געוואוסט, ווי אַזוי דו פערברענגסט דאָרט די צאַט, און וואָס פאַר אַ גוטע פראַנד דו האָסט דאָרט געפונען,

װאָס זײַ אַלײן און זײַער קאַסע זענען אָנגעבּרײַט פאַר דיר! מילא, אַז ער איז דיר אַ גוטער פראַנד — דאָס זעהט מען פון זאַן בריװעלע צו דיר. אָבער פון װען אָן בין עך געװאָרען זאַנער אַ גוטער פראַנד, װאָס ער װיל פערהיטען מאַן כבוד? פאַר װאָס האָב עך נישט געהערט פון זאַן גוטפראַנדשאַפט דעמאָלט, װען עך בין, נישט פאַר איצט געזאָגט, אױסגעריסען געװאָרען און אַרום געלאָפען איבער װאַרשאָ מיט אַנ'אַרױסגעשטעלטער צונג זוכען אַ דראַעריל? איצט זענען זײַ שױן אַלע געװאָרען מאַנע גוטע פראַנד. פון בערעל טשאַפניק שמועסט מען נישט. דער איז באַלד נאָכ'ן געװינס געקומען צולױפען מיט אַ גדולה. און אױפגעדעקט מיר אַ סוד, אַז ער האָט מעך תמיד געהאַלטען פאַר אַ פעהיגען מענשען, און אױסגעלאָזט האָט זעך עס מיט אַ גמילת-חסד'ל. נאָר אפילו אַזאַ יוד, װי רב װעלװעל יאַמאַי־קער מיט'ן שענעם באָרד טראָגט מיר האַנט דעם „גוט מאָרגען" אַקעגען. עך בין מיט אַ מאָל אױסגעװאַקסען, געװאָרען אַ גאַנצער יש, אַ העלד אין מיטען דרינען! דאַכט זעך דער אײַגענער העריש לױפערמאַן װאָס פריהער, און דאָך נישט דער. אפילו די צאַטינגען האָבען געהאַט צו טאָן די ערשטע צאַט מיט'ן נײַעם גביר פון די נאַלעװקיס. נאָר לאָמיר דאָס אַװעקלעגען אױף אַ זאַט. זאָג מיר, בראָנישי, װי דער־לאָזט דו עס גאָר, מע זאָל צו דיר שראַבען אַזעלכע בריװעלעך? למאי האָסט דו אַלײן נישט אָבגעשיקט צו מיר זאַן בריװעלע? און װאָס האָסט דו איהם אָבגעענטפערט אױף זאַן בריװעלע? און שראַב מיר, אויב ס'איז אמת, אַז דו קענסט זיך דאָרטען מיט זאַן שװאָגער דעם שאַרלאַטאַן? און אויב ס'איז אמת, אַז דו געהסט מיט איהם שפּאַציר־רען אױף דער גאַס? און װי קומט עס, װאָס פאַדליג ער שראַבט, האָסט דו איהם געגעבען אַ קאַלטען אױפנאַהם, לסוף לעגט ער דיר פאָר, אַזױ װי דו פאָהרסט פון בערלין, קעהרסט דו דאַרפען געלד, על־כן, שראַבט ער דיר, אַז ער און זאַן קאַסע זענען תמיד אָנגעבּרײַט פאַר דיר!? אַזאַ חוצפה איז נאָך נישט געהערט געװאָרען אין דער װעלט. אױסערדעם, װאָס עך שראַב צו איהם אַלײן אַ רעכט בריװעל, װאָס עס װעט איהם פינסטער װערען אין די אױגען, װעל עך נאָך זאַן מיט זאַן בריװעלע צו דיר באַ זאַן װאַב — לאָז זי זעהען און לאָז זי אויך װיסען, װי אַזוי איהר מאַן האַלט די „קור" אין מאַריענבאַד!

עך בײַט דעך, בראָנישי, זאָלסט מיר באַלד שראַבען װעגען איהם װאָס און װען, װאָרום עך װעל אַזאַ זאַך נישט פערשװאַגען! און

פון דאַן געזונד זאָלסט דו מיר שראַבען און פון אלסדינג זאָלסט דו מיר שראַבען.

פון מיר דאַן געטרייער מאַן

הערש לויפערמאַן.

№ 39.

קלמן ברויכשטוהל פון די נאַלעווקים (ווארשא) צו חיים סאַראָקער אין מאַריענבאַד.

לכבוד הגביר המפורסם מוה"ר **חיים סאַראָקער** נ"י.

דער צוועק פון דיזען בריעף איז אָנצופרעגען זיך ביי איך, איהר זאָלט זיין אַזוי גוט מיר ענטפערען גאַנץ אויפריכטיג און קלאָהר, נישט בעדרעהט זיך און אָהן קונצען: וואָס פאַר געשעפטען האָט איהר דאָס מיט מיין פרוי, וואָס איהר שרייבט צו איהר שלום-לאהובי-בריוולעך? איהר רופט זי אַרוים צום ברונען און אין „מיראַמאָנט" אַריין צו שמוע. סען מיט איהר אונטער פיער אויגען?! איהר לעגט איהר פאָר געלד, און איהר פאָדערט פון איהר, זי זאָל אַריבערפאָהרען צו אייך אין אייער האָטעל פון איהר טובה וועגען?!... און דער עיקר, וואָס פאַר אַ סודות האָט איהר עס צו דערצעהלען אויף מיר???!... אין אייער בריוועלע צו מיין פרוי ווינקט איהר אָן, אַז איך האָב נישט פיינט קיין קערטעל און אַז איך שפיעל אין „אָקע". אויב דאָס איז אייער סוד, וואָס איהר האָט אויסצוזוצען אויף מיר, האָט איהר נישט געטראָפען די סטאַנציע. גאַנץ ווארשא ווייס, אַז איך אין „אָקע" שפיעל נישט. איך שפיעל אַמאָל אַ באַנטשאָק אָדער אַן'אַנדער שפיעל, און לעב נישט פון קיין קאָרטען. איך בין נישט בעריל טשאַפניק, איך האָב אַנדערע געשעפטען. אַלזאָ, וואָס קאָנט איהר אויף מיר דערצעה-לען פאַר מיין פרוי? און וואָס פאַר אַ אינטערעס קאָנט איהר האָבען דערביי? אַ מאַן, וואָס שרייבט אַזעלכע בריוועלעך צו אַ פרעמדער פרוי, מוז האָבען וויכטיגע אורזאַכען און איין ערנסטען צוועק. אַז איהר זענט איצט נישט שוה בשוה מיט אייער פרוי — דאָס ווייס איך שוין לאַנג, מע רעדט ביי אונז אויף די נאַלעווקים דערפון גאַנץ געשמאַק. והעלוויל

יאַמאַיקער האָט מיר דערצעהלט אויף אייך גאַנץ שענע זאַכען, אויף אייך און אויף אייער שוואָגער מאַריאַמטשיק. מע שמועסט, אַז איהר ביידע האַלט בײַ גט׳ען זיך מיט אייערע ווײַבער, אויב אַזוי ווינש איך אייך, ס׳זאָל זײַן אין אַ גוטער שעה, איצט בלײַבט איבער נאָר אײן זאַך: וואָס האָט איהר קיין צײַט נישט געהאַט שוין אַזוי גיך זיך בעוואָהרענען מיט אַ צווייטע פרוי, וועהרענד יענע האָט נאָך אַ מאַן בײַ הונדערט צוואַנציג יאָהר? אָדער אפשר ווייסט איהר פון דעם סוד, אַז עס האָט בײַ אונז אויך געהאַלטען אַמאָל אויף אַ גט? איז ערשטענס געהער זיך עס אָן נאָר מיט מיר און מיט מײַן פרוי, און צווייטענס, האָט איהר בעדאַרפט וועניגסטענס אָנפרעגען זיך בײַ מיר דורך אַ בריעף, נישט געהן מיט אַזעלכע וועגען, ווי איהר געהט... אַגב, אַז עס האַלט שוין דערבײַ, בעדאַרף איך אייך זאָגען גאַנץ אויפריכטיג, אַז אויב איך וועל מיך ענטשליסען צו שיידען זיך מיט מײַן פרוי, וועל איך עס אַנדערש נישט טאָן, נאָר מיט אַ תנאי, וואָס בעשטעהט אין צוויי פונקטען: 1) איך וועל איהר די קינדער נישט אַוועקגעבען פאַר כל הון דעלמא. 2) די קינדער מוזען מיר זײַן בעוואָהרענט מיט אַ געוויסע סומע אויף זייער נאָמען, אַרײַנגעטראָגען אין גאָסודאַרסטווענע באַנק. איהר זענט אַ יוד אַ סוחר און אַ בר-דעת און איהר האָט אַ פנים דאָס זעלבע פעקעל, וואָס איך — אַ ווײַב אַ צרה — בעדאַרפט איהר אָבער פערשטעהן, אַז צווישען אייך און מיר איז אַ גרויסער אונטערשיעד. איהר זענט אַ יוד אַ קאַפּיטאַליסט און אייערע קינדער זענען געזיכערט. און איך בין נישט איהר, איך געב אייך מײַן עהרען-וואָרט, אַז איך וועל דאָס צווייטע מאָל נישט הייראַטען. אײן מאָל אָבגעבריהט זיך — גענוג.

אַלזאָ, ידידי, אויב איהר האָט אַנ׳ערנסטען קוק, זאָלט איהר מיר תיכף ומיד ענטפערען. וואָס און ווען און ווי אַזוי. און אויב עס איז בײַ אייך מעהר נישט ווי אַזאַ מין ספּאָרט, ווי בײַ אייער שוואָגער דעם שאַרלאַטאַן, וואָס וועדליג מע שרײַבט אונז פון מאַריענבאַד, האַלט ער אין איין נאָכלויפען נאָך פרעמדע ווײַבלעך און שרײַבען זיי ליבעבריוולעך, פערשטעה איך נישט, ווי ערלויבט זיך עס אַזאַ זאַך אַ יוד אַ סוחר, אַ טאַטע פון קינדער, ער מעג זיך זײַן אפילו אַ גביר און אפילו אַ מיליאָנער? זעלבסטפערשטענדליך, אַז איך וועל אַזאַ זאַך נישט פערשווײַגען און עס קאָן אַרויס דערפון אַ גרויסער סקאַנדאַל. איך ערוואַרט פון אייך יעדענפאַלס אַ ענטפער, אָבער קלאָהר און דײַטליך.

אָהן המצאות און אויבערקעפּלעך... איך האָב נאָר וואָס אַוועקגעשריבען אַ בריוועל אויך צו מיין פרוי קיין מאַריענבאַד, זי זאָל מיר שרייבען אויב ס'איז אמת, אַז זי האָט געשיקט צו אייך אַ שליח נאָך געלד? און פאַר וואָס האָט זי זיך נישט אָנגעפרעגט פריהער ביי מיר? און וואָס איז דאָס פאַר אַ מיראַמאָנט, וואָס איהר רופט זי אַרוים? און וואָס פאַר סודות האָט איהר ענטדעקט אויף מיר? און ערשט דעמאָלט, ווען איך וועל האָבען בעקומען איהר ענטפער וועל איך וויסען, וואָס איך האָב צו טאָן. דערווייל זעהט מיר אוים דער גאַנצער חלום אַ רעטעניש.

איך פערהאָף, אַז אויב איהר האָט אין זיך חאָטש אַ ברעקעל אַנשטענדיגקייט בעדאַרפט איהר באַלד און שוין געבען אַ קלאָהרע תשובה אויף דעם אַלעם און זאָגען מיר דייטליך און אויסדריקליך, וואָס האָט איהר געמיינט מיט אייער פערשטעלטען בריעף צו מיין פרוי? וואָס איז אייער כונה און אייער מיין? און דער עיקר, וואָס פאַר סודות האָט איהר אויסצעזעצען אויף מיר, אויף אייער אומבעקאַנטען

קלמן ברויכשטוהל.

№ 40.

קלמן ברויכשטוהל פון די נאַלעווקים (וואַרשא) צו זיין ווייב ברויכשטוהל אין מאַריענבאַד.

צו מיין ליעבע פרוי לאהצי לעב וואָהל!

עס איז נישט גלייך, לאה'צי, וואָס איך האָב בעדאַרפט געוואוירערען פון אַזאַ וויכטיגער זאַך און פון אַזאַ ערנסטען שריט דורך דער דריטער האַנד. מיר שיינט, ס'וואָלט געווען פיעל געזינטער פאַר אונז ביידען, ווען איך ערפאַהרע עס דירעקט פון דיר. איך האָב אַפילו שוין בעמערקט שוין לאַנג, אַז דו האָסט עפּים אויף דער נשמה, נאָר דו פערבאָרגסט עס פון מיר אַזוי וויים ווי מעגליך. דיין פלוצלינג אָבּ-רייזען קיין אויסלאַנד, דיין אויסוועהלען מאַריענבאַד — וואָס עפּעס גראָד מאַריענבאַד? פאַר וואָס נישט איין אַנדער באָד? — און דיינע אַלטענע און קורצע בריוולך צו מיר די לעצטע צייט — דאָס אַלעס

האָט בעדאַרפט זײַן אויפפאַלענד אין מײַנע אויגען. נאָר ווי זאָגט דאָס שפּריכוואָרט: „דער מאַן ווערט געוואויר אַלע מאָל צום לעצטען“... איך וואָלט דאָס קיין מאָל אויף דיר נישט געגלויבט, — און גלויב אויך איצט נישט — אַז דו זאָלסט אַזוי נידריג פאַלען און ערלויבען זיך צו שיקען לײַהען געלד אָהן מײַן וויסען בײַ אַזאַ מאַן, וואָס גראָבט זיך אונטער מיר און זוכט אויף מיר בלבולים, אום צו דערגרײַכען זײַנע נידעריגע צוועקען. לאָז שוין זײַן אפילו, ווי דו האָסט מיר נישט איין מאָל געזאָגט, אַז איך האָב דיר פערפינסטערט דײַן וועלט (אָבוואָהל ס׳איז נישט אַזוי די מעשה: מײַן וועלט איז פערפינסטערט געוואָרען דורך דיר), נאָר יעדענפאַלס וואָלט געווען אַ סך עהרליכער פון דיר, ווען דו זאָלסט מיר שרײַבען: „אַזוי און אַזוי, קלמן-לעב, איך וויל זײַן פרײַ, ווײַל ס׳איז מיר נמאס געוואָרען צו לעבען אין שטענדיגען געלד-מאַנגעל און דעסגלײַכען...“ וואָלט איך דיר אָבגעענטפערט דאָס זעלבע, וואָס איך האָב דיר געזאָגט שוין לאַנג, נאָך בײַ אונזער ערשטען צעפאָהרען זיך, — געדענקסט דו? — אַז ס׳איז פאַרהאַן אַ רוסיש וואָרט: „נאַסילאַו מיל ניע באוּדעש“... אויך איצט זאָג איך דיר, לאה׳צי, ווי איין אמת׳ער גוטער פרײַנד און ווי אַ פאָטער צו זײַנע קינדער, אַז אַלע וועגען זענען פאַר דיר אָפען. איך וועל דיר געבען פולע פרײַהײַט, נאָר מיט איין תנאי: אַזוי ווי דו ווייסט, ווי טײַער עס זענען בײַ מיר די קינדער, אַז איך וועל זיך מיט זיי נישט שײַדען פאַר קיין געלד אין דער וועלט, און אַזוי ווי ער איז אַ יוד אַ עושר, חוץ זײַן שאָדען אויף מיר געזאָגט געוואָרען האָטש האַלב, על-כן זאָל ער בעוואָהרענען פריהער דיך, דערנאָך אונזערע קינדער. פון זיך רעד איך נישט. מיך וועט גאָט אויספיהרען אָהן איהם. דו ווייסט, אַז קיין גרויסער איבערקלויבער בין איך קיין מאָל נישט געווען און איצט אודאי נישט. אַבי איך זאָל וויסען, אַז דיר וועט זײַן גוט, און אַז אונזערע קינדער וועלען, חלילה, נישט דאַרפען אָנקומען צו אַ שטיפ-טאַטען. דאָס איז אַלעס, וואָס איך האָב דיר צו זאָגען. איין אַנדער מאַן אויף מײַן אָרט וואָלט דיר געמאַכט איין אַוואַנטורע מיט אַ סקאַנ-דאַל. איך בין נישט קיין מענש פון קיין אַוואַנטיורעס און פון קיין סקאַנדאַלען. דעריבער שרײַב איך דיר געלאַסען און אויפריכטיג. און אויך צו איהם האָב איך הײַנט אַוועקגעשריבען אַ בריעף, און איך פערלאָז מיך אויף זײַן אַנשטענדיגקײַט, אַז ער וועט מיר געבען אַ קלאָ-רע תשובה, און די זאַך וועט רעגולירט ווערען אויפ׳ן אַנשטענדיגען

אַרט, און עס וועט נישט קומען, חלילה, צו לײַטיש געלעכטער און צו סקאַנדאַלען, ווי עס ווינשט דיר

דײַן באמת געטרײַער מאַן, וואָס איז
יעדענפאַלס דײַן בעסטער פרײַנד
קלמן ברויכשטוהל.

№ 41.

איטשע מאיר שערענײַיס און איטשע מאיר פעקעליס פון די נאַלעווקיס (וואַרשאַ) צו חיים סאַראָקער אין מאַריענבאַד.

(איבערזעצט פון העבעראיש).

פריער צום פילגעעהרטען געהויבענעם און געאַכפערטען הערר, דעם געלעהרטען און אויפגעקלעהרטען רב חיים סאַראָקער — פריער אָהן אַנ׳עק.

נאָכדעם, ווי מיר בעגריסען דעם געעהרטען הערר, ווי דער מנהג איז, טוען מיר זיך נעהמען צום אַלעם ערשטען ערלויבונג צו ווינשען איהם אַ גיכע היילונג און אַ רפואה שלמה הן אין זײַן קערפער והן אין זײַן געלד, און דער אַלמעכטיגער זאָל איהם ברענגען אין פריעדען אַהײַם צו דער רוהונג און צו דער ערבשאַפט אין גיכע צײַטען און ער זאָל נישט וויסען מעהר פון קײַן שום קרענק און פון קײַן שום שמערצען מיט׳ן כלל ישראל פון הײַנט און ביז אײַביג — אמן.

אצונד טוען מיר מאַכען פאַלען אונזער געבעט פאַר די הויכקײַט פון אונזער הערר, ער זאָל אַראָבנײַגען זײַן אויער און צוהערען צו אונזער קול, צום קול פונ׳ם בלוט פון דײַן ברודער, וואָס טוט שרײַען פון אַ ווײַט לאַנד אויף דער אונרעכט, וואָס ווערט אונז געטאָן אָהן אַ שום עולה אין אונזערע הענד, מיר האָבען געזאָגט, לאָמיר דערצעהלען האָטש אַ טויזענד חלק פון אונזערע יסורים און האַרצוועהטיג — איז אָבער מיעד יעדע צונג צו רעדען, יעדע פעדער צו שרײַבען, און ס׳איז קורץ די דעק אויף צו פערשפרײַטען. און נאָר אין קורצע ווערטער וועלען מיר זיך פרובען געבען אַ ווידער-קול פון אונזער אויסגע-

שרעה, וואָס רײַסט זיך אַרויס מיט אַ גוואַלד פֿון די ווענט פֿון אונזער האַרץ. הערט אונז אויס, וועט אײַך אויסהערען גאָט.

מיר, די אונטערגעשריבענע אויף דעם דאָזיגען בריעף, זענען וואַרשאָווער יונגע-לײַט, וואָס זענען נישט לאַנג אַראָב פֿונ'ם טיש פֿון זײַער פֿאָטער און האָבען געשיקט אין האַנדעל זײַערע הענד, און גאָט האָט געבענשט דאָס טועלץ, וואָס זיי האָבען געטאָן, און זײַער אַרבײַט האָט געמאַכט וואַקסען פּירות און זײַער נאָמען האָט זיך געשטאַרקט אויף דער וועלט, און ווי דער מנהג איז פֿון אונזערע ברידער, די קינדער פֿון ישראל: ווי באַלד נאָר די זון פֿון הצלחה טוט אַ לײַכט צו זיי מיט איהר פּנים, אַזוי הויבען זיי אָן צו פֿערשווענדען דאָס, וואָס זיי האָבען אָנגעזאַמעלט מיט די מיעדקײַט פֿון זײַערע הענד, און געלד איז, ווי גאָרנישט בײַ זיי אין די אויגען, און מעהר פֿון אַלץ ברענגען זיי זיך אויס אויף די ווײַבער פֿון זײַער יוגענד, און זײַערע ווײַבער הויבען אָן פּיהלען מיט אַמאָל אַלערלײַ וועהטיגען אין זײַערע אַלע איברים און זיי הויבען אָן פֿאָרשטען צו די אָפּגעטער פֿון דער מעדי-צין, וועלכע צעשיקען די דאָזיגע קרענק אין אַלע עקען פֿון דער וועלט צו זוכען אַ תּרופֿה צו זײַער וואונד, און ווי אומעטום ווערען זיי געשיקט אין יענעם מאָדנעם קוראָרט, וואָס איז בעוואוסט מיט'ן נאָמען מאַריענבאַד.

עס פֿערשטעהט זיך פֿון זיך זעלבסט, אַז מיר האָבען מקיים גע-ווען דעם דין פֿון מאַריענבאַד מיט אַלע פּונקטען און פּיטשעווקעס און מיט אַלע זעקס הונדערט און דרײַצעהן מצוות, וואָס הענגען אָפּ אין דעם. נישט געשוינט האָט אונזער אויג אויף קיין געלד, און אַלץ, וואָס דער דאָקטאָר האָט געזאָגט: טו — דאָס האָבען מיר געטאָן. און מיר האָבען אַרויסבעגלײַט אונזערע געליבטע ווײַבער קיין מאַריענבאַד, און געלד האָבען מיר געטאָן אין זײַערע כּלים, און מיר האָבען צו זיי געזאָגט: „געהט אויף אין אַ גוטער שעה און אין אַ גליקליכער אין יענ-נעם פֿרוכטבאַרען לאַנד, וואָס טוט רינען מילך און האָניג, און געפֿינט דאָרט אײַער הײַלונג, נײַערט איהר זאָלט אונז נישט פֿערגעסען און זאָלט פֿון צײַט צו צײַט מאַכען פֿליהען צו אונז אײַערע צײַכענס און אײַערע נאַכריכטען פֿון אײַער פֿריידען און פֿון אײַער וואָהל-זײַן ביז עס וועט קומען דער גליקליכער טאָג פֿון אײַער צוריקקעהרען אין אײַער נעסט אַרײַן צו אײַערע מאַנען, די הערדען פֿון אײַער יוגענד".

אַזוי האָבען מיר געזאָגט צו אונזערע געליבטע ווײַבער און זיך

אָפּגעזעגענט מיט זיי, און זיי האָבען פערלאָזט מיט פריידען דאָס לאַנד פון זייער געבורט און זענען געקומען אין דעם לאַנד, וואָס זיי האָבען אויסדערוועהלט, דאָס הייסט קיין מאַריענבאַד, און האָבען אונז צוגע־זאָגט צו שיקען נאַכריכטען פון צייט צו צייט, און האָבען געהאַלטען וואָרט, געשריבען אונז בריעף פון דעם שטאַנד פון זייער געזונד, און פון די וואַסערען, וואָס זיי טוען דאָרט שעפּען פון די קוואַלען פון הילף. נאָר פּלוצים איז פערשטאָפּט געוואָרען יעדער זעהונג פון זיי. די פאָכט האָט פערמיטען צו ברענגען אונז זייערע נאַכריכטען. פער־אָרימט און אויסגעטריקענט זענען געוואָרען אַלע קוואַלען פון זייערע שרייבעכצען, וואָס זיי פלעגען צו אונז שרייבען, ביז מיר האָבען פער־לוירען אונזער קאָפּ און מיר זענען געוואָרען אין אונזערע אויגען גלייך, ווי מיר חלומ'ן, און פּלוצים האָט מען אונז אויפגעעפענט אונזערע אוי־גען און ס'איז אונז פערענטפערט געוואָרען אַלע קשיות. מע האָט אונז בעוויזען שוואַרץ אויף ווייס, ווער ס'איז דאָ דער שולדיגער און ווער ס'איז דאָ דער בעזער שליח. אין לעבען וואָלטען מיר נישט געגלויבט, ווען מיר זאָלען נישט זעהען מיט אונזערע אויגען און נישט דערקענען אייער האַנדשריפט און די האַנדשריפט פון אייער געעהרטען שוואָגער געקריצט אויף פּאַפּיער. זעהר געעהרטער און געהויבענער הערר! מיט די גלאַטקייט פון אייערע צונגער און מיט די זיסקייט פון אייערע רעד האָט איהר ביידע זיי געטאָן פאַנגען אין אייער נעץ. פולע הויפענס ליעבשאַפט האָט איהר געטאָן אויסגיסען אין זייער שוים אַריין און איהר האָט געמיינט, ווייזט אויס, אַז קיין מענש וועט נישט וויסען, קיין בע־שעפעניש וועט נישט זעהען. אוי ווער געשריגען! ווער וואָלט דאָס גע־גלויבט, אַז דאָרט אין דעם ווייטען מאַריענבאַד, וועט זיין אָנגעגרייט נאָך פון נעכטען דער גיהנם? ווער וואָלט דאָס געגלויבט, אַז אונזערע ריינע פרומע ווייבער, וואָס אין דערהיים אין וואַרשאַ וואָלטען זיי אויס־געלעבט זייערע יאָהרען און וואָלטען נישט געוואוסט פון קיין זינד, זאָלען אַזוי געשטרויכעלט ווערען? ווער וואָלט דאָס געגלויבט, אַז אין אַזאַ צייט, וואָס איז אַ צרה פאַר יעקב'ן, און ישראל איז אַוועקגעגעבען געוואָרען צו רויבער, אין אַזאַ צייט, ווען יודיש בלוט גיסט זיך, ווי וואַסער אין הויפט פון אַלע גאַסען, ווען שונאים פרעהען זיך און טאַנ־צען אויף אונזער חרפּה, ווען די פייַלען ווערען געשאַרפט אויף אונז פון אַלע זייטען און שווערע וואָלקענס רוקען זיך אָן אויף אונזער הימעל — אין אַזאַ צייט זאָלען יודען, בעווייבטע יודען, טאַטעס פון

קינדער, אין זינען האָבען טאָן אַזעלכע אומווירדיגקייטען, פערנאַרען פרעמדע ווייבלעך ערגיץ אין אויסלאַנד, און אונטערען דעקטוך פון היי־לונג און לעבעדיגע וואַסער טרינקען, זיך נעהמען אראָבפיהרען זיי פונ'ם גלייכען וועג און פערפיהרען זיי אין אַ אָרט, וואָס פון דאָרטען וועלען זיי זיך שוין נישט אומקעהרען — אָ! שטוינט איהר הימלען! מיר האָבען געמיינט, אַז נאָר אייער געעהרטער שוואָגער, דער מאַן פון אייער ווייבס שוועסטער, וואָס האָט אַ שם אין דער וועלט פאַר איין אויסגעלאַסענעם מענשען, וואָס האָט אַראָבגעוואָרפען פון זיך דעם יאָך פון דרך-ארץ און אַנשטענדיגקייט, איז פעהיג צו טאָן אַזעלכע מיאוסע זאַ־כען—שרייבען בריוועלעך צו פרעמדע ווייבלעך. זיינע בריוועלעך, וואָס ער האָט געטאָן לויפען צו אונזערע ווייבער, איז אונז געראָטען אָבצו־האַנדלען פאַר רעכט געלד ביי איינעם אַ פּאַרשוין, וואָס מיר זענען נישט מחויב צו פערעפענטליכען זיין נאָמען. מיר האָבען געמיינט, אַז דערמיט האָט זיך געענדיגט די דאָזיגע הימעל-שרייענדע טראַגעדיע. צום סוף האָבען מיר דערזעהען, אַז מיר זענען געוועזען בלאָנזענדיגע אין אַ מדבר, אַז דער אמת'ער פיינד לאָקערט נאָך פון זיין בעהעלטעניש — און דער דאָזיגער פיינד דאָס זענט איהר, געעהרטער און געאַכפּערטער הערר, איהר און נישט קיין אַנדערער. וואָרום אויב אייער געעהרטער שוואָגער, דער מאַן פון אייער ווייבס שוועסטער, האָט געטאָן שרייבען צו אונזערע ווייבער פיעל נאַרישקייטען און פוסטע רייד פון חנופה מיט אַ גרינגען קאָפּ, האָט איהר, זעהר געעהרטער הערר, געהאַט איין עזות צו זאָגען אונזערע ווייבער, אַז איהר וועט טאָן מאַכען רינען געלד פון אייער בייטעל פון זייער טובה וועגען. אָ! פערשאָלטען וואָלט געמעגט ווערען די האַנד, וואָס האָט אַזעלכעס געקאָנט צייכענען! פערשאָלטען וואָלט געמעגט ווערען די צונג, וואָס איהרע גלאַטע רעד זענען גיפט און די זיסקייט פון איהרע ווערטער זענען דער גיהנם.

דאָס אַלעס האָבען מיר, די אונטערגעשריבענע, געפונען פאַר נויטיג, זעהר געעהרטער הערר, אויסצוגיסען אין אייער שוים און צו בעטען פון אייך מיט אַלע מינים געבעט—איהר זאָלט רחמנות האָבען הן אויף אונזער כבוד, הן אויפ'ן כבוד פון אונזערע ווייבער, והן אויף אייער אייגענעם כבוד, און איהר זאָלט אויפהערען צו טאָן אייערע אומווירדיגע זאַכען. מיר זענען אייך מוסר מודעה, זעהר געעהרטער הערר, אַז באם איהר וועט נישט צוהערען צו אונזער קול און וועט נישט פערמיידען וויטער צו טאָן אייערע אומווירדיגקייטען אין דער

פערבארגעניש, דאן וועט ביטער זיין אייער סוף און איהר וועט בעקו־
מען אייער לוין און אייער צאהלעכטס בכפל כפלים, ווארום ס'איז דא
א גאט אויף דער וועלט און ס'איז נאך פאראהאן א געזעץ און א ריכטער
אין ישראל!

מיר בעטען ביי אייך, איהר זאלט קיין פאראיבעל נישט האבען,
וואס מיר פערלענגערן נישט אונזערע רעד, ווייל מיר האבען זעהר
קיין צייט נישט! און האפענדיג, אז איהר וועט טאן א געהעריג אויער
צו אונזערע ווערטער, וואס טריפען פון א ריכטיגע קוואל און פון א
הארץ פול בלוט, און איהר וועט נישט דערלאזען צו גרעסערע בזיונות,
פערקירצען מיר אונזערע רעד און צייכענען מיט פיעל כבוד און מיט
א בענטשונג פון גוטע פריינד, וואס ווינשען אייך פיעל גליק און רייכ־
קייט ביז אהן א שיעור.

די רעד פון: יצחק מאיר שערעמצים.
און די רעד פון: יצחק מאיר פעקעלים.

№ 42.

אלעכסאנדער סווירסקי פון באזעל צו דער
יאמאיטשיכע אין מאריענבאד.

גנעדיגע פרוי!

איך האבע די עהרע איהנען מיטצוטיילען, דאסס איך אין באזעל
אויף דעם צעהנטען ציוניסטען-קאנגרעס גליקליך אנגעקאמען בין און ווי
מיר די זאכע בעאבערעדעט האבען, האבע איך מיך צו מיינע געשעפ־
טען מיט פלייס גענאמען, די פאסיגע פארטיען פאר איהרע ווערטע
טעכטער נאכצוזעהן און מוז בייהויפטען, דאסס צו מיינען גרעסטען
בעדויערען האבע איך דאס געוואונשטע פיר זיע לייידער ניכט געפונדען,
ווייל דער גרעסטער טהייל געסטע צום צעהנטען ציוניכטען-קאנגרעס
בעשטעהט פון מענער, וועלכע לייידער שוין לאנג פערהייראטעט זינד.
דען אונפערהייראטעטע גיעבט עס לייידער ניכט אונטער דען ציוניסטען.
די אורזאכע איז וואהרשיינליך די, וואס די ציוניסטען לייידער פריה
הייראטען אונד פיעלייכט זינד· דא נאך אורזאכען, אבער דער טהאט

איזט פעסטגעשטעלט, דאַסס מײַן רײַזע נאַך באַזעל וואַר גאַנץ אומזאָנסט אונד עס טוט מיר ווירקליך לײַד די שפּעזען, וואַס זי מיר געגעבען האַבען. אָבער איך קאָן מיר רעכטפערטיגען, דאַסס איהרע שפּעזען זענען דאָך ניכט גאַנץ אומזאָנסט הערויסגעשמיסען, דען איך האַבע מיך היער אין באַזעל אינפאָרמירט וועגען איהר קישיניעווער פּאַרטיע אונד איך בין צו מײַן גרעסטער ערשטוינונג ערפאַהרען, דאַסס דער הערר זײַדענער איזט ווירקליך איין זעהר טיכטיגער דאַנטיסט, וועלכער אין קישיניעוו די גרעסטע פּראַקסיס האַט, אָבער ער איזט לײַדער שוין לאַנג פערהײַראַטעט אונד האַט צו הויזע איינע זעהר נעטטע פרוי אונד קינדער, אונד עס וואונדערט מיר וואַהרהאַפטיג, ווי האַבען וויר דאַס געקאָנט זיך זאָ ביטערליך ענטוישען, דאַסס די זאַכע זאָ ווײַט געגאַנגען איזט, דאַסס ער אין איהרע אַלע דרײַ ווערטהע טעכטער זיך פערליבט האַט, אונד אויך איהרע ווערטהע טעכטער איהם זאָ ווײַט סימפּאַטיזי־רען, דאַסס גאַנץ מאַריענבאַד שוין אַלס ריכטיגע פּאַרטיע זי בעטראַכט האַט! אונד וואַס מיר בעזאָנדערס פערדרוס מאַכט איזט דער פאַקט דאַסס דיזער הערר זײַדענער שײַנט מיר איין געמײַנער בעטריגער צו זײַן, דען דיזער שורקע האַט בײַ מיר איינעגע טויזענד קראָנען אויף איינע קורצע צײַט אַלס גמילת-חסד גענאָמען, אונד אַלס איך איהם צווײַ מאַל טעלעגראַפיש געמעלדעט האַבע, דאַסס ער מיר דיזע פּאַר טויזענד קראָנען זאָפאָרט מיר טעלעגראַפיש נאַך באַזעל איבערווײַזען זאָל, בלײַבע איך גאַנץ אָהנע אַנטוואָרט, אונד האָבע איך הײַטע צו מײַנע גרעסטע ערשטוינונג איינע נאַכריכט בעקאָמען, דאַסס דער הערר זײַדענער נאַך אָסטענדע צוזאַמען מיט פרוי קורלענדער אַבגערײַזט האַט, אונד דאַסס דער הערר מאַריאַמטשיק איזט צוזאַמען מיט פרוי שערענ־ציס אונד פרוי פּעקעליס אויך נאַך אָסטענדע אַבגערײַזט, אונד אויך דיזער לײַכטזיניגער הערר מאַריאַמטשיק איזט מיר איין פּאַר הונדערט קראָנען שולדיג געבליבען נאַכדעם, ווי וויר צוזאַמען איינינע מאַל אין אָקע געשפּיעלט האַבען. אָבער דיזע פּאַר הונדערט קראָנען פון הערן מאַריאַמטשיק זינד מיר ניכט זאָ פּײַנליך אַלס יענע דרײַטויזענד קראָנען פאָן הערן זײַדענער, דען דאַס איז בלויז קאָרטענשולד, אונד דאַס איזט לײַדער באַרעס געלד, מיט בלוט אונד שווײַס פערהאָרע־וועט, — אויסקרענקען זאָל ער דאַס, אַזאַ איין אויסוואורף! אַ ממזר! אַזעלכע בלוטיגע קראָנען, ווי שדכנות-געלד בײַ אַ שדכן, אײַדער מע זעצט דורך בײַ אַ יודען אַ שידוך קומט אָן מיט גרינע ווערעם, קומט

צו געדן אַ דאַנטיסט, אַ שוואַרץ יאָהר פון קעשעניעוו, וועלכער איינע פרוי אונד צוויי קינדער האַט, אונד זיך אַלס אונפערהייראַטעטער קאַוואַליער מעלדעט — איזט דאַס טהאַטזעכליך צו שטוינען אונד צו בעדויערען, דאַסס אין אַזאַ צייט זאָל זאָ עטוואַס פאָרקאָמען קענען אין צוואַנציגסטען יאַהרהונדערט ביי אַלגעמיינער ציוויליזאַציאָן פון באַהנען, טעלעגראַף, טעלעפאָן, עלעקטריע, פאָנאָגראַף עט צעטעראַ, עט צעטעראַ! אונד דאַ איך פאָן היער דירעקט נאַך אָסטענדע אַבריייזע, אום דיעזען ניעדערטרעכטיגען בעטריגער צו פאַקען אונד גלייכצייטיג פיר איהרע ווערטהע טעכטער אַנשטענדיגע פאַרטיען נאַכצוזוכען, פערבלייבע איך מיט פאָרציגליכער האָכאַכטונג אונד מיט די בעסטע גערוסען צו איהרע ווערטהע טעכטער

אלעקסאנדער סוירסקי.

№ 43.

בראָני לויפערמאַן פון מאַריענבאַד צו איהר מאַן הירש לויפערמאַן אויף די נאַלעווקים (וואַרשאַ).

לבעלי מהור׳ הערש נ״י.

וואָס ס׳האָט זיך מיר געחלומ׳ט די נאַכט און יענע נאַכט און אַ גאַנץ יאָהר זאָל אויסגעהן צו מיינע שונאים׳ס קעפּ און צו זייערע הענט און פּיס און לייב און לעבען! די יאַמאַיטשיכע זאָל אַזוי וויסען פון איהר חיות און די טשאַפּניטשקע פון איהר געזונד, ווי איך הויב אָן צו פערשטעהן אפילו, וואָס דו שרייבסט און פון וועמען דו שרייבסט און צו וועמען דו שרייבסט?! דאָס האָט אודאי די יאַמאַיטשיכע דורך איהר וועלוועל יאַמאַיקער אָנגעפיהרט אַ רכילות׳ל? אָדער די טשאַפּניטשקע דורך איהר בערעל טשאַפּניק, וואָס וויל ביי דיר אויסנאַרען אַ גמילת-חסד? ער בעדאַרף טאַקי נעבאַך זעהר נייטיג האָבען, וואָרום זיין מאַדאַם האָט זיך דאָ פערשפּיעלט אין „אָקע״, געפּטר׳ט וויפיעל זי האָט געהאַט און איצט לויפט זי אַרום צווישען אונזערע וואַרשאַווער זכען אַ נאַר, וואָס זאָל איהר אויסלייהען אויף אַ קורצע צייט. איז אָבער נישטאָ קיין נאַראָנים אין מאַריענבאַד. אַ סך זענען זיך צעפּאָה-

רען, ווער קיין פראַנצענסבאַד, און ווער קיין אָסטענדע. שלמה קור־לענדער'ס ווײַבעלע איז שוין אין אָסטענדע. נישט אַליין, דער קעשע־ניעווער, וואָס איך האָב דיר געהאַט געשריבען, איז אויך דאָרטען. וואו זי, דאָרט איז ער. אַ פּנים אַ כּישוף?... נאָר איך קער מיך אום צוריק צו דײַן בריעף. איך לייען איהם און לייען און ווער שיער נישט משוגע! וואָרום איך הויב דען אָן צו פערשטעהן, וואָס דו מיינסט? ווער איז דער „ער", וואָס דו שרײַבסט מיר, אַז ער איז מיר אַ גוטער פרײַנד און אַז איך האָב בײַ איהם קרעדיט? וואָסער קרעדיט? איך האָב דאָ נישט קיין קרעדיט אין ערגיץ אויף קיין צעהן העלער אפילו! געהט אַוועק די וואָך אַזוי ווערט צוגעשטעלט אַ רעכע־נונג און מע מוז צאָהלען. דאָס איז מיט דער סטאַנציע, און פאַר'ן עסען אין כּשר'ען רעסטאָראַן ווערט געצאָהלט בײַ יעדען מאָהלצײַט. היינט וואָס וואַרפסט דו מיר אויס קרעדיט? און וואָס דערצעהלסט דו מיר, אַז דו האָסט געזעהן זײַנע בריוועלעך צו מיר? וועמענס בריווע־לעך? אַ חוץ דײַנע קלוגע בריוולעך און אַ חוץ די בריוולעך פון מײַן מאַמע האָב איך פון קיינעם קיין וואָרט נישט ערהאַלטען. און וועמען האָב איך דאָ געגעבען אַ קאַלטע אויפנאַהם? און וועמענס קאַסע זאָגסט דו איז פאַר מיר אָפען? כ'לעבען, הערש, דו רעדסט, ווי אַ דולער, אָדער ווי אַ שיכּור'ער. דו מישט צענויף קאַשע מיט באָרשטש און דערמאָנסט זיך מעשיות פון אַמאָל, נישט הײַנט געדאַכט, און פרעגסט מיך, אויב ס'איז אמת, אַז איך געה מיט איהם שפּאַצירען אויף דער גאַס? אויב דו מיינסט דאָס דעם אָדעסער שאַרלאַטאַן, מאיר'ל מאַריאַמ־טשיק, איז ווען נישט לאה'צי בראָכשטוהל, וואָלט איך איהם שוין לאַנג אָנגעשפּיגען אַ פולען פּנים. זי שטעלט זיך אײַן פאַר איהם. זי זאָגט, ס'איז אַזוי אויף איהם אַ גאָטס רחמנות. ער האָט זיך פאַרליאַ־פּעט אין שלמה קורלענדערס ווײַבעל, שוין געווען מיט איהר אויף אַ דרך, איז אונטערגעשפּרונגען אָט דער קעשעניעווער דאַנטיסט, וואָס איז אַנטלאָפען מיט איהר קיין אָסטענדע, אַ פּנים זיך בעהאַלטען פאַר אונז, וואָרום מיר זענען פאַר זיי אַ שעטנז... מיר רעכענען אָבער, איך און לאה'צי בראָכשטוהל, אַז גאָט וועט שענקען דאָס לעבען, נאָך שבּת'דיגע וואָך אויך אַ פאָהר טאָן קיין אָסטענדע, וואָרעם דאָ איז שוין באַלד אויס סעזאָן, און דאָרט הויבט זיך ערשט אָן סעזאָן. איך וואַרט נאָר אויפ'ן געלד, וואָס דו האָסט מיר אַרויסגעשיקט. און איך בעט דיך, הערש, זאָלסט מיר באַלד אַרויסשרײַבען דײַטליך און

קלאָהר, נישט ווי אַ משוגע׳נער, וואָס און ווערמען דו האָסט געמיינט טרעפען מיט דיין ברִיעף, ווארום ס׳זאָל נישט שטעהן אויף איהם מיין נאָמען, וואָלט איך געמיינט: אָדער ער איז נישט צו מיר געשריבען, אָדער דו ביסט, חלילה, אַראָפּ פון זינען? און איך מוז דיר זאָגען דעם אמת, אַז זינט עס האָט דיר בעגליקט און ס׳איז אַרויס דער געווינס, ביסט דו טאַקי געוואָרען איין אַנדער מענש... געהסט אַרום טאָג ווי נאַכט און רעדסט פון דיין געווינס, און עס דאַכט זיך דיר אויס, אַז די גאַנצע וועלט איז דיר מקנא, און אַלע זענען דיר שונאים, און קיינער פערגינט דיר נישט, און אפילו דיין אייגען ווייב גלויבסט דו שוין אויך נישט און שרייסט אַזעלכע זאַכען, וואָס מע קאָן משוגע ווערען! אַז איך וועל ערהאַלטען דאָס געלד און אַריבער־פאָהרען קיין אָסטענדע, וועל איך דיר געבען צו וויסען מיין אַדרעס דורך אַ דעפּעש. דערווייל פערבלייב געזונד און גליקליך און זיי נאָר נישט אַזוי צעטראָגען, ווי עס ווינשט דיר דיין פרוי

בראָני לויפערמאַן.

№ 44.

לאה׳צי ברויכשטוהל פון מאַריענבאַד צו איהר מאַן קלמן ברויכשטוהל אויף די נאַלעווקיס (ווארשא).

געעהרטער העֶרר ברויכשטוהל!

פערציַיהע, — נאָך אַזאַ ברִיעף, ווי דו האָסט מיר געשריבען, קאָן איך דיך מיט קיין אַנדער נאָמען נישט אָנרופען, נאָר „געעהרטער העֶרר״. איך בין נישט גלייך צו דיר. דאָס קאָנסט דו נאָר, שרייבענ־דיג מיר אַזאַ ברִיעף, אָנרופען מיך „מיין ליעבע פרוי לאה׳צי״. ווי קאָן איך דיר זיין אַ „ליעבע פרוי״, אַז איך טו אָב אַזעלכע זאַכען, ווי דו שרייבסט מיר? איך וואָלט נאָר וועלען וויסען, ווער איז דער מאַן, וואָס זוכט אויף דיר בלבולים און וואָס איך שיק צו איהם לייהען געלד? אויב דו מיינסט דאָס מיין פעטער יונה פון פעטריקאָוו, איז, ערשטענס, מעג איך, דאַכט זיך, צו מיינעם אַ פעטער שרייבען, וואָס איך וויל, און, צווייטענס, האָב איך איהם פון קיין געלד אפילו נישט

דערמאָנט, וואָרום איך ווייס, ס'איז אומזיסט. אַרויסגעוואָרפען אַ מאַרקע, דער פעטער יונה האָט שוין גענוג יוצא געווען, גענוג געגעבען, רו אַליין קאָנסט דאָס אויך נישט אָפּלייקענען. עס וועט זיין גענוג, אַז ער וועט מיך אין זינען האָבען פאַר'ן טויט ביי דער צוואה; גלויב איך אויך נישט: די קינדער וועלען איהם מסתמא נישט דערלאָזען... פער־שטעה איך נישט אַלזאָ, ווער איז דער מאַן, וואָס דו מיינסט? נאָר אפשר מיינסט דו דאָס שלמה קורלענדער? האָב איך צו איהם קיין מאָל נישט געשריבען וועגען געלד לייהען און וועל נישט שרייבען. איך געדענק דען נישט, אַז די ביסט ביי איהם געווען פאַר מיין אָבּ־פאָהרען קיין אויסלאַנד און ער האָט דיר אָבגעזאָגט? זעהסט דו, זיין בעלציי'ן האָב איך דאָ יאָ איין מאָל אָנגעמוטט מיט אַ גמילת־חסד, האָב אויך חרטה. דאָס איז אַ סחורה! — זי מעג שוין זיין די כפרה פאַר איהר מאַן אויך. ער איז טאַקי אַ קורלענדער חכם, אָבער אַנ'עהר־ליכער, און זי פיהרט דאָ אויף אַזעלכע שטיק, אַז ס'איז פשוט אַ בזיון פאַר לייטען! נאָר חאַפּט זי דער וואַטענמאַכער, חאָטש איך ווייס, איך שטויס מיך אָן, אַז דאָס וואַקסט פון איהר. דאָס האָט זי מסתמא אָנ־געפיהרט ביי דיר אַ רכילות, אָדער אַליין, אָדער דורך איהר מאַן דעם חכם, און דו האָסט זיך אָנגעחאַפּט אָן דעם, ווי אין עפּעס רעכטס, אַבי איין אויסרעד אויף גט'ן זיך... פערשטעה איך נישט, וואָס עפּעס איצטער אין מיטען דרינען? און וואָס ביסט דו אַזעלכעס געוואויר גע־וואָרען אויף מיר, וואָס דו זאָגסט, אַז „דער מאַן דערוויסט זיך אַלע מאָל צום לעצט"... דו שרייבסט מיר, אַז דו בעפרייסט מיך מיט דיין גוטען ווילען, דאַנק איך דיר זעהר פאַר דיין גוטסקייט. היינט שרייבסט דו מיר, אַז דו ווילסט, מע זאָל בעוואָהרענען פריהער מיך, דערנאָך די קינדער. איז דאָס אודאי זעהר שען פון דיין זייט. די פראַגע איז נאָר: ווער זאָל עס בעוואָהרענען? און ווער איז דער „ער", וואָס דו שרייבסט, אַז ער איז איין עושר? אַלץ דער פעטער יונה? וואָס גע־הער זיך עס אָן מיט דיר? וועט ער וועלען וועט ער בעוואָהרענען, וועט ער נישט וועלען, וועט ער נישט בעוואָהרענען — וואָס פאַר אַ שייכות האָט דאָס צו גט'ן זיך?... דו שרייבסט, אַז איין אַנדערער וואָלט מיר געמאַכט איין אוואַנטורע מיט אַ סקאַנדאַל! מיר דאַכט, אַז קיין גרעסערער סקאַנדאַל פון דיין איצטיגען בריעף קאָן שוין גאָר נישט זיין, וואָרום ווי באַלד, אַז איך האָב שוין קיין רעכט נישט צו שרייבען אַ בריעף צו איין אייגענעם פעטער, לאָזען זיך שוין אויס אַלע זאַכען!

ווי באלד אזוי, האָב איך דאָ ניִשט, וואָס צו טאָן און דאַרף מיִך ניִשט קוריִרען מעהר. איִך האָב געהאַט געריכענט פאָהרען פון דאַנען מיִט בראָני לויפערמאַן קיין אָסטענדע. איִצט אָבער טו איִך אַ שפּיי אויף אַלעס און פאָהר אַוועק צו מיין פעטער יונה קיין פעטעריקאָוו, און וויל דיִך מעהר ניִשט קענען! דו האָסט מיִר אויפגעדעקט מיין אַלטע וואונד — מסתמא וויִלסט דו דאָך עס... ביי דיִר איִז עס ניִשט דאָס ערשטע מאָל... זיי געזונד. אַז דו וועסט האַלטען ביי שרייבען מיִר בריִעף, קאָנסט דו מיִר שרייבען קיין פעטריִקאָוו.

פון מיִר דיין געוועזענער פריינד, וואָס האָט ניִשט פערדיִענט אַזעלכע בריִעף,

לאה.

№ 45.

חיים סאָראקער פון מאַריענבאַד צו הערש לויפערמאַן אויף די נאַלעווקיס (ווארשא).

להגביר החדש מוה״ר צבי הירש לויפערמאַן!

אייער בריִעף האָב איִך ערהאַלטען. עס טוט מיִר זעהר לייד, נאָר איִך מוז אייך זאָגען, איִך בעדויער אייך מיִט אייער געוויִנס, ווייל דורך דער געוויִנס האָט אייך, ווי עס שיינט, אַראָבגעפיִהרט פונ׳ם דרך הישר, דאָס הייסט, איִהר זענט נעבאַך געוואָרען געריִהרט פונ׳ם זיִנען. איִהר שרייבט מיִר, אַז איִהר זענט רייכער פון מיִר. עס קאָן זעהר מעגליִך זיין. איִך האַלט גאָרניִשט דערביי, איִך זאָל מיִך וועלען אויסרעכענען מיִט אייך איִן פערמעגען, און איִך גלויב אייך, אַז איִהר קאָנט אויסהאַלטען אייער ווייב, ווי איִהר זאָגט, אפילו איִן פּאַריִז. לאָז אייך גאָט העלפען ווי איִהר וויִנשט אייך אַליין. נאָר איִך בעט אייך, וואָס געהער זיִך, עס אָן מיִט מיִר? ווען האָב איִך געשריִבען צו אייער ווייב בריִוולעך, אַז איִך קען מיִך גאָר אפילו ניִשט מיִט איִהר? ניִשט זי האָט ביי מיִר געלד פערלאַנגט, ניִשט איִך האָב איִהר געלד פאָרגעלעגט, און איִך האָב מיִך קיין מאָל ניִשט בעריִהמט מיִט אייער בעקאַנטשאַפט און פאַר אייערען אַ פריינד האָב איִך מיִך קיין מאָל ניִשט אַרויסגעשטעלט. דאָ האָט געמוזט אַרויס אַ מאוס׳ער טעות.

איהר האָט נישט געטראָפען צו דער טהיר. איהר האָט אודאי געמוזט וועלען אויסזידלען מיין שוואָגער מאַריאַמטשיק? ער איז יאָ אַ נאָהנטער שמעלקע מיט אייער ווייב. ער איז איצט מיט איהר, ווי איך האָב געהערט זאָגען, אין אָסטענדע. אַהינצו קאָנט איהר צו זיי שרייבען בריוולעך און זיך בעריהמען מיט אייער ריינלקייט, און מיך לאָזט צו־רוה, וואָרום אַזוי ווי איך בין געווען אַזוי בין איך געבליבען אייער אונבעקאַנטער פריינד, וואָס ווינשט אייך, איהר זאָלט ווערען געזונט...

חיים סאַראָקער.

№ 46.

חיים סאַראָקער פון מאַריענבאַד צו קלמן ברויכשטוהל אויף די נאַלעווקים (וואַרשאַ).

מיין אונבעקאַנטער פריינד.

איך ווייס נישט, וואָס איך זאָל אייך ענטפערען אויף אייער בריעף. איך קאָן אייך נאָר געבען אַ ראַט, איהר זאָלט זיך מטריח זיין צום דאָקטאָר, ער זאָל אויסהערען אייער גייסטיגען צושטאַנד, נאָר בכדי עס זאָל אייך נישט זיין לאַנגווייליג, זאָלט איהר זיך זעהען פריהער מיט הערש לויפערמאַן, דער, וואָס האָט געוואונען דאָס גרויסע געווינס און איז דורך דעם קראַנק געוואָרען אויף דעם זעלבען חולאת וואָס איהר... וואָרום וואָס דען קאָן איך אויף אייך אַנדערש איבערטראַכטען נאָך דעם אַז איהר שרייבט מיר, אַז איך וויל אַריבערנאַרען אייער ווייב אין מיין האָטעל פון איהר טובה ווענען און אַז איך האָב איהר דער־צעהלט אויף אייך, אַז איהר שפּיעלט אין „אָקע״?... אויב איהר שפּיעלט אין „אָקע״ אָדער גאָר אין „באַנטשאָק״, ווי איהר זאָגט — דאָס ווייס איך נישט, נאָר אַז איהר זענט נישט ביים גאַנצען פערשטאַנד — דאָס זעהט מען אַרויס פון אייער בריעף. איהר שרייבט, אַז איהר ווייסט שוין לאַנג, אַז איך בין מיט מיין ווייב נישט שוה בשוה און איהר שטעלט מיר פאַר אַיין עדות רב וועלוועל יאַמאַיקער. עס קאָן זיין, אַז רב וועלוועל יאַמאַיקער ווייס בעסער, ווי אַזוי איך בין מיט מיין ווייב אַלס איך אַליין, נאָר דאָס, וואָס איהר זאָגט, אַז איך חזים פון דעם,

אז איהר האלט ביי גט'ן זיך מיט אייער ווייב — דאס רעדט איהר שוין, זייט מיר מוחל, ווי איין אמת'ער משוגע'נער. נישט נאר איך ווייס נישט פון אזעלכע סודות, וואס צווישען אייך און אייער ווייב, איך קען אפילו נישט אייער ווייב און נישט אייך און איהר ביידע אינטערעסירט מיך אזוי ווינציג, אז איהר האט אייך געמעגט גט'ן נאך איידער איהר האט אייך דערקענט. אין איינעם בין איך יא מיט אייך איינפערשטאנדען: איהר זאלט דאס צווייטע מאל, ווי איהר שרייבט, נישט הייראטען. אזא מענש ווי איהר, האט נישט געטארט הייראטען דאס ערשטע מאל אויך, ווארום ס'א רחמנות אויף אייער ווייב, חאטש איך קען זי נישט...

איהר בעט מיך, איך זאל אייך שרייבען אויפריכטיג, וואס איז מיין קוק און צוליעב וואס רוף איך ארוים אייער ווייב אין „מיראמאנט" — שרייב איך אייך קלאהר און דייטליך און אהן „המצאות" און „אויבערקעפלעך", ווי איהר פערלאנגט, אז אדער אייער ווייב איז, זאל מיר מוחל זיין, א ספלעטניצע און ליגנערין, אדער, ווי איך האב אייך געזאגט אין אנהויב פון מיין בריעף, איהר זענט נישט ביי אלע געדאנקען. דאס צווייטע איז, רעכען איך, מעהר וואהרשיינליך...

ווי איהר זעהט, האב איך אייך געגעבען א קלאהרע תשובה אויף אלעם. עס בלייבט מיר איבער נאר איין זאך — ווינשען אייך א רפואה שלמה...

חיים סאראקער.

№ 47.

בערעל טשאפניק פון די נאלעווקים (ווארשא) צו זיין פרוי חוה'לע טשאפניק אין מאריענבאד.

טייערע עווא!

דו מוזט מיר פערצייהען, וואס מיט די לעצטע געלד-זענדונגען קומט אן א ביסעל שוועהרליך.

די לעצטע צייט איז אין ווארשא געווארען שווער צו בעקומען א הונדערטער אדער א פופציגער איינפאך כקריעת ים-סוף. איך האב

געמוזט זיך דורכפאָהרען קיין לאָדז און דאָ־ט איז מיר געראָטען דורכ־צוזעצען מאַנכע געשעפטליך, אפילו מיט גרויסער שוועריגקייט, און דאדורך האָט זיך עס אַזוי פערציִיגערט און דאָס איז אויך די אורזאַכע, וואָס איך האָב דיר אַזוי שנעל נישט געאַנטוואָרטעט. מיט די צוויי „איטשעמייערס”, וואָס דו האָסט מיר צוגעשיקט די „ליעבע-בריוולעך״ צו זייערע ווייבלעך, האָב איך ליידער גאָרנישט געקאָנט מאַכען. איינער פון זיי, שערענציס, דער וואָלט נאָך געווען נישקשה. ער פירכטעט פאר אַ סקאַנדאַל, ער האָט מורא, עס זאָל איהם נישט שאַדטען צו קרעדיט. דאַפיר איז אָבער דער יונגערער, אָט דער פעקעליס, איינפאַך אַ פרא אדם. ער אַליין האָט דאָס צעשמירט איבער די נאַלעוואָקיס, דערצעהלט איטליכען בעזונדער אין געהיים, אַזוי אַז ביז איך בין געקומען צו דער פרוי סאראָקער מיט די בריוו־לעך, לאָזט זיך אויס, אַז זי און איהר שוועסטער חנצי זענען שוין קלאָהר אין מאַריאַמטשיקס בריוולעך אויף אויסענווייניג. איינפאַך נישט כדאי געווען מיט זיי אָנצופאַנגען. און דאַצו האָב איך נאָך אָנגע־טראָפען אין אַ צייט, וואָס ביי פרוי סאראָקער האָט זיך אָבגעשפּיעלט איינע גאַנצע טראַגעדיע, אין וועלכער עס איז פערמישט איהר חיים, און שלמה קורלענדער, און לויפערמאַן, און ברויכשטוהל — די גאַנצע נאַלעוואָקיס. עס איז מיר איינפאַך אַ וואונדער, אַז דו זאָלסט דאָס נישט וויסען. די געשיכטע איז אַ איינפאַכע געשיכטע. חיים סאראָקער האָט זיך דאָרט אין מאַריענבאַד, נישט האָבענדיג וואָס צו טאָן, איינ־פאַך מתקנא געווען אין זיין שוואָגער און האָט זיך אויך גענומען שרייבען ליעבע-בריוולעך צו די נאַלעוואָקער ווייבלעך: צו בעלצי קור־לענדער, צו בראָני לויפערמאַן, צו לאה׳צי ברויכשטוהל, און צו דער שערענציס מיט דער פעקעליס, — נישט דורכגעלאָזט קיינעם. מע ווייסט נישט געוויי וואו אַרום, נאָר די אַלע בריוולעך, וואָס איך האָב דיר אויסגערעכענט, זענען אַריינגעפאַלען צו די מאַנען אין די הענד אַריין און ס׳איז געוואָרען אַ חתונה, איינפאַך עס קאָכט ווארשאָ! און דאָ איז אָנגעקומען אַ דעפּעש פון דער יאַמאַיטשיכע פון מאַריענ־באַד, אַז אונזערע נאַלעוואָקער ווייבלעך זענען אַלע מיט אַמאָל פער־שוואונדען געוואָרען, אָבגערייזט קיין אָסטענדע, און מיט זיי חיים סאראָקער און מאיר׳ל מאַריאַמטשיק. איינפאַך אַ ראָמאַן! און ווען קומט אָן אַזאַ דעפּעש? פונקט אויף מאָרגען, נאָכדעם, ווי די יאַמאַי־טשיכע האָט שוין גראַטולירט די פאַמיליע מיט אַ מזל טוב און אויפ־

געפאָדערט דעם הערר יאמאיקער, ער זאָל קומען נאָך מאריענבאד. וועלוועל יאמאיקער איז שוין אויף דער רייזע; דאָס איז אָבער נישט וויכטיג. די הויפט־זאַך איז, וואָס די פרוי סאראָקער איז פאר צרות קראַנק געוואָרען צו בעט, מע זאָגט, זאָגאַר, געפעהרליך. און לויפערמאַן לויפט אַרום ווי אַ משוגע'נער, שוועהרט, אַז לאָז נאָר חיים סאראָקער קומען אַ היים, מוז ער איהם אָנפאַטשען אין מיטען די נאַלעווקיס, דאָס הייסט, נישט אין די נאַלעווקיס, נאָר אין די באַקען! און ברוילשטוהל האָט איצט איין אויסרעד אויף צו שיידען זיך מיט זיין מאַדאַם, אָדער שלעפּין געלד ביי איהר רייכען אָנקעל פון פעטריקאָוו. קורץ און גוט, ביי אונז אויף די נאַלעווקיס איז לעבעדיג, פרעהליך, איינפאַך ליהודים! און שרייב מיר, ווען רע־כענסט דו צו קומען אַהיים, און אויב עס איז דיר געניגענד דאָס געלד, וואָס איך שיק דיר? אַ נישט וועל איך זעהן דיר שיקען נאָך, אַז איך וועל נאָר האָבען. וואהרשיינליך, וועט גאָט העלפען. זיי געגריסט גאַנץ ליעבליך

פון מיר דיין איבערגעגעבענסטער

בערנארד.

№ 48.

חיים סאראָקער פון מאַריענבאַד צו איטשע מאיר שערענציס און איטשע מאיר פעקעליס אויף די נאַלעווקיס (וואַרשא).

מיינע ליעבע פריינד שערענציס און פעקעליס!

שאַדע וואָס איך בעזיץ נישט די לשון קודש'דיגע שפּראַך אזוי ווי איהר און קאָן אייך נישט אָבענטפערן אויף אייער מליצה־בריעף מיט אַזאַ שענער מליצה, ווי איהר שרייבט צו מיר. און ווייל איך בין געצוואונגען צו רעדען מיט אייך מאַמע־לשון, וועל איך מיר שוין ערלויבען צו רעדען מיט אייך פשוטע דבורים און זאָגען אייך, אַז איהר זענט, איך בעט איבער אייער כבוד, אַ פּאָר „איטשעמייערס”, נאַלעווקיר פלאָכטען, און מע דאַרף אייך ביידען געבען קיינען שטרוי. אַז גאָט האָט אייך יאָ בעוויליגט מיט אַזאַ מתנה, אזעלכע שענע

ווײַבלעך, און איהר ציטערט איבער זײַ, איז אָדער איהר בעדאַרפט זײַ נאָכפּאָהרען פון הינטען אַזוי ווי איהר געהט זײַ נאָך שבת בײַטאָג, בעת זײַ לאָזען זיך אין זאַקסישען גאָרטען אויפ׳ן שפּאַציער, אָדער האַלטען זײַ פּערשפּאַרט בײַ זיך אויף די נאַלעווקים, ווי מע האַלט עופות פאַר אַ יום-טוב, געבען זײַ עסען און טרינקען און אַזוי ווײַטער. וועלכער גוטער יאָהר האָט אײַך געהײַסען, איהר זאָלט זײַ אַרויסלאָזען אויף גאָטס וועלט, אַזש אין מאַריענבאַד? אָדער איהר מײנט, אַז ס׳איז דאָ פּאַרהאַן ווינציג אָהן זײַ? צי איהר מײנט טאַקי באמת, אַז איך האָב מעהר נישט וואָס צו טאָן, נאָר שרײַבען „ליעבע-צעטעלעך מיט חניפה-בריוולעך״, ווי איהר זאָגט, צו אײַערע ווײַבלעך? זײַט-זשע ווּיסען, מײַנע ליעבע איטשעמײַערס, אַז בסך-הכל האָב איך מיט אײַערע ווײַבלעך קײן האַלב וואָרט נישט אויסגערעדט זינט איך בין דאָ און זינט איך לעב! בסך-הכל האָב איך זײַ געזעהן אפשר צוויי-דרײַ מאָל בײַ׳ם ברונען מיט נאָך אַ סך אַזעלכע, ווי זײַ, וואָס דרעהען זיך דאָ אַרום אַזוי פיעל, אַז עס ווערט נמאס, האָט קײן פּעראיבעל נישט, צו קוקען אויף זײַ. וואָרום איך קען זײַ. איך מײן נישט דוקא אײַערע ווײַבלעך, איך מײן אַלע נאַלעווקער ווײַבלעך, וואָס אַז זײַ פאָהרען אַוועק פון זײַערע איטשעמײַערס פון וואַרשאַ קײן אויסלאַנד, וואָלטען זײַ וועלען געניסען אַלע פערגנינגענס פון דער וועלט, נאָר בתנאי, אַז קײנער זאָל נישט זעהן און קײנער זאָל נישט וויסען, אפילו זײַ אַלײן אויך נישט... רעדען מיט אַ פרעמדען מאַנספּערשוין אָדער חאָטש קוקען אויהם איז בײַ זײַ שוין אַ גאַנצער עסק. בײַ אײַך אויף די נאַלעווקים האָבען זײַ דאָס אויך נישט. איך קאָן אײַך זאָגען בהן שלי, אַז איך זעה, ווי ווײַט מעגליך אויסצומײַדען אַזעלכע בעגעגענישען, וואָס ברענגען גאָר נישט אײַן אויסער מאוסע רעד און רכילות. איך אַנטלויף פון אַזעלכע ווײַבלעך, וואָס אין דערהײַם בענשען זײַ ליכט, און דאָ וואַרפען זײַ אַראָפּ די פּאַרוקלעך. זײַ זענען אַ סחורה פאַר מײַן שוואָגער מאַריאַמטשיק נישט פאַר מיר, און איך ווײס נישט, ווער עס האָט געהאַט אַנ׳עזות אײַך אָנצעוויזען אויף מיר, אַז דאָס בין איך, וואָס שרײַב צו זײַ „חניפה-בריוועלעך מיט ליעבעצעטעלעך״. איך פערנעם זיך נישט מיט אַזעלכע נאַרישקײַטען. נאָך ווינציגער קאָנט איהר אויף מיר רעכענען, אַז איך זאָל האָבען צוגעזאָגט אײַערע ווײַבלעך, ווי איהר דריקט זיך אויס, „מאַכען רינגען גאָלד פון מײַן בײַטעל פאַר זײַער טובה וועגען״. איך בין נישט פון די צעוואָרפענע מענשען, און

האָב אין זינען אײַך מיט אײַערע ווײַבלעך אין דער לינקער פּיאַטע. און אויב עמיצער האָט אײַך אָנגעוויזען אויף מײַן שוואָגער, „דעם מאַן פון מײַן ווײַבס שוועסטער", האָט איהר געקאָנט טרעפען צו איהם אָדער צו מײַן ווײַבס שוועסטער, נישט צו מיר, וואָס געהער זיך מיט זײ גאָרנישט אָן. מע קאָן זיך טאַקי זײַן גאַנץ אַנשטענדיגע יונגע לײַט און אונשולדיגע איטשעמײַערס, ווי איהר זענט, נאָר קײן פּרא אדמ׳ס זענט איהר דאָך נישט מחויב צו זײַן און דאַרפט נישט דראָהען מיט קײן געזעץ און מיט קײן שטראָף נישט אויף דער וועלט און נישט אויף יענער וועלט.

איַער אונבעקאנטער פרײַנד, וואָס ראָט אײַך זײַן פאָרזיכטיג מיט מליצות

חיים סאַראָקער.

№ 49.

חוה׳לע טשאַפּניק פון מאריענבאַד צו איהר מאַן בערעל טשאַפּניק אויף די נאַלעווקים (וואַרשא).

מײַן טײַערער בערנאַרד!

עס איז מיר צוואַר זעהר נישט אײַנגענעהמען, נאָר איך מוז דיר נאָך אַמאָל און נאָך אַמאָל שרײַבען, זאָלסט מיר קריגען געלד אויף אַוועקפאָהרען פון דאַנען, וואָרום פון אַלע גליקען האָט זיך אויסגעלאָזט אַ טײַך און נאָך מיט אַ גרויסען סקאַנדאַל. אַז דו וועסט הערען וועסטו שטוינען! שטעל דיר פאָר אַ קאָמעדיע, וואָס זאָג איך אַ קאָמעדיע? אַ טראַגעדיע, אַ בלוטיגע טראַגעדיע. נאָר לאָמיך דיר דערצעהלען אַקוראַט פון אָנהויב ביז׳ן סוף. ס׳איז אַ מעשה פון טווזענד-אײן-נאַכט.

ווי דו ווײסט האָט מיך די יאַמאַיטשיכע געבעטען, איך זאָל איהר מיטהעלפען מיט׳ן קעשעניעווער שידוך און צוגעזאָגט דערבײַ, אויסער וואָס איך וועל פערדינען, עקסטראַ אַ שענע מתנה פון איהר אַליין. האָב איך זי געפאָלגט, און האָב מיך אַרײַנגעלעגט אין׳ם דאָזיגען שידוך און געאַרבײַט, ווי ווײַט איך האָב געקאָנט, און עס איז מיר געראָטען. דער עסק איז געגאַנגען אויף אַ גאַנג, דאָס הײסט,

נִישט אַזוֹי גִיך טוּט זִיךְ עֶס, ווִי עֶס רעֶדט זִיךְ, אִיךְ בִּין גִיֶנוּג אוֹיסגעֶרִיסעֶן געֶוואָרעֶן, אִיבּעֶר בּעֶלצִי׳ן, ווִי אִיךְ האָבּ דִיר שׁוֹין געֶשׁרִיבּעֶן פרִיהעֶר, וואָרוּם דעֶר חתן, מײַן קעֶשׁעֶניעֶווער דאַנטִיסט היֵיסט עֶס, האָט זִיךְ נִישט אוֹיף קאַטאָוועֶסעֶן פעֶרקאָכט אִין אוּנזעֶר שלמה קוֹרלעֶנדעֶר׳ס ווײַבּעֶלעֶ, שׁיִער נִישט געֶפּאַטשׁט זִיךְ אִיבּעֶר אִיהר מִיט מאיר׳ל מאַריאַמטשִׁיק אִין מִיטעֶן מאַרִיענבּאַד. קוּרץ, מִיט צרות, מִיט לײַד, מִיט אִינטרִיגעֶס — אִיךְ האָבּ קוֹים געֶ׳פּוֹעל׳ט בּײַ מײַן קעֶשׁעֶניעֶווער דאַנטִיסט, עֶר זאָל זִיךְ עֶרקלעֶרעֶן פאַר יאַמאַיטשִׁיכעֶס עֶלטעֶרעֶ טאָכטעֶר, אַז עֶר לִיעבּט זִי, אוּן דִי יאַמאַיטשִׁיכעֶ האָט מִיךְ אַזשׁ אַרוּמגעֶחאַפּט קוּשׁעֶן, אוּן האָט שׁוֹין אַוועֶקגעֶקלאַפּט אַ דעֶפּעֶשׁ צוּ בּעֶרעֶל יאַמײַקעֶר, עֶר זאָל קוּמעֶן אַהעֶר אוֹיף קנס-מאָל, אוּן מִיר אִיז דאָס נאָךְ געֶראָטעֶן אַרוּם אוּן אַרוּם. דעֶר וועֶלט-שדכן, סווִירסקִי, דעֶר גאַנצעֶר מאַלעֶך פוּנ׳ם שדוּך, אִיז אָבּגעֶפאָהרעֶן קײַן בּאַזעֶל, בִּין אִיךְ דאָ געֶבּלִיבּעֶן אײַנעֶ אוֹיפ׳ן יאַרִיד... אִיז דאָךְ פאַרהאַן אַ בּעֶלצִי אוֹיף דעֶר וועֶלט. פעֶרגלוּסט זִיךְ אוּנזעֶר קוֹרלעֶנדעֶר׳ס ווײַבּעֶלעֶ אַוועֶקפאָהרעֶן פלוּצִים פוּן דאַנעֶן קײַן אָסטעֶנדעֶ. אפילוּ נִישט געֶזעֶגעֶנט זִיךְ מִיט קײַנעֶם, פעֶרגעֶסעֶן דעֶם זײַ-געֶזוּנד. מילא אַוועֶקגעֶפאָהרעֶן אִיז אַוועֶקגעֶפאָהרעֶן. קײַן יוּנגעֶרעֶר, ווִי זאָגט מעֶן, זאָל נִישט שׁטאַרבּעֶן. אִיז זִיךְ אָבּעֶר מיישב מײַן חתן, דעֶר קעֶשׁעֶניעֶווער דאַנטִיסט, אוּן הוֹיבּט זִיךְ אוֹיף אוּן פאָהרט אַוועֶק אוֹיך קײַן אָסטעֶנדעֶ. פוּן וואַנעֶן ווײס אִיז דאָס? פוּן מאיר׳ל מאַריאַמטשִׁיק׳עֶן. אִיךְ קוּם אַרוֹיס צוּם בּרוּנעֶן בּעֶגעֶגעֶנט מִיךְ מאַריאַמטשִׁיק אַ צעֶטראָגעֶנעֶר סכּנות אוּן געֶזעֶגעֶנט זִיךְ מִיט מִיר: „זײַט געֶזוּנד". „פאָהרט געֶזוּנד". וואוּהִין אִיז?" — „קײַן אָסטעֶנדעֶ". „וואָס עֶפִּיס פלוּצִים קײַן אָסטעֶנדעֶ?" זאָגט עֶר: „אַלעֶ פאָהרעֶן קײַן אָסטעֶנדעֶ". זאָג אִיךְ: „ווער אִיז דאָס דִי אַלעֶ?" זאָגט עֶר: „עֶרשׁטעֶנס דִי מאַדאַם קוֹרלעֶנדעֶר, צווײטעֶנס דִי מאַדאַם לוֹיפּעֶרמאַן, דרִיטעֶנס אײַעֶר חתן, דעֶר קעֶשׁעֶניעֶווער דאַנטִיסט"... ווִי עֶר האָט דאָס מִיר אַרוֹיסגעֶרעֶדט האָבּ אִיךְ שׁוֹין גאָרנִישט געֶוואָלט הערעֶן אוּן בִּין אַוועֶק גלײַך צוּ דעֶר יאַמאַיטשִׁיכעֶ. לאָזט זִיךְ אוֹיס, אַז זִי ווײסט נאָךְ נִישט פוּן וואָס צוּ זאָגעֶן! זעֶנעֶן מִיר אַוועֶק בּײדעֶ מִיט אִיהר זִיךְ נאָכפרעֶגעֶן אִין האָטעֶל אוֹיפ׳ן קעֶשׁעֶניעֶווער חתן, זאָגט מעֶן אוּנז, אַז אַוועֶקגעֶפאָהרעֶן אִיז עֶר, נאָר וואוּהִין ווײסט מעֶן נִישט. פאַלט מִיר דִי יאַמאַיטשִׁיכעֶ אוֹיפ׳ן האַלז: נשמה׳ניוּ, האַרצעֶניוּ, לִיוּבּעֶניוּ! אִיךְ זאָל פאָהרעֶן גלײַך אַהִינצוּ, קײַן אָסטעֶנדעֶ, זִי וועֶט מִיר געֶבּעֶן צוּשׁטײַעֶר אוֹיף הוֹצאות,

זי וועט מיר אזוי און אזוי! און נעמט ארויס הונדערט קרוין: „נאט אייך און פאהרט און קלאפט א דעפעש, און אז מע וועט דארפען נאך וועל איך אייך שיקען נאך”... וואס טוט מען? א רחמנות אויף דער יודינע! איך האב דאס געלד גענומען, און ביז איך האב מיך ארומגעקוקט אהין — אהער איז שוין פון דעם קיין סימן נישט געבליבען. אז איך בין שולדיג — די האהר זענען נישט מיינע! וואס וועט זיין ווייטער? וואלט נאך דאס אליין געווען א האלבע צרה, ס'זאל זיך נישט טרעפען א גרעסער אומגליק. אט וועסט דו הערען א שענם:

זיץ איך מיר אזוי ביי זיך אין האטעל, האב מורא בעוויזען זיך פאר דער יאמאיטשיכע, און טראכט מיר: וואו נעמט מען געלד? פאלט מיר איין א געדאנק: חיים סאראקער! ער איז טאקי, צווישען אונז רעדענדיג, א יוד א חזיר, נאר איך האב צו איהם אנ'עצה. איך וועל איהם זאגען, אז איך פאהר א היים קיין ווארשא און וועל זיין ביי זיין אסתר'ן אבגעבען איהר א גערוס פון מאריענבאד, וועט ער זיך שטויסען, וואס פאר א מין „גערוס” דאס וועט זיין. איך האב איהם שוין לאנג געגעבען אנצוהערעניש, אז איך וויים, אז ער איז די כפרה נאך בעלצין און אז ער לייהט איהר כלומר'שט גמילות-חסדים אויף איהר מאנ'ס רעכענונג, און נאך אזעלכע זאכען — איך שעם זיך נישט פאר איהם... קורץ, איך הייס אנקלינגען אין טעלעפאן און ארויסרופען מיר דעם הערר סאראקער, זאגט מען מיר, אז דער הערר סאראקער איז „הייטע מארגענס אבגערייזט נאך אסטענדע!”... רבונו של עולם! וואס טוט זיך דא? איך חאפ אויף זיך די מאנטיליע און וויל שוין לויפען, איך וויים אליין נישט וואוהין, זאגט מען מיר: א דאמע פרעגט זיך נאך אויף מיר... וועה איז מיר א דאמע? מסתמא יאמאיטשיכע, פערפינסטערט בין איך געווארען! הויב איך מיך אן צו פרעגען: וואס פאר א דאמע? זאגט מען מיר: א יונגע דאמע... א יונגע דאמע? רופט זי אריין! און עס עפענט זיך די טהיר און עס קומט אריין א דאמע, א בילד! א יונגעטשקע — בלוט און מילך! און אנגעטאן — א קייזערין! עס שעמערירט און סע פינקעלט! „איהר זענט, זאגט זי, די מאדאם טשאפניק פון ווארשא?” „איך בין, זאג איך, די מאדאם טשאפניק פון ווארשא, און ווער זענט איהר?” „איך בין, זאגט זי, די מאדאם זיידענער פון קעשעניעוו”. „עס פרעהט מיך זעהר, זאג איך. זיצט, זאג איך, מאדאם זיידענער פון קעשעניעוו, וואס וועט איהר זאגען גוטס?” טוט זי א זיפץ און מאכט צו מיר: „מע האט מיר

גענזאָגט, אַז איִהר זענט בעקאַנט מיִט מייַן מאַן..." „איִך בּיִן, זאָג איִך, בּעקאַנט, זאָג איִך, מיִט איַיער מאַן? ווער איִז איַיער מאַן?" ווערט זי רויט און מאַכט צו מיִר: „מייַן מאַן איִז זייַדענער פון קעשיִניִוו..." „אָט דער דאַנטיִסט?!"... „יאָ, ער איִז אַ דאַנטיִסט..."

וואָס ווייַטער איִז געוועזן — דאַרף איִך דיִר ניִשט דערצעהלען, עס האָט מיִך געוואָרפען, וויִ איִן אַ פיִבּער. דאָס רחמנות, וואָס אויף דעם טייַבּעל, לאָזט זיִך דען בּעשרייַבּען? מיִר זענען געוואָרען איִן איין האַלבּע שעה צוגעקלעפּט איינע צו דער אַנדערער, וויִ שוועסטער, נעהיִנטער וויִ שוועסטער, און ניִשט לאַנג געטראַכט האָב איִך מיִך צונויפגעפּאַקט — אויף צעצאָהלען זיִך האָט מיִר אויסגעליִהען דיִ מאַדאַם זייַדענער — און מיִר האָבּען זיִך אַוועקגעלאָזט בּייַדע קיין אָסטענדע. געקומען קיין אָסטענדע און אָפּגעשטעלט זיִך איִן אַ האָטעל, אייַנגעוואַשען זיִך און אָנגעטאָן פייַן, שען, נעמען מיִר אַ פיאַקר און הויבּען אָן אַרומפאָהרען פון איין האָטעל צום אַנדערן נאָכפרעגען זיִך אויף איינעם אַ הערר מיִט'ן נאָמען זייַדענער, און אויף אַ דאַמע מיִט'ן נאָמען קורלענדער — ווער? וואָס? ווען? ניִשטאָ איִן ערגיִץ, ניִשט זייַדענער, ניִשט קורלענדער. מיִר טוען זיִך אַ נעם צו דער קורליִסטע — ניִשט קיין סימן אפילו פון אַ זייַדענער און פון אַ קורלענדער! וואָס טוט מען ווייַטער? וויִ אַזוי איִך האָבּ איִבּערגעלעבּט דיִ נאַכט — בּיִן איִך שטאַרקער פון אייַזען. דאָס ווייַבּעל איִז נעבּאַך שיִער פון זיִנען אַראָבּ. איִך האָבּ זיִ געראַטעוועט, אַראָבּגעבּראַכט דעם דאָקטאָר — זיִ איִז פערבּייַ, אָט-אָט עקט זיִ זיִך. קוים געפאַלען אויף אַנ'עצה, זיִ זאָל געבּען אַ דעפּעש אַ היים קיין קעשעניִוו, געבּען צו וויִסען, אַז זיִ איִז קראַנק, טאָמער וועט עמיִצער קומען צו פאָהרען פון דאָרטען, צו וואָס דאַרף איִך האָבּען אויף זיִך אַזאַ פּעקעל?... קומט ניִשט אָן פון דאָרטען אַ דעפּעש און נאָך אַ סראָטשנע דערצו? און דוקא פון איִהר מאַן, פון זייַדענער'ן אַליין, אַז ער איִז איִן קעשעניִוו און בּעט זיִ, אַז זיִ זאָל קומען אַ היים!... בּעקומען אַזאַ מין דעפּעש, האָבּען מיִר בּייַדע ניִשט געוואוסט, וואָס מיִר זאָלען טאָן: ציִ מיִר זאָלען לאַכען, ציִ מיִר זאָלען וויינען? און ס'איִז געבּליִבּען, אַז מיִר זאָלען נאָך אַ מאָל טעלעגראַפיִרען קיין קעשעניִוו, אויבּ ס'איִז אמת, אַז ער, דער דאַנטיִסט זייַדענער, איִז איִן קעשעניעוו? און ווען איִז ער געקומען? און ציִ איִז ער געקומען אַליין, ציִ נאָך מיִט עמיִצען?... ענטפערט ער אונז, אַז ס'איִז אמת, אַז ער איִז איִן קעשעניִוו, אַז ער איִז געקומען ערשט

נעכטען פון מאַריענבאַד איינער אַליין, און אַז ער פערשטעהט נישט, מיט וועמען זאָל ער קומען און וואו־אַרום קומט זיין ווייב אין אָסטענדע?

ערשט דעמאָלט האָב איך פערשטאַנען, אַז דאָס האָט מיך דער אַדרעסיט מאַריאַמטשיק, דער שאַרלאַטאַן, אַראָבגעפיהרט פונ'ם וועג, אויסגעטראַכט אַזעלכעס, וואָס נישט געשטויגען, נישט געפלויגען. איצט בלייבט איבער נאָר איין זאַך: ווי באַלד, אַז די מעשה מיט אָסטענדע איז אַנ'אויסגעטראַכטע זאַך, און ווי באַלד דער דאַנטיסט זיידענער איז אין קעשענעוו, טאָ וואָס איז מיט בעלצי'ן און וואו איז זי אַהינגעקומען? אָט דעריבער האָב איך דיר געטעלעגראַפירט: „וואו איז בעלצי, און וואו זענען די איבריגע וואַרשאַווער ווייבלעך?“ האָסט דו מיך אַ פּנים נישט פערשטאַנען און האָסט מיר אָבגעענטפערט: „צו וואָס דאַרף איך בעלצי'ן? און וואָס טו איך אין אָסטענדע?“ האָב איך דיר דאַרויף גע־ענטפערט נאָר געצעהלטע ווערטער: זאָלסט מיר אַרויסשיקען געלד, ווייסט דו פאַר וואָס? וואָרום אויף אַ סך ווערטער האָב איך קיין געלד נישט געהאַט און האָב איצט אויך נישט. מיין מאַדאַם זיידענער, אַז זי האָט נאָר בעקומען די גוטע ידיעה, אַז איהר שאָדען האָט זיך אָבגעזוכט, האָט זי זיך אויפגעהויבען און איז אַוועקגעפאָהרען אַ היים, צו־געזאָגט מיר שרייבען פונ'ם וועג און פון דערהיים — און וועָר? וואָס? אַ נעכטיגער טאָג! דערוויילע בין איך געבליבען דאָ איינע אַליין אָהן אַ קאָפּיקע געלד. אַ גליק, וואָס איך בין דאָ אין דעם האָטעל אויף פולע פּאַנסיאָן און מע מאָהנט מיך נישט. נאָר מסתמא וועט מען מיך באַלד מאָהנען. און איך ווייס גאָר נישט, וואָס איך וועל טאָן? איך האָב שוין געשריבען צו דער יאַמאַיטשיכע קיין מאַריענבאַד, געטעלע־גראַפירט אויך, — ענטפערט די וואַנט? איך האָב שוין געפרובט שרייבען צו חיים סאַראָקער קיין מאַריענבאַד, איז מיר אָנגעקומען צוריק מיין בריעף מיט אַ בעמערקונג פון דער פּאָסט, אַז דער אַדרעסאַט איז אָב־געפאָהרען קיין אָסטענדע. ווידער אַמאָל אָסטענדע? איך ווער שיער נישט משוגע. איך נעם זיך צו דער קורליסטע ווידער אַמאָל, איך זוך דעם נאָמען סאַראָקער, איך טו אַ קוק אין איין האָטעל שטעהט פערש־ריבען „סאַלאָמאָן קורלענדער, קויפמאַן אויס וואַרשאַ“, און אין אַ צוויי־טען האָטעל אַלעקסאַנדר סווירסקי אויס מאַריענבאַד! וואָס איז דאָס פאַר אַ סורפּריז? איך לויף אַוועק אין איין האָטעל, אינ'ם צווייטען האָטעל, ערשט איך ווער געוואויר, אַז עס זענען דאָ געווען און אָבגעזעסען אַ פּאָר טאָג שלמה קורלענדער און אַ פּנים דער לאַנד־שדכן, סווירסקי.

ווער דען זאָל דאָס זײַן? בין איך שוין גאָר צערדרעהט און ווײס נישט, וואו איך בין אין דער וועלט.

האָב איך דיר בעשריבען, ליעבער בערנאַרד, אַלסדינג, אַ גאַנצע מעשה פון טוויזענד איין נאַכט. אַצינד זײַ אַזוי גוט און שרייב מיר, ערשטענס, וואָס איז מיט בעלצי'ן און מיט די איבעריגע נאַלעווקער זוייבלעך? און וואָס האָט דאָ געטאָן שלמה קורלענדער? און וואָס איז מיט חיים סאַראָקער און מיט מאַריאַמטשיק'ען? וואו זענען זײ אַצינד און וואו איז יאַמאַיטשיכע מיט איהרע טעכטער? און צי איז נישטאָ דאָרט אין וואַרשאָ מיט זײ דער לאַנד-שדכן סוויִרסקי? איך דאַרף עס וויסען, ווארום אָט דער סוויִרסקי האָט מיט מיר אָבגערעדט און געגעבען זײַן ערהרענוואָרט, אַז וואָס פאַר אַ שדוך ס'זאָל זיך נישט מאַכען בײַ יאַ-מאַיטשיכע'ן, האָב איך אַ חלק. און דער עיקר זאָלסט דו קריגען געלד און מיר למען-השם אַרויסשיקען וואָס גיכער, איך זאָל דאָ נישט פערבלײַבען, חלילה, אויף יום-טוב. עס געהט צו ימים-נוראים, וועל איך קײן טרפה'ס נישט עסען. איך וועל אָבזוכען אַ כשר'ן רעסטאָראַן, און אין אַ כשר'ן רעסטאָראַן קאָן מען אויף קרעדיט נישט עסען. און אין אַ שוהל וועל איך אויך וועלען געהן, און פאַר אײַן אָרט הײסען די דײַטשען זיך בעצאָהלען פריהער. און אַ ווײַסע הוהן אויף שלאָגען כפרות וועל איך מסתמא אויך הײסען צוגרײטען — און איך האָב נישט אַ גראָשען בײַ דער נשמה! וואָס איך האָב געקאָנט פערזעצען האָב איך פערזעצט. איך האָב דיר נישט געוואָלט אָנטאָן קײן יסורים. איך וואָלט דיר איצט אויך נישט געשריבען, ווען ס'זאָל זיך נישט געווען צונויפקומען עטליכע אומגליקען מיט אַמאָל.

זײַ געזונד, מײַן טײַערער בערנאַרד. גאָט זאָל אָנצײכענען אונז אַ גוט קוויטעל. און אַזאַ יאָהר מיט אַזאַ אויסלאַנד, ווי איך האָב גע-האַט אַצינד זאָל זיך גאָר נישט אומקעהרען, רבונו של עולם!

דײַן געטרײַע פרוי

חוה.

№ 50.

פרוי זײַדענער, אָסטענדע, צום הערר זײַדענער, קישיניעוו.

(טעלעגראַפיש).

נעלטען אָנגעקומען מאַריענבאַד אָסטענדע. אַלפרעדען דאָ אויך נישט געטראָפען. קראַנק געוואָרען. דראַטעט בעלוויו.
רעוועקאַ זײַדענער.

№ 51.

חוה'לע טשאַפּניק, אָסטענדע, צו פעריל יאַמאַיטשיכע, מאַריענבאַד.

זײַדענער אָסטענדע נישט געטראָפען. דראַטעט. טשאַפּניק.

№ 52.

הערר זײַדענער, קישיניעוו, צו פרוי זײַדענער, אָסטענדע.

(דרינגענד).

גליקליך געקומען קישינעוו. איבעררראַשט. נישט געטראָפען רע-וועקע אין דערהיים. קום זאָפאָרט. דראַטע. אַלפרעד זײַדענער.

№ 53.

חוה טשאַפּניק, אָסטענדע, צו יאַמאַיטשיכע, מאַריענבאַד.

זײַדענער — קעשעניעוו. בריעף פאָלגט. טשאַפּניק.

№ 54.

שלמה קורלענדער, וואַרשאָ, צו בעלצי קורלענדער, מאַריענבאַד.

לאַנג קיין בריעף. וואוהין שרײַבען: מאַריענבאַד? פראַנצענסבאַד? אָסטענדע? אונרוהיג. דראַטע. סאַלאָמאָן.

№ 55.

חוה׳לע טשאַפּניק, אָסטענדע, צו פּערל יאַמאַיטשיכע, מאַריענבאַד.

דראַטעט אָסטענדע בעלוויו. וואו בעלצי סאַראָקער מאַריאַמטשיק לויפּערמאַן שערענציס פּעקלים? אָסטענדע נישטאָ. עוואַ טשאַפּניק.

№ 56.

פרוי זײַדענער, אָסטענדע, צום הער זײַדענער, קישיניעוו.

דראַטעט אויב אמת אַלפרעד קישינעוו ווען געקומען? אויב אַלײן געקומען אָדער מיט עמיצען? רעוועקאַ.

№ 57.

הער זײַדענער, קישיניעוו, צו פרוי זײַדענער, אָסטענדע.

נעכטען געקומען אַלײן. פערשטעה נישט מיט וועמען? צו וואָס געפּאָהרען אָסטענדע? בעט באַלד אַרויספאָהרען. וואַרט אונגעדולדיג. דראַטע דרינגליך. אַלפרעד.

№ 58.

אסתר סאַראָקער, וואַרשא, צו חיים סאַראָקער, מאַריענבאַד.

לאַנג קײן בריעף פון דיר, אונרוהיג. דראַטע. אסתר.

№ 59.

שלמה קורלענדער, וואַרשא, צו בעלצי קורלענדער, אָסטענדע.

יאַמאַיטשיכע דראַטעט ביסט אָסטענדע. דראַטע אַדרעסע אויף געלד שיקען. אונרוהיג. סאַלאָמאָן.

№ 60.

חנצי מאַריאַמטשיק, וואַרשא, צו דוד מאַריאַמטשיק, אָדעס.

מאַריענבאַד דראַטעט, מאַרק אָבגעפאָהרען מיט נאַלעווקער ווײַבלעך אָסטענדע. זאָפאָרט קומט צופאָהרען וואַרשא. דראַטעט.
אננא.

№ 61.

אסתר סאַראָקער, וואַרשא, צו דוד מאַריאַמטשיק, אָדעס.

חנצי געפעהרליך קראַנק. קומט זאָפאָרט וואַרשא. דראַטעט.
אסתר.

№ 62.

פרוי זײַדענער, אָסטענדע, צום הערר זײַדענער, קישיניעוו.

פאָהר שנעללצוג קישיניעוו. איך קוש. רעוועקא.

№ 63.

מאַדאַם טשאַפניק, אָסטענדע, צו בעריל טשאַפניק, וואַרשא.

דראַטע אָסטענדע בעלוויו. וואו בעלצי סאַראָקער מאַריאַמטשיק איבעריגע נאַלעווקער ווײַבלעך? עווא.

№ 64.

וועלוועל יאַמאַיקער, וואַרשא, צו פעריל יאַמאַיטשיכע, מאַריענבאַד.

בריעף ערהאַלטען. שדוך קעשעניעוו געפעלען. געדראַטעט מזל טוב. איך פאָהר קוריערצוג מאַריענבאַד. וואָלף.

№ 65.

דוד מאַריאַמטשיק, אָדעס, צו חנצי מאַריאַמטשיק, וואַרשא.

כ׳פאָהר מיט׳ן קוריער וואַרשא. דראַטע ברעסט געזונדהייט.
דאוויד.

№ 66.

אַלעקסאַנדער סווירסקי, אָסטענדע, צו פערעל יאַמאיטשיכע,
מאַריענבאַד.

געקומען אָסטענדע. זיידענער קורלענדער נישט געטראָפען. פיע-
לייכט מאַריענבאַד? דראַטעט פאָסטרעסטאַנט. סווירסקי.

№ 67.

פעריל יאַמאַיטשיכע, מאַריענבאַד, צו אַלעקסאַנדר סווירסקי, אָסטענדע.

זיידענער קעשעניעוו. קורלענדער פערשוואונדען, דראַטעט.
פערעל יאַמאַיקער.

№ 68.

בערעל טשאַפניק, וואַרשא, צו חוה טשאַפניק, אָסטענדע.

צו וואָס בעלצי? נאַלעווקער חייבלעך? וואָס טוסטו אָסטענדע?
דראַטע. בערנארד

№ 69.

מאַדאַם טשאַפניק, אָסטענדע, צו בערעל טשאַפניק, וואַרשא.

זאָפאָרט שיקען געלד. בריעף פאָלגט. גרעסטע פערלעגענהייט.
דראַטע. עווא.

№ 70.

פּעֶריל יאַמאַיטשיכעֶ, מאַריעֶנבאַד, צו וועֶלוויל יאַמאַיקעֶר וואַרשאַ.

שידוך בּוידעֶם. קעֶשעֶניעֶוו בּעֶוויַיבּט. נישט קום מאַיעֶנבאַד. בּעֶלציַ בּראָנעֶ סאַראָקעֶר מאַריאַמטשיק פּעֶרשוואונדעֶן. רעֶכעֶן פּאָהרעֶן וואַרשאָ. דראַטעֶ. פּעֶרעֶל.

№ 71.

חיים סאַראָקעֶר, מאַריעֶנבאַד, צו אסתּר סאַראָקעֶר, וואַרשאַ.

קור געֶעֶנדיגט. איך פּאָהר בּעֶרלין וואַרשאָ. דראַטעֶ בּעֶרלין סאַוואָי געֶזונד. איך קוש. חיים.

№ 72.

שלמה קורלעֶנדעֶר, וואַרשאָ, צו חיים סאַראָקעֶר, מאַריעֶנבאַד.

אַנטוואָרט בּעֶצאָהלט. האָט רחמנות. דראַטעֶט וואו בּעֶלציַ? מאַריעֶנבאַד אָדעֶר אָסטעֶנדעֶ? סאַלאָמאָן קורלעֶנדעֶר.

№ 73.

שלמה קורלעֶנדעֶר, וואַרשאַ, צו פּעֶריל יאַמאַיטשיכעֶ, מאַריעֶנבאַד.

אַנטוואָרט בּעֶצאָהלט. דראַטעֶט אויב אמת בּעֶלציַ סאַראָקעֶר מאַריאַמטשיק פּעֶרשוואונדעֶן? איהרעֶ אַדרעֶסעֶ? האָט רחמנות. גרייט פּאָהרעֶן מאַריעֶנבאַד אָסטעֶנדעֶ. סאַלאָמאָן קורלעֶנדעֶר.

№ 74.

בּעֶלציַ קורלעֶנדעֶר, אַלעֶקסאַנדראָוואַ, צו שלמה קורלעֶנדעֶר, וואַרשאַ.

געֶפּאָהרעֶן פון מאַריעֶנבאַד בּעֶרלין וואַרשאַ. געֶטראָפעֶן אַנ׳אונגליק.

צ־כען פערהאַלטען גרעניץ. פאָהר צו מיט געלד, אָדער שיק אַרויס אַלעק־אַנדראָוואָ דריי הונדערט. דראַטע. בעלצי.

№ 75.

אסתּר סאַראָקער, וואַרשא, צו חיים סאַראָקער, בערלין.

צו וואָס איילען וואַרשאָ? בעלצי בראָני נאָך נישטאָ. שערענציס פעקעלים אויך נישט. לאה׳צי ברויכשטוהל פעטריקאָוו. מחותּן מאַריאַמ־טשיק געקומען גט׳ן חנצי׳ן. קאָנסט דאָס זעלבע. גרויסער אויסוואַהל.
אסתּר.

№ 76.

בעלצי קורלענדער, אַלעקסאנדראָווא, צו שלמה קורלענדער, וואַרשא.

נעכטען גערדראַטעט קומען אַלעקסאַנדראָוואָ אָדער שיקען דריי הונדערט. פאַר וואָס קיין ענטפער? דראַטע. בעלצי.

№ 77.

פעריל יאַמאַיטשיכע, מאַריענבאַד, צו וועלוויל יאַמאַיקער, וואַרשא.

נעכטען גערדראַטעט נישט קומען מאַריענבאַד. שידוך בוידעם. בעלצי בראָני סאַראָקער מאַריאַמטשיק אָסטענדע נישטאָ. איך קינדער פאָהרען בערלין וואַרשאָ. דראַטע. פערעל.

№ 78.

יצחק מאיר שערענצים און יצחק מאיר פעקערים, וואַרשא, צו יאַמאַיטשיכע מאַריענבאַד.

אַנטוואָרט איינגעצאָהלט. טשאַפּניק גערדראַטעט וואו שערענציס פעקעלים. דראַטעט אויב שיינצי קריינצי נישטאָ מאַריענבאַד. פאָהרען אָסטענדע? אונרוהיג! שערענצים פעקעלים.

№ 79.

בעלצי קורלענדער, אלעקסאנדראָווא, צו שלמה קורלענדער, ווארשא.

פארוואס קומסט נישט אלעקסאנדראָווא? שיקסט נישט דריי־הונדערט? פערפאלען אלע זאכען. גרויסער היזק! אונרוהיג. דראטע.
בעלצי.

№ 80.

מאדאם שערענציס און מאדאם בעקעליס, מאריענבאד, צו שערענציס און פעקעליס, ווארשא.

פאָהרען ווארשאָ. אויסשטייגען בערלין ווערטהיים. גרוסען.
שיינצי קריינצי.

№ 81.

אלעקסאנדער סווירסקי, קישיניעוו, צו פעריל יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

געלד פערפאלען. אומזאָנסטע שפעזען. אבער גראָסער שקאנדאל. פראָפאָניער בריעפליך דריי פארטיען איהרע דריי טעלטער. דראטעט קאָממען מאריענבאד אָדער ראנדעוואו וויען האָטעל נאציאָנאל? ווארע ערשטער זאָרט. איין ארצט צוויי יוריסטען. בעסטע רעפערענצען.
סווירסקי.

№ 82.

קלמן ברויכשטוהל, ווארשאָ, צו לאה׳צי ברויכשטוהל, פעטריקאָוו.

דערגאנגען קורלענדער געפעלשט סאראָקערס בריעף בעלצין. סאראָקער קלאָגט קורלענדער געריכט. מיך עדות. קורלענדער אָסטענדע.

זכט בעלצין. בעט פערציַיהונג. קום וואַרשאָ. דראַטע. איך קוש.

№ 83.

בראָני לויפערמאַן, בערלין, צו הערש לויפערמאַן, וואַרשאָ.

טעלעגראַם מאַריענבאַד ערהאַלטען דאָ. דריטען טאָג בערלין. מאָרגען וואַרשאָ. זייַ אַלעקסאַנדראָווא. דראַטע למאי לאה׳ צי פעטריקאָוו װאו בעלצי? איך קוש.

בראָני.

№ 84.

בעריל טשאַפּניק, וואַרשא, צו חוה׳לע טשאַפּניק, אָסטענדע.

בריעף ערהאַלטען. אַלעס קלאָהר. געלד אַרויסגעשיקט. בעלצי געקומען. דריי טעג אַלעקסאַנדראָווא גרעניץ סקאַנדאַל. קורלענדער אויסלאַנד. זוכט בעלצין. סאַראָקער געקומען געטראָפען אסתר פערביי. וויל איינגעבען קורלענדער פעלשונג בריעף. לויפערמאַן ברוילשטוהל אויך איינגעבען קורלענדער. שערענצים פעקעלים עדות. בעלצי אויסער זיך. געבעטען מאַכען שלום. איך פערלאַנג דריי טויזענד וועל צע-רייַבען. מאַריאַמטשיק גט׳ן. לאה׳צי פעטריקאָוו רייַכען פעטער. יאַמאַי-קער מאַריענבאַד קנס-מאָל. יאַמאַיטשיכע טעכטער וואַרשאָ. מאַריאַמטשיק פּאַטשען יאַמאַיטשיכע. סווירסקי נישטאָ. קום וואַרשאָ. דראַטע. איך קוש.

בערנאַרד.

№ 85.

שלמה קורלענדער, מאַריענבאַד, צו אסתר סאַראָקער, וואַרשאָ.

מאַריענבאַד נישט געטראָפען קיינעם. פאָהר אָסטענדע. דראַטעט פּאָסטרעסטאַנט.

קורלענדער.

№ 86.

הירש לויפערמאַן, וואַרשאָ, צו פערעל יאַמאיטשיכע, מאַריענבאַד.

איהר דראַטעט פרוי פערשוואונדען? פרוי דראַטעט בערלין קומט וואַרשאָ. שאַנטאַזש. קלאָגען געריכט. לויפערמאַן.

№ 87.

וועלוועל יאַמאַיקער, מאַריענבאַד, צו וועלוועל יאַמאַיקער, וואַרשאָ.

געקומען מאַריענבאַד קנסמאל. קיינעם געטראָפען. געזאָגט אָב-געפאָהרען וואַרשאָ. דראַטעט וואו פערעל? קינדער? וואו חתן קעשע-ניוו? אונרוהיג. וואָלף.

№ 88.

פערעל יאַמאַיטשיכע, וואַרשא, צו וועלוועל יאַמאיקער, מאַריענבאַד.

למאי געפאָהרען מאַריענבאַד? גערדראַטעט נישט פאָהרען. חתן קעשעניוו ווייב צוויי קינדער. צוריק וואַרשאָ. דראַטע. פערעל.

№ 89.

שלמה קורלענדער, אָסטענדע, צו אסתר סאַראָקער, וואַרשא.

אָסטענדע אויך נישטאָ קיינער. רעכען פאָהרען צוריק מאַריענבאַד. פון דאָרטען קעשעניוו. דראַטעט. קורלענדער.

№ 90.

וועלוועל יאַמאַיקער, מאַריענבאַד, צו פערעל יאַמאַיטשיכע, וואַרשאָ.

דעפעש ערהאַלטען. נישט פערשטאַנען. למאי חתן קעשעניוו? למאי צוויי קינדער? וואו דריטע? ווער צוריק וואַרשאָ? דראַטע. פעריל.

№ 91.

פֶּערִיל יַאמַאיטשִׁיכֶע, ווארשא, צו וועֶלוויִל יַאמַאיקֶער, מַאריעֶנבַּאד.

גֶעדראַטעֶט אוים שדוך. חתן קעֶשעֶניעֶוו בּעֶווייַבּט. נִישט פאָהרעֶן מַארִיענבַּאד. געֶפאָהרעֶן מַארִיענבַּאד. נִישט געֶדראַטעֶט. אומזִיסטעֶ שפּעֶזעֶן. געֶדראַטעֶט פאָהרעֶן צורִיק וואַרשאָ. אִיך קִינדעֶר וואַרשאָ. דראַטעֶ. פּעֶרעֶל.

№ 92.

וועֶלוועֶל יַאמַאיקעֶר, מַאריעֶנבַּאד, צו פּעֶרעֶל יַאמַאיטשִׁיכעֶ, ווארשאָ.

דראַטעֶסט נִישט געֶדראַטעֶט? צווייִ מאָל געֶדראַטעֶט: געֶדראַטעֶט מזל-טוב. געֶדראַטעֶט — אַרויספאָהר. פאַר וואָס נִישט געֶדראַטעֶט בּאַלד חתן קעֶשעֶניעֶוו בּעֶווייַבּט? פאַרוואָס נִישט געֶוואָרט מַארִיענבַּאד? וואו שדכן? וואו טשאַפּנִיק? [illegible] בּעֶלצי? דראַטעֶ. וו אָ ל ף.

№ 93.

פּעֶרעל יַאמַאיטשִׁיכעֶ, ווארשא, צו וועֶלוועֶל יַאמַאיקעֶר, מַאריעֶנבַּאד.

בִּיז וואַנעֶן דראַטעֶן? געֶדראַטעֶט בּעֶלצי געֶקומעֶן. קורלעֶנדעֶר מַארִיענבַּאד — אָסטעֶנדעֶ, זוכט בּעֶלצִי׳ן. מַאריאַמטשִׁיק אָבּגעֶ׳גט. לוי-פּעֶרמַאן מִיר סקאַנדאַל, ווִיל פאַטשעֶן קורלעֶנדעֶר. אסתר פּעֶרבּייַ. סאַ-ראָקעֶר געֶרִיכט קורלעֶנדעֶר פאָדלאָג. בּרויכשטוהל, שעֶרעֶנצִים, פּעֶקעֶ-לִים עדות. טשאַפּנִיק שלום. סווִירסקי דראַטעֶט קעֶשעֶניוו דרייַ שדוכים. געֶנוג דראַטעֶן. פאָהר זאָפאָרט אַהיים. דראַטעֶ.

פּ עֶ ר עֶ ל.

№ 94.

שלמה קורלעֶנדעֶר, מַאריעֶנבַּאד, צו שלמה קורלעֶנדעֶר, ווארשא.

יַאמַאיטשִׁיכעֶ געֶדראַטעֶט פּלוצִים פאַרשוואונדעֶן בּעֶלצי, — געֶוועֶן

מאַריענבאַד, געוועזן אָסטענדע, געקומען צוריק מאַריענבאַד. געזוכט בעלצי. אַלעמען געדראַטעט. קיינער דראַטעט נישט. ווער אין שטוב? דראַטעט וואו בעלצי? זאָל איך פאָהרען קעשעניוו? דראַטעט דרינגליך.

סאַלאָמאָן קורלענדער.

№ 95.

בעלצי קורלענדער, וואַרשא, צו שלמה קורלענדער, מאַריענבאַד.

יאַמאַיטשיכע אויסגעטראַכט ליגען. געפאָהרען מאַריענבאַד — בערלין — וואַרשאָ. געוועזן פערהאַלטען גרעניץ אַלעקסאַנדראָוואָ. דריי מאָל געדראַטעט שיקען געלד. אַלע זאַכען פערפאַלען. איצט געקומען. וואָס האָסט דו געטאָן? איבער דיר ברוינשטוהל גט׳ען. מאַריאַמטשיק שוין געג׳גט. אסתר געפעהרליך קראַנק. סאַראָקער סטראַשעט קרימינאַל שאַנטאַזש פאָדלאָג. לויפערמאַן, ברוינשטוהל, שערענצים, פּעקעלים עדות. טשאַפּניק גאַראַנטירט צערייבען. וויל 3000. דראַטע.

בעלצי.

№ 96.

שלמה קורלענדער, מאַריענבאַד, צו בעלצי קורלענדער, וואַרשאָ.

טויזענד דאַנק. גוטע נאַכריכט! כ׳האָרך סאַראָקער קאָטער. כ׳געב לויפערמאַן פייג. טשאַפּניק 3000 מכות. כ׳פאָהר שנעל־צוג בערלין־וואַרשאָ. כ׳קוש.

סאַלאָמאָן.

שלום עליכם.

כַּתְרִילֶעווקער נִשְׂרָפִים.

ווארשא — 1913

פֿערלאַג
„פֿאמיליען-ביבליאטעק".

פֿערקויף:
געזעלש. „צענטראל", וואַרשא.

Тип. Х. Кельтеръ, Новолипье 11.

כַּתְרִילֶעווְקֶער נִשְׂרָפִים.

(אַ מעשה פון די קליינע מענשעלעך).

קַאפּיטעל א.

די גרויסע, שענע, אַלטע גוי'עשע שטאָדט יעהופּעץ, וואָס האָט זיך פון פאַר טויזענד יאָהרען, נאָך בימי וולאַדימיר דעם הייליגען, געוואָרפען אין דער לענג און אין דער ברייט, באַרג אַראָפּ, באַרג אַרויף אויפ'ן ברעג פונ'ם אַלטען גרויסען דניעפּר, האָט שוין לאַנג אַזעלכע מינים יודען נישט געזעהען, ווי איינמאָל אין אַ פריהמאָרגען — סוף זומער איז דאָס געוועזען. מע קאָן נישט זאָגען, אַז די דאָזיגע נישט-יודישע שטאָדט איז, חלילה, זשעדנע אַ יודען אויף אַ רפואה. אדרבה, עס איז בעוואוסט, אַז זי האָט צו טאָן פון קדמונים נאָר מיט יודען, גלייך ווי איהר פעהלט שוין מעהר נישט, ווי מע זאָגט, קיין זאַך, נאָר יודען און קאָפּוועהטאָג. ווען איהר זאָלט נישט קומען אַהין צופאָהרען אָדער ווען איהר זאָלט דאָרט נישט עפּענען אַ בלאַט-צייטונג, איז דאָס ערשטע, וואָס קומט אייך פאַר די אויגען — „יודען". אַזוי פיעל און אַזוי פיעל יודען האָבען זיך אָנגעגעבען אין אוניווערזיטעט — און מען האָט זיי נישט צוגענומען. אַזוי פיעל און אַזוי פיעל יודען האָט מען געפּאַקט ביינאַכט אויף איין „אָבלאַווע" — און מען האָט זיי יאָ צוגענומען. אַ שטייגער ס'זאָל זיך אַמאָל טרעפען, חלילה, פערקעהרט: אַז די יודען פון אוניווערזיטעט זאָל מען יאָ צונעהמען, און די פון „אָבלאַוועס" נישט — דאָס איז אַ זאַך, וואָס עס קאָן נישט זיין, אַזוי ווי עס קאָן נישט זיין, למשל, אַז בעת איהר זענט שטאַרק הונגעריג זאָלט איהר על-פּי טעות טרעפען מיט'ן ביסען צו יענעם אין מויל אַריין.

הכלל, וואָס זשע זענען דאָס געווען פאַר אַ מינים יורען אין יענעם פריהמאָרגען, וואָס מיר דערצעהלען? — דאָס זענען געווען כתרילעווקער בעלי-בתים. און נישט נאָר סתם בעלי-בתים, נאָר אויסגעקליבענע, אויסדערוועהלטע צוליעב זעהר-זעהר אַ וויכטיגער זאַך, צוליעב זעהר-זעהר אַ גרויסע מצוה; דאָס זענען געווען איינס אין איינס, די שענס-טע, די חשוב׳סטע בעלי-בתים פון שטאָדט, דער סאַמע צימעס פון כתריל-עווקע. איך וואָלט אייך זיי אָנגערופען בײַ די נעמען — איז נישט נויטיג. אַ כתרילעווקער יוד אַן עוסק במצוה זוכט נישט בײַ דער וועלט קיין כבוד און איז נישט געוועהנט געוואָרען, אַז זײַן נאָמען זאָל זײַן געדרוקט אין דרויסען אויף די בלעטער; פאַר איהם איז גענוג דאָס ביסעל כבוד, וואָס ער האָט אויפ׳ן אָרט און ער דאַנקט גאָט, אַז ער װערט חאָטש נישט געזידעלט פון די זײַניגע...

צווישען די דאָזיגע אויסדערוועהלטע איז געווען איינער אײַן על-טערער, גאָר איין אַלטער מאַן, אַ יוד אַ זקן, אַריבער שמונים, וואָס נעהט שוין אײַנגעבויגען, אָנגעלעהנט אויף איין אַלטען שטעקען, אָבער ער האַלט זיך נאָך, קיין עין-הרע, גאַנץ נישקשה׳דיג. אָנגעטאָן איז ער געווען שבת׳דיג: אין אַ זײַדענער שרײַענדיגער רעזעוואולקע, אָהן אַר-בעל, אויף איין אַלטער נאָר אַטלעסענער צעהאַקטער קאַפאָטע, מיט אַ שטרײַמעל אויפ׳ן קאָפּ און מיט שיך און זאָקען אויף די פיס. דער איבעריגער עולם איז שוין געווען נישט אַזוי יום-טוב׳דיג אָנגעטאָן. דערפאַר זענען זיי אָבער געווען יום-טוב׳דיג געשטימט. געגאַנגען מיט אימפעט, אַ ביסעל אָנגעצויגען, נערוועז, געטראָגען בײַכיגע טלית-ותפילין׳ס און זאָנטיקעס, משונה מאָדנע גרויסע פּאַראַסאָלען, וואָס נאָר איין גאָט ווייסט דעם אמת — אויף וואָס בעדאַרף מען זיי, אַז קיין רעגען געהט נישט און די זון ברענט נישט. דער מחבר פון דער דאָזיגער געשיכטע האָט שוין לאַנג בעמערקט, אַז עס געפינען זיך יו-דען אַזוינע, וואָס קאָנען זיך נישט צעשיידען מיט׳ן שירם סאַי זומער, סאַי ווינטער. וויפיעל איך האָב מיך שוין אָנגעזעהען אויף מײַן לעבען מיט די דאָזיגע מינים יודען, האָב איך נאָך במעט קיינמאָל נישט גע-זעהען, דער שירם זאָל זײַן בײַ זיי איין אויפגעשטעלטער איבער׳ן קאָפּ, ווי עס וואָלט אײַגענטליך בעדאַרפט צו זײַן. מעהרסטענטייל בעגעגענט איהר אַ יודען לויפען אײַנגעבויגען, דער ווינט בלאָזט, שמײַסט אין פּנים אַרײַן, צענעמט איהם די פּאָלעס פון דער קאַפּאָטע און פערקאַ-טשעט איהם פון הינטען, מחילה, איבער׳ן קאָפּ — און ער מיטן

שירם: טיאפ-ליאפ, פיטש-פאטש איבער די ליטקעס פון די פיס. איך בין א בעלן געווען א מאל אבשטעלען אזא יודען, בעטראכטען דעם שירם, איהם נעהמען אין האנד אריין — וועגט ער, נישקשה, שענע עטליכע פונט. ס'איז איהם כמעט אונמעגליך צו עפענען. און אז איהר האט איהם שוין אויפגעעפענט, מעגט איהר זיך שוין געזעגענען: איהר וועט איהם צוריק אזוי גיך נישט פערמאכען. די שטעקלעך זיינע שטעלען זיך פאפעריק מיט די קעפלעך ארויף און פון דעם שירם ווערט א מין פאראשוט, וואס ביי א רעכטען ווינט קאן דאס אייך, חלילה, אויפהויבען און אוועקטראגען אינאיינעם מיט'ן זאנטיק ווייט ווייט ארויף, אונטער דער חמארע, כמעט ווי מיט איין אעראפלאן... נאר לאמיר אוועקווארפען די זאנטיקעס און זיך אומקערען צוריק צו אונזערע יודען.

געגאנגען זענען זיי געשמיידיג, גלייך ווי עמיצער וואלט זיי געטריבען האלז-אין-נאקען, אדער גלייך, ווי זיי וואלטען מורא האבען פערשפעטיגען ערגיץ אויף א שמחה, א סעודה אדער אזוי איין אסיפה. און גערעדט האבען זיי הויך אויף א קול און אלע אינאיינעם און מיט הענד, ווי געוועהנטליך. נאר זעלטען האט געטראפען, אז מען האט זיך אבגעשטעלט, פערלעגט די הענד ארונטער און בעטראכט די הויכע שענע רייכע מויערען פון שטאדט, זיך גארנישט געקאנט זאט אנקוקען.

— געפעלט אייך, א שטייגער, אט דאס הייזעל? — רופט זיך אן איינער, פעררוקט דאס היטעל, אטעמט ווי א בלאז-זאק און מאכט מיט די זייטען, ווי איין איינגעמיעדט פערדעל. — איהר זעגט עפעס א מבין אויף דאס הייזעל? שוין איין מאל א הייזעל!

— יא, נישקשה פון א הייזעל, — ענטפערט איהם דער אנדערער שטיל און קוים וואס ער זשיפעט.

— וואס, רעכענט איהר, בעדארף עס קאסטען דאס הייזעל? — מאכט איינער א יאדישליוועך מיט גלאנצענדיגע אויגען און נעמט זיך מיט ביידע הענד אונטער די זייטען.

— דאס הייזעל? — ענטפערט איהם איינער מיט א ברייטען שטערען, ווייזט אויס א בעל-חשבון און א מבין אויף הייזער. — איך רעכען, אז דאס הייזעל מיט'ן פלאץ בעדארף זיין ווערט אט דא, אין דעם שטעדטעל, נישט ווינציגער פון א מאה אלף.

— חא-חא-חא! — צעלאכט זיך א יונגערמאן מיט א בלאס פנים, וואס נאר-וואס האט זיך אנגעהויבען שיטען אויף דעם א בערדעל. מאה

אלף, זאָגט איהר? לאָמיר עס אַלע פערמאָגען, וואָס מעהר...

— בהמה! — רופט זיך אָן דער יאַדישליוועֶר מיט די גלאַנ־צענדיגע אויגען — וויבאַלד אַז ווינשען, לאָמיר זיך שוין בעסער ווינ־שען פאַרמאָגען, וואָס מע איז שולדיג אויפ'ן דאָזיגען הײַזעל!...

און עס קײַטעלט זיך אַ שמועס וועגען הײַזער, אַ לאַנגער שמועס, אָהן אַ שום צוועק, דאָס איז מעהר נישט אַז אײַן אויסרעד. אײַגענ־טליך, זענען זײַ שוין אַלע רעכט מיעד פונ'ם געהן באַרג־אַרויף און וואָלטען אַלע חשק געהאַט זיך אָבשטעלען אויף אַ ווײַלע איבערחאַפּען דעם אָטעם.

— אַ פּנים, ס'איז אײַך שווערליך, רבי, צו געהן באַרג־אַרויף? אפשר וואָלט איהר אײַך צוגעזעצט אָט דאָ ערגיץ אויף אַ ווײַלע אָברוהען?

דאָס איז געזאָגט געוואָרען צום אַלטען, וואָס איז געגאַנגען נישט קוקענדיג אויף זײַנע אַכציג יאָהר, מיט פעסטע טריט, אויף־צו־פריהער. און אַלע אויסדערוועהלטע קתרילעווקע האָבען זיך אָבגע־שטעלט אויף אַ ווײַלע, אויפגעהויבען די אויגען און גענומען זוכען אײַן אָרט פאַר'ן אַלטען אויף צו צוזעצען זיך. נאָר אײדער זײַ האָבען צײַט געהאַט אַרומקוקען זיך, וואו זײַ זענען אין דער וועלט, איז אַרויסגע־וואַקסען, ווי פון אונטער דער ערד, אַ נפש, אַ בעוואָפּענטער פון אוי־בען ביז אַראָב, מיט אַ רויט פּנים און מיט ווײַסע הענטשקעס, און— גלײַך אויף זײַ!... אַלע אויסדערוועהלטע האָבען דערפיהלט, אַז ס'איז בײַ זײַ פערקיהלט געוואָרען דער מאַמעס מילך, און אַלע אויגען האָ־בען זיך געווענדעט צום אַלטען, וואָס וועט ער זאָגען? דער אַלטער האָט אָבער נישט געזאָגט דאָס צווײַטע וואָרט. ער האָט זיך נאָר אָנ־געלעהנט אויפ'ן אַלטען שטעקען און געגאַנגען מיט די זעלבע פעסטע טריט פאָראויס, ווי אײַן אמת'ער גבור, און אַלע נאָך איהם, אַזוי אַז דער אַנגעוואָפּענטער נפש איז געבליבען שטעהן אין דער היהנער־פּלעט, נישט צו וויסען, וואָס טוט מען מיט זײַ? פערהאַלטען? — ווײַסט ער נישט פאַר וואָס. וועמען שטערען זײַ? דורכלאָזען? — ווי אַזוי ווערט מען נישט געוואָהר, וואָס דאָס זענען פאַר מינים בעשעפעני־שען אויף דער וועלט? האָט ער אויסגעדרעהט דעם קאָפּ צוריק און נאָכגעקוקט זײַ מיט די אויגען ביז העט העט אַרויף. דאָרט האָבען זײַ זיך אָבגעשטעלט און אָנגעקלונגען אין אַ טויער פון אַ רײַך גרויסאַר־טיג הויז.

איצט פרעגט זיך: וואוהין זענען דאס געגאנגען, אייגענטליך, די דאזיגע אויסדערוועהלטע פון כתרילעווקע? צו וועמען און צוליעב וואס? דאס איז מען געגאנגען צו די נגידים קלייבען נדבות, בעטען ברויט, וועקען רחמנות אויף די ארימע עלענדע שטאדט כתרילעווקע. איין אומגליק האט געטראפען אין כתרילעווקע. איהר קענט מיך נישט פון נעכטען. איהר ווייסט, אז איך בין נישט קיין מענש פון אנזאגען שלעכטע בשורות. נאר וואס זאל מען טאן — עס איז געקומען די צייט, וואס איהר דארפט עס וויסען:

רבותי! כתרילעווקע איז אבגעברענט געווארען!

קאפיטעל ב.

פישעל רייסט די וועלט.

יא, ליעבע פריינד, כתרילעווקע איז אבגעברענט געווארען, נאר איהר מיינט עפעס גלאט אזוי אבגעברענט געווארען?

עס זענען דעם זומער, נישט צו פערזינדיגען, אבגעברענט געווארען געגוג יודישע שטעדט און שטעדטלעך. נאר וואס דען? ס'איז א חלוק, ברענען צו ברענען איז נישט גלייך. כתרילעווקע האט זיך געוואלט, א פנים, אויספיינען פאר דער וועלט, האט זי זיך אנגערופען צו די איבעריגע יודישע שטעדט: „וואס? איהר ברענט? הא-הא! לאזט מיך, אט וועט איהר זעהען, ווי א שטאדט ברענט!" און כתרילעווקע האט זיך אנגעצונדען ווי א ליכט... נאר נייז. מיר לאזען איבער די בעשרייבונג פון כתרילעווקע שרפה פאר אונזער קאלעגא, פישעל דעם קארעספאנדענט — דאס איז זיין ארבייט. באלד אויף מארגען נאך דער גרויסער שרפה האט פישעל קארעספאנדענט, וואס איז אליין אויך אבגעברענט געווארען, קוים מיט'ן לעבען ארויס, ערגעץ געקריגען מיט נסים א טינט און פעדער און האט צעשיקט קארעספאנדענציעס אין אלע יודישע צייטונגען אין זעהר א שענער מליצה-שפראך און מיט א זעלטען שענער האנדשריפט בזה הלשון:

„א קול אין הימעל טוט זיך הערען! די טאכטער כתרילעווקע וויינט אויף איהר גרויסען אומגליק — זי וויל זיך נישט טרייסטען! א בראך אויף א בראך! א וואונד אויף א וואונד! כתרילעווקע איז נאך

נישט געקומען צו זיך נאָך דער „בהלה", וואָס אויף איהר איז געווען, האָט זיך אויסגעגאָסען אויף איהר אַ נייער גרים-צאָרן, זי האָט אויסגעטרונקען דעם ביטערען כוס פון גאָט'ס האַנד — אַ פייער האָט אַראָבגענידערט פונ'ם הימעל און אָנגעצונדען די שטאָדט פון איין עק ביז'ן אַנדערן עק, אויסגעלעקט ביז'ן אָבגרונד — נישט געהאַט קיין רחמנות אויף די הייליגע בתי מדרשים, און אויך קינדער, קליינע, זויגענדיגע פון דער ברוסט, זענען אַרויף מיט'ן פייעריגען פלאַם אין הימעל אַריין. און אויך אַלטע מענשען, אָרימע, קראַנקע און שוואַכע, זענען געווען איין עסענוואַרג פאַר'ן פייער אינ'ם טאָג, וואָס גאָט האָט אונז געטאָן בעשטראָפען בכפל כפלים פאַר אונזערע גרויסע זינד, און אפילו אויף זיין הייליגער תורה האָט גאָט קיין רחמנות נישט געהאַט, זי איז פערברענט געוואָרען אינאיינעם מיט'ן אַלטען בית-המדרש, און מיר געפינען זיך איצט אונטער דער דעק פונ'ם הימעל עלענדע, נאַקעטע און באָרוויסע, הונגעריגע און דאָרשטיגע, און ווי די אינדען אויף די אויסגאַנגען פון די וואַסערן, אַזוי קוקען אַרוים אונזערע אויגען צו אונזערע בּאַרמהערציגע ברידער, די קינדער פון די בּאַרמהערציגע: מיר בעטען אייך! דערבאַרעמט אייך! לייטזעליגט אונז! לאָז אויפגעוועקט ווערען רחמנות אין אייערע גוטע הערצער און לאָזען אייערע בעוויליגטע הענד אויסשטרעקען אונז הילף וואָס גיכער, וואָרום מיר זענען פאַראָרימט געוואָרען זעהר! זייט אונז אַ דערנעהרונג און לאָזט נישט פערלוירען געהן דאָס איבערגעבליבענע ביסעל יעקב!"...

דאַכט זיך, וואָס וואָלט געווען פאַר איין אומגליק, אַז די דאָזיגע האַרצרייסענדע קאָרעספּאָנדענציע, וואָס איטליכס וואָרט איז אַ זיפץ און איטליכס אות — אַ טרער, זאָל טאַקי, חלילה, זיין געדרוקט אין אַ יודיש בלאַט? ניין. האָט מען גענומען פישעל'ס האָרעוואַניע נעבאַך צו פערקירצען, קוועטשען און אַרויסקוועטשען פון איהר דאָס תמצית, און מען האָט ערגיץ אין אַ ווינקעלע מיט גאַנץ קליינע אותיות אַריינגעקוועטשט קוים דרייטהאַלבען שורה'לעך.

„אָבגעברענט כתרילעווקע, נישט בעגאַנגען זיך אָהן מענשליכע קרבנות. מע בעט הילף".

אמת, די צייטונגען פערענטפערן זיך אפילו, אַז זיי זענען נישט שולדיג. זיי האָבען, זאָגען זיי, פונ'ם דאָזיגען פישעל פון כתרילעווקע כמעט אַלע טאָג אַ קאָרעספּאָנדענציע; זיי זאָלען וועלען, זאָגען זיי, דרוּען אַלסדינג, וואָס דער דאָזיגער קאָרעספּאָנדענט שרייבט זיי, וואָלטען

זיי בעדארפט, זאגען זיי, ארויסגעבען פון די קליינע מענשעלעך וועגען א בעזונדער בלאט און האלטען א בעזונדערע דרוק מיט בעזונדערע מענשען.

טאקי נאר חדושים און געגוג! קומט צו עפעס, אזוי ווערט כתרילעווקע ביי איטליכען גרויס אין די אויגען. די זעלבע רעדאקטארען און ארויסגעבער, אז זיי האלטען ביי ארויסלאזען נייע בלעטער מיט נייע ביכער, זשאלעווען זיי נישט פאר כתרילעווקע קיין לאנגע שענע בריימע פראספעקטען, שעמען זיך ניט אנרופען די קליינע מענשעלעך מיט׳ן נאמען „פיעל געעהרטע און זעהר געליעבטע אבאנענטען”. אמת, מיט קיין סך אבאנענטען אויף זייערע בלעטער אין כתרילעווקע קאנען זיי זיך נישט בערימען — ארום און ארום האבען זיי אין גאנץ כתרילעווקע בסך-הכל איין אבאנענט, זיידעל, אונזער אלטער בעקאנטער זיידעל רב שעיה׳ס, וואס ביי איהם געניסט שוין אויף צו לייענען אונזער קארעספאנדענט פישעל און נאך איהם אלע איבעריגע, וואס גאהרען נאך א געדרוקט ווארט. נאר וואס געהער זיך עס אן מיט פישלען? פאר וואס געהען זיינע אלע בריעף מיט אלע זיינע שרייבעכצען גלייך אונטער׳ן טיש אין קויש אריין, נאך איידער מע ווייסט, וואס דארטען שטעהט? פאר וואס, אז סע קומט אונטער א יום טוב און דער רעדאק-טאר טרעט ארויס מיט שענע געצאצקעטע ווערטער וועגען דעם פאלק ישראל, צעהיצט ער זיך און זאגט:

„ווער האט געצעהלט דעם שטויב פון יעקב׳ן?

און ווער האט גערעכענט די צאהל פון די ריטער ישראל?”

מיינט ער נישט אויך די קליינע מענשעלעך בתוכם? צי למשל יענע מוסר-זאגער, די וואס זעצען אויס אונזערע פעהלערען, רופען אונז אן מיט די שענע נעמען „עקספלאאטאטארען”, „וועלטפרעסערס”, „בלוטזויגערס” וכדומה, מיינען זיי דען נישט אויך די כתרילעווקער יודען בתוכם? כתרילעווקע מעג טאקי אויף זיך זאגען: „צו א פגירה בין איך אויך א בהמה”.

מיינט גישט פון דעסטוועגען, אז נאך דער שרפה האט מען זיך בענוגענט נאר מיט פישעל׳ס קארעספאנדענציעס אליין: עס זענען צעשיקט געווארען אויך בריעף — זעהר שענע מליצה-בריעף, טאקי פישעל׳ס ארבייט, בכל תפוצות ישראל, אומעטום וואו עס איז פאראהאן ערגיץ א גביר מיט א נאמען, וואס לאזט זיך הערען אויף דער וועלט. קיין יעהופעץ, קיין אדעס און קיין מאסקווע, און קיין לאנדאן, און

אַפילו קיין פּאַריז, צום גרויסען-גרויסען רויטשילד אַליין. עס זאָל אייך קיין חדוש נישט זיין, ווי קומט דאָס, וואָס כתרילעווקע זאָל אָנשפּאַרען אַזש קיין פּאַריז, צו רויטשילדען? שטעלט אייך פאָר אַ מעשה, אַז אַ צייט מיט יאָהרען פלעגט כתרילעווקע בעקומען אַלע ערב פּסח פון פּאַריז, פון רויטשילדען, אויף רב יוזיפעל'ס אַדרעס הונדערט פראַנק מעות-חטים. אמת, שוין פון אַ צייט, אַז רויטשילד האָט אויפגעהערט זיי צו שיקען מעות-חטים, מע ווייסט נישט, פאַר וואָס; נאָר פון דעסט-וועגען שרייבען זיי צו איהם בריוולעך אַלע מאָל, ווען עס מאַכט זיך עפּיס ביי זיי אַ שמחה אָדער, חלילה וחס, נישט אַזאַ שעה אויסגע-רעדט זאָל זיין, איין אומגליק. אַי פאַרוואָס האָבען זיי פון איהם קיין שום תשובה נישט שוין אַזוי פיעל יאָהרען? דאָס איז קיין קשיא נישט! אפשר האָט זיך איהם צוגעגעסען לייענען זייערע לאַנגע מגילות? — קרעפּלעך עסען, זאָגט מען, ווערט אויך נמאס! און אפשר איז די אַדרעס נישט געשריבען, ווי עס געהער צו זיין? און אפשר האָט זיך געטראָפען דאָרטען ביי רויטשילדען אין פּאַריז דאָס, וואָס להבדיל, ביי פרעה מלך מצרים האָט זיך געטראָפען, ווי אין פּסוק שטעהט: ויקם מלך חדש — ס'איז אויפגעשטאַנען אַן אַנדער מלך, אשר לא ידע את יוסף — וואָס האָט זיך געמאַכט נישט וויסענדיג... איך רעד פון רויטשילד'ס סעקרעטאַר, פון דעם, וואָס נעמט אָב די פּאָסט און לייענט איבער אַלע בריעף. די וואָס געפעלען דעם סעקרעטאַר, די בעווייזט ער איהם, און די בריעף, וואָס געפעלען איהם נישט, זאָגט ער; „זה חליפתי, זה כפרתי — און מאַרש אונטער'ן טיש..." פאַר געווים ווייס איך נישט; נאָר איך מיין, אַז אַזוי בעדאַרף עס זיין.

הקצור, איהר זעהט שוין, אַז כתרילעווקע איז, ברוך השם, אַזאַ שטאָדט, וואָס זי שטעהט אין פערבינדונג, קאָרעספּאָנדירט מיט דער גאַנצער וועלט. און וויבאַלד עס האָט זיך נאָר געטראָפען ביי זיי דאָס גרויסע אומגליק, אַזוי האָט מען שוין די רגע געגעבען צו וויסען דורך פישעל קאָרעספּאָנדענט, אויסגעפּויקט איבער דער גאַנצער וועלט און געוואַרט, אַרויסגעקוקט: טאָמער וועט זיך עמיצער אָנרופען אויף דער גרויסער צרה, וואָס זיי איז געשעהען.

קאַפּיטעל ג.

כתרילעווקע ברענט ווי אַ ליכט.

פון וואַנען האָט זיך גענומען דאָס אומגליק? — פון דעם אַלטען כתרילעווקער מרחץ, וואָס מיר האָבען עס שוין אַמאָל בעשריבען. אַן אָבאַפּעלעק האָט זיך איינמאָל אין אַ דאָנערשטאָג אָנגעצונדען און עס האָט באַלד אַ חאַפּ געטאָן דעם דאַך, און עס האָט נישט געדויערט קיין סך — איז דאָס גאַנצע מרחץ געווען איין שטיק פייער. און אַז „אדם" מיט „חוה'ן", דער בעדער מיט די בעדערין, זענען אַרויסגע-שפּרונגען פון באָד קוים לעבעדיגע, איז דאָס ערשטע, וואָס זיי איז געקומען אויף דער מחשבה: „אוי-וועה, דער רבי!" — אין איין כהרף-עין איז „אדם הראשון" (דער בעדער) געווען אין שטוב, און ווי מען טראָגט אַ קליין קינד פון וויגעלע, אַזוי האָט ער אַרויסגעטראָגען דעם רב רב יוזיפעל אויף זיינע געזונטע גרויסע הענד, און רבי יוזיפעל דער רב האָט ווי אַ קליין קינד זיך פערשטעלט די אויגען פונ'ם פייע-ער, וואָס האָט בעלויכטען דעם גאַנצען טייך מיט די ווערבעס, מיט'ן געמייזעכטס, מיט אַ גאַנצען שטיק הימעל, וואָס אַהין האָט זיך געצוי-גען דאָס פייער און געקייקעלט דער רויך, דער געדיכטער רויך, דורכגעוואָרפען אַלע מאָל גרויסע און קליינע פונקען און אַלץ האָט מיט אַמאָל בעקומען איין אַנדער פנים, אַ מאָדנעם חן, געוואָרען רויט; דער טייך רויט, דער הימעל רויט, די ווערבעס רויט, די מענשען רויט — רבי יוזיפעל האָט נאָך קיינמאָל אַזאַ מין רויטקייט און אַזאַ מין שענקייט נישט געזעהען, און ער האָט נישט געקאָנט איינהאַלטען זיך פון התפעלות. און אַז „אדם הראשון" האָט איהם אַנידערגעשטעלט אויף דער ערד, האָט ער אַ זאָג געטאָן צו זיך אַליין: „ווי שען איז גאָט'ס וועלטיל און וואונדערליך!" — און האָט זיך אָבער באַלד פער-חאַפּט און אַ קעהר געטאָן זיך צו „אדם" מיט „חוה'ן":

— קינדערלעך, האָט עס אייך, חלילה, נישט געשאַדט אין די נפשות? דאַנקען השם יתברך, וואָס איהר זענט נישט געשטראָפט גע-וואָרען מיט פייער...

— נישט געשטראָפט געוואָרען מיט פייער? — האָט זיך דער בעדער נישט געקאָנט איינהאַלטען און אַ זאָג געטאָן מיט אַ ביטער

געלעכטער, — מיט וואָס דען האָט אונז גאָט געשטראָפט: מיט וואַסער?

— נישט דאָס מיין איך, — פערענטפערט זיך דער רב — איך מיין דעם נס, וואָס מיר זענען ניצול געוואָרען מיט'ן לעבען, געלויבט דער בורא.

— מיט'ן לעבען? וואָס טויג אונז שוין דאָס לעבען, אַז מיר האָבען נישט קיין באָד?

— רעדסט ווי אַ קינד — מאַכט צו איהם רב יוזיפעל און פער־שטעלט זיך מיט ביידע הענד פונ'ם פייער — ווי אַ קינד רעדסט דו! וואו שטעהט דאָס געשריבען, אַז דו בעדאַרפסט האָבען אַ באָד? אַז דו ביזט געבוירען געוואָרען ביזט דו דען געבוירען געוואָרען, נאַרעלע, מיט אַ באָד? ציי דו האָסט געהערעכענט איבער הונדערט יאָהר אויף יענער וועלט, אם ירצה השם, קומען מיט אַ באָד? אמאָל איז געווען אַ מלך...

און רב יוזיפעל האָט געוואָלט דערצעהלען זעהר אַ שענעם משל מיט אַ מלך, ווי זיין שטייגער איז; האָט איהם דער בעדער, מחילה, אי־בערגעשלאָגען סאַמע אין אָנהויב:

— וואָס מיר מלך? ווער מיר מלך? איהר טוט בעסער אַ קוק, זייט מוחל, ווי דאָס פייער קוויקעלט זיך מיר עפּיס, עפּיס אַהין, אין שטאָדט אַריין, און דער ווינט בלאָזט מיר עפּיס צו געשמיידיג: איך האָב מורא, עס זאָל נישט אָנגעהמען לוי-מרדכי דעם קצב'ס שטוב מיט די שטאַלען, דעמאָלט איז זיי געזונד, כתרילעווקע!..

און ווי אין אַזאַ שעה אויסגערעדט — עס האָט אַ וואָרף געגע־בען דאָס פייער אויף לוי-מרדכי דעם קצב'ס שטוב מיט די שטאַלען, און עס איז מיט אמאָל בעלויכטען געוואָרען אַ נייער שטיק הימעל. עס האָט זיך געלאָזט הערען אַ קנאַקען מיט אַ טרישטשען, מיט אַ מעקען פון ציגען, און עופות אַ פּאָר האָבען זיך פון ערגיץ געלאָזט לויפען הענדום-פּענדום אַראָב אַ באַרג, צעלאָזט די פליגלען און אויפגעבלאָזען די פעדערן, און גיך איז בעלויכטען געוואָרען דער גאַנצער באַרג מיט דער גאַנצער שטאָדט מיט'ן גאַנצען הימעל. אַ משונה-מאָדנער געשריי מיט אַ הילך לאָזט זיך הערען פון שטאָדט אַזש אַהער, דאָס געשריי וואַקסט אַלעמאָל שטאַרקער און שטאַרקער און ווערט צענויפגעגאָסען אינאיינעם מיט אַ בילען פון הינט, מיט די רעווען פון קיה, מיט אַ קוויטשען פון ווייבער, מיט אַ וויינען פון קינדער און מיט אַ שרייען: „וואַסער! עמער! ראַטעוועט! גיכער! סע נעצט! סע ברענט!" —

פלוצים זעהט מען שפּרינגען אַראָב אַ באַרג צום טייך אַ האַלעוועשקע

אויף פיער פיסלעך; די האלעוועשקע טאנצט, מאכט מיט די הערנער און פליהט גלייך צום טייך, דערלויפט נישט אבער און פאלט אנידער און ציהט זיך אויס אויף דער ערד מיט די פיסלעך ארויף, און ציטערט, ווי פאר'ן טויט, און לאזט ארויס אויף א צוגעלעגערט קול, א מארנע: מע-מע-מע! — דאס האט א ציעג נעבאך פאר גרויס נארישקייט גענו־מען און איז אריינגעשפרונגען אין פייער אריין און האט באלד חרטה געקריגען און ארויסגעשפרונגען צוריק; ס'איז שוין אבער געווען שפעט — ס'האט זיך אנגעצונדען אויף איהר דאס פעלצעל און גיך פערסמאליעט געווארען, האט זי זיך געלאזט לויפען האפ-האפ משוגענערווייז גלאט אזוי אין דער וועלט אריין, אהן א שום פלאן און אהן א שום שכל.

נישט קיין גרעסערער שכל איז געלעגען אינ'ם לויפען פון די כתרילעווקער יודען און ווייבער, וואס האבען זיך געווארפען פון איין גאס אין דער אנדערער, ווי פער'סמ'טע מייז, אדער ווי נישט דערקוי־לעטע היהנער, שווארץ פון רויך, ווי די מלאכי-חבלה, און אנגעזאגט איינם דאס אנדערע א בשורה:

— איהר ווייסט? אלי-דוד ברענט!

— איהר ווייסט? עס האלט שוין ביים מארק.

— איהר ווייסט? סע ברענט די גאנצע שטאדט! א דונער איז מיר, די גאנצע שטאדט!

— ווי א ליכט! ווי א סטערינעווע ליכט.

און סע בושעוועט דאס פייער און סע שטורעמט ווי דער ים, אז ער צעשפיעלט זיך, און דער ווינט טראגט גאנצע האלעוועשקעס, גאנצע סנאפעס שטרוי, און פונקען פליהען אהן א שיעור. די פונקען פאלען אויף די גוט-אויסגעטריקענטע פון אלטקייט שטרויענע און הילי־צערנע דעכער און עס הערט זיך א קנאקען מיט א וואלגערען, א פאט־לען מיט א זעצען, א ברעכען מיט א טרישטשען — און דאס אלעס הערט ווי צענויפגעגאסען אינאיינעם מיט'ן געשריי און מיט'ן היליך, מיט'ן קוויטשען און מיט'ן וויינען, און שדים, רוחות, נישט קיין מענ־שען, לויפען, דער אהין, דער אהער, משוגענערווייז, ווארפען זיך אויף אלע זייטען ווי פער'סמ'טע מייז, ווי נישט דערקוילעטע היהנער, און דאס גרויסע ליכטיגע פייער בעלייכט און בעשיינט זייערע וויסטע פינסטערע איבערגעשראקענע פנים'ער — און כתרילעווקע ברענט, ברענט ווי א ליכט.

קאַפּיטעל ד.

רב יוזיפּעל האַלט מלְחָמָה מיט'ן רִבּוֹנוֹ-שֶׁל-עוֹלָם.

אַז דאָס מרחץ האָט נאָך געהאַלטען אין ברענען, האָט זיך נישט „אדם”, נישט „חוה” אַרומגעקוקט אויפ'ן רב רב יוזיפּעל. נאָר שפּעטער, אַז פונ'ם באָד איז נאָר געבליבען דער אייזערנער קעסעל מיט'ן קוי-מען (אפילו די מקוה האָט אויך אויסגעברענט ביז'ן דעק), האָבען „אדם” מיט „חוה'ן” זיך געגעבען אַ חאַפּ צום רבי'ן — נישטאָ דעם רבי'ן! אומזיסט האָבען זיי איהם געזוכט ביים ברונען, ביים ברעג פונ'ם טייך, ביים געמייזעכטס און נאָכדעם אין שטאָדט, צווישען די ברענענדיגע גאַסען.

— האָט איהר נישט בעגעגענט ערגיץ דעם רבי'ן? — האָט דער בעדער זיך נאָכגעפרעגט ביי די אַנטלאָפּענע אומגליקליכע נשרפים פון שטאָדט. נאָר די אומגליקליכע אַנטלאָפענע פון שטאָדט זענען געווען אַזוי צוטומעלט, אַז זיי האָבען גאָרנישט געהערט, וואָס מע רעדט צו זיי, און געפרעגט, ווי פער'חדוש'טע, געקוקט מיט מורא'דיגע אויגען:

— וואָסער רבי'ן? וועמענס רבי'ן?

וואו זשע איז געווען דער רב רב יוזיפּעל? רב יוזיפּעל דער רב, אַז ער איז געקומען צו זיך און דערזעהען, אַז די גאַנצע שטאָדט שטעהט אין סכנות, האָט דאָס איהם אויפגעטראָגען אין דער לופטען און ער האָט געחאַפּט דאָס אַלטע אַרויסגעראַטעוועטע שטריימעל מיט'ן אַלטען שטעקען און האָט זיך געלאָזט געהן צו זיינע יודען אין שטאָדט אַריין, גאָרנישט טראַכטענדיג, וואוהין ער געהט און צוליעב וואָס. פאַר זיינע אַכציג יאָהר איז דאָס געווען נישקשה פון אַ שפּאַציער. נאָר דערזעהען פאַר זיך אַ גאַנצען ים פון פייער, האָט ער נישט געפיהלט די פיס. עס האָט איהם געטראָגען ווי אויף פליגלען אַהין, אַהין, צום אַלטען בית-המדרש צו, וואו ער האָט כמעט דאָס גאַנצע לעבען זיינס פערבראַכט מיט גאָט. שוין-זשע וועט דער אויבערשטער נישט טאָן קיין נס מיט זיין אייגען הויז? שוין-זשע וועט דער רבונו-של-עולם נישט בעשיצען זיין תורה, זיין אייגענע תורה?

מיט די דאָזיגע מחשבות איז אונזער רב יוזיפּעל אָנגעקומען צום אַלטען בית-המדרש פונקט אין דער צייט, ווען אַרום און אַרום האָט

געבוזשעוועט דאָס פײַער. רויטע צונגען האָבען זיך געריסען פון אַלע זײַטען און האָבען בעלויכטען דעם־האַלב אײַנגעפאַלענעם דאַך מיט די אָבגעקאָלופּעטע געלע ווענט פון דעם אַלטען־אַלטען כתרילעווקער בית־המדרש. אָט־אָט, נאָך אַ מינוט — און גאָט'ס הויז ווערט ארומגענומען מיט פײַער.

און רב יוזיפּעל קאָן נישט משיג זײַן מיט'ן שכל, ווי שווײַגען דאָס יודען? פאַרוואָס ראַטעוועט־מען נישט דאָס בית־המדרש? די הײליגע ספרים? ספרי־תורות? אָנשטאָט דעם זעהט ער לויפען יודען הין און צוריק, ווי ווילדע ברואים, שפּרינגען אין פײַער אַרײַן, ראַטעווען אַלטע קראַנקע ווײַבער, קלײנע קינדער, בענקעלעך, בעטליך, קישענס, טעפּלעך, סקאַרב און בעבעכעס — און גאָט'ס הויז האָט מען פערגעסען, מפקיר געווען — ווי געשיקט זיך עס?!.. רב יוזיפּעל פּרובט זיך שרײַען, רופען צו הילף: „דאָס מקום־קדוש! דאָס בית־המדרש!” — קײנער הערט איהם נישט. נאָך אַ מינוט — און רב יוזיפּעל איז אַלײן אין שוהל און גלײַך צום אָרון־קודש, אַרויסגעצויגען אײן ספר־תורה און די אַנדערע ספר־תורה, קוים אַרויס מיט'ן לעבען אויף דער גאַס, אַוועקגעלעגט זײ ווײַט פאַר דער טהיר אויף אַ צעבראָכען בענקעל, וואָס עמיצער האָט אַרויסגעשלײַדערט פון אַ שטוב און אַלײן אַוועקגעשטעלט זיך נעבען זײ און אָנגערופען זיך צום רבונו־של־עולם אויף אַ קול:

— וואָס איך האָב געקאָנט, האָב איך געטאָן. וויפיעל איך האָב געקאָנט, האָב איך אַרויסגעראַטעוועט; די איבעריגע ספרים האָב איך איבערגעלאָזט אויף דיר. איך טרעט נישט אָב פון דאַנען אויף אַ רגע אפילו, לאָמיר זעהען, ווי אַזוי דו וועסט פערברענען דײַן אײגענע תורה, וואָס דו האָסט אונז געגעבען דורך משה דײַן קנעכט אויפ'ן באַרג סיני!...

אין דער מינוט איז אָנגעקומען דער בעדער, אונזער בעקאָנטער „אָדם הראשון”. דאָס האַרץ האָט איהם געזאָגט, אַז דער אַלטער דאַרף זײַן ערגיץ בײַ דער שוהל. דערזעהען דעם רבי'ן שטעהן נעבען כרעַ־נענדיגען בית־המדרש, האָט „אָדם הראשון” נישט געמאַכט מיט איהם קײן לאַנגע מחזקות, איהם אַ נעם געגעבען אין זײַנע געזונטע האָרעַ־פּאַשנע אָרעמס און אײנאײנעם מיט די צוויי ספרי־תורות איהם אַוועקגעַ־שלעפּט פון פײַער צוריק, אַראָב־אַראָב, צום אָבגעברענטען מרחץ, וואָס בײַם ברעג פונ'ם טײַך.

קאַפּיטעל ה.

נאָכ'ן חורבן.

דער מנהג פון דער וועלט איז, אז בשעת מלחמה קוקט מען זיך אַזוי ניִשט אַרום אויפ'ן אומגליק, ווי נאָכדעם, און די געפאַלענע צעהלט מען ערשט דעמאָלט, אז עס ווערט אויס געשלעג, און אז אַלעס געהט איבער, הויבט מען ערשט דעמאָלט אָן אונטערפיהרען חשבונות, ווי־פיעל מען האָט אין דער הריגה פערלוירען.

אין כתריליעווקע איז אויך אַזוי געווען. מע האָט אָנגעהויבען זיך אַרומקוקען, ווי ווייט דאָס אומגליק איז גרוים, ערשט אויף מאָרגען נאָך דער שרפה. תחילת האָט מען, געוועהנטליך, דערצעהלט איינער דעם אַנדערן חדושים, ווי אַזוי און ווען און וואו מע איז געוואָהר געוואָרען, אַז עס ברענט; דערביי האָט איטליכער, געוועהנטליך, געהאַט צו דערצעהלען זיין מעשה, אַ לאַנגע מעשה: ווי אַזוי ער איז נעכטען, ווי אויף צו־להכעיס, געקומען פריה פאַרנאַכט אַהיים, מחמת אַ גאַנצען טאָג איז ניִשט געווען וואָס צו טאָן, און, ווי אויף צו־להכעיס, איז ער דעם אויפדערנאַכט געווען הונגעריג, ווי אַ הונט, און, ווי אויף צו־להכעיס, איז ניִשט געווען וואָס צו עסען, האָט ער זיך אויף צו־להכעיס געלעגט פריה שלאָפען, און, ווי אויף צו־להכעיס, האָט ער מחמת הונגער ניִשט געקאָנט אַנשלאָפען ווערען, און, ווי אויף צו־להכעיס, איז ער אַ האַלבע שעה פאַר דער שרפה דוקא אַנשלאָפען געוואָרען, און דוקא געשמאַק. פלוצים הערט ער אַ גוואַלד: „סע נעצט, סע ברענט!"...

דער אַנדערער דערצעהלט אַ שענערע מעשה, און נאָך אַ לענגערע ווי יענער: ווי אַזוי ער איז נעכטען אויפגעשטאַנען גאַנץ פריה, כמעט פאַרטאָג, און איז אַרויסגעקומען אין מאַרק אַריין, געמיינט, טאָמער וועט ער עפּיס האַנדלען, וואָס ס'וועט זיך מאַכען: אַ טהוירעל, אַ ביסעל פּאַלאָווע, אַ זעקעל קאַרטאָפליעס, אַבי עפּיס פערדיענען. צום סוף — איז ניִשטאָ קיין לעבעדיגער נפש: סך הכל איין ערל מיט אַ זעקעל קויהלען. פרעגט ער איהם: „גוי, וואָס ווילסט דו פאַר די קויהלען?" זאָגט ער: „אַ גילען". פרעגט ער: „אפשר וועט זיין גענוג אַ גריוונע?" זאָגט ער: „אַ גילען". ער האָט זיך איינגע'חזר'ט אַ גילען —

האָטש נעם גיב איהם אַ קרענק! האָט ער אַוועקגעקויפט בײַם ערל דאָס זעקעל קויהלען, געגומען דאָס זעקעל קויהלען, מחילה, אויף די פּלייצעס — און אַזוי ווײַטער און ווײַטער, אַ מעשה אויף דרײַ זייגער-שעה, ביז ער קומט אַרויף אויף דער שׂרפה. און סע לאָזט זיך אויס, אַז בשעת די שׂרפה האָט זיך אָנגעהויבען, איז ער געשלאָפען ווי אַ געהרג'עטער, מע האָט איהם קוים-קוים אויפגעוועקט.

דער דריטער דערצעהלט נאָך אַ שענערע מעשה. הויבען הויבט ער אָן אַזש פון עהערנעכטען, און דערצעהלט אַ לאַנגע-לאַנגע מעשה, נאָך אַ לענגערע פון יענער, וואָס מיט'ן זעקעל קויהלען, און פלוצים ביישט זיך אַרײַן אין'ם שמועס אַ יודינע און לײַקענט אָב די גאַנצע מעשה:

— ווײַס איך וואָס זיי ווילען אײַך דערצעהלען מעשיות, נעכטיגע טעג! אָט וועל איך אײַך דערצעהלען, ווי אַזוי ס'האָט זיך אָנגעהויבען: איך האָב דעם דאָזיגען דאָנערשטאָג, וואָס פאַר דער שׂרפה, געהעשטשינעט חלה פון דער מעהל, וואָס בעריל ברכה'ס האָט געבראַכט צופיהרען, שענע מעהל, גאָט זאָל מיך נישט שטראָפען, אַזאַ יאָהר אויף אונזערע שונאים, אַז בסך-הכל חאַפּט זי גאָר אַ ביטערקײַט...

און סע געהט אַוועק אַ געשיכטע פון דרײַ זייגער-שעה, אַיין ערצעהלונג פון ביטערע מעהל, מיט ביטערע הייוועם, מיט אַ מולטער, וואָס איהרע אַ שכנה, פעסיל הייסט זי, אַ פעסיל פון גאָט!... און אַזוי ווײַטער — אַ מעשה אָהן אַיין עק, און עס ווײַזט זיך אײַך אויס, אַז צו דער שׂרפה וועט זי נישט קומען קיינמאָל, פיעל זי וועט לעבען!

און אינאיינעם מיט די דאָזיגע שענע מעשיות און ערצעהלונגען פון דער שׂרפה לאָזט זיך הערען אויך אַ געוויין, אַ יללה, אַ יאָמער, אַ קלאָג פון פערביטערטע הערצער, פון בעלייידיגטע נשמות, פון פערוואָגעלטע, עלענדע, אָרימע, אָרימע, אָרימע! דאָרט שטעהט אַ מוטער און ברעכט די הענד און קלאָגט אויף איהר ברעקעלע קינד, וואָס איז פערברענט געוואָרען נעבעך אינאיינעם מיט'ן וויעגעלע; און דאָרט בעוויינט אַ יוד שטילערהייד זײַן אַלטען קראַנקען פאָטער, וואָס איז גראָד יענע נאַכט געשלאָפען אויפ'ן בוידעם. קיינמאָל נישט און איצטער יאָ, און איז דאָרט פערברענט געוואָרען צו אַש... און דאָ געהט אַרום אַ מיידעל און שלאָגט זיך מיט די הענד אין קאָפּ: די מאַמע! די מאַמע! די מאַמע!

• •

האב קיין פאראיבעל נישט, פריינד לעזער, וואס איך האק איבער אין מיטען. מיין מוזע, די וואס שטעהט איבער מיר בשעת'ן שרייבען, איז, ווי אלע כתריל'עווקער לייט, א פרעהליכע נשמה, איין אָרימע, נאר א פרעהליכע. זי האט פיינד טרערען, זי האלט נישט פון טרויעריגע סצענעס. זי זאגט, אז טרערען זענען נאר די, וואס זענען נאס און געזאלצען; די אלע איבעריגע טרערען, וואס דער שרייבער גיסט אויף פאפיער — דאס זענען, זאגט זי, טרוקענע, געמאכטע טרערען, וואס האבען נישט קיין ווערט. זי האלט, אז א וועהטאג איז נישט דער, וואס מע גיט איהם איבער, נאר יענער, „וואס טוט וועה"... דערפאר לאזען מיר איבער די שרעקליכע טרויעריגע סצענעס, געהען אוועק פון דאנען א ביסעלע ווייטער און שטעלען זיך אב נאר ביי די היזקות, וואס מיינע כתריל'עווקער בעלי-בתים האבען געהאט פון דער שרפה. דער חסרון איז אבער, וואס עס לאזט זיך גאר נישט בערעכענען דער גרויסער היזק, וואס כתריל'עווקע האט געהאט. דאס איז נומער איינס. והשנית, וואס וועט העלפען דאס רעכענען? א פנים, עמיצער וועט זיי דען אומקעהרען? די געזעלשאפטען, וואס אסעקורירען פון פייער, האבען זיך ווי צענויפגערעדט און האבען שוין כתריל'עווקע לאנג אויסגעשטריכט פון דער לאנד-קארטע, גלייך ווי ס'איז גאר קיינמאל קיין כתריל'עווקע נישט געוועזען אויף דער וועלט אפילו! הייגט גלאט, ווער איז דאס אימשטאנד צו שאצען יענעמס גוטס, ובפרט נאכדעם, אז ס'איז שוין לאנג אוועק מיט'ן ווינט און מיט'ן רויך? בעל-הבתישקייט בכלל און כתריל'עווקער בפרט האט גאר איין אנדער ווערט, וואס לאזט זיך נישט שאצען. אלטע שמאטעס, צעבראכענע דראבעס, זענען ביים ארעמאן אזוי טייער (אויב נישט נאך טייערער), ווי די שענסטע שפיגלען מיט די טייערסטע כלים ביים נגיד. ביים נגיד, אז סע ווערט פערפאלען א זאך, קאן ער פאר געלד קויפען איין אנדערע זאך; דעם אָרימאן ווער וועט אומקעהרען דאס, וואס דאס פייער האט צוגענומען?...

אזוי האבען גע'חקירה'ט די כתריל'עווקער נשרפים און האבען ארויסגעזעהען, אז מיט חקירה'ן און פילאזאפירען וועלען זיי גארנישט מאכען. מע בעדארף זעהען עפיס טאן, עפיס צוטראכטען, געפינען איין עצה, ווי אזוי ראטעוועט מען די שטאדט? ווי אזוי מאכט מען, אז די שטאדט זאל בלייבען א שטאדט? ס'איז קיין קונץ נישט, אז א גאנצע שטאדט זאל זיך צעקריכען איבער דער וועלט, זיך לאזען אי-

בער די הײזער און בעטען נדבות, ווי געוועהנטליכע „נשרפים". פע, דאס איז נישט קײן תכלית! מע בעדארף זעהען, אז כתרילעווקע זאל בלײבען כתרילעווקע! אט אויף וואס מע האט זיך געבראכען די קעפ.

פון די אלע פלאם-פײעריגע און הארץ-רײסענדיגע בריעף, וואס מע האט צעשיקט בכל תפוצות ישראל, האבען זיך אנגערופען סך-הכל א פאר שטעדטלעך, אויך אזעלכע ארימע ווי כתרילעווקע, און האבען ארײנגעשיקט ווער א ביסעל ברויט, ווער אלטע מלבושים און ווער עטליכע קערבלעך מזומנ'ע, און געקלעקט האט דאס אויף איין צאהן; די לאנגע האט אנגעהויבען ווערען שרעקליך! ס'איז געווארען אזוי ביטער, אז מע האט שוין אויפגעהערט ווײנען און קלאגען און אפילו קרעכצען. אזוי איז א מענש, וואס האלט בײ דערפרוירען ווערען, הויבט אן שטילערהײד אויסגעהן, אנשלאפען ווערען אויף אײביג... אט דא האט זיך, ווי אלע מאל, בעוויזען רב יוזיפעל דער רב מיט זײן קראפט, וואס גאט האט ארײנגעגעבען אינ'ם דאזיגען אלטען שוואכען גוף, און ער האט צענויפגעזאמעלט איין אסיפה פון בעלי-בתים, און דוקא ער אליין מיט זײן אײגענעם כבוד, נישט געשיקט קײן שמשים און נישט פערקליבען זיך אויבען-אן. נאר פראסט און פשוט אנידערגע-שטעלט זיך און אנגערופען זיך צום גאנצען עולם בזו הלשון:

— הערט צו, יודישע קינדער, וואס איך וועל אײך זאגען. נישט איך זאג עס, נאר דער, וואס לעבט אײביג, זאגט עס אײך מיט מײנע זינדיגע ליפען: זארגט נישט—איהר זענט באווילינגט! איך בין אײך מבטיח, אז עס וועט, אם-ירצה-השם, זײן גוט. וואס איז דער פשט? דער פשט איז אזוי: אמת, מיר זענען געשטראפט געווארען מיט פײ-ער, אבגעברענט געווארען אליין און פארברענט געווארען מיט די בתי-מדרשים, מיט די שוהלען, מיט הײליגע ספרים און אויך מיט לע-בעדיגע נפשות, קלײנע ברעקלעך קינדער, וואס זענען נעבעך גאט די נשמה שולדיג. אודאי איז דאס א גרויסער, א ביטערער שטראף, וואס מסתמא האבען מיר עס כשר פערדינט בײ דעם, וואס לעבט אײביג. נאר שטארק טרויערען דערויף טארען מיר אויך נישט. ערשטענס, ווע-לען מיר מיט אונזער טרויערען, וואס מיר וועלען טרויערען, גארנישט העלפען, והשנית, וועלען מיר בעווײזען פאר דעם, וואס לעבט אײביג, אז דער חורבן-כתרילעווקע איז פאר אונז, חלילה, ערגער פון חורבן ירושלים, חורבן בית-המקדש. א משל קענען א מלך. אמאל איז גע-זען א מלך, האט ער געהאט א בן-מלך, א בן-יחיד...

און רב יוזיפּעל דערציילט זיי זעהר אַ שענעם משל מיט אַ מלך, ווי זיין שטייגער איז תמיד צו דערצעהלען משלים פון מלכים, און ער לאָזט אויס מיט די דאָזיגע ווערטער:

— דערפון אַליין איז גרינג אַרויסצוזעהען, אַז מיר טאָרען נישט ווינדיגען. מיר דאַרפען זיך אָנטאָן אַ כּח, און לאָמיר, קינדער, נעהמען די שטעקענס אין די הענד און לאָמיר געהן אַלע אָפּריכטען גלות. פאָלגט מיך, קינדערלעך, איך געה אויך מיט אייך. איך בין אייך מבטיח, אַז וואוהין מיר וועלען קומען צוגעהן, וועלען מיר, אם ירצה השם, געפינען חן אין די אויגען פון אונזערע רייכע ברידער, און זיי וועלען אונז נישט לאָזען פאַלען. שטעהט אויף, יודען, גורט אָן אייערע לענדען און לכו ונלכה — לאָמיר געהן!

און בשעת מעשה גלייכט זיך אויס ביי רב יוזיפּלען דער רוקען און דאָס פּנים הויבט איהם אָן צו שיינען, און ער פיהלט זיך יונג און פריש, ווי אַ בחור, ווי אַ גבור, וואָס איז גרייט צו דער מלחמה, און אויך דער גאַנצער עולם דערפיהלט זיך, ווי עפּיס אויפגעמונטערט און מע איז גרייט אין וועג אַריין. עס בלייבט נאָר איבער איין זאַך: „וואוהין? וואוהין געהט מען פריהער? ס'איז פאַראַן, קיין עין הרע, אַזוי פיעל יודישע שטעדט און, קיין עין הרע, אַזוי פיעל נגידים!"...

קאַפּיטעל ו.

לאָז זיין שטיל — כּתרילעווקע פאָהרט!

דער פּסוק „מי ומי ההולכים" — ווער זאָלען זיין די פאָהרערס? האָט אַ ביסעל אויפגערודערט די שטאָדט, אָדער, ווי פישעל דריקט זיך אויס אין איינער פון זיינע קאָרעספּאָנדענציעס, „געמאַכט פון איהר אַ געפּרעגלעכטס". אויף דער דאָזיגער נסיעה האָבען זיך געפונען אין כּתרילעווקע אַ סך-אַ סך בעלנים. אַלע, די גאַנצע שטאָדט כּמעט, איז געוועזען גרייט צו פאָהרען! איטליכער האָט געוואָלט די מצוה, און אפשר טאַקי פּשוט — זיך אַ ביסעל דורכלופטערן, דורכטרייסלען די ביינער; מע ווערט פערשימעלט און פערקליאַנעט, זיצענדיג אויף איין אָרט. ביי איטליכען מענשען איז פאַראַן אַ יצר-הרע, וואָס רעדט אָן; עס ווילט זיך אַמאָל אָנקוקען אַ וועלט, זעהען זיך מיט מענשען און ברענגען

נאָכדעם אַ היים צופיהרען נייעס, פעק מיט נייעס, און באמת טאַקי, וואָס קאָן זיין נאָכמעהר איינגענומען פון דעם, וואָס אַז איהר קומט צופאָהרען פון ערגיץ אַ היים, שטעקט מען אייך פון אַלע זייטען שלום-עליכם׳ס, איטליכער שטופט זיך, וויל אייך זעהען, אַ קוק טאָן גלייך אין פנים אַריין. דאַכט זיך, וואָס? אַ פנים ווי אַלע פנים׳ער, נאָר פאָרט אַ בא מן הדרך, פאָרט איין אַנדער פנים! און אַז איהר רעדט, דערצעהלט נייעס פון וועג, חדושים פון דער גרויסער שטאָדט, קוקען אייך הונדערטער מענשען אין פנים אַריין, שלינגען מיט דאָרשט אייערע ווערטער און איהר שטעהט, קיין עין הרע, פאַר אַזאַ עולם און דער-צעהלט, און דערצעהלט, און איהר בעקומט מיט אַמאָל אַ מאָרנעם חן ביי אַלעמען אין די אויגען. איהר ווערט אַ גאַנצער „יש״ אין שטעדטיל, איין אָדם, אַ העלד אויף עטליכע טעג. אמת, די עטליכע טעג געהען איבער און דער העלד ווערט אפילו באַלד אויס העלד, ווערט אָן דעם גאַנצען חן און ווערט דער איינענער כתריִלעֶווקעֶר, וואָס אַלע; פונדעסטוועגען, ווער וויל דאָס נישט זיין קיין העלד? אויף אַ שעה, און דאָך אַ העלד! נאָר צוריק שמועסענדיג, איז דען מעגליך, אַז אַ גאַנצע שטאָדט זאָל זיך אויפהויבען און זיך לאָזען אויף דער וועלט? לכן איז געבליבען, מען זאָל אויסקלויבען אַ דעפּוטאַציע פון עטליכע געצעהלטע מענשען. און דאָ האָט זיך ערשט אָנגעהויבען אויף דאָס ניי: מי ומי — וועמען קלויבט מען אויס? דאָס פערשטעהט מען אַליין, אַז קלויבען קלויבט מען די נגידים מיט די פיינסטע בעלי-בתים. נאָר געהט, אַ שטייגער, זייט חכמים און מאַכט אַ גרעניץ אין כתריִלעֶווקע צווישען אַ נגיד און צווישען נישט-קיין-נגיד, צווישען אַ פיינעם בעל-הבית און נישט-קיין-פיינעם בעל-הבית! אַז בסך הכל זע-נען אַלע כתריִלעֶווקעֶר פיינע בעלי-בתים, און די נגידים אַליין זענען אויך, עס זאָל אייך צו קיין חרפה נישט זיין, כמעט אָרימע לייט! נאָר אַז מע וויל שמועסען נאָך אַמאָל דאָס איינענע וויעדער צוריק, האָט דאָך יעדע שטאָדט פאָרט איהר „פני״. נאַרישקייטען! דעם בעֶ-דער מיט׳ן וואַסערפיהרער קאָן מען דאָך נישט שיקען. איז געבליבען, מע זאָל אויסקלויבען די גבאים פון אַלע שוהלען און פון אַלע חברות, און דעם אַלטען רב רב יוזיפעל, געוועהנטליך, אויך בתוכם, און מע האָט זיך צענויפגעפאַקט די פעקלעך, כיטגענומען איטליכער זיין קלאַ-פּערגעצייג — די טלית-ותפילין׳ס מיט די זאָנטיקעם מיט די איבעריגע בלי-זיין, און מע האָט געדונגען צוויי גרויסע בוידען — „בוּכטעם״,

און מען האָט זיך גאַנץ פֿײַן אָבגעזעגענט מיט דער שטאָדט, וואָס איז אַרויסגעגאַנגען בעגלײַטען די אויסדערוועהלטע, געווינשעוועט, זיי זאָלען מצליח זײַן — און מען האָט זיך אין אַ גוטער שעה אַ מזל׳דיגער געלאָזט אין וועג אַרײַן.

צוויי מעת-לעת האָבען זיך אונזערע אויסדערוועהלטע געטרײַסעלט אין די „בוּדקעס״, איבער דער געהאַרטעוועטער בלאָטע, איבערגעהאַפּט דעם אָטעם אויף אַ קלײַנע צײַט נאָר דעמאָלט, ווען מען האָט בעדאַרפט אָבשטעלען זיך ערגעץ אין אַ קרעטשמע דאַוונען, אָדער עפּיס נעהמען אין מויל אַרײַן, אָדער אונטערפּאַשען די פערד — און ערשט אויפ׳ן דריטען טאָג האָט מען זיי, צעבראָכענע, צעהרג׳עטע, אויסגעמוטשעטע, געבראַכט צופיהרען צו דער באַהן, און די אויסדערוועהלטע האָבען זיך אַ לאָז געטאָן צו דער קאַסע אַלע מיט אַמאָל אויף דער-שטיקעניש און גענומען בילעטען. דער עולם, וואָס אויפ׳ן וואָגזאַל, האָט זיי אָבגעטרעטען דעם וועג, געזאָגט מיט ליצנות: „לאָז זײַן שטיל — כּתריל׳עווקע פאָהרט!״ און ווער שמועסט קריסטען — די האָבען זיך גאָר אָבגעשטעלט, מיט דרך-ארץ בעטראַכט די דאָזיגע יודעלעך, וואָס האָבען אַלע אינאײַנעם גערעדט אין אײַן אָטעם, און הויך אויף אַ קול, און געמאַכט בשעת מעשה מיט די הענד. און אַז ס׳איז געקומען צום ערשטען קלונג, אַז מען האָט זיך בעדאַרפט זעצען אין די וואַגאָנעם אַרײַן, איז צווישען די אויסדערוועהלטע געוואָרען אַ גוואַלד, מיט אַ בהלה, מיט אַ שטופּערײַ, אַ לויפערײַ מיט אַ געפּילדער, מיט אַ געשרײַ: „לײַזער! לאָזער! חנניה! מיכאל!״ — דער זשאַנדאַרם האָט אַ קוק געגעבען אויפ׳ן סטאַראָזש מיט אַזעלכע אויגען, אַז דער סטאַראָזש האָט זיך נעבעך געמוזט פערשטעלען דאָס געשטופּעלטע פּנים מיט בײַדע קולאַקעס, מע זאָל נישט זעהען, ווי ער לאַכט מיט׳ן גאַנצען ברײַטען מויל און שטשירעט די גרויסע ווײַסע צייהן, און אַרויסגעלאָזט האָט ער בשעת מעשה אַ קוויטש: „יאַק וואָראָני זליטאַליסיאַ זשידי!״ — און בײַ דער „בריגאַדע״ האָבען די כּתריל׳עווקער בעלי-בתּים גאָר וויניציג אויסגענומען. די קאָנדוקטאָרעס האָבען זיי אַרײַנגעשטופּט אַלעמען אין אַ בעזונדערען וואַגאָן צווישען פּראָסטען עולם, זיך בעגאַנגען מיט זיי עפּעס נישט אַזוי, ווי מיט פײַנע בעלי-בתּים, גבאים, דעפּוטאַטען, וואָס פאָהרען מכּח אַזאַ וויכטיגען ענין לטובת הכּלל... און דאָ, אין דעם וואַגאָן, האָט זיך פּאַר אונזערע אויסדערוועהלטע שוין אָנגעהויבען

אַ צעטעל פון צרות מיט אַנגסטען מיט יסורים מיט בזיונות — דער אמת'ער גלות.

ראשית חכמה, זענען זיי אַריין אין וואַגאָן, וואָס, אַז ס'זאָלען דאָרט ניט זיצען קיין מענשען, מענשען מיט מענשליכע פּנים'ער, וואָלטען זיי זיכער מיינען, אַז מע האָט זיי אַריינגעלאָזט, מחילה, צווישען דברים-אחרים. די בלאָטע איז געווען אַזוי גרויס, דער רויך איז געווען אַזוי בלוי, און געשמעקט האָט דאָרט אַזוי געדיכט, אַז אונזערע כתרילעווקער בעלי-בתים, וואָס זענען אַליין אויך ניט פון די גרויסע מפונקים, האָבען דערפיהלט, אַז עס ווערט זיי ענג אין האַלז אויף צו חלש'ען! הייסט די ענגשאַפט, וואָס דאָ איז! קעפ אויף קעפ! און אַלץ אַזעלכע פּראָסטע נפשות, אַרבייטער, מיט גרויסע, מאָדנע שמעקענדיגע טאָרבעס אויף די פּלייצעס, און מיט נאָכמעהר מאָדנע שמעקענדיגע לאַפּטיעס אויף די פיס, און דערצו רויכערען זיי זיך אונטער מיט אַזאַ מין טיטון, וואָס מע קאָן דערוואָרגען ווערען. נישטאָ וואו צו זעצען זיך. וואו זיי האָבען זיך ניט געגעבען קיין קעהר, געוואָלט זיך אַנידערזעצען, האָט מען זיי דורכגעטריבען: „פּאָשלאַ-וואָן, פּאַרחאַטיע, זאַניאַטאָ!" אויף אונזער לשון הייסט דאָס: „זייט זשע מוחל, רב יוד, ס'איז פערנומען"... דורך פערנומען! אפילו דאָרט, וואו ס'איז ניט פערנומען, איז אויך געווען פערנומען... און די כתרילעווקער אויסדערוועהלטע האָבען, מחילה, געמוזט שטעהן אויף די פיס, זיך צענויפגעשלאָגען אַלע אינאיינעם אין אַ ווינקעל, ווי די שעפעלעך, אַ ביסעל זיך געקוועטשט און געשטיקט, געשטיקט, און אַלץ גערעדט, גערעדט מיט הענד און הויך אויף אַ קול, און אַלע אינאיינעם, ווי געוועהנטליך.

און גערעדט האָט מען, פערשטעהט זיך, פון דער באַהן, פון חיינטיגע פּאָהרעלטסען, מבטל געווען, געמאַכט פּשוט אַ תל פון די שענע המצאות, וואָס מע האָט היינט אויסגעטראַכט, שטאַרק געבענקט נאָך דער כתרילעווקער בודקע, וואָס חאָטש דאָרט איז אויך גאַר נישט פוינעלדיג, דאָך נישט אַזוי פּאַסקודנע ווי דאָ...

— נאַראָנים! — אַזוי האָבען זיך געשמועסט אונזערע מפונקים — טפּשים! משוגעים האָבען אויסגעקלערט אַ באַהן! אַ טאַרעראַם! אַ טערעבענדע — חאַ-חאַ!

און דאָרטען, אין די הויכע פענסטער, זיצען הונדערטער טויזענדער געלעהרטע, אויפגעקלערטע מענשען, איינגעבויגען אין דרייען, סקריפּען מיט די פעדערס, שרייבען, מאָהלען, קלאַפּען דעפּעשען,

ברעכֿען זיך די מוחות, טראַכֿטען צו אַלע מאָל נײַע המצאות, ווי אַזוי מע זאָל בעסער פאָהרען, בעסער, גיכֿער, און ביליגער, האַלטען שוין בײַ לופט-שיפען, אַעראָפּלאַנען — און זײַ ווײַסען גאָרנישט, עס חלומ'ט זיך זײַ אפילו נישט, אַז דאָ, אין וואַגאָן, פאָהרען אַ בינטעל כּתריל'עווקער בעלי-בתּים, פאָרשטעהער פון שטאָדט, און קריטיקירען, זענען מבטל, מאַכֿען אַ תּל פון אַלע זײַערע המצאות און אויפטועכֿצען, און דוקא אויף אַ קול, בפהרסיא...

לאָז זײַן שטיל — כּתריל'עווקע פאָהרט!

קאַפּיטעל ז.

כּתריל'עווקע צווישען די „פעלקער".

אונזערע כּתריל'עווקער אויסדערוועהלטע האָבען זיך אַזוי לאַנג געשליפען די צינגלעך, געמאַכֿט חוזק איבער די באַהנען און איבער אַלע אַנדערע הײַנטיגע אויפטועכֿצען, ביז ס'איז זײַ נמאס געוואָרען און זײַ האָבען אָנגעהויבען אַרומקוקען זיך אויף אַלע זײַטען און אויסקוקען ערטער, און, געוועהנטליך, קודם-כּל איין אָרט פאַר'ן אַלטען רב רב יוזיפעל, וואָס איז שוין געווען נעבעך שטאַרק אויסגעמוטשעט פון דער נסיעה. און גאָט האָט זײַ געהאָלפען, זײַ האָבען דעם אָרט געפונען און האָבען בעזעצט דעם רבּי'ן נעבען איינעם אַ פּאַרשוין, אַ רעכֿטען חברה-מאַן מיט אַ רויט העמדעל איבער די הויזען און מיט אַ האַרמאָ-ניקע אין די הענד. אַ ביסעל איז דער חברה-מאַן געווען מבוסם'דיג, דאָס הײַסט, טאַקי רעכֿט בגילופין, אונטער'ן גלעזעל, מיט איבערגע-קעהרטע אויגען, געשפּיעלט אויף דער האַרמאָניקע און געזונגען בשעת מעשה זעהר אַ שען לידעל:

קאַסטיושקינאַ מאַט

סאָבּיראַלאַסאַ פּאָמיראַט —

סאָבּיראַלאַסאַ פּאָמיראַט.

אומיערעט ניע אומיערלאַ —

דאַראָם ווּרעמיאַ פּראָוויעלאַ!

און נאָך אַמאָל דאָס אײַגענע, שוין העכֿער מיט אַ טאָן:

קאַסטיושקינאַ מאַט

סאָבּיראַלאַסאַ פּאָמיראַט —
סאָבּיראַלאַסאַ פּאָמיראַט.
אומיערעט ניע אומיערלאַ —
דאַראָם וורעמיאַ פּראָוויעלאַ!
און טאַקי נאָך אַמאָל דאָס איינענע, נאָך העכער און נאָך גיכער:
קאַסטיושקינאַ מאַט
סאָבּיראַלאַסאַ פּאָמיראַט...
און אַזוי ווייטער, אָהן איין אויפהער, ווי אַ מאַשינע.

מילא, איז דאָס געווען אַ שכן חאָטש אַ פּרעהליכער. פון דער אַנדערער זייט אָבער האָט גאָט מזכּה געווען רב יוזיפלען מיט אַ נפש, איינעם אין אַ באַראַשקענעם פּעלץ, איז ער געווען בייז, אָנגע׳ברוגז׳ט אויף דער גאַנצער וועלט, און געהאַלטען אין איין שפּייען. יעדער שפּיי, וואָס ער האָט געטאָן, איז געווען מיט אַזאַ רציחה, גלייך ווי עמיצער וואָלט איהם דאָ דער׳רגזנ׳ט מיט איין איבעריג וואָרט. אַ גליק, וואָס רב יוזיפעל האָט דאָס נישט בעמערקט, רב יוזיפעל איז געווען גאָר נישט בהאי עלמא. זיינע מחשבות זענען געווען ווייט פון דאַנען, דאָרטען ערגיץ אין דער גרויסער שטאָדט, אַזש ביי די „גדולים״...

ווי אַלע כתריליעווקער יודען, האָט אונזער רב יוזיפעל געלעבּט אין עולם-הדמיון, אַרומגעגאַנגען שטענדיג אין הרהורים, אין פאַנטאַזיעס. האָט איהם די פאַנטאַזיע דאָ אויפגעחאַפּט אויף די פליגלען און האָט איהם אַוועקגעטראָגען גלייך אַהין, צום גרעסטען פון די „גדולים״... עס האָט זיך איהם פאָרגעשטעלט אַ פּאַלאַץ אַ גרויסער מיט גילדענע כּלים... אויבּען-אָן, אויף אַ שטוהל, זיצט דער גביר אַליין... דערזעהען יודען, שטעהט אויף דער גביר און גיט זיי אָב שלום און פרעגט זיי, וואָס איז זייער באַגעהר? שטעלט זיך אַרויס ער אַליין טאַקי, רב יוזיפעל הייסט דאָס, און זאָגט איהם: דאָס און דאָס, אַזוי און אַזוי... און ער לייענט איהם אַ צעטעל פון כתריליעווקע מיט איהרע יודען און מיט זייערע צרות, ווי אומגליקליך זיי זענען נעבּעך פון תמיד אָן, ובפרט אַצינד, נאָך דעם גרויסען חורבן... און דער גביר האָרכט אויס די גאַנצע מעשה ביז׳ן סוף און שטעהט אויף און געהט צו צו דער שאַפע און נעהמט אַרויס אַ היבשע פּויטיקע, און רופט זיך אָן צו איהם, צום רב הייסט דאָס:

— ווי מיינט איהר — עס וועט זיין גענוג?

— שייך זאָגען גענוג? — ענטפערט איהם רב יוזיפעל און רעדט

צו זיך אַליין, מאַכט בשעת מעשה מיט די הענד, מיט די אויגען און מיט'ן שטערן און זעהט גאָרנישט, אַז אַקעגען איהם, אויף דער באַנק, זיצען פאַרשוינען, פערשידענע פנים'ער, צווישען זיי אויך נקבות מיט רויטע פנים'ער, קנאַקען סעמעטשקעס, לאַכען גאַנץ געשמאַק און מאַכען חוזק פון אונזערע כתריל'עווקער לייט אין די אויגען, קרימען איבער, ווי אַזוי זיי רעדען און ווי אַזוי זיי מאַכען מיט די הענד און ווי אַזוי זיי טרייסלען מיט די פאות! און איבערהויפט האָט מען זיך געמאַכט לוסטיג איבער איהם אַליין, איבער דעם אַלטען רב יוזיפלען מיט'ן טיזליק און מיט'ן שטריימעל.

דאָס דאָזיגע לאַכען מיט'ן חוזק מאַכען איז אָבער געווען, ווי מע זאָגט, אָבגעגעבען ברויט; די כתריל'עווקער לייט פון זייער זייט האָבען אויך נישט געשוויגען, זיי האָבען געקריטיקירט, געפּראַוועט ליצנות צווישען זיך איבער די דאָזיגע פרעהליכע פאַרשוינדלעך, און איבערהויפט — איבער דעם עברה-מאַן, וואָס מיט'ן רויטען העמדעל, מיט דער האַרמאָניקע און מיט דעם שענעם ליעדעל, וואָס סע ווערט איהם גאָר נישט נמאס איבער'חזר'ן זיבען הונדערט מאָל אַלץ די איינענע ווערטער: „קאַסטיושקינאַ מאַט סאָבּיראַלאַס פּאָמיראַט — סאָביראַלאַס פּאָמיראַט”...

— אַ פּנים, אַז דער ערל האָט שוין היינט געמאַכט שהכל נהיה בדברו — בעמערקט איינער פון אונזערע כתריל'עווקער און דער אַנדערער חאַפּט איהם אונטער אויף לשון-קודש:

— מע זעהט דאָס אַרוים בחוש פון די עינים.

— אַ כּוֹס'ע און דוקא אַ גרויסע! — שטעלט אַריין אַ דריטער צום גראַם.

— יאָ, ער איז מלא! — רופט זיך אָן נאָך איינער און קוקט כלומר'שט נישט אויף איהם, נאָר אויף דער סטעלי, און נאָך איינער ענדיגט דעם פסוק:

— וגדוש על כל גדותיו... — און קראַצט זיך אונטער'ן קאָלנער.

— געפעלט אייך דער נגון, וואָס ער דבר'ט?

— אַ חסיד'יש ליעדעל מסתמא.

— מיט קלוגע ברבּורים!

— טיעף — שכל'דיג! די אמי פון קאַסטיושקינאַ איז שיער נישט מת געוואָרען. אַ קלייניגקייט...

אפילו רב יוזיפעל, וואָס איז ווייט פון ליצנות, האָט זיך נישט

געקאָנט איינהאַלטען און איז אַ בעלן געווען אַ פרעג טאָן מיט אַ שמייכעל ביי זיינע כתרילעווקער יודען: וואָס בעדייטען די דאָזיגע משונה מאָדנע ווערטער פונ׳ם ליעדעל? האָט זיך געפונען איינער, וואָס האָט איהם געגעבען צו פערשטעהן דעם פשט:

— ס׳איז געווען פערשטעהט איהר, איינער, אַ פנים, אַ קאַסטיושקע, אַ מענש, וואָס מע האָט איהם גערופען קאַסטיושקע, האָט דער דאָזיגער קאַסטיושקע געהאַט אַ מאַמע, האָט זיך די דאָזיגע מאַמע, זאָגט ער, געקליבען שטאַרבען, און איז נישט געשטאָרבען...

רב יוזיפעל לעגט צו קאָפּ, נאָר ער פערשטעהט נישט דעם שכל, וואָס דאָ שטעקט? וואָס הייסט — זי האָט זיך געקליבען שטאַרבען? שטאַרבען איז דען געווענדט אָן דעם מענשען? בעל-כרחך אתה מת — איבער נויט שטאַרבט מען...

— עם הדומה לחמור! פון וועמען רעדט מען? — רופט זיך אָב איינער פון די אויסדערוועהלטע און שאָקעלט מיט׳ן קאָפּ און קנאַקט אויף דער חברה פון אויבען אַראָב, און באַלד בעקומט ער אַ קאָמפּלימענט פון איינעם פון דער חברה, וואָס קריכט זיך נאָך, ווי אַזוי יודען דאַוונען, דאָס הייסט: ער שלאָגט זיך מיט דער האַנד אין האַרצען אַריין און זאָגט מיט אַ מאָדנעם נגון: „טאַטעלי! מאַמעלי! טאַטעלי! מאַמעלי!‟ — און דער גאַנצער איבעריגער עולם ווערט צעשמאָלצען פאַר געלעכטער.

— מע לאַכט דאָס אָב פון אונז! מע לאַכט פון אַ יודען! אויסגעמעטים מאַכט מען פון אונז חוזק! — מאַכט איינער פון די אויסדערוועהלטע מיט אַ זיפץ און ווינקט מיט׳ן קאָפּ צום רבי׳ן, און דער רבי רב יוזיפעל קוקט אויף יענעם נפש, ווי ער וואַרפט זיך און ווי ער קריכט זיך.

— נישט פון אונז לאַכט ער, קינדעניו, — זאָגט רב יוזיפעל, — פון זיך לאַכט ער אָב, פון זיך אַליין! פון אונז איז נישטאָ וואָס צו לאַכען, נשמה מיינע; פון אונז דאַרף מען וויינען, וויינען און זיך אַ מוסר אַראָבנעמען, אַ מוסר: וואָס מיר זענען געווען און וואָס מיר זענען געוואָרען...

און רב יוזיפעל דערצעהלט דערביי זעהר אַ שענעם משל, געוועהנטליך, מיט אַ מלך, און דער עולם הערט אוים דעם משל, עס קאָן זיין, נישט דעם ערשטען מאָל, און יענער חברה-מאַן, וואָס מיט׳ן אַראָבגעלאָזטען רויטען העמדעל און מיט דער האַרמאָניקע, לאָזט זיך

אַראָב אַלעמאָל ניִדעריִגער און ניִדעריִגער מיִט אַ האַלבען טאָן (אַ פּנים, ס'איִז איִהם שוין אַליין אויך נמאס געוואָרען):

קאַסטיושקיִנאַ מאַט
סאָביִראַלאַס...
פּאָמיִראַט...
פּאָמיִראַט... פּאָמיִראַט...

— שלום-עליכם! — רופט זיִך אָן פּלוצים אַ פריִשער פּאַרשוין, גלייך ווי פון היִמעל אַראָבגעפאַלען. — פון וואַנען פאָהרען דאָס יודען און וואוהיִן? און וואָס האָט איִהר זיִך פערקליִבען גאָר אַהער, צוויִשען אָט די דאָזיִגע!... קומט צו אונז, איִן אונזער וואַגאָן אַריין. דאָרטען וועט איִהר חאָטש זיין צוויִשען אונזעריִגע, צוויִשען אייגענע...

קאַפּיטעל ח.

כתרילעווקע צווישען „אייגענע".

ווי פיִש, נאָר-וואָס געחאַפּטע איִן דער נעץ און אַריינגעלאָזטע איִן טייך אַריין, — אַזוי האָבען זיִך געפיִהלט אונזערע כתריִלעווקער דעלעגאַטען, אַז זיי האָבען זיִך איִבערגעפּעקעלט איִנ'ם אַנדערן וואַגאָן, צוויִשען „אייגענע", צוויִשען יודען. מע קאָן ניִשט זאָגען, אַז דאָרט זאָל געוועזען זיין אַ סך ריינער און אַ סך גראָמער, ווי איִנ'ם ערשטען וואַגאָן. עס קאָן זיין, אַז דאָ, אויפ'ן נייעם אָרט, איִז זיי געוועזען נאָך ערגער, ווארום דאָרטען, איִנ'ם פריִהעריִגען וואַגאָן, איִז דער עולם חאָטש געזעסען אַ סך אויף דער ערד, ניִשט געהאַט קיין איִבעריִגע פּעקלעך. אַ טאָרבע מיִט אַ פּאָר שטיִוועל — און איין עק. און דאָ, אויף דעם נייעם אָרט, צוויִשען יודען, איִז געוועזען דער טומעל אַ סך גרעסער, די ענגשאַפט אַ סך ערגער און איִבער די פּעקלעך איִז ניִשט געוועזען, וואו זיִך אַ קעהר צו טאָן.

דאָס איִז ידוע, אַז יעדער יוד האָט מיִט זיִך אונטערוועגס ניִשט וויִנציִגער ווי צוויי-דריי פּעקלעך, און ווייבער האָבען אַ חוץ די פּעקלעך אויך קיִשענס מיִט קאָלדרעס מיִט שמאַטעס. פון דער וועלט שמאַטעס. איִן וועג זעהען דעריִבער יודען אויס ניִשט נאָר ווי רייזענדע אַליין, נאָר ווי וואַנדערער, ווי עמיִגראַנטען, וואָס פאָהרען אַריִבער ערגיץ

זעהר אין אַ ווײַטע מדינה, דאָרט וואו ס'איז נישט צו קריגען פאַר קיין געלד נישט קיין קישענס, נישט קיין קאָלדרעס, נישט קיין שמאַטעס... און זיי פיהלען זיך דערפאַר אומעטום, ווי בײַ זיך אין דערהיים. יודען, וואוהין זיי זאָלען נישט פאָהרען, פיהרען זיי, ברוך־השם, מיט זיך זייער היים, זייער „געטהאָ" מיט זייער גלות, און דערפאַר, אַ פּנים, האָבען זיי אומעטום און אַלעמאָל טאַקי איין פּנים, בײַטען זיך אַזוי גיך נישט איבער און פיהלען זיך גוט נאָר דעמאָלט, ווען זיי זײַנען אַלע אינאײנעם. און די וועלט טוט זיי צוליבּ: איהר ווילט אינאײנעם — זײַט אײַך אינאײנעם...

אַרײַנגעטראָטען אין'ם נײַעם וואַגאָן און דערזעהען, אַז מע איז אין דער היים, צווישען „אײגענע", האָבען זיך אונזערע אויסדערוועהלטע צעלעגט, ווי בײַם טאַטען אין „ווײַנגאָרטען", אַוועקגעלעגט זייערע פּעק־לעך אויף יענעמס פּעקלעך, זיך געזעצט גאַנץ נאָהנט איינס נעבען דאָס אַנדערע, געבעטען יענעם זיך אַ ביסעלע אַ רוק טאָן, און קוים אַרײַנגעחאַפּט זיך, מאַכט שוין נישט אויס, מעג מען שוין יענעם אַ בּי־סעל צוקוועטשען, און פאַרוואָס טאַקי נישט אינגאַנצען אַרויסקוועטשען?... מע איז דאָך צווישען „אײגענע", צווישען יודען!...

און האָט קיין יסורים נישט: מע וועט זיך, חלילה, נישט קריגען, נישט זידלען איבּער אַזעלכע נאַרישקייטען. ווערטלעך זאָגען, געבּען יענעם אָנצוהערעניש — דאָס מהיכי תיתי. צום בּײַשפּיעל: אַז אײנער טרעט אָן דעם אַנדערן רעכטס אויפ'ן פוס, טוט יענער אַ שפּרונג אונ־טער און אַ זאָג כּלומר'שט אַזוי פערבּײַגעהענדיג:

— אוי האָט איהר, קיין עין־הרע, אַ האַרטען טראָט, פּעטער!

אָדער אַז אײנער שטעלט אַוועק זײַן טשעמאָדאַן כּמעט גלײַך אויף יענעמס פּלײַצע, מאַכט יענער חוזק נישט איבּער איהם, נאָר איבּער'ן טשעמאָדאַן, און טוט זיך אַ זאָג אונטער דער נאָז:

— הערט איהר? אײַער טשעמאָדאַן, האָט, אַ פּנים, קיינמאָל נישט געקרענקט.

אָדער אַז אײנער פערשטעלט דעם אַנדערן די שײַן, טוט ער איהם אַ זאָג:

— ווייסט איהר, וואָס איך וועל אײַך דערצעהלען? איך האָב מורא, אַז איהר זענט נישט קיין גלעזערנער...

און אַז סע מאַכט זיך אפילו אַמאָל, אַז צוויי יודען צעאַמפּערן זיך שוין גאָר איבּער איין אָרט אין וואַגאָן, הויבּען זיי אָן שיטען איינס

אויפ׳ס אַנדערע מיט ליצנות און שטעכווערטלעך:

— זייט-זשע מוחל, פעטער, דאָס איז מיין אָרט.

— טאַקי באמת? מיט וואָס איז דאָס אייער אָרט, למשל?

— ווייל דאָ בין איך געזעסען.

— וואָס-זשע, איהר האָט דאָ שבת געהאַלטען? צי עס שטעהט אויפגעשריבען אויף דעם אָרט: „זה המקום שייך״?...

און דער זיצענדיגער פאַרשוין פוילט זיך נישט, הויבט זיך אויף און זוכט אויפ׳ן אָרט די אויפשריפט: „זה המקום שייך״. ווערט צווישען עולם אַ געלעכטער, פערדריסט דאָס דעם שטעהענדיגען פאַרשוין און ער רופט זיך אָן צום זיצענדיגען:

— איהר זענט, דאַכט מיר, שוין אַ ביסעל צו דאָסיג.

— צו וואָסיג? פרעגט איהם דער זיצענדיגער, און דאָס געלעכטער צווישען עולם וואַקסט. אַזוי לאַנג, אַזוי ברייט, ביז מע גיט זיך איין עצה: מע ענגט זיך אַ ביסעל, מע רוקט זיך צענויף און מע מאַכט איין אָרט פאַר׳ן שטעהענדיגען. ממה-נפשך, עס זיצען, קיין עין-הרע, אַזוי פיעל יודען, וועט זיצען נאָך איינער... און די דאָזיגע צוויי, וואָס האָבען זיך נאַר-וואָס געווערטעלט, בלאָזען זיך נאָך אַ קליינע ווייַלע, נאָכדעם נעמט מען זיך צו די זייגערס: וואו האַלט ביי אייך דער זייגער? אָדער מע קוקט אין פענסטער ביידע: ווייסט איהר נישט, ווי אַזוי הייסט די סטאַנציע? — און מע מאַכט אַ שמועס פון סטאַנציעס און פון באַהנען און פון געשעפט — און עס געהט אַוועק, ווי אַ מזמור. דער פרישער פאַרשוין, וואָס קומט אַריין און טרעפט די צוויי, מיינט ער, אַז דאָס זענען אָדער צוויי שותפים, אָדער קרובים, אָדער מחותנים, אָדער אַזוי גוטע פריינד פון איין שטאָדט...

לאָזען חכמים זיך וויצלען, וויפיעל זיי ווילען. לאָזען זיי צוטראַכטען אַזעלכע שפריכווערטלעך, ווי, למשל: „זיצען זאָל מען צווישען גוים, ליגען — צווישען יודען״, „מיט אַ יודען איז גוט נאָר קוגעל עסען״, וכדומה. איך געה מיר מיט מיין גאַנג, אַז יודען, און נאָך כתריליעווקער דערצו, פיהלען זיך צווישען איינענע אַ סך בעסער און אַ סך היימישער, ווי צווישען פרעמדע.

קאַפּיטעל ט.

„אַ יוד וואָס קאַטאָרי".

דער מענש, וואָס איז ווי אַראָבגעפאַלען פונ'ם הימעל און האָט אַריבערגעפּעקעלט אונזערע דעלעגאַטען אַהער פון יענעם וואַגאָן, איז געווען איינער פון יענע זעלטענע פאַרשוינען, וואָס מע קאָן זיי זעהען נאָר אונטערוועגענס. אַז איהר בעגעגענט זיך מיט זיי, ווערט איהר באַלד חבר, אויסגעבונדען, גלייך ווי איהר זענט שוין מיט זיי בע־קענט פון כמה וכמה יאָהרען. ווער ער איז, — ווייסט איהר נישט. וואָס ער איז — ווייסט איהר אויך נישט. עס איז רעכט צו זאָגען, אַז ער איז אַ יוד אַ קרעמער, און עס איז רעכט צו זאָגען, אַז ער איז אַ מעקלער פון דער בערזע. נאָר גיכער פון אַלץ איז ער גאָר אַ שניידער, אַ חשוב ביי נאַטשאַלסטווע און דרעהט זיך ביי „פּראַוואָזשי־טעלסטווע"...

אַליין איז ער אַ מענש פון מיטעלמעסיגען וואוקס און מיטעל־מעסיגען שטאַנד, אַ שוואַרצער מיט אַ גלאַנץ פון אַרמענישען טיפּ, מיט אַ קליין בערדעל, מיט קליינע שוואַרצע אומרוהיגע אויגען, מיט'ן קאַ־פּעליושעל אַהינטער — אַ ריהרעוודיגער, אַ לעבעדיגער פאַרשוין, וואָס קאָן נישט זיצען אויף איין אָרט, מוז עפּים טאָן, ערגיץ געהן, מיט עמיצען רעדען. און איבערהויפּט — רעדען. רעדען — דאָס איז זיין וועלט. געפינט זיך אין וואַגאָן אַ יוד — איז אודאי גוט. אלא נישט — איז אַ גוי, אַ סאָלדאַט, אַ פּריצה, אַ גלח. פאַר נויט איז גוט אַ קאָנ־דוקטאָר, איין אויוועגהייצער, אַ רעדער־שמירער, אַ שוואַרציאָהר, אַבי אינ'ם געשטאַלט פון אַ מענשען. און אַ כח האָט ער: ווער ס'זאָל נישט זיין — מוז ביי איהם ווערען רעדעוודיג. סיידען אַ געבוירענער אַ שטומער. מחמת ער ווייסט, פערשטעהט איהר מיך, פון וואָס און ווי אַזוי מיט וועמען אָנהויבען צו רעדען. און רעדען וועט ער מיט אייך פון וואָס איהר ווילט. כמעט קאָן מען זאָגען, אַז ס'איז נישטאָ אַזאַ זאַך אויף דער וועלט, וואָס ער זאָל נישט וויסען, און נישטאָ אַזאַ מענש אויף דער וועלט, וואָס ער זאָל איהם נישט קענען. מיט אַזעלכע איז אַ פערגניגען צו זיצען אין איין וואַגאָן. דערצו איז ער גלאַט אַ גוטער מענש. איין אָפּענהערציגער און זעהר אַ צוגעלאָזטער. ער מעג אייך זעהען דאָס ערשטע מאָל אויף זיין לעבען, איז ער גרייט צוליעב

אײַך פונדעסטוועגען געהן, וואוהין איהר ווילט: אפשר ווילט איהר צו דער קאַסע נאָך אַ בילעט? אָדער העלפען אײַך צונויפפאַקען די זאַכען? מיט׳ן גרעסטען כבוד, ער וועט אַרײַנקוקען דערווײַל צו אײַך אין פע-קעל אַרײַן, אָבשאַצען, וואָס איז ווערט אײַער טשעמאָדאַנדעל, אָדער אײַער פעלץ, אָדער אײַער זײגער, אויסרעכענען אײַך פּינקטליך, אין וואָסער שעה און וויפיעל מינוט איהר דאַרפט קומען אַהײם, און וואָס וועט אײַך קאָסטען דער באַגאַזש, און געבען אײַך אײַן עצה, ווי אַזוי אויף וואָסער וועג איהר זאָלט פאָהרען און וואו איהר זאָלט זיך אָב-שטעלען. בשעת-מעשה וועט ער אײַך האַלטען בײַ אַ קנעפעל, אָדער בויערן אײַך מיט׳ן פינגער אַ לעכיל, און דאָס קאַפעלישעל האַלט שוין בײַ איהם ווײַט, און די בעקלעך פלאַמען, און די אויגען ברענען, גלײַך ווי ער טוט זעהר אַ נויטיגע זאַך, מיט אײַן וואָרט — דאָס איז געוועזען אַזאַ מין פאַרשוין, וואָס בײַ אונז רופט מען איהם: „אַ מענש וואָס קאַטאָרי״.

פאַר אונזערע כתריל׳עווקער פאַסאַזשירען איז דער דאָזיגער „יוד וואָס קאַטאָרי״ געוועזען, קאָן מען זאָגען, אַ אָאַזיס אין דער מדבר, אַ געזונד אין בויך, אַ זאַלץ אין די בײנער. אַ קלײניגקײט — זײער מיט-יאָן, וואָס זײ האָבען זיך אויף זיך געהאַט! דאָס ערשטע מאָל אין אַ פרעמדען אָרט, אין אַזאַ גרויסער שטאָדט, וואָס זײער באָבעס באָבע איז דאָרט קײנמאָל נישט געוועזען אין חלום אפילו! מע ווײסט נישט, וואו אַ טהיר עפענט זיך, און מע פאָהרט מכח אַזאַ ענין, אַזאַ הײ-ליגע זאַך!...

אויך דער פאַרשוין האָט זיך מחיה געוועזען מיט זײ, ממש דער-קוויקט זיך. געוואָהר געוואָרען, וואוהין, צו וועמען און צוליעב וואָס זײ פאָהרען, האָט ער זײ בעשאָטען מיט עצות, ווי אַזוי זײ זאָלען זיך נוהג זײַן פון דער ערשטער מינוט, וואָס זײ וועלען אָנקומען אויפ׳ן וואָגזאַל, ביז זײ וועלען זיך צושלאָגען צום פונקט, וואָס זײ בעדאַר-פען. און די כתריל׳עווקער אויסדערוועהלטע האָבען איהם געקוקט אין מויל אַרײַן, געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ און געשלונגען איטליכס וואָרט זײַנס.

— איהר פאָהרט, מײַנע ליעבע יודען, — האָט ער אײַנגע-טענה׳ט מיט זײ געטרײַ, ווי אַ פאָטער, געשמײכעלט און געגלעט זיך דאָס בערדעל, — איהר פאָהרט, מײַנע ליעבע יודען, וועגען זעהר אַ וויכטיגען עסק, מע קאָן זאָגען, אַ הײליגע זאַך, הלואי איהר זאָלט

נאָר מצליח זײַן, און איִהר וועט, אם ירצה השם, געוויִס מצליח זײַן. איךְ בּיִן זיִכער, אַזוי וויִ מיִר האָבּען הײַנט יום גיִמל אויף דער גאַנצער וועלט. דער עיקר, איִהר זאָלט וויִסען, וואו אײַן און וואו אויס. די שטאָדט איִז אַ גרויסע און אַ צעוואָרפּענע. אַ גוי'עשע שטאָדט, פערשטעהט איִךְ מיִךְ. נאָר יודען זענען קײַן עין-הרע פאַרהאַן, און דוקא רײַכע יודען. דאָס הײַסט, ס'איִז פאַרהאַן קבּצנים אויךְ גענוג, אפשר מעהר קבּצנים וויִ נגידים. נאָר צו די קבּצנים דאַרפט איִהר דאָךְ ניִשט האָבּען. קבּצנים, זאָגט איִהר, האָט איִהר אַלײן. עצתי, אַז געהן זאָלט איִהר נאָר צו די גרויסע, צו די סאַמע גדולים. ווער זענען בּײַ אונז די סאַמע גדולים — וויִלט איִהר וויִסען? נעמט, זײַט מוחל, אַ שטיִקעל פּאַפּיִר מיִט אַ בּלײַפעדער און פערשרײַבּט, וועל איִךְ אײַךְ זאָגען אַקוראַט מיִט די אַדרעססיִם און מיִט'ן יחוס פון איִטליִכען בּעזונדער. איִךְ קען זײ, פערשטעהט איִךְ מיִךְ, אויסגעבּונדען. גדולים זענען זײ און וואָלטען וועלען אַריִבּערשטײַגען, אַריִבּערשפּריִנגען, אײַנשליִנגען אײנס דאָס אַנדערע מיִט די בּײנער, זײ זאָלען נאָר קאָנען. און אַלע רײַסען זײ זיִךְ אַרויף, אַרויף, טאַנצען נאָךְ גאָר דעם גרויסען, דעם אמת'ען גדול, דעם ליִיִבּ צוויִשען די חיות... איִךְ זעה נאָךְ אײַערע פּנים'ער, אַז איִהר ווײסט שוין, וועמען איִךְ מײן... אַזוי איִז טאַקי דער נאָמען זײַנער. און כּשמו כּן הוא... ער איִז טאַקי אַ לײבּ. אַ קעניִג איִז ער, אַ גביר, אַ גרויסער גביר, אַן'אדיר, אַ מיִליאָנער. איִהר וויִלט וויִסען, וויִפיִעל ער פערמאָגט? פרעגט גאָר ניִשט.

וויִפיִעל איִהר זאָלט אײַךְ ניִשט פאָרשטעלען, פערמאָגט ער צווײ מאָל, דרײַ מאָל, צעהן מאָל אַזוי פיִעל. ס'איִז רעכט צו זאָגען — פופציִג מיִליאָן, און ס'איִז רעכט צו זאָגען — זיִבּעציִג. און אַז איִהר וועט מיִךְ שטאַרק בּעטען, איִז אפשר טאַקי אַלע הונדערט. אַהיִן דאַרפט איִהר זיִךְ דערשלאָגען שוין צום סוף, אַז איִהר וועט פאַרטיִג ווערען מיִט אַלע איִבּעריִגע גדולים. ווײַל איִהר וויִלט דאָךְ מסתמא, אַ גראָבּס, אַ מנה יפה. און וויִבּאַלד אַ מנה יפה, איִז נאָר בּײַ איִהם. וואָרום וועט איִהר איִהם טרעפען איִן דער גוטער מיִנוט — איִז ניִשט שייךְ צו זאָגען. בּײַ איִהם געבּען אַ נדבה אַ טויזענד, און פופציִג טויזענד, און הונדערט טויזענד — איִז טפו! אָדער שאַ! ווײסט איִהר גאָר וואָס? איִךְ וועל אײַךְ געבּען אַ בּעסערע עצה.

דאָס האָט זיִךְ דער „יוד, וואָס קאַטאָריִ" פערטיִעפט איִן מחשבות, נאָכדעם האָט ער זיִךְ אָנגענומען בּײַם בּערדיִל און אָנ-

גערופען זיך, ווי אַ מענש, וואָס איז געפאַלען אויף זעהר אַ גליקלי־
כע אידעע:

— הערט־זשע אויס, מײַנע ליעבע יודען, וואָס איך וועל אײַך
זאָגען. בײַ אײַך איז, זאָגט איהר, איז אָבגעברענט געוואָרען דאָס
גאַנצע שטעדטיל? דאַרפט איהר דאָך געהילף אויף בויען הײַזער?
האָט ער אַ וואַלד, טאַקי נישט ווײַט פון אײַערע מקומות, אָבער אַ
וואַלד, ווי זאָגט איהר, מיט בוימער! וואָס פאַר אַ ווערדע האָט בײַ
אַזאַ מיליאָנער אײַנטונקען די פען און אַוועקשרײַבען אַ קוויטעל אין
וואַלד אַרײַן: „אבקש ליתן על חשבוני?“

און דער „יוד וואָס קאַטאָרי“ טוט אַ מאַך מיט דער האַנד אין
דער לופטען, ווי דער גביר מיט דער פען, און אונזערע כתרילעווקער
אויסדערוועהלטע געבען זיך בײַ די ווערטער אַ הויב הויף, און טרע־
רען האָבען זיך אַזש געשטעלט בײַ זיי אין די אויגען. נאָר דאָ האָט זיי
דער „יוד וואָס קאַטאָרי“ אַ ביסעל אַראָבגעוואָרפען. ער האָט, אַ פנים,
פערשטאַנען, אַז ער האָט זיי אַרײַנגעגעבען אַ ביסעל צופיעל האָפנונג,
האָט ער זיך אַ גלעט געגעבען דאָס בערדעל און אַ זאָג געטאָן
צו זיי:

— איך דאַרף אײַך אָבער זאָגען, מײַנע ליעבע יודען, נאָך
זאַמאָל דאָס אײגענע: עס ווענדט זיך אָן דעם, אין וואָס פאַר אַ מי־
נוט איהר וועט איהם טרעפען... טאָמער, חלילה, טרעפט איהר איהם
אויף דער לינקער זײַט, בין איך אײַך נישט מקנא. ער איז אַ מענש,
וואָס אַלע קוקען איהם אין מויל אַרײַן, פערשטעהט איהר מיך, און
איז אַזוי גרויס, אַזוי תקיף, ווי זאָגט איהר: „מה יעשה הבן“... אודאי
וועט איהר זאָלט זײַן נישט קיין יודען — עהע־עה!

די כתרילעווקער אויסדערוועהלטע זענען בײַ די ווערטער גאָר
מבולבל געוואָרען. זיי האָבען נישט פערשטאַנען, וואָס מײנט דערמיט
אָט דער מענש: וואָס הײסט — ווען זיי זאָלען נישט זײַן קײן יודען?
וואָס דען זאָלען זיי זײַן — אַנדרוגוניסען?... דער „יוד וואָס קאַטאָרי“
האָט, אַ פנים, געזעהען, אַז זיי פערשטעהען איהם נישט, האָט ער
גענומען זיי מסביר זײַן:

— פערשטעהט איהר מיך, מײַנע ליעבע יודען, דער מענש
איז זעהר גרויס, זעהר תקיף און שטאַרק אָנגענומען צווישען קריסטען.
„גענעראַלער“ קומען צו איהם אין שטוב אַרײַן, זיצען מיט איהם אָט
אַזוי אָ, ווי איך מיט אײַך... נו, פערשטעהט זיך, אַז וויבאַלד קריס־

טעֶן זעֶנעֶן מיִט אַ יודעֶן אָט אַזוי אָ, וועֶט זיִך אַ יוד פּאַר זײַ מפקיר זײַן ...

מעֶ קאָן נישט זאָגעֶן, אַז דעֶר דאָזיִגעֶר פּירוש איִז געֶווען פּאַר אונזעֶרעֶ כּתריִלעֶווקעֶר לײַט איִנגאַנצעֶן פעֶרשטעֶנדליִך. זײַ האָבעֶן ניִשט אויפגעֶהעֶרט צו האַלטעֶן אָפּעֶן מויל און אויעֶרעֶן, און יעֶנעֶר האָט ניִשט אויפגעֶהעֶרט צו גלעֶטעֶן זיִך דאָס בּעֶרדעֶל און לויבעֶן איִן טאָג אַרײַן די סאַמעֶ גדולים, אויסגעֶרעֶכעֶנט זײַ אַ גאַנץ צעֶטעֶל פון „גרויסעֶ גדולים" און פון „קלײנעֶ גדולים׳לעֶך", און אַלעֶ מיִט די נעֶמעֶן און מיִט די גאַסעֶן און מיִט די נומעֶרן פון די הײַזעֶר, זיִך אָבגעֶשטעֶלט אַלעֶ מינוט המעט בּײַ יעֶדעֶן אײנציִגעֶן גדול מיִט אַ קורצעֶר נאָר אַ שאַרפעֶר כאַראַקטעֶריִסטיִק, וואָס פון דעֶם אַלײן וואָלט געֶקאָנט זײַן אַ בּעֶזונדעֶר בּוך, ווען דאָס זאָל זײַן בּײַ אונז דעֶר עיקר. נאָר אַזוי ווי דעֶר עיקר איִז דאָך די מעשה מיִט די כּתריִלעֶווקעֶר נשרפים, לאָזעֶן מיִר עֶס דורך פעֶרבּײַ און קעֶהרעֶן זיִך אום צוריִק צו אונזעֶרעֶ כּתריִלעֶווקעֶר דעֶלעֶגאַטעֶן איִן דעֶר גרויסעֶר ניִשט-יודיִשעֶר שטאָדט, וואו מיִר האָבעֶן זײַ איִבעֶרגעֶלאָזט סאַמעֶ איִן רעֶכטעֶן אָנהויב פון זײעֶר הײַליִגעֶר אַרבּײַט.

קאַפּיטעֶל י.

איִן עולָם התּוהו.

דעֶר עולם-התּוהו, ווי עֶס ווערט בּעֶשריִבּעֶן בּײַ אונז איִן די הײַליִגעֶ ספרים, — דאָס איִז געֶווען די גרויסעֶ שטאָדט מיִט איִהרעֶ „גדולים" פאַר אונזעֶרעֶ אויסדעֶרוועֶהלטעֶ פון כּתריִלעֶווקעֶ. די גאַנצעֶ קונץ פונ׳ם עולם-התּוהו בּעֶשטעֶהט איִן דעֶם, וואָס דעֶם מעֶנשעֶנס נשמה בּלאָנדזעֶט אַרום אויף דעֶר וועֶלט, איִז אויסעֶן איִן אַלעֶ וויִנקעֶלעֶך, זעֶהט און העֶרט און כיִהלט אַלסדיִנג, נאָר דעֶר גוף איִז דעֶרבּײַ ניִשט אויסעֶן. צוליִ מחמת גרויס אויפרעֶגונג פון די מעשיות, וואָס זײַ האָבעֶן זיִך אָנגעֶהעֶרט איִן וואַגאָן פונ׳ם „יודעֶן וואָס קאַטאָריִ", אָדעֶר אפשר ווײַל זײַ זעֶנעֶן דאָס עֶרשטעֶ מאָל אַרוים אויף דעֶר גרויסעֶר פרײַעֶר וועֶלט — דאָס איִז זיִכעֶר, אַז זײַ זעֶנעֶן ניִשט געֶווען בּהאי עלמא. דאָס הײַסט, די נשמה האָט זיִך בּײַ זײַ אַרומגעֶבּאָמבּעֶלט דאָ,

צווישען די „גדולים", נאָר דער גוף איז געווען ערגיץ ווייס איך וואו, ווייט פון דאַנען.

פון דער ערשטער מינוט איז זיי געגאַנגען נישט כשורה, יעדען-פאַלס — נישט אַזוי, ווי זיי האָבען זיך פאַרגעשטעלט. געגאַנגען זענען זיי דוקא מיט אַ סדר, מיט אַ סיסטעם, לויט ווי יענער פאַרשוין מיט די ברענענדיגע אויגלעך האָט זיי געלערנט און לויט די נומערן פון די הייזער מיט די נעמען פון די גאַסען, וואָס יענער האָט אויפגעגעבען. פריהער האָבען זיי אָנגעקלונגען צו די „קלענערע גדולים", הערנאָך צו די „גרעסערע גדולים" און געשטיגען וואָס ווייטער אַלץ העכער און העכער. מע קאָן נישט זאָגען, אַז זיי האָבען נישט מצליח געווען. נדבות זענען דוקא אײַנגעגאַנגען. אָדער, ווי זיי האָבען זיך נאָכדעם בעריהמט פאַר זייערע כתריל'עווקער: „אַ רעגען פון נדבות האָט געגאָסען אויף זייערע קעפּ". אויב עס האָט באמת געגאָסען אַ רעגען פון נדבות — דאָס ווייסען מיר נישט. איינס איז זיכער, אַז בײַ זיי אין דער היים זענען זיי צו אַזעלכע נתינות געווים נישט געוועהנט געווען און אַזעלכע מטבעות, ווי מע האָט זיי דאָ דערלאַנגט, האָבען זיי געזעהען דאָרטען סײַדען אין חלום, איז דאָס — נישט אַלע מאָל... נישט מעהר, וואָס האָט זיי געקוועטשט? זיי האָט געקוועטשט נאָר איין זאַך: עס האָט זיך זיי אויסגעוויזען, אַז זיי זענען נישט צווישען אײַגענע... ווי ווילד-פרעמדע, ווי גאַנץ ווײַטע האָט מען זיי אויפגענומען, אָבגעגעבען זייערס און — האָט קיין פּאַראיבעל נישט.

אַנדערע האָבען אפילו נישט געוואָלט אָנקוקען זייערע פּנים'ער, אַרויסגעשיקט זיי זייער נדבה נאָך איידער זיי האָבען אַריבערגעטראָטען די שוועל. אַנדערע זענען נאָך געווען בײַז אויך, נישט געלאָזט זיך אויסרעדען איין איבעריג וואָרט: „אָבגעברענט געוואָרען? געהערט אַזעל-כע זאַכען, איהר זענט נישט די איינציגע"...

עס זענען געווען אויך אַזעלכע, וואָס האָבען אָנגעשריגען אויף זיי, אָנגערופען מיט עפּיס זעהר מיאוסע נעמען: „פלעכטלעך", „פּאָגאָ-רעלציס", „שנאָרערס"... איינער אַ יונגערמאַן מיט אַ בלאַס פּנים, מיט אַ שפּיצעכיגער נאָז און מיט צוויי קליינע בערדלעך, צעקעמט רעכטס און לינקס, האָט זיך געהייסען ווייזען אַ בוך.

— וואָסער בוך?

— דאָס בוך, וואו עס ווערען בײַ אײַך פאַרשריבען די נדבות.

דאָ האָט זיך שוין אַרויסגעשטעלט דער זקן, רב יוזיפעל דער רב:

— די נדבות, וואָס ווערען געגעבען אויף אונזערע נשרפים, ווערען פערשריבען מיט אַזאַ כתב און מיט אַזאַ לשון, וואָס נישט איהר און נישט מיר וועלען דאָס קאָנען לייענען אפילו...

רב יוזיפעל האָט איצטיגס מאָל גערעדט פערשטעלט, אפילו מיט אַ בנעימות'דיג שמייכעלע, ווי אַלע מאָל, נאָר אין קול האָט זיך גע־לאָזט הערען אַ פערדראָס. רב יוזיפעל דעם רב איז נישט געגאַנגען אין דעם, וואָס מע איז זיי חושד בכשרים. ניין. איהם האָט געאַרט די קאַלטקייט, וואָס האָט זיי בעגעגענט אומעטום, אין יעדער יודישער שטוב פון די דאָזיגע „גדולים". רב יוזיפעל איז געוואוינט געוואָרען ביי זיך אין כתריליעווקע, אַז אַ יוד גיט אַ נדבה, עס מעג זיך זיין נאָר אַ פרוטה, לאָז זיין אפילו אַ האַלבע פרוטה, גיט ער זי מיט'ן גאַנצען האַרצען. וואָרום אַ חוץ, וואָס ער איז מחיה איין אָרימאַן, אַ חוץ, וואָס ער העלפט אַ נויטבעדערפטיגען, טוט ער אַ גוטע זאַך און פ ע ר־ד י ע נ ט אַ מ צ ו ה... רב יוזיפעל דעם רב האָט געוואונדערט, וואָס צווישען די אַלע גדולים האָט זיך נישט געפונען קיין איינער, וואָס זאָל זיי אָבגעבען אַ יודישען, אַ פשוט'ען, אַ היימישען שלום-עליכם. קיין איינער האָט זיך נישט געפונען, וואָס זאָל זיך נאָכפרעגען אויף כתריליעוו־קע, וואָס זאָל חאָטש וועלען אויסהערען זייער אומגליק, זייער האַרץ, און האָבען זיי זיך נאָר געפרובט אָנהויבען רעדען, אויסרעדען זיך, דערצעהלען וועגען דעם גרויסען חורבן, וואָס זיי האָבען איבערגע־לעבט, אַזוי האָט מען געעפענט דאָס בייטעלע, ווי איינער רעדט: „נאַט אייך און געהט אייך געזונטערהייד"...

געוועהנט געוואָרען פון תמיד צו פערענטפערן יעדען איינציגען, האָט רב יוזיפעל געזוכט צו געפינען אַ זכות אויך אויף די דאָזיגע „גדולים".

— מענשען געפינען זיך אין אַזאַ עולם-התוהו! — האָט ער זיך געטראַכט און געגאַנגען מיט פעסטע טריט גאָרנישט נאָך זיינע יאָהרען, אַלץ ווייטער און ווייטער.

עס איז געוועזען שוין נישט פריה, ווען אונזערע דעלעגירטע פון כתריליעווקע זענען צוגעטרעטען צום סאַמע גרעסטען גדול, צום „לייב צווישען די חיות", ווי יענער מענש אין וואַגאָן האָט איהם אָנגערופען. און דאָ האָבען זיי זיך דערמאָנט אָן דעם, וואָס יענער מענש האָט זיי געגעבען אָנצוהערעניש אויף דעם „גדול", אַז ווען זיי זאָלען זיין נ י ש ט ק י י ן י ו ד ע ן — ע ה ע - ה ע ן...

דער דאָזיגער „עהע-הע" מיט דער קיהלקייט, וואָס זיי האָט בע-נעגענט אומעטום, אין יעדען הויז, האָט זיי געבראַכט דערצו, אַז זיי זאָלען ביסלעכווייז פערלירען זייער קוראַזש און מורא האָבען אָנצוקלינ-גען ביי אַזאַ גדול, וואָס רעכענט זיך פאַר „אַ לייב צווישען די חיות"... אַ היבשע ווײַלע איז מען געשטאַנען ביי דער טהיר און געדונגען זיך, צי מע זאָל טאַקי אָנקלינגען פשוט, ווי מע האָט אָנגעקלונגען אומע-טום, צי אפשר?...

— אפשר וואָס?

— גאָרנישט.

— וואָס זשע זאָגט איהר „אפשר"?

— ווער זאָגט דען „אפשר"?

— אַז איהר זאָגט נישט „אפשר", פאַרוואָס זאָלט איהר נישט אָנקלינגען?

— וואו שטעהט עס, אַז איך? פאַרוואָס נישט איהר?

— הויבט זיך אָן אַ מעשה מיט אַ יודען!

— שאַ, שאַ, קינדערלעך, לאָז זיין שטיל. — רופט זיך אָן רב יוזיפעל און טוט אַ ציה דאָס גלעקעל פון דער גריננ., קוים-קוים, אויף וויפיעל עס ערלויבען איהם זיינע אַכציג יאָהר.

קאַפּיטעל יא.

אין די הויכע פענסטער.

שטעהענדיג הינטען ביי דער טהיר ביים סאַמע גרעסטען פון די „גדולים", ביים סאַמע „לייב פון די חיות", האָבען אונזערע כתרילעווו-קער דעלעגאַטען געהאַט אַ געלעגענהייט אַ ביסעל צו פערנעמען זיך מיט חקירה וועגען די הויכע פענסטער: וואָס טוט זיך דאָרטען? אַ שטייגער, וואָס טוען די „גדולים" ביי זיך אין די אַפּאַרטאַמענטען אין דער צייט, ווען הינטען ביי דער טהיר שטעהען און וואַרטען „קליינע מענשעלעך" מיט זייערע קליינע עסקים, געשעפטען, בקשות, פּלאַנען און חלומות? אפשר זיצען זיי דאָרטען בעת-מעשה איבער זייערע גרוי-סע געשעפט-ביכער, ברעכען זיך די מחות און זאָגען אַזוי פערטיעפט,

אז זיי ווייסען גארנישט, וואס אונטען טוט זיך?... און אפשר זיצען זיי און קלערען, וואס זאלען זיי אויפטאן, מתקן זיין אויף דער וועלט מיט דעם כח פונ'ם גאלד, וואס דער אויבערשטער האט זיי בעגליקט צו־ליעב דער טובה פון זייער פאלק, אדער פון דער גאנצער מענשהייט? און אפשר זיצען זיי גלאט אזוי צונויפגעלעגט די הענד, טוען זיך אן כל תענוגי עולם הזה, עסען און טרינקען און שלאפען, ווי גאנץ גע־וועהנליכע מענשען?

צייט אויך צו חקירה'ן האבען אונזערע דעלעגאטען געהאט גענוג: אויף דעם שוואכען קלוגג פונ'ם אלטען רב יוזיפעל האט כמעט זיך נישט געהאפט זיי צו עפענען. זיי האבען געהאט צייט אויך אויף צו דורכ־שמועסען זיך וועגען דעם, ווי אזוי מע זאל זיך פארשטעלען פאר'ן „גדול שבגדולים" און ווער עס זאל מיט איהם רעדען. זעלבסטפער־שטענדליך, אז רעדען דארף מיט איהם דער רב. ווער דען? די פרא־גע איז נאר: פון וואס ער זאל אנהויבען? ווארום לויט ווי דער פאר־שוין אין וואגאן האט זיי אנגעשראקען, דארף מען וויסען, ווי מיט איהם צו האנדלען און וואס איהם צו זאגען. נישט אומזיסט שטעהט ביי אונז געשריבען: „החיים והמות ביד הלשון" — דער פשט איז: אז מיט איין ווארט קאן מען אמאל קאלי מאכען אזוי פיעל, וואס איהר וועט דערנאך נישט פעררוכטען מיט קיין צעהן טויזענד ווערטער.

און די דעות האבען זיך דא ביי זיי צעטיילט אויף צוויי כתות, צוויי לאגערען: רעכטע און לינקע. די רעכטע, די עלטערע פון די אויסדערוועהלטע, זענען געגאנגען מיט דעם רעכטען וועג. זיי האבען געדרונגען, אז מע קומט צו אזא גרויסען גביר, דארף מען קומען מיט תחנונים, אויסמאלען דעם חורבן פון כתרילעווקע מיט אלע פיטשעווקעס: „אט ערשט נישט לאנג געוועזען א שטאדט, ווי אלע שטעדט. האט זיך אויפגעהויבען אין מיטען דער נאכט א שטורם־ווינט מיט א פייער פון גאט און עס איז אוועק מיט'ן רויך די גאנצע שטאדט, אב־געמעקט געווארען כתרילעווקע פון דעם פנים פון דער ערד"... דער־ביי דארף מען נישט זשאלעווען קיין טרויעריגע פארבען, ווי אזוי נא־קעטע, בארוויסע, הונגעריגע ליגען אונטער גאט'ס הימעל און בעטען ברויט, לאזען א טרער און פארוואס טאקי נישט געבען קיין רעכטען וויין, ווי עס געהער צו זיין?... און די לינקע, יונגעלייט געוועהנט־ליך, האבען גע'טענה'ט פערקעהרט: וואס פאר א ווייגען פלוצים אין

מִיטעֶן דרִינעֶן? וואָס זעֶנעֶן מִיר, ווײַבעֶר? צִי אִיהר מײַינט, אַז דִי נגידים זעֶנעֶן זשעֶדנעֶ טרעֶרעֶן? זײַ דאַרף מעֶן נעֶמעֶן מִיט יוֹשר, מִיט געֶרעֶכטִיגקײַט. „היתכן?—דאַרף מעֶן זײַ פרעֶגעֶן.—אַז אִין דעֶר צײַט, וואָס דאָ וואַלגעֶרט זִיך גאָלד אִין דִי גאַסעֶן און מעֶנ-שעֶן טועֶן נִישט אַרײַן קײַן האַנד אִין קאַלט וואַסעֶר, געֶהט מעֶן דאָר-טעֶן אוֹיס פאַר אַ לעֶפעֶל געֶקעֶכטס—לעֶבעֶדִיגעֶ נפשות, אײַגעֶנעֶ ברִי-דעֶר, בלוּט און פלײַש?!“... „אַי-אַי! אַי-אַי!—האָבעֶן זִיך דִי רעֶכ-טעֶ אָנגעֶחאַפּט בײַם קאָפּ.—זײַ ווִילעֶן אונז אִיבעֶרקוילעֶן דעֶם האַלז אָהן אַ מעֶסעֶר! „אלה תולדות יונגעֶלײַט“...

אַ גלִיק, וואָס רב יוזִיפעֶל אִיז געֶוועֶן דעֶרבײַ, האָט עֶר זײַ גִיך אײַנגעֶשטִילט מִיט ווײַכעֶ רעֶד, ווִי זײַן שטײַגעֶר אִיז.

— קִינדעֶרלעֶך, — האָט עֶר צו זײַ געֶזאָגט, — אומזִיסט אײַעֶר קרִיעֶגעֶן זִיך, וואָס אִיהר קרִיעֶגט זִיך. וואָס קאָן אַ מעֶנש, אַ בשר-ודם מ'שטײַנס געֶזאָגט, ווִיסעֶן, וואָס עֶר וועֶט זאָגעֶן? און אַז בלעֶם הרשע, וואָס אִיז שוין געֶוועֶן אונטעֶרגעֶקויפט, און גאָר פאַרטִיג אויף צו שעֶלטעֶן דִי יודעֶן, נו, האָט עֶר זִיך דעֶן געֶרִיכט, אַז דעֶר וואָס לעֶבט אײַבִיג וועֶט אִיהם אִיבעֶרדרעֶהעֶן דִי ווערטעֶר מִיט'ן קאָפּ אַראָב? מִיר ווְעלעֶן אם ירצה השם, אִיהם נעֶהמעֶן נִישט מִיט תחנונים און נִישט מִיט סטִירדעֶס, נאָר מִיט אַ משל. אַז גאָט וועֶט הײַסעֶן, וועֶל אִיך אִיהם דעֶרצעֶהלעֶן אַ משל מִיט אַ מלך, וואָס האָט זִיך צעֶבײַזעֶ־ט אויף זײַנעֶ אײַגעֶנעֶ קנעֶכט און האָט פעֶרברעֶנט זײַן אײַגעֶנעֶם פאַלאַץ...

אַ שאָד. אַזאַ שעֶנעֶר משל און אִיז געֶבלִיבעֶן אִין מִיטעֶן אִיבעֶר אַ סיבה, וואָס נִישט רב יוזִיפעֶל און נִישט דִי אִיבעֶרִיגעֶ אויסדעֶר-וועֶהלטעֶ זעֶנעֶן געֶוועֶן אִין דעֶם שולדִיג. שולדִיג אִיז געֶוועֶן אִין דעֶם גאָר אַ זײַטִיגעֶר פאַרשוין. דאָס אִיז געֶוועֶן דעֶר אָנגעֶוואָפּעֶנטעֶר נפש, וואָס אִיז דעֶרמאָנט בײַ אונז אִין אָנהויב בעֶשרײַבונג. אַ סברה, אַז דעֶר דאָזִיגעֶר יון, וואָס אִיז געֶשטעֶלט געֶוואָרעֶן אַכטונג צו געֶבעֶן אויף דעֶר גאַס, האָט דִי גאַנצעֶ צײַט געֶהאַלטעֶן אונזעֶרעֶ כתרילעֶווקעֶר לײַט אויפ'ן אויג. אִיהם אִיז דִי גאַנצעֶ קאָמפּאַניעֶ נִישט געֶפעֶלעֶן געֶוואָרעֶן מִיט זײַעֶר געֶהן פון שטוּב צו שטוּב, מִיט זײַעֶר פעֶררײַסעֶן דִי קעֶפּ און קוקעֶן אויף דִי נומעֶרן פון דִי הײַזעֶר און מִיט זײַעֶר אַלעֶמאָל אָבּ-שטעֶלעֶן זִיך אִיבעֶרשמועֶסעֶן זִיך אויף אַ קול אַלעֶ אִינאײַנעֶם, ווִי דִי געֶנז: געֶר-געֶר-געֶר! דאָ, בײַ זײַעֶר לעֶצטעֶן אָבשטעֶל און אויס'טענה'ן זִיך, האָט עֶר שוין מעֶהר נִישט געֶקאָנט אַרִיבעֶרטראָגעֶן און עֶר האָט

זיך ווידער אַמאָל געלאָזט גלײַך אויף זײ — דאָס מאָל שוין מיט מעהר פרישקײַט און מיט מעהר אימפּעט.

דערזעהען פֿאַר זיך דעם שונא אַזוי נאָהענט און דערפיהלט אַ סכנה, זענען אונזערע דעלעגאַטען פערשטאָרבען געוואָרען, און ס'איז נעבליבען בהסכם כולם, אַז מען דאַרף זיך ראַטעווען, מאַכען פּליטה. וואוהין? צוריק — הײסט געהן גלײַך אויף איהם. האָבען זײ גענומען קלינגען אַלע מיט אַמאָל אין דער טהיר אַרײַן, גוט קלינגען, מיט אַלע כחות, און גאָט האָט געהאָלפען — די טהיר האָט זיך טאַקי עפּים ווי על־פּי־נס געגעבען אײַן עפען אויף, און עס האָט זיך בעוויזען אַ פּאַרשוין מיט אַ רויט אויסגעהאָרעוועט פּנים, מיט אויסגעשניטענע פּאָ־לעס און מיט ווײַסע הענטשקעס אויף די הענד. אַרויסגעלאָפען איז דער פּאַרשוין מלא רציחה, געמאַכט מיט די הענד, געשריגען און גע־שאָלטען און געאַרבײַט אַזוי, גלײַך ווי דאָס וואָלטען זײַן ווילדע מענ־שען, אָדער גזלנים, חוליגאַנעס, וואָס האָבען געוואָלט מאַכען אײַן אָנפאַל אין מיטען העלען טאָג אויף זײַן בעל־הבית'ס שטוב.

דערזעהען פֿאַר זיך „אײַן אָפענע טהיר", האָבען זיך די כתרילעוו־חוליגאַנעס געגעבען אַלע אינאײַנעם אַ שפּאַר אַרײַן. האָט זײ אָבער דער פּאַרשוין מיט'ן אויסגעהאָרעוועט פּנים מיט די ווײַסע הענטשקעס געגעבען מיט'ן גאַנצען כח אַ שפּאַר אַרויס צוריק. און אין דער מינוט איז אונטערגעקומען דער יון מיט'ן שווערד, געגעבען אַ שטאַרקען פּײַף און ס'איז אויסגעוואַקסען, ווי פון אונטער דער ערד נאָך אַ יון, אויך אײַן אָנגעוואָפּענטער פון קאָפּ ביז פיס.

אומזיסט האָבען זיך אונזערע כתרילעווקער אויסדערוועהלטע גע־בעטען בײַם פּאַרשוין מיט די ווײַסע הענטשקעס, ער זאָל אַרײַנלאָזען אינעווייניג, חאָטש פון פאָרענט, חאָטש אין קיך אַרײַן. אומזיסט האָ־בען זײ פערריסען די אויגען אַרויף, אַרײַנגעקוקט אין די הויכע פענס־טער אַרײַן, טאָמער וועט דער אויבערשטער טאָן אַ נס (ער, אַז ער וויל, קאָן ער!) טאָמער וועט דער גביר אַלײן, אָדער עמיצער פון זײַן הויזגעזינד, דערזעהען יודען זענען אין אַ סכנה, וועט מען אַרויסגעבען אַ בעפעהל פון אויבען, מען זאָל זײ נישט אָנריהרען...

האָט אָבער אויף זײער מזל אַקוראַט קײנער פון די הויכע פענס־טער נישט אַראָבגעקוקט, און אונזערע דעלעגירטע, די פאַרנעמסטע בעלי־בתים פון כתרילעווקע מיט'ן רב רב יוזיפעל בראש, זענען אָב־געפיהרט געוואָרען מיט גרויס כבוד אין אַזאַ מקום אַרײַן, וואָס קײן

דירה-געלד קאָסט נישט און אַלע זענען דאָרט גלײַכע מיוחסים: אפילו יודען, און אפילו כתרילעווקער יודען, קאָנען זיך דאָרטען זיצען און זיצען, אַבי יאָהרען.

קאַפּיטעל יב.

דער נס.

דער וואָס מײנט, אַז הײַנטיגע צײַטען טרעפען זיך שוין גאָר קײן נסים נישט — דער האָט אַ טעות. אמת, אַ נס טרעפט זיך הײַנט זעלטען, זעהר זעלטען, אָבער עס טרעפט. דעם בעסטען בעווײַז האָבען מיר — אונזערע כתרילעווקער געפאַנגענע.

די לעזער מעגען זיך מײנען, אַז, ווי יעדער מחבר, זענען מיר מסתמא מגזם און טראַכטען אויס אַזעלכע זאַכען, וואָס נישט געשטויגען, נישט געפלויגען. מיר פערזיכערן אָבער, אַז דאָס, וואָס מיר דערצעהלען דאָ, איז לויטער אמת. פּונקט אין דעם מאָמענט, וואָס האָט זיך געטראָפען דער אויבענבעשריבענער פאַל מיט די כתרילעווקער דעלעגאַטען בײַ דער טהיר פון'ם גדול, פון'ם „לײַב צווישען די חיות", פּונקט אין דער מינוט, ווען זײ זענען געשטאַנען אין אײן ציטערניש און געקוקט אַרויף-צו אין די הויכע פענסטער, און געטראַכט זיך יעדער בײַ זיך אין האַרצען: „מאין יבוא עזרי — פון וואַנען וועט קומען די הילף, פון גאָט, צי פון אַ מענשען?" — פּונקט אין דער צײַט האָט בעדאַרפט געהן פאַרבײַ אונזער בעקאַנטער פּאַרשוין פון וואַגאָן, „דער יוד וואָס קאַטאָרי".

געגאַנגען איז ער זיך וועגען זײַנע אײגענע געשעפטען, און גיך, ווי זײַן שטײגער איז, מיט'ן קאַפּעלישעל אַהינטער, ווײַזט אויס, פערטראַכט. דערזעהען זײַנע בעקאַנטע יודען אַרומגערינגעלטע מיט סאָלדאַטען, איז ער שטעהן געבליבען. ער האָט באַלד אָנגעשמעקט מיט זײַן נאָז, וואָס דאָ טוט זיך, און איז גרײט געווען די רגע אַרײַנשפּרינגען אין מיטען און אויפהויבען אַ סקאַנדאַל, זײ מאַכען אַ וויסטען סוף: „פאַר וואָס? פאַר ווען? גאָט די נשמה?"...

נאָכדעם האָט ער זיך אָבער מיישב געווען: אפשר נײן? ער קען זיך זעהר גוט. אַ היציגער מענש. מי יודע וואָס פאַר אַ ווערטער עס

קאָנען זיך אַרויסרײַסען בײַ איהם פון מויל... ער האָט זיך געטראַכט, אַז מיט תקיפות איז נישט גוט (ס'איז תמיד גלײַכער, אַז מע בע־טראַכט זיך), און ער האָט אַראָבגערוקט דאָס קאַפּעליושעל, זיך געגע־מען בײַם בערדעל, צוגעמאַכט אײַן אויג — אַ סימן, אַז דער מח אַרבײַט, — האָט זיך אויסגעקערעוועט צוריק און איז מיט די זעלבע גיכע טריט אַוועק, ווי אַ מענש, וואָס איז געפאַלען אויף אַ גלײַכע המצאה און האָט פעסט בעשלאָסען דורכצופיהרען די אידעע ביז'ן סוף.

וואוהין איז דער פאַרשוין אַוועק?

מיר ווײַסען נישט, וואוהין, נאָר מיר קאָנען רעכענען, אַז מסתמא האָט ער זיך געלאָזט געהן טאַקי אַהין, צום „לײַב פון די חיות", מחמת דעמזעלבען אויף דער נאַכט האָט דער טעלעפאָן אין די הויכע פענסטער אָנגעהויבען צו אַרבײַטען מיט סכנות־נפשות...

און אין דער פאָליציע האָט געקאָכט. פענעס האָבען געסקריפּעט. טינט האָט זיך געגאָסען. פּאַפּירען זענען אָנגעשריבען געוואָרען, און די געפאַנגענע, וועלכע זענען שוין גרײַט געווען צו געהן אַ לאַנגען וועג אַהײַם מיט'ן עטאַפּ, זענען פּלוצים אויפגעהאַפּט געוואָרען אין מי־טען בײַנאַכט, אַרויסגעצויגען געוואָרען פון דער פינסטערניש און אַרײַנ־געפיהרט געוואָרען אין אַ גרויס ליכטיגקײַט מיט אַזאַ אימפּעט, גלײַך ווי דאָס וואָלטען זײַן נישט כתרילעווקער קלײנע מענשעלעך, נאָר מי יודע ווער... אמת, מע האָט זײ קײַן שטוהלען נישט אונטערגעטראָגען, זעצען זיך נישט פאָרגעלעגט און פון מחילה שמועסט מען נישט. דער־פאַר האָט מען אָבער נישט געהערט, מע זאָל אויף זײ אָנשרײַען, חלילה, ברענגען פאַר'ן מויל דעם יודישען טיטול „זשיד" — אדרבה, פײַן, שטיל, נאָר זעהר בחפזון'דיג, געהאַפּט, טאַקי נאָר ווי יציאת מצרים, איז צוגעגאַנגען די בעפרײַאונג פון די כתרילעווקער חוליגאַ־נעס. די קלענערע שרײַבער און שרײַבערלעך האָבען זיך נישט גע־קאָנט זאַט בעוואונדערען, וואָס טוט זיך דאָ: „איבער אַזעלכע יודלאַ־קעס אַזאַ בהלה!"...

די ערשטע מינוט, אַז מע איז אַרײַנגעקומען צו אונזערע געפאַנ־גענע און געזאָגט, זײ זאָלען זיך מטריח זײַן אַרויף, האָבען זײ זיך איבערגעקוקט צווישען זיך און אָבגעזעגענט זיך שטילערהײַד, אָהן ווער־טער. וואָס ערוואַרט זײ דאָרטען, אויבען? — דאָס ווײַסט נאָר אײַן גאָט אין הימעל. הלואי, רבונו של עולם, זײ זאָלען אָבקומען נאָר מיט תפיסה אַלײַן. וואָרום וואָס איז הײַנטיגע צײַטען תפיסה, אַז תליה

איז אַ וואָכעדיִגער גאַנג?... דאָס איז אָבער נאָך ניִשט איִנגאַנצען: יעֶ-דער יוד האָט אַ ווייַב און קיִנדער, און אַז עֶס קומט צו אַ ווייַב מיִט קיִנדער זענען יודען (מיִר מוזען זיִך מודה זייַן) געפֶעהרליִכע עֶגאָ-איִסטען...

מיִט אויסגעֶרגעהאַקטע פּיִס און מיִט צעבראָכענע הערצער זענען גוּנזערע דעלעגאַטען אַרייַנגעבראַכט געוואָרען פאַר די, איִן וועמענס העֶנד עס איִז געלעגען איִצט זייער גורל. נאָר איינער איִז געגאַנגען פאָראויס מיִט פעסטע טריִט, ווי אַלע מאָל, חאָטש אפילו שטאַרק איינגעבויגען און אָנגעלעהנט אויפ'ן שטעקען.

דאָס איִז געווען דער אַלטער רב יוזיִפּעל.

— ווער איִז דאָ צווישען אייך דער „סאַמע ראַבּיִן“? — האָט מען זיי אַ פרעגע געגעבען האַלב ערנסט און האַלב ליצנות'דיִג.

— דאָס בּיִן איִך! — האָט אַ זאָג געגעבען רב יוזיִפּעל מיִט אַ מאָדנער שטאַרקייַט און איִז אַרויסגעטראָטען מיִט אַזאַ מסירת-נפש, גלייַך ווי ער וואָלט גענומען אויף זיִך דעם גאַנצען בּלבּול און וואָלט זייַן גרייַט די רגע געהן אויפ'ן עשאַפאָט פאַר זייַנע אַלע יודען.

שען, גרויסאַרטיִג שען איִז געווען איִן דער מיִנוט אָט דער אַכציִגיעהריִגער זקן. זייַן געל-געקנייטשט, דורכזיִכטיִג געלייטערט פנים האָט געלויכטען, גלייַך ווי די שכינה האָט אויף איִהם גערוהט. איִן זייַנע אַלטע אויגען האָט זיִך אָנגעצונדען אַ יונג פייַערל, נאָר די העֶנד האָבען איִהם געציִטערט און די אַקסלען האָבען זיִך געטרייסעלט. ער האָט געוואַרט, וואָס וועט מען איִהם זאָגען. ער איִז גרייט געווען אויס-צוהערען אַלסדיִנג, דאָס ערגסטע, וואָס בּייזע מענשען קאָנען נאָר צו-טראַכטען. וועמען הערט אָט דער אַלטער מיִט די אַכציִג יאָהר, וואָס היִנטער זייַנע פּלייצעס? ער האָט אַזש פערלעגט איין האַנד אַהיִנטער און געקוקט גלייַך איִן די אויגען אַרייַן מיִט אַ מין גדלות און מיִט איין עזות, וואָס די אויף טויט איִבערגעשראָקענע כתריִלעווקער אויסדער-וועהלטע האָבען עס קיינמאָל אויף זייער רבּי'ן ניִשט געזעהען.

דאָס איִז געווען אַ הויכע מיִנוט, וואָס האָט זיִך געצויגען לאַנג-לאַנג, אפשר אַ גאַנצע איִביִגקייַט.

— בּיִסט דו דאָס, הייסט עס, דער „סאַמע ראַבּיִן“? האָט מען איִהם נאָך אַמאָל אַ זאָג געגעבען מיִט'ן זעלבען האַלב ערנסטען, האַלב ליצנות'דיִגען טאָן, — נאַ, אָט האָסט דו דיר צוריִק דייַן געלד, וואָס איִהר האָט צענויפגעזשעברעט פאַר אייערע אָבגעבּרענטע יודעלעך, און

געמט אײך אײַערע לײַבסערדאַקעס (דאָס האָט מען געמײנט, אַ פּנים, די טלית־ותּפילינ׳ס) מיט די פּאַנטשאָכעס (און דאָס האָט מען געמײנט, אַ פּנים, זײערע בעריזהמטע זאָנטיקעס) און הײַדאַ גלײַך מיט דער באַהן צוריק אַהײם. ביז טאָג זאָל דאָ אײַער פוס נישט זײַן. מאַרש!

* *

*

געקומען אַהײם האָבן אונזערע אויסדערוועהלטע געהאַט גענוג צו דערצעהלען חדושים און נסים ונפלאות פון זײער נסיעה און די נסיונות, וואָס זײ זענען אויסגעשטאַנען צוליעב די נשרפים: ווי אַזוי מען איז געפאָהרען, און ווי אַזוי מען איז געקומען, און וואָס מען האָט געהערט, און וואָס מען האָט געזעהען, ווי אַזוי עס האָט זיך געגאָסען אויף זײ נדבות — אַ מבול פון נדבות (פריהער איז געווען אַ „רעגען", איצט איז שוין געווען אַ „מבול"), און ווי אַזוי מען האָט זײ געפאַנגען דאָרט, בײַ די הויכע פענסטער און אָבגעפיהרט אין גוטען „מקום", צוגענומען בײַ זײ די „קלינגערס" און אַרײַנגעזעצט אין חד־גדיא אַרײַן... און נאָכדעם — דער נס, ווי אַזוי דער אויבערשטער האָט בעוויזען, וואָס ער קאָן — מען האָט זײ בעפרײַט און אומגעקעהרט צוריק דאָס גאַנצע געלד ביז דער לעצטער פּרוטה. און נאָך מיט אַ יתר־שאת: אַז זײ זענען שוין געווען גרײט צו דער נסיעה צוריק אַהײם, האָט זײ אָנגעיאָגט אײנער אַ מענש מיט אַ הויכען קאַפּעליש און האָט זײ איבערגעגעבען גאָר איבעראַנײַעס אַ שענע מטבע, אַ היבשע „פּויטיקע" — אַ נדבה פאַר די כתרילעווקער נשרפים, טאַקי פון איהם אַלײן, פון דעם, וואָס יענער פאַרשוין האָס אָנגערופען מיט׳ן נאָמען: „דער לײב־צווישען די חיות" — הײַנט געהט זאָגט, אַז ס׳איז נישטאָ קײן גאָט אויף דער וועלט!

יאָ. די כתרילעווקער דעלעגאַטען האָבען געהאַט, וואָס צו דערצעהלען, און האָבען נאָך צו דערצעהלען און צו דערצעהלען. איך מײן, אַז סע וועט קלעקען אויף אַ גאַנצען ווינטער און אפשר וועט נאָך בלײַבען אַ ביסעל אויפ׳ן זומער.

נאָר אײן רב יוזיפעל האָט נישט דערצעהלט גאָרנישט. ער האָט אָנגענומען אַ פול מויל מיט וואַסער — און שאַ. ער האָט זיך פון דער נסיעה אומגעקעהרט זעהר מיעד און שוואַך און צובראָכען. נישט אַזוי-

צעבראָכען אין גוף, ווי אין נפש, אין דער נשמה... און דערצו איז ער געווען פערנומען, בעשעפטיגט טאקי מיט זיך אליין. ער האָט זיך, פערשטעהט איהר מיך, געגרייט צו איין אנדער נסיעה, ער האָט זיך געגרייט אין א ווייטען וועג אריין, — אין א וועג, פון וואנען קיינער איז נאָך ביז היינט צוריק נישט געקומען... מיינט נישט. אז א יוד ווי רב יוזיפעל — ער מעג זיך זיין א רב און א זקן און אריבער שמונים. איין מענש אליין. אָהן א קינד, אָהן א רינד, אָהן א שום פערמע-גען — נאָר קוים האלט מען ביי געזעגענען פון דער זינדיגער וועלט, איז פאראן, פאראן, וואָס צו טאָן...

